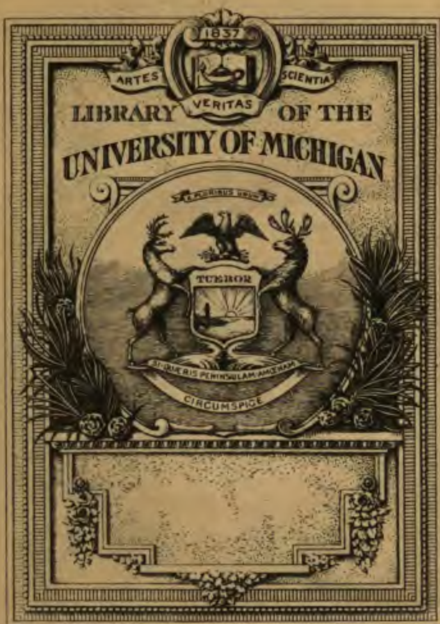

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ACHT- EN- TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ACHT-EN-TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

M D C C C I I.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Stoffe deezes Boeks. Geldheffingen in Holland. Staaten van Holland geeven een Plakaat ten aanziene van de Gelden in Frankryk. Nader Plakaat deswegen. De Bezorgers der Fransche Geldmiddelen Holland ontzegd. Wydstrekkender Verbod, volgens aanschryven der Algemeene Staaten. Voordragt in Frankryk, ten behoeve van ELIZABETH BEKKER *Wed.* WOLFF. *Gestrooid Geschrift tegen de Raadpensionaris* VAN DE SPIEGEL. *Voorstel van den Stadhouder deswegen. Wat de Raadpensionaris des antwoordt. Besluit daar op genomen, en Geld op den maaker gesteld. De Raadpensionaris betuigt gereed te zyn om zyn post, als voorheen, waar te neemen.* VAN DE SPIEGELS *voorstel wegens het naazien van den staat der Geldmiddelen. Diens voorslag om verandering in zyn post de Geldmiddelen betreffende. Eenige Regeeringspersoonen te Leyden leggen hun post neder,* LXXX. BOEK.

LXXX. BOEK.

Pieter Jan Marcus *geeft een Brief aan de Leydenaaren in het licht. Publikatie tegen dien Brief van* P. J. Marcus. Pieter van Lelyveld *legt zyn Regeeringspost te Leyden neder. Zyn Vertoog te dier gelegenheid.* P. F. van Kuffeler *doet desgelyks afstand. Anderen in Leyden en elders volgen dit voorbeeld. Aanmerking wegens dit nederleggen der Regeeringsposten. Voorziening tegen het ten Lande uitwyken der Amptenaaren. Plakaat tegen Adresſen en Volkszamenkomſten. De Omwenteling in 's Gravenhaage. Schikkingen tot Ontwapening der Burgery. De Franſchen komen in den Haage. Het bedryf der Franſche Legerhoofden. Afgevaardigden uit verſcheide Steden verſchynen aldaar. Oproeping der Burgery. Aanſtelling der Municipaliteit. Oprichting van den Vryheidsboom. Aanſpraak van* J. G. H. Hahn *aan de Burgery. Woord door hem de Franſche Volksvertegenwoordigers en Helden te gemoet gevoerd. Hoe van de Franſche zyde beantwoord. Vreugdebedryven dien dag en avond. Ongezindheid veeler Haagenaaren ten opzigte van de Franſchen. Overgang tot Amſterdam. Krygsbezetting en andere voorzorgen te dier Stede. Dood van* Hendrik Hoofd Danielsz. *Publikatie tegen het inleeveren van Adresſen. Verzoekſchrift door een aantal Burgeren getekend. Inleevering van dit Verzoekſchrift. Hetzelve van de hand geweezen. Den Inleeveraaren tyd geſteld om weder te komen. De Colonellen en Capiteins der Schuttery vervoegen zich by de Regeering met een Tegen-verzoek-*

ſchrift

schrift. Gunstig ontvangen. Daadlyk gebruik van deeze Aanbieding gemaakt. Ontworpen maar niet ingediende Verklaaring. Eene andere gereed gemaakt, doch mede agtergehouden. Waarom deeze beide Stukken niet werden ingediend. Antwoord op het ingediende Verzoekschrift. De Leesgezelschappen gestoord. Oneenigheden op straat. De drift ter Omwenteling beteugeld. Men vaart voort met de Leesgezelschappen; doch op eenen anderen voet, te houden. De Inleeveraars van het Verzoekschrift ten Schoutenrolle gedaagd. Eenigen verscheenen, anderen niet. De verscheenen Heeren gevangen gehouden. Welk eene aandoening en werkzaamheid dit baarde. Vonnis over de Gevangenen en Indaaging der andere Overleeveraaren. Toezigt op andere bepaalde Gezelschappen Felix Meritis *aangemaand een Verzoekschrift in te dienen. Op welk een voet de vergunning geschiedde. Nadere opheldering der gemaakte bepaalingen. Ongenoegen over deeze Maatregelen. Het Committé Revolutionair opgericht. Bedoelingen van 't zelve. Veelvuldige werkzaamheden. Adres aan de Burgers van Amsterdam gedrukt en verspreid. Vermaaning aan de Burgery. Schynbaare verwyling in Amsterdam.* DAENDELS *zendt aan den Stadsbevelhebber* GOLOFKIN *eene boodschap.* KRAYENHOFF *na Amsterdam afgevaardigd. Nieuwersluis opgeeischt en verlaaten.* KRAYENHOFF *komt te Amsterdam. Verzoek om Wapenen by den Burgemeester* STRAALMAN. *De Burgers van 's Burgemeesters antwoord verwittigd.* KRAYENHOFF *zendt den Brief aan Burgemeesteren.*

LXXX. BOEK. *ren. Dier uitstel van antwoord, wegens de Wapenen.* KRAYENHOFF *by de Regeering bescheiden. Diens onderhoud met het Committé Revolutionair. Zyn gesprek met de Burgemeesters* STRAALMAN *en* ELIAS. *Zy besluiten tot het nederleggen der Regeeringsposten. De Stads Commandant aangezegd dat hy van zyn post vervallen was. Berigt van den stand der dingen aan de Burgery gegeeven.* DAENDELS *komt in Amsterdam. Aanvang der Omwentelinge. De Regeering ontvangt de Leden van het Committé Revolutionair. Aanspraak het ontslag der Regeering inhoudende. Hoe door* STRAALMAN *beantwoord. Bekendmaaking aan de Burgery. De geweeze Regeering verlaat het Stadhuis. Voorstelling van provisioneele Stadsbestuurders. 's Volks goedkeuring. Gelukwensching. De nieuw verkoozene Representanten komen ten Raadzaale. Lastbrief hun gegeeven. Aanspraak by de Aanstelling. Onderlinge schikkingen. Het Committé Revolutionair vertrekt. De in het Werkhuis gezette Heeren verlost. Door* SCHIMMELPENNINK *aangesprooken. Hun edelmoedig gedrag. Een Vryheidsboom voor het huis van* CAILLE *geplant.* SCHIMMELPENNINK *aanvaart het Voorzitterschap. Betuiging der Stadsregeering tot Lof der Burgerye.*

1794. Stoffe deezes Boeks. De Omwenteling in den Vaderlande, die, door *Fransche* Wapenen, door buiten- en binnenlandsche Medewerkingen van verscheidenerlei aart, en ondersteund door eenen bykans voorbeeldloozen Winter werd daar-

daargesteld, hebben wy, in 't laatstvoorgaande Boek over 't algemeen beschreeven. Eene Gebeurtenis, die door derzelver zeldzaamen toedragt, en voor den Lande gewigtige gevolgen, de aandagt der Naakomelingschap zo wel zal trekken, als zy de verwondering en verbaazing der Tydgenooten ten hoogsten top voerde. De byzonderheden derzelve, in onderscheidene Gewesten, vergezellende, zyn gewigtig genoeg om een nader bezien te vorderen, en moet die stoffe gevolglyk ons, op eene gezetter wyze, bezig houden. Beschreeven wy die Staatsverwisseling alleen, dan zou de Tydorde ons bepaalen, om, by de Gewestlyke Beschouwing, de eerste plaats aan het *Sticht* te geeven, als welk Gewest vroegst met de *Franschen* daadigde (*). Eene daadiging, die *Holland* welhaast tot het volgen van hetzelfde spoor noodzaakte, en aan de overige Gewesten geene keuze liet dan de eigenste onderwerping aan den drang der omstandigheden te volgen. Doch, eer die groote Gebeurtenis voorviel, was, geduurende het Jaar, waar in de bedryven daar toe strekkende en medewerkende, menigvuldig en hoogstopmerkenswaardig waren, in een en ander der Bondgenootschaplyke Gewesten, veel voorgevallen, 't welk de pen der Geschiedenisse niet ongeboekt mag laaten. Deeze byzonderheden te vermelden, en aan de Gewestlyke Omwenteling te schakelen, moet

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVI. D. bl. 403.

LXXX. BOEK. 1794. moet de stoffe van onzen schryfarbeid uitmaaken. Schoon derhalven *Utrecht*, wat den tyd betreft, in de Omwentelings Geschiedenisse, voorgaa, zullen wy, overeenkomstig met den voet, op welken wy doorgaans de meer bepaalde beschryving der Gewestlyke Gebeurtenissen hebben ingerigt, eerst van *Holland* spreeken. Een Gewest, 't welk veelal den toon gaf aan de andere, en waar in de gewigtigste Voorvallen zich als op een hoopten.

Geldheffingen in *Holland*.

Elke bladzyde in de Geschiedenis onzes Vaderlands, boven al in de Tydperken door ons beschreeven, die van Geldheffingen gewaagt, getuigt dat *Holland* daar in een groot en allerdrukkendst aandeel droeg. Onder de middelen ter Verdeediging hadt de Stadhouder, en met veel regts, het opbrengen van Geld, als de zeenuw des Oorlogs, aanmerkt, en wat de Algemeene Staaten daar op deeden, is door ons geboekt, met aanduiding, dat wy, 't geen byzondere Gewesten goldt, by derzelver meer bepaalde beschouwing, zouden vermelden (*).

Eene Geldheffing van zes Millioenen, waar van wy, in den voorleeden Jaare, spraaken, was, wegens de tydsomstandigheden, gesloten, en door eene zogenaamde *Liberaale Gifte* vervangen (†), thans werd dezelve, met eenige veranderingen, om de deelneeming te bevorderen, in Sprok-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 158.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVI. bl. 332.

Sprokkelmaand, weder opengezet, om 'er met de volgende Maand eenen aanvange mede te maaken, en dezelve, tot wederopzeggens toe, te doen volduuren. Intusschen, eer deeze maand ten einde liep, werd het plan om die Lotery-Geldheffing nog aanneemelyker te doen worden, verbeterd (*). In Oogstmaand ftelden hun Ed. Gr. Mogenden eene Geldheffing vast over de Ampten en Bedieningen ten bedraage van 500,0000 Guldens, tegen de Rente van vyf ten honderd. Dat zy allen aan deezen eisch niet voldeeden blykt uit een Naamlyst der zodanigen, die hier in zich gebrekkig of nalaatig betoond hadden, en aangemaand werden, om zich, binnen zes weeken, daar van te kwyten (†). Hun Ed. Gr. Mog. ftemden in Herfstmaand toe in de Verhooging van een Buitengewoon Last- en Veilgeld; en volmagtigden zy Gecommitteerde Raaden om aan het Kantoor van het Verhoogde Last- en Veilgeld, uit de Gewestlyke Kas op te fchieten 122000 Gulden, 't geen in Wynmaand herhaald werd met een fom van 126000 Guldens, beide onder toezegging van wedergave (§).

De opbrengst der elkander opvolgende Geldleeningen van drie, vier en vyf ten Honderd, berekent men op ruim twintig Mil-

(*) Men vindt het Plan in de *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 147 en 245

(†) Bouwens *aan zyne Committenten* bl. 270. 272.

(§) Bouwens *aan zyne Committenten* als boven.

LXXX. BOEK. 1794. Millioenen. Een schat, door den alzins Geldverslindenden Oorlog, weldra besteed, en 's Lands kas geledigd. Dit, meer zeker dan de betoonde genegenheid veeler Ingezetenen, om in betaaling van Gelden, welke zy van den Lande te goede hadden, Effecten, tegen de Rente van vyf ten Honderd, uit de Negotiatie den vyfden van Oogstmaand, het zy geheel of ten deele aan te neemen, was oorzaak van het in zeker voege invoeren van Papierengeld, van wegen den Staat. By eene Publikatie van den negentienden van Slachtmaand werd aan hun, die eenige Gelden van den Lande te vorderen hadden, betaaling toegezegd en aangeboden in Recepissen van gemelde Negotiatie, en wel van kleiner sommen dan gewoonlyk. Nogthans mogten 'er niet meer Recepissen worden uitgegeeven dan tot vyf Millioenen. Deeze Recepissen zouden, in zekere by dit Plakaat uitgedrukte Belastingen, door den Lande worden aangenomen, als mede de verscheenen Intressen op dezelve: zy zouden ook in alle volgende Geldleeningen, van welk eenen aart dezelve mogten weezen, in betaaling gelden. Andere voordeelen waren nog aan derzelver ontvangst gehegt (*). Dan, daar de uitgave bepaald werd op den eersten van Louwmaand des Jaars MDCCXCV, stremde de loop van 's Lands zaaken de volvoering van dit plan, zo uitlokkend voor de winzugt en zo vol ge-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1596.

gevaars door de gemaklykheid der naamaking van dit Papieren Landsgeld.

Groote Geldsommen waren in *Frankryk* uit deezen Lande belegd, en hadt men, van tyd tot tyd, in den verwarden Staat der Geldmiddelen van dat Gemeenebest, schikkingen gemaakt ter gerustftellinge van de Geldschieteren in deeze Gewesten, die eer lastig en belemmerend waren, dan toereikende aan het bedoelde einde (*). Thans, om de bedoelde Geldligtingen in den Lande te bevorderen, nam men maatregels om alle overmaakingen van Gelden aan Ingezetenen van de *Fransche* Republiek te voorkomen; zich grondende op het gehouden gedrag aldaar. Immers spraaken Staaten van *Holland*, „Dat zy, naardien zy in ervaaringe gekomen waren, „dat de Persoonen, die zich de tegenwoordige Regeering van *Frankryk* hadden aangemaatigd, goedgevonden hadden, alle Kooplieden, Bankiers, en generaalyk alle Persoonen, welke eenige „Gelden, Goederen of Effeeten, in andere Landen, bezaten, te ordonneeren „daar van opgave te doen aan de gemelde Regeering: ten einde dezelve daar „van zou disponeeren, tot voortzetting „van den onregtvaardigen Oorlog, welke dezelve aan zo veele Mogenheden „van *Europa*, en speciaal aan deezen „Staat, hadden aangedaan; terwyl, aan „den anderen kant, aan alle *Fransche*

1794. Staaten van *Holland* geeven een Plakaat, ten aanzien van Gelden in *Frankryk*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVI. D. bl. 342.

LXXX. BOEK. 1794. „ Ingezetenen verboden was, eenige betaalingen te doen aan de Onderzaaten van de Mogenheden met het gemelde Gouvernement in Oorlog —— het noodzaaklyk geoordeeld hadden na te gaan, op welk eene wyze de uitwerkzels van deeze geweld daadige maatregelen zouden kunnen worden voorgekomen, en het niet te min zou kunnen gebeuren, dat deeze hunne goede voorzorgen, door daaden, hangende hunne Deliberatien gepleegd, werden illusoir gemaakt, of het effect daar van verminderd;" uit deezen hoofde deeden zy, den achttienden van Sprokkelmaand, eene Afkondiging, hoofdzaaklyk van den volgenden Inhoud.

Dat niemand, geduurende den tegenwoordigen Oorlog, uit deeze Provincie, zou mogen overmaaken, op eenigerlei wyze, Geld of Geldswaarde, aan zodanigen, die, zedert den eersten van Louwmaand MDCCXCIV, geweest zyn, of mogten worden, Leden of Onderzaaten van het *Fransch* Gouvernement, waar zich ook bevindende, op straffe van het dubbeld der waarde te verbeuren; met uitzondering egter van die Wisselbrieven, welke vóór den dag der Afkondiging reeds geaccepteerd mogten zyn. —— Dat niemand, geduurende dien tyd, de betaaling zou mogen aanneemen of belooven van Wisselbrieven en dergelyke Papieren, getrokken op zodanigen, als bovengemelde Persoonen, op straffe van de verbeurte van de Dubbele Waarde van zodanig een Papier; zullende verder de be-

betaaling van geen gevolg weezen, en de vorderingen van zodanige Eifchers, niet tegenftaande dezelve, in zyn geheel blyven. — Dat niemand ook zodanige Goederen, Gelden of Papieren, aan anderen zal mogen overdoen, of op eenigerlei wyze vervreemden, op verbeurte van het dubbele der waarde. —— Dat alle Overboekingen, ftrekkende om de fchade hier uit voortfpruitende, voor te komen, geen effect zouden forteeren; maar gehouden worden, als of dezelve Gelden, Goederen en Effecten ftonden ten naame van *Franfche* Ingezetenen, en dus aan gemelde bepaalingen onderworpen bleeven. —— De Onvermogenden ter betaaling der vastgeftelde Boeten, zouden aan den lyve worden geftraft (*).

LXXX. BOEK. 1794.

Nader Plakaat deswegen.

Een nader Staatsbefluit op dit ftuk, den één en twintigften van Lentemaand afgekondigd, hieldt het bevel in, dat allen, die eenige zodanige Goederen, als in het voorgaande Plakaat vermeld ftonden, onder zich mogt hebben, of naa den achttienden van Sprokkelmaand gekreegen hebben, daar van, binnen den tyd van ééne Maand, naa de Afkondiging opgave te doen hadden aan de Regeering, of aan desgelastigde Perfoonen, als mede welke Overboekingen door hun gedaan waren. Nogthans ftondt het vry den naam des Eigenaars flegts door eenige Letteren aan te duiden, met byvoeging van een gezegeld Briefje, den

(*) *N. Verz, by* DE CHALMOT II. D. bl. 311.

LXXX. BOEK. — 1794.

den Naam, en Woonplaats inhoudende. Twee Commisſien, een te *Amſterdam*, en een te *Rotterdam*, werden benoemd om alle duisterheden in deeze Afkondiging op te helderen, en teffens de ſtrikſte geheimhouding voor desbegeerenden heilig toegezegd (*).

De Bezorgers der *Franſche* Geldmiddelen *Holland* ontzegd.

Deeze maatregels hadden ten gevolge, dat Staaten van *Holland*, door hunne Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, lieten bekend maaken, dat zy het verblyf in hun Gewest ontzegd hadden, aan AUDIBERT CAILLE, zich noemende *Commisſaire de Commerce et de Marine de France*, — aan JULIEN, zints den Jaare MDCCXCII en MDCCXCIII zich hier te Lande onthouden hebbende om de *Franſche* Effecten, aan Ingezetenen deezer Landen toebehoorende, te registreeren, beiden te *Amſterdam* woonagtig, — aan J. A. BOTTEREAU, zedert een geruimen tyd, Koopman te dier Stede — en aan FONSCUBERT, zints eenige Jaaren als Commisſaris van *Frankryk* te *Rotterdam* zich onthouden hebbende (†).

De

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 104.

(†) Het was de Regeering van *Amſterdam*, die eerst aan CAILLE en JULIEN het verblyf te dier Stede ontzegd hadt, en Staaten van *Holland* des berigtende, tevens bekend maakte, dit verbod tot den Heer BOTTEREAU te moeten uitſtrekken, „ als „ die zich door zyne geſprekken en daaden, ze„ dert eenigen tyd, zeer ſuſpect gemaakt hebben„ de, wegens zyne denkwyze omtrent *Frankryk* „ en de *Franſche* zaaken; en dat hunne Suſpicie „ daar omtrent, in eene volkomen convictie was „ ver-

De voorzorge, ter verwydering deezer Persoonen, vondt zo veel ingangs en goedkeurings, dat hun Hoog Mogenden de overige Gewesten en het Landschap *Drenthe*, een verzoek deeden toekomen, om, ten aanziene van deeze uitgeweerden, de zelfde maatregels te neemen als in *Holland*, en hun geene schuilplaats te verleenen; terwyl zy zorge droegen om door aanschryving, hun het verblyf in de *Generaliteit* te ontzeggen; als mede in de Volkplantingen van den Staat in *Oost-* en *West-Indien* (*).

LXXX. BOEK.

1794.

Wydstrekkende der verbod volgens aanschryven van de Algemeene Staaten.

De

„ veranderd, door dat aan Burgemeesteren ter „ hand gekomen waren, eenige Brieven van dee„ ze BOTTEREAU, door hem ondertekend aan zyn „ Correspondent te *Parys*, uit welkers inhoud zy „ zich verpligt geoordeeld hadden, dien Man, „ binnen drie dagen de Stad te ontzeggen." — Niet zonder schennis der Postvryheid geschiedde deeze ontdekking, en hadt zulks ook plaats ten aanziene van FONSCUBERT, die, op verzoek der Regeering van *Rotterdam* dezelfde verbanning overkwam. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 209 en 210.

Wy tekenen hier met een enkel woord aan, hoe men te *Amsterdam* een JEAN L'ARCHEVEQUE, die zedert de laatste zes en twintig Jaaren, de plaats van eersten Commies by den *Franschen* Consul te *Amsterdam* hadt waargenomen, over eenige gesprekken, door hem gehouden, gevat, en naa vrugtlooze poogingen om, hem ten opzigte der Papieren van CAILLE, ontdekkingen af te persfen, uit eene in hegtenishouding van acht en twintig dagen, ontsloeg, met beding dat hy zich niet buiten de Stad of Stads Regtsgebied zou begeeven. De toedragt deezer zaake geeft BOUWENS op in het bovengemelde Werk bl. 223.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 210.

LXXX. BOEK.

1794. Voordragt in *Frankryk* ten behoeve van E. BEKKER Wed. WOLFF.

De ſtremming in den Wisſel tusſchen deezen Lande en *Frankryk*, hadt voor veelen zeer onaangenaame gevolgen. In deeze vondt zich ingewikkeld, de door haare Dichtwerken en Schriſten beroemde ELIZABETH BEKKER Wed. WOLFF, die, ten Lande uitgeweeken, zich te *Trevoux*, in het Departement *l'Ain*, onthieldt. By monde van den Burger MERLIN van *Douay* deedt zy verzoek om onderſtand, by wyze van leening. Deeze liet zich, ten haaren behoeve, in de Zitting der Conventie, den elfden van Louwmaand, op deezen trant hooren. —

„ Burgers! ik kom U, in naam van uw „ Committé van Publieken Onderſtand „ ſpreeken, ten behoeve van eene vreem„ de Republikaine, die vóór de Revolutie „ en onder de Regeering van het gruwe„ lykſte Despotismus, de zaak des Volks „ heeft durven verdeedigen, door haare „ Geſchriften en Daaden, en die thans, „ door de uitwerking eener noodzaaklyke „ Wet, in het geval zou zyn, van door „ gebrek te vergaan in de baakermat der „ Vryheid, indien gy haar niet te hulpe „ kwaamt.

„ ELISABETH BEKKER, geboortig uit „ *Vlisſingen* in *Holland*, was de eerſte Apos„ tel der Vryheid, toen deeze Godheid „ zweevende over *Europa* om haar begun„ ſtigd Volk uit te kiezen, het oog ſloeg „ op *Holland*, ſtraks toonde de Burgeres „ BEKKER aan het Volk dier Gewesten „ deszelfs Regten, deszelfs verdrukking

„ en

„ en deszelfs ketenen. Zy besteedde haare leevensdagen, haare aanzienlyke goederen, haaren vlyt, kortom alles tot opbouwing van eenen der Vryheid waardigen Tempel. Dan zy moest dien niet dan in *Frankryk* vinden. Onder den Tyran WILLEM moest zy gebannen worden, en zy werd het. Zy verliet welhaast het klimaat, dat haare Weldaaden onwaardig was, om dezelve onder ons te komen uitstorten, en BEKKER trok uit haar Vaderland om het doel van haaren Godsdienst te bereiken. In de maand Maart MDCCLXXXI verlaat ELIZABETH BEKKER Wed. WOLFF, haar onwaardig Vaderland, dat haar verjoeg, haar van haar Fortuin beroofde, en zy komt zich nederzetten op het Territoir van *Trevoux*; aldaar bewerkstelligt zy, het geen zy in haar Land, door het voorstaan van de zaak der Vryheid beproefd hadt. Zy verlichtte het Volk; zy koesterde in deszelfs boezem de liefde tot zyne Regten, de Vryheid en de Gelykheid. Zy verspreidde zich overal om de waarheid te verkondigen, en 'er die klasse van Burgers van te overreden, wier goed geloof door valstrikken omringd was. Naauwlyks trok zy uit haar Land genoeg tot haar onderhoud, en tot het onderhoud van haare Medegezelinne (de Burgeres AGATHA DEKEN) en egter vondt zy middel om het Patriotismus te beloonen.

„ Wel

LXXX. BOEK. — 1794.

„ Wel nu! Deeze Republikaine, wier
„ regt om iets van het Vaderland te vor-
„ deren, ik U opengelegd heb, heeft
„ thans gebrek aan de strikste nooddruft,
„ door de wyze Wet, die tegen de Vreem-
„ delingen gegeeven is, men protesteert
„ te *Parys* de Wisselbrieven, welke zy
„ uit *Holland* ontvangt tot jaarlyksche in-
„ komsten der kleine Fondsen, welke zy
„ zich aldaar bespaard heeft, en deeze
„ maatregel beneemt te gelyk het Brood,
„ dat zy noodig heeft, en de hulpmidde-
„ len, welke zy aan de armoede toereikt.
„ Ingevolge hier van heeft zy U, voor
„ eenigen tyd, haare Petitie gepresenteerd,
„ om U te verzoeken, dat, in aanmerking
„ van haar erkend Patriotismus, bekragtigd
„ door alle de gezaghebbende *Sans-Culot-*
„ *tes* van het Departement van *l'Ain*, en
„ van een volstandig zesjaarig verblyf op
„ den grond der Republiek, en in dezel-
„ ve Commune, zy niet begreepen worde
„ in de Wet tegen de Vreemdelingen,
„ als beroovende die Wet haar van alle
„ middelen van bestaan. —— Haare Petitie
„ aan het Committé van Algemeen Wel-
„ zyn gerenvoyeerd zynde, heeft dat Com-
„ mitté geoordeeld, dat de uitzondering,
„ welke de Citoyenne BEKKER begeerde,
„ indien dezelve geaccordeerd werd, een
„ gevaarlyk misbruik kon naa zich slee-
„ pen; doch tevens begrypende, hoe haar
„ noodzaaklyk hulp moest verleend wor-
„ den, heeft dat Committé haar verzon-
„ den aan uw Committé van Onderstand,

„ het

„ het welk, in overweeging genomen heb- LXXVI
„ bende, wat deeze Burgeresse voor de BOEK.
„ Vryheid gedaan heeft, en den droevi- ——
„ gen toestand, waar in zy zich bevindt, 1794.
„ en overweegende dat het nooit de mee-
„ ning der Conventie kan weezen, dat de
„ behoeftige Patriot gebrek hebbe aan
„ middelen om zyn nuttig aanweezen te
„ onderhouden, niet geschroomd heeft U
„ door myne stem, het voorstel te doen
„ van deeze Citoyenne te hulp te komen,
„ by wyze van opschieting (*)." —— Dit
hadt ten gevolge, dat de Nationaale Thesaurie gelast werd haar twaalf honderd Livres voor te schieten, welke zy gehouden zou weezen te rug te geeven, zo ras de omstandigheden haar toelieten over haare Fondsen in *Holland* te beschikken.

Meer-

(*) In deeze Voordragt van den Burger MERLIN is de zaak deezer Burgeresse niet naauwkeurig voorgedraagen. Zy was *uitgeweeken*; maar niet *gebannen*. In *Frankryk* zynde, gaf de Burgeresse BEKKER, met haare Vriendin AGATHA DEKEN, de *Wandelingen door Bourgogne* uit, in 's Haage by VAN CLEEF 1789. — Naa de Omwenteling des Jaars 1794 in het Vaderland wedergekeerd, vaaren zy voort met door eigen Werk en Vertaaling haare Landsgenooten nuttig te zyn. Onder andere vermelden wy hier *De Gedichten en Liedjes voor het Vaderland*, *beneveus eene Aanspraak aan het Bataafsche Volk*, door deeze Vriendinnen, in den *Haage* by VAN CLEEF 1798 uitgekomen. Deeze *Aanspraak* bevat eene *Definitie van het Patriotismus en de Politique Confessie van de Burgeresse* BEKKER. — En wil men de Godsdienstige Denkwyze van haaren Vriendin kennen, men leeze haar Stukje *Myne Offerande aan het Vaderland*. In den *Haage* by VAN CLEEF 1799.

LXXX. BOEK. — 1794. Gestrooid Geschrift tegen de Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL.

Meermaalen troffen wy den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL aan, ten doele gesteld van heftige in 't duister op hem afgegeevene beschuldigingen (*). Thans werd 'er in 's*Gravenhaage* een gestrooid, van den tegen hem verbitterendsten inhoud, ingerigt om de zaak der *Franschen* voor te staan, en te ondersteunen. Het droeg den Tytel van *Waarschuwing aan de Haagsche Burgers, betrekkelyk den Raadpensionaris* VAN DE SPIEGEL, en was in deeze bewoordingen begreepen. „ De groote „ Verraader van het Land — van de Staaten — van den Prins en van het Volk — „ van U, ô wakkere *Haagsche* Burgery — „ woont zedert vyf jaaren, straffoos in uw „ midden, en gy aanschouwt zyne euveldaaden — zyne godvergeetene bedriegeryen, zonder hem te veragten, en zonder hem openbaar te straffen. —— Is „ het noodig, ô rampzalig bedroogene „ Burgery, dat wy in den Persoon van „ PIETER LAURENS VAN DE SPIEGEL, „ U aanwyzen den Man, die de eenige, „ de waare en verschriklyke oorzaak is „ van alle rampen, die het Land, den „ *braaven* Prins, en zyn *edel* Kroost, zo „ geducht en vreeslyk treffen.

„ Arm —— behoeftig —— berooid en „ naakt —— doch geldgierig en bloeddorstig kwam hy in den *Haag*. —— De „ Prins gaf hem het Paleis, wel eer de „ woo-

(*) Men zie onder andere onze *Vaderl. Hist.* XXIII. D. bl. 255 *env.*

„ wooning van den eerlyken en braaven LXXX.
„ STEYN, de regterhand van WILLEM BOEK.
„ DEN IV. — een Man, die 's Lands be- ——
„ langens met 's Prinsen Huis wist te ver- 1794.
„ eenigen.

„ Denkt niet dat zyne toenmaalige Ar-
„ moede hem, in onze oogen, tot oneer
„ verstrekte —— ô neen! zal men deugd,
„ zal men eerlykheid, zal men goede
„ trouw zoeken en vinden, men begeeve
„ zich niet na de Paleizen der Grooten,
„ dien zetel van ondeugd en gruwelen; —
„ maar men zoeke dezelve in de schamele
„ hutten der Armen en Behoeftigen.

„ Dan hy kwam ô *Haagsche* Burgery!
„ niet om diensten aan het Land en den
„ Prins te bewyzen —— niet om alle ver-
„ vallene zaaken te herstellen — niet om
„ rust en vrede in het rampzalig gefol-
„ terd *Nederland* te brengen; maar om
„ zich zelfs groote Tractamenten te be-
„ zorgen — zyne Kinderen of behuwd
„ Kinderen, of zy bekwaamheden al of
„ niet hadden, met lucrative Ampten te
„ begunstigen —— *Holland* diep —— ja
„ allerdiepst, te vernederen —— armoede
„ op armoede te veroorzaaken, eene alge-
„ meene kwyning in de Negotie, die
„ bron van ons welvaaren, daar te stel-
„ len —— belasting op belasting te leg-
„ gen —— het Land in kostbaare en nut-
„ looze Oorlogen in te wikkelen ——
„ 's Lands Soldaaten, die schoone *Holland-*
„ *sche* Guardes —— uwe Mans —— uwe
„ Kinderen, uwe Broeders —— uwe Nee-

 „ ven,

LXXX. BOEK. — 1794.

„ ven — uwe Minnaars, op de slagtbank te brengen; en in één woord, ons allen in den allerdroevigsten en wanhoopigsten toestand te dompelen.

„ Wat doet de Deugniet — de grootste Booswigt van den Aardbodem op dit oogenblik, om in 't midden van zo veele rampen zyn godloos oogmerk te bereiken? — De Snoodaart ziet voor uit dat hy eerlang het regtvaardig Slachtoffer van zyne gruwelen zal worden. Hy gaat met eene beevende houding op zyn gelaad langs de straaten: hy heeft het Paleis, weleer de wooning der *Hollandsche* braafheid verlaaten, om uw waakzaam oog te ontvlugten. Hy pakt in stilte zyne goederen om het eerloos 's Lands gestoolen Geld in veiligheid te brengen, en in een ander Land, zo Gods wraak hem daar ook niet vervolgt, zyn leeven, vol oneer, schande, huichelary en ondeugd te eindigen. Hy gebruikt een eerlooze, dwaaze Gosse, en andere omgekogte Courantiers, om U Leugens wys te maaken, U te bedriegen, U te zeggen dat de *Franschen* overwonnen zyn, daar zy dagelyks overwinnen.

„ Wy hebben lang getwyfeld — maar wy zien — wy zyn overtuigd geworden, ô *Haagsche* Burgers! dat de zaak der *Franschen* Gods zaak is — dat hunne overwinnende Legers, onder den Zegen des Allerhoogsten voortrukken, en dat zy in 't einde zullen zegepraa-

„ len

„ len. —— *Zy* vegten niet voor de zaak LXXIX.
„ der Grooten; zy vegten niet om dee- BOEK.
„ zen of geenen in hoogen rang of aan- ——
„ zien te brengen; maar zy vegten om de 1794.
„ geringe en de behoeftige, de bedroo-
„ gene en mishandelde, en de armoedige,
„ gelukkig te maaken. —— *Zy* vegten om
„ die verschriklyke Ongelykheid onder de
„ Menschen te doen ophouden. *Zy* vegten
„ om zo wel het Regt van den aanzien-
„ lykften als den geringsten te verzekeren.

„ Vraagt aan Uzelven of gy gelukkig
„ zyt, gy schamele behoeftige *Haagsche*
„ Burgery? —— En zo gy uwen elendi-
„ gen toestand met de daad gevoelt, houdt
„ dan op een Volk te verwenschen, dat
„ U gelukkig zoekt te maaken — houdt
„ dan op U te verblyden in haaren on-
„ dergang: want zy komen om U te
„ verlossen, U op te beuren, uit uwe
„ jammerlyke armoede, en de Grooten
„ en Aanzienlyken te noodzaaken, om
„ door daaden tot uw geluk en beteren
„ staat mede te werken. —— Vreest niet
„ voor de Patriotten, die gy mishandeld
„ mogt hebben; zo 'er onder waren, die
„ zich zelven mogten vergeeten, en U
„ leed toebrengen, zy zyn onwaardig den
„ naam van Patriotten —— zy zyn on-
„ waardig den edelen Naam van Men-
„ schenvrienden, en zullen vroeg of laat
„ hunne geregte straffe wedervaaren: want
„ vervloekt zy den geenen, die de be-
„ hoeftige, de armoedige, de verdwaalde
„ mensch aanrandt of vernedert.

LXXX. BOEK. — 1794.

„ Vereenigt U dus met hun — geeft „ hun de hand van Broederschap — „ wees met hun waakzaam, dat zy die „ U en ons bedroogen hebben, niet straf- „ loos heenvlugten, en dat uwe lichaa- „ men tot een ondoordringbaare muur „ verstrekken, om den eerloozen en af- „ schuwelyken VAN DE SPIEGEL te belet- „ ten, om zich, door een tydlyken vlugt, „ te onttrekken aan de billyke en reg- „ vaardige straffe, die hem voor alle zy- „ ne euveldaaden en schelmeryen gewis „ toekomt (*)."

Voorstel van den Stadhouder deswegen.

Dit Geschrift, alleszins de blyken van onbehoudenheid en hevigen wrok draagende, in taal en styl eene laage en vuile afkomst verraadende, en de versmaading van anders over den daar in voornaamlyk gesmaaden Raadpensionaris niet gunstig en over de *Franschen* gunstig denkende, verdienende, ontging de aandagt des Stadhouders niet, die weinig dagen, naa dat het in de Hofplaats gestrooid was, zich ter Vergadering der Staaten van *Holland* vervoegde, met deeze voordragt —

„ Edel Groot Mogende Heeren! Ik heb „ met veel verontwaardiging vernomen, „ dat in den *Haage*, op Saturdag morgen, „ gestrooid is een allervuilst Pasquil, waar „ in byzonder de Heer Raadpensionaris „ VAN DE SPIEGEL wordt gelasterd, en „ dat byzonder schynt ingerigt om hem „ by de goede Ingezetenen gehaat te maa- „ ken

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 331.

„ ken, en hem het vertrouwen van de „ Natie weg te neemen; terwyl men de „ onbeschaamdheid heeft om daar in te zeg- „ gen, dat de *zaak der Franschen*, die „ het *Christendom* verzaakt hebben, GODS „ *zaak is*, en dat zy komen om dit Land „ te verlossen.

„ Ik heb het van mynen pligt geagt, „ een Exemplaar van het gemelde Libel „ aan U Ed. Gr. Mog, te communicee- „ ren; en, wyl ik overtuigd ben, dat het „ daar by geallegueerde, ten opzigte van „ den Heer Raadpensionaris, niet dan een „ zamenweefzel van den vuilsten Laster „ is, zo agt ik het tevens noodig om aan „ U Ed. Gr. Mog. onder 't oog te bren- „ gen, of 's Lands dienst en de billykheid „ niet vorderen, dat recherches gedaan „ worden, om uit te vinden de Autheurs, „ Drukkers of Uitstrooiers van een fameus „ Libel, en dat U Ed. Groot Mogenden „ daar toe de vereischte orders geeven, „ om dezelve naar merites te straffen; maar „ dat tevens, by U Ed. Gr. Mog. zoda- „ nige Mesures worden genomen, als zy „ dienstig zullen oordeelen om aan de „ goede Ingezetenen te doen zien, dat de „ Beschuldigingen tegen den Heere Raad- „ pensionaris, in dit Naamloos Geschrift „ ingebragt, van allen grond ontbloot „ zyn, en niet dan voor vuilen Laster en „ Leugentaal gehouden moeten worden.

„ Ik oordeel verpligt te zyn, om by „ deeze gelegenheid openlyk te verklaa- „ ren, dat ik overtuigd ben, dat gemelde „ Heer Raadpensionaris, in zyne Admi-

LXXX. BOEK. 1794.

„ niſtratie, zo lange als hy gemelde Functie heeft bekleed, zo veel in hem is, heeft getragt 's Lands welzyn te bevorderen, en de Conſtitutie deezer Landen te maintineeren, en dat hy zyne pogingen heeft aangewend om de gansche Republiek, en de Provincie van *Holland* in 't byzonder, te doen floreeren, en uit te werken, dat dit Land zy geagt van haare Vrienden en geducht voor haare Vyanden."

Wat de Raadpenſionaris des antwoordt.

De Raadpenſionaris, meermaalen, zo in *Zeeland*, als in *Holland*, aangevallen door dit ſlag van wapenen, hadt ten antwoord het volgende gereed. —— „ Hoewel het my geſmart heeft, door Schotſchriften, by myne Medeburgers verdagt gemaakt te worden, als een Man, die zich aan een zamenweefzel van huichelaary en euveldaaden ſchuldig gemaakt heeft, en de Burgerlyke Maatſchappy onwaardig is geworden, dagt ik egter die vuile Lasteringen my niet te moeten aantrekken, als wel overtuigd zynde, dat ieder mensch, die zyn gezond verſtand gebruikt, daadlyk zal opmerken, de lompe kwaadaartigheid, die in deeze Schotſchriften doorſteekt. —— Indien ik tog minder yverig was geweest in het voorſtaan der wettige Conſtitutie, waar toe ik door mynen Eed en Overtuiging verbonden ben; — indien ik minder aankleeving getoond hadt aan den Prins Erfſtadhouder, wiens Perſoon ik zo zeer beminne, als ik zyne Hooge Waardigheden reſpecteere, — indien ik het In-

„ ſtru-

„ ſtrument hadt willen zyn der geenen, „ die den Vyand begunſtigen; — indien „ ik hadt willen toegeeven aan de onder- „ neemingen der geenen, die verandering „ in den Staat zoeken, ik zou nimmer het „ voorwerp van den Haat en der Leugen- „ taal geworden zyn; maar nu reken ik „ my deeze Laſterſchriften meer tot eere „ dan tot ſchande; en, wel verre van my „ daar door te laaten afſchrikken, zal ik „ met des te meer moeds voortgaan, om „ de Conſtitutie en Regeeringsvorm, te „ gelyk met de ruſt, orde en publieke „ veiligheid in deeze Provincie, tegen alle „ woelingen van buiten en van binnen te „ helpen handhaaven.

„ Ondertusſchen betuig ik myne dank- „ baarheid aan zyne Doorlugtige Hoog- „ heid, die, op zulk eene edelmoedige wy- „ ze, in de Vergadering van U Ed. Groot „ Mog. my de Juſtitie heeft doen weder- „ vaaren, welke ik meen te verdienen. In „ de daad het zyn U Ed. Groot Mogen- „ den, het is zyn Doorlugtige Hoog- „ heid, die de bevoegde Regters zyn om „ myne handelingen te beoordeelen, om „ dat dezelve onder Hoogstderzelver oog „ geſchieden, op hoog bevel, of met vol- „ komen goedvinden; en ik mag, met „ volle gerustheid myns gemoeds verze- „ keren, dat 'er niets door my, in de „ betrekking als Minister, geduurende den „ tyd, dat ik de eer gehad heb deeze „ Provincie te dienen, gedaan is, waar „ van ik niet ten allen dage bereid ben, „ rekenſchap af te leggen, aan de geenen,

LXXX. BOEK. — 1794.

„ die bevoegd zyn dezelve te eifchen.
„ Voor het overige Ed. Gr. Mog. Heeren! heb ik geen Verzoek te doen, en „ terwyl U Ed. Gr. Mog. over deeze „ zaak delibereeren, meen ik verpligt te „ zyn, my uit de Vergadering te begeeven om deeze Deliberatie volkomen vry „ te laaten."

Besluit daar op an Geld op den Maaker gesteld.

De Raadpensionaris de Vergadering verlaaten hebbende, bedankten alle de Staatsleden zyne Hoogheid, op het hartelykst, wegens het gedaane Voorstel, met eenpaarige betuiging van hunne aandoening, wegens een infaam Lasterschrift, tegen den Heere VAN DE SPIEGEL verspreid, en van hun volkomen vertrouwen op dien Staatsdienaar, zich verzekerd houdende van diens volharding in den yver, tot hier toe zo loflyk, ten nutte van den Lande, aan den dag gelegd. Op deezen grond vonden zy goed, ten weezenlyken blyke van deeze hunne gunstige gevoelens ten zynen opzigte, en teffens, ten betoon hunner verontwaardiging, wegens den inhoud van het tegen hem gestrooide Lasterschrift, ter ontdekking van allen, die 'er eenigzins de hand in mogten gehad hebben, den Voorzitter en Raaden van den Hove van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* aan te schryven om des de naauwkeurigste navorschingen te doen; en eene Belooning van één Duizend Gouden Ryders te belooven aan den Ontdekker, van den Maaker, Schryver of Drukker van dat Libel, zo dat hy in handen des Geregts geraakte, straffloosheid en geheimhouding van naam toezeg-

zeggende aan eenen Ontdekker, zo hy medepligtig mogt weezen.

LXXX. BOEK.

Naa dit genomen besluit werd de Raadpensionaris verzogt weder ter Vergadering te komen, waar hy des berigt ontving, met bygevoegd voorstel dat hun Ed. Gr. Mogenden, door deeze blyk van genoegen in zyn Ministerie, en van het volkomenst vertrouwen, van hem verwagtten, dat hy zyne verdere waakzaamheid, tot het welzyn en den groei en bloei van de Republiek, en van *Holland* en *Westfriesland* in 't byzonder, zou betoonen. —— VAN DE SPIEGEL betuigde zyne gevoeligheid, wegens dit, ten zynen opzigte genomen Besluit, en genegen te zyn om met denzelfden yver, als tot hier toe, in zyne poogingen te volharden. —— 's Volgenden daags, den zestienden van Hooimaand, geschiedde, van wegen het gemelde Hof, de beraamde Afkondiging (*), welke zo min ter ontdekking uitwerkte als van veele dergelyke in 't geheim gesmeedde, en door hunne Party getrouwe Persoonen uitgevoerde bedryven.

1794. De Raadpensionaris betuigt gereed te zyn om zyn post, als voorheen, waar te neemen.

Kon een onpartydig oog, in het heftig uitvaaren tegen den Raadpensionaris, geene weezenlyke belediging van diens Eere vinden, in de vryspraake, hoe zeer ook door Hoog Gezag gestaafd, deedt zich even min, voor dat zelfde oog, een wettig herstel op. Of het bezef daar van den Heer VAN

Voorstel van VAN DE SPIEGEL, wegens het naazien van den staat der Geldmiddelen.

(*) *N. Verzamel. by* DE CHALMOT III. D. bl. 159—163.

LXXX. BOEK. 1794. VAN DE SPIEGEL aandreef, om, niet lang daar naa, een Voorstel ter Staatsvergadering te doen, het beheer van 's Lands Gelden betreffende, durven wy niet bepaalen, zeker gaat het, dat hy dit Voorstel met het Plakschrift, waar over zo veel te doen viel, in verband bragt. 's Mans voordragt, op den vier en twintigsten van Herfstmaand, ter Vergadering van hun Ed. Gr. Mogenden gedaan, is alleszins opmerkenswaardig, en verdient, om meer dan eene reden, hier plaats.

De Raadpensionaris voerde deeze taal. „ Edele Groot Mogende Heeren! Wanneer men naagaat de Gebeurtenissen, „ die in de Republiek hebben plaats gehad, geduurende de laatste veertien jaaren, die wy beleefd hebben; welke „ kostbaare Oorlogen zyn gevoerd, welke „ binnenlandsche Beroertens ons hebben „ ontrust; welke onophoudelyke Ondersteuningen de *Oost-Indische* Compagnie „ heeft genooten; en wanneer men daar „ by in aanmerking neemt, dat de Provincie van *Holland* en *Westfriesland*, zeer „ verre het grootste gedeelte van die Lasten heeft moeten draagen, dan heeft „ men reden om zich te verwonderen, hoe „ het mogelyk geweest is de Ressources „ te vinden, tot goedmaaking van zo enorme, maar noodzaaklyke Depenses; en „ te meer, daar die Ressources alle door „ de gegoede Lieden in deeze Provincie „ zyn bygebragt, zonder dat aan de schamele Gemeente, of zelfs aan minge-

„ goe-

„ goede Burgers, één Penning-belasting is opgelegd. LXXXI. BOEK 1794.

„ Ondertusschen ontbreekt het niet aan menschen, zo in als buiten de Regeering, die gedurig vraagen, waar blyft toch het Geld? — Deeze vraagen kunnen gedaan worden uit onderscheiden beginzels. *Zy* kunnen, by voorbeeld, ontstaan, uit onkunde, om dat men buitenspoorige denkbeelden heeft van de hoegrootheid der Sommen, welke sommige Operatien van Financie hebben opgebragt, of uit wantrouwen op de geenen, die, uit hoofde van hunne Bedieningen, eenig aandeel aan de Administratie der Financien hebben; doch welke ook het motief van die Vraagen moge zyn, dit is ten minsten zeker, dat veele menschen in het begrip staan, dat eene Verantwoording van de Administratie van 'sLandspenningen, zedert een zekere Epoque gedaan, (in form van een Balans van ingekomene en uitgegeevene Gelden,) een middel zou zyn ter geruststelling en ter aanmoediging om verder ter onderstenning der Finantien te contribueeren.

„ De faculteit, welke de Instructie van den Raadpensionaris hem geeft, om ter Vergaderinge te proponeeren en voor te draagen, het geen hy zal oordeelen, ten dienste van den Lande, in deliberatie te moeten gelegd worden, heeft my aangespoord en verpligt om U Ed. Gr. Mog. met eenige Consideratien, betrekkelyk de Finantien, op te houden —

„ Con-

LXXX. BOEK.

1794.

„ Confideratien die my voorkomen van „ zulk eenen aart te zyn, dat zy de attentie van U Ed. Gr. Mog. wel verdienen.

„ In de eerste plaats zal niemand in twyfel trekken, dat het Publiek Crediet „ grootendeels afhangt van het compleet „ vertrouwen, het welk gesteld wordt in „ de naauwkeurigheid, wysheid en deugdzaamheid der Administratie, en dat, „ wanneer één van deeze opinien begint „ te wankelen, niets zo zeer in staat is „ om dezelve te herstellen, als de waare „ kennis der zaaken, uit onwederspreeklyke bewyzen verkreegen.

„ 'Er is misschien geen Land op den „ Aardbodem, wiens Constitutie, met opzigt tot de Administratie der Financien, „ zo exact geregeld is als de onze, volgens welke niemand, hoe hoog zyn „ aanzien en invloed ook zy, over een „ enkele penning van 's Lands Geldmiddelen kan disponeeren; maar dat alles „ gaat door handen van verscheide Persoonen; alles moet verantwoord worden, „ en alles moet komen onder het oog „ van eene menigte Regenten, Amptenaaren en mindere Bedienden, waar door „ alle suspicie van verkeerd gebruik der „ Finantien wordt uitgeslooten.

„ Even eens is 'er misschien geen Land „ op den Aardbodem, daar de Administratie klaarder en eenvoudiger is, dan „ by ons; zo dat met eenen opslag van „ het oog kan nagegaan worden, al wat „ men van het employ der Finantien begeert te weeten.

„ In-

„ Indien dit zo is, (gelyk het aan een LXXII.
„ ieder, die ooit iets van de behandeling DOEL.
„ van 's Lands zaaken gezien heeft, moet ——
„ bekend zyn,) wat zou dan, Ed. Groot 1794.
„ Mog. Heeren! de hooge Regeering moe-
„ ten wederhouden, om van de geenen,
„ die special met de distributie der Geld-
„ middelen gechargeerd zyn, zodanig een
„ Staat en Balans te requireeren, als die-
„ nen kan tot eene volkomene overtui-
„ ging, dat 's Lands Geld, niet anders
„ dan tot 's *Lands dienst*, op uitdruklyke
„ Consenten van Heeren Staaten, is uitge-
„ geeven en verantwoord, en dat niets tot
„ eenige Byeinden, die men niet zou dur-
„ ven noemen, is geëmployeerd? ——
„ En wanneer U Ed. Groot Mogenden
„ mogten resolveeren, om zich van zo-
„ danig een Staat en Balans te doen die-
„ nen, komt het my, onder eerbied, voor,
„ dat U Ed. Gr. Mog., de Heeren der-
„ zelver Gecommitteerde Raaden, in de
„ beide Kwartieren, zouden kunnen aan-
„ schryven, om naauwkeurig op te gee-
„ ven alle de Capitaalen, waar mede de
„ Provincie, zedert de laatste veertien jaa-
„ ren is bezwaard, en het employ dat van
„ die Penningen gemaakt is; maar dat,
„ om die Opgave volledig te doen zyn,
„ dezelve behoort verdeeld te worden in
„ *twee* byzondere Tydvakken. Naamlyk
„ het *eerste* te beginnen met het Jaar
„ MDCCLXXXI, wanneer de Financien,
„ naa eenen meer dan dertigjaarigen Vre-
„ de, in eenen bloeienden staat waren,
„ en

LXXX. BOEK. —— 1794. „ en voortloopende tot op het laatst van „ MDDCLXXXVII; en het Tweede Tydvak „ te beginnen met MDCCLXXXVIII, en te „ sluiten met den tegenwoordigen tyd.

„ In beide deeze tafereelen respectivelyk zouden, aan den eenen kant behooren gebragt te worden alle de genegotieerde Gelden, van welk eenen aart „ dezelve zyn, naa aftrek van het geen „ daar tegen afgelost, of aan oude Capitaalen, in de Negotiatien geëmployeerd „ is, of door andere Operatien, gestrekt „ heeft tot vermindering van de kapitaale „ Schuld; aan den anderen kant behooren „ gebragt te worden, mede respectivelyk „ op ieder Tydvak, de Depenses, welken de omstandigheden des tyds gevorderd hebben, met aanwyzing van de „ Resolutien en Consenten van U Ed. Gr. „ Mogenden, waar by deeze Depenses „ zyn geordonneerd, zo dat ieder Tyd „ op zich zelven een Balans zal opleeveren, waar uit duidelyk zal kunnen gezien worden, hoe veel de Financien, „ in ieder van dezelve, zyn voor- of agteruit gegaan. —— Op deeze wyze oordeel ik, dat U Ed. Gr. Mogenden een „ Compleeten Staat in handen zouden hebben, waar door allen twyfel, omtrent „ het Employ van 's Lands gelden, zal „ worden weggenomen; terwyl het van „ zelfs spreekt, dat, wanneer 'er byzondere respecten zyn, waar op U Ed. Gr. „ Mogenden zouden verlangen in meerder „ detail, geinformeerd te worden, zulks

„ al-

„ altoos, op derzelver requifitie zal moe- „ te gefchieden."

LXXX. BOEK.

1794. Diens Voorftel om verandering in zyn Post de Geldmiddelen betreffende.

Naa dit Voorftel gedaan, en met raadgeevingen, tot het in 't werkftellen van dien omflagtigen en langwyligen arbeid, vergezeld te hebben, komt de Raadpenfionaris tot een tweede Onderwerp, waar over hy de vryheid nam de Staaten te onderhouden, eenigzins hem zelven raakende in de Post, welke hy bekleedde, voor zo verre dezelve betrekking hadt tot de Financien.

Het Artykel in den *Lastbrief* van deeze betrekking melding maakende (*), bygebragt hebbende, vaart VAN DE SPIEGEL in deeze bewoordingen voort. „ Ik heb „ ondervonden, Ed. Groot Mog. Heeren! „ geduurende byna zeven jaaren, dat ik „ in het Ministerie deezer Provincie ge- „ fungeerd heb, van welk een onbegry- „ pe-

(*) Dit XXVI. Artykel luidt. „ Hy zal gehouden zyn, pertinentlyk en punctuelyk zich, van „ tyd tot tyd, te informeeren op den Staat der „ Financie van *Holland* en *Westfriesland*, om telkens, by den aanvang der Vergaderinge, met „ communicatie en by goedvinden van de Gecommitteerde Raaden, en voorts ten allen tyde, „ (des verzogt zynde,) opening te doen van de „ waare gelegenheid van dien, mitsgaders van de „ veranderingen, die daar in zouden mogen gevallen zyn, zonder nogthans hem te onderwinden, het ordonneeren of distribueeren van het „ ftuk van Financien; maar daar mede laaten geworden de Heeren Gecommitteerde Raaden, die „ hy, (des verzogt zynde of de Conftitutie der „ Financien zulks vereifchende,) zal gehouden zyn „ te dienen van Advys."

LXXX. BOEK. 1794.

„ pelyke naasleep het is, zich continueel „ te occupeeren met den Staat der Finan- „ cien, om altoos gereed te zyn op alle „ Financieele Onderwerpen, die voorko- „ men, de Heeren Gecommitteerde Raa- „ den te dienen van Advys, en ondertus- „ schen alle de andere bezigheden van een „ Ampt, dat genoegzaam universeel is, en „ alle de onderwerpen van 's Lands belan- „ gen, zo binnen- als buiten 's Lands, om- „ vat, naar behooren, waar te neemen.

„ Het is toch gemaklyk na te gaan, „ dat de post van Raadpensionaris, door „ de vermeerdering van de omslagtigheid „ des werks, oneindig zwaarder is gewor- „ den, dan ze ooit geweest is; en inzon- „ derheid, wanneer daar by komen zulke „ omstandigheden van tyden, als onze „ Voorzaaten niet beleefd hebben. Ik „ ben nogthans de eerste Raadpensionaris „ niet, welke deeze reflexie, met opzigt „ tot de Financien gemaakt, heeft. Een „ myner Prædecesseuren, een Man van „ uitmuntende bekwaamheden, heeft reeds „ vóór meer dan honderd jaaren, iets der- „ gelyks te kennen gegeeven; en de De- „ liberatien van U Ed. Groot Mogenden „ van den Jaare MDCLXXIII, over de aan- „ stelling van eenen *Thesaurier Generaal* „ *van Holland*, en de Concept-Instructie „ van deezen tyd, gelyk ook de byzondere „ aanbeveeling van zyne Hoogheid Prins „ WILLEM DEN III, om zodanig een „ Amptenaar aan te stellen, toonen, hoe „ men 'er des tyds over heeft gedagt.

„ Maar

„ Maar in 't byzonder verdient het opmer-
„ king, dat, in het Rapport over den
„ Staat der Financien van den vyfden Mey
„ MDCCXXVIII, waar in wederom op die
„ Aanstelling aangedrongen wordt, onder
„ andere, deeze woorden gevonden wor-
„ pen; *De Raadpensionaris is een Minister,*
„ *aan welken het gebruik meer, dan het*
„ XXVI. *Artykel van zyne Instructie.* (*het*
„ *éénig Artykel in dezelve, dat van het werk*
„ *der Financien spreekt.*) *gegeeven heeft,*
„ *eene soort van Superintendentie over de*
„ *Financien, schoon te veel geoccupeerd zyn-*
„ *de met de zaaken van Staat, om zich van*
„ *die Superintendentie te acquiteeren, naar*
„ *den eisch van het werk.*

„ Was dit toen waar, Ed. Gr. Mog.
„ Heeren! het is voorzeker tegenwoordig
„ niet minder; dat 'er intusschen zodanig
„ eene Superintendentie noodig zy, zal
„ niemand in twyfel trekken.

„ Over 's Lands Gemeene Middelen is
„ een geduurig toezigt, aan 't welk de
„ zorg bevolen is, dat de Ordonnantien
„ behoorlyk worden nagekomen, en alle
„ illegaale praktyken geweerd; maar, in
„ andere takken van 's Lands Inkomsten,
„ schynt het my toe, dat de mogelykheid
„ van dat geduurig toezigt ontbreekt: im-
„ mers hoe zeer men alle regt verschul-
„ digd zy aan de naauwkeurigheid der
„ Departementen, die met de rigtige ver-
„ antwoording gechargeerd zyn, is het
„ egter niet genoeg tot eene goede Admi-
„ nistratie van Financien, dat alles wat

LXXX. BOEK. 1794. „ ontvangen is, aan den Lande wordt verantwoord, zo men niet tevens verzekering heeft, dat alles ontvangen is, 't welk volgens Ordonnantien behoorde ontvangen te worden, en op zodanig eene wyze als het behoorde.

„ Deeze redenen vertrouw ik genoeg te zyn om U Ed. Groot Mog. van het gewigt myner geavanceerde bedenkingen te persuadeeren. —— Gaarne had ik, tot het doen van deeze Propositie, een geruster tyd waargenomen; maar ik mag het voor U Ed. Groot Mogenden niet verbergen, dat de Calumnien en Verdichtzelen, welke in een stroom van Pasquillen, dagelyks onder de Gemeente worden verspreid, als had ik my aan de snoodste wanbedryven, ten aanziene van 's Lands Financien, met raad en daad, schuldig gemaakt, eene beweegreden te meer voor my heeft uitgeleeverd, om deeze Propositie te verhaasten.

„ Voor myzelven behandel ik dergelyke Lasteringen, met de veragting, die zy verdienen, en ik ben verzekerd, dat zy by niemand, (hy zy Vriend of Vyand,) die my eenigzins kent, indruk zullen gemaakt hebben; maar als een Publiek Persoon, op wiens Eer geen vuile smet behoort te rusten, en als eerste Minister van het Land, oordeel ik my verpligt, myne Meesters, zulke middelen aan de hand te geeven, waar door zy, met eigen oogen, tot de compleetste overtuiging, kunnen zien,

„ of

„ of het Land trouw en eerlyk bediend „ worde; en dat ik vervolgens vryheid „ heb, om, dit Onderzoek gedaan zynde, „ met allen eerbied, te insteeren, dat myn „ Post, die in zorg en arbeid geen we„ dergade heeft, mag ontlast worden van „ een tak van werkzaamheid, waar toe de „ applicatie van een geheel Mensch ver„ eischt wordt." —— Dit veel bedenkens eischend Voorstel van den Raadpensionaris werd commissoriaal gemaakt aan het groot Besogne in *Holland*, met Gecommitteerde Raaden zo in 't *Zuider-* als in het *Noorder-* Kwartier (*).

LXXX. BOEK. —— 1794.

Eenige Regeeringsperfoonen te *Leyden* leggen hun post neder.

Het is hier de tyd niet om aan te voeren, welke aanmerkingen, vervolgens op het Finantieel gedrag van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL gemaakt en in 't licht gegeeven zyn (†). Dan, het waren geen

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 325.

(†) Men kan by voorraad, naaslaan, wat BOUWENS *aan zyne Committenten* des vermeldt bl. 394 *env.* Dan mogen wy hier niet nalaaten iets over te neemen uit eenen Brieve van dien Staatsdienaar aan den Afgezant NAGELL te *Londen*, den 15 Sept. 1794 geschreeven. „ De ongelooflyke „ menigte van zwarigheden, waar mede men te„ genwoordig hier te worstelen heeft, en waar „ door de yverigste poogingen, tot eene vigoreuse „ Defensie worden vertraagd, zyn buiten exempel „ in deeze Republiek; maar vooral vindt men „ dezelve van den kant der Finantien. Voor dee„ zen heeft men altoos gezien, dat, als de nood „ aan den man kwam, de Regeering van dit Land „ eene toereikende ressource vondt, in de beur„ zen der ryke Ingezetenen; en schoon de om„ standigheden des tyds het gebruik van die res„ sour-

LXXX. BOEK. — 1794. de te weezen, en verzogten hun ontslag (*), redenen aanvoerende, die dit Tydperk van 's Lands Geschiedenisse, in een en ander opzigt, zo veel lichts byzetten, dat dezelve uit te schryven, ons niet zal verdrieten; en te boeken, wat deswegen gebeurde, zal ten zelfden einde dienen.

P. J. MARCUS geeft een Brief aan de Leydenaaren in 't licht. Een Voorganger onder deeze Misnoegden was de Heer PIETER JAN MARCUS, Oudburgemeester ter gemelde Stede. Zynen Medeburgeren gaf hy deezen Brief in druk te leezen, met zyn naam aan 't hoofd.

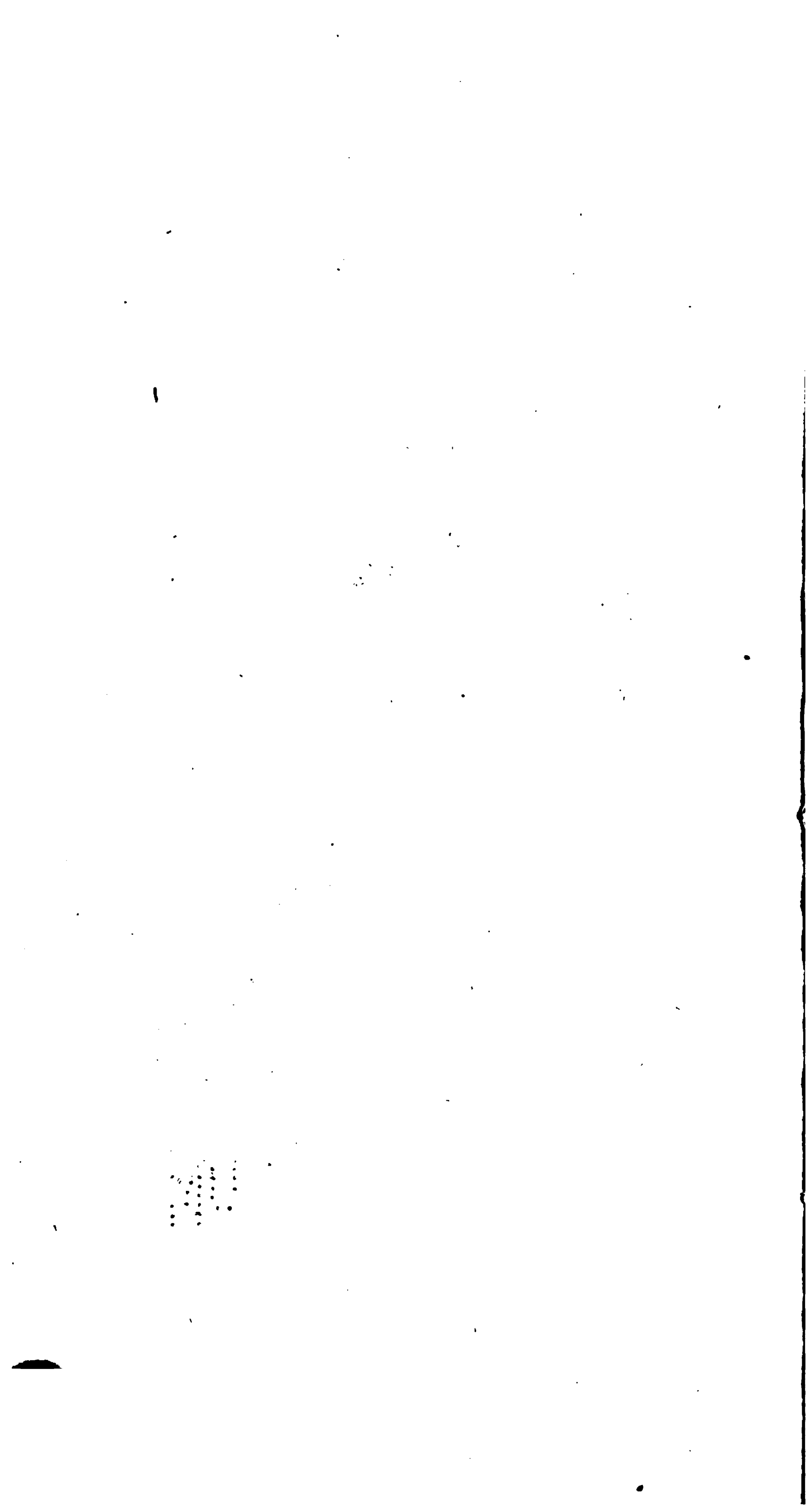
„ Me-

„ het begin zo voorspoedig was, met zo veele „ andere kostelyke Provincien, is verlooren ge„ gaan. — Indien men alles aan het papier kon „ vertrouwen, zou het gemaklyk zyn, U Hoog „ Wel Geb. te doen verstaan, dat op zulk eene „ wyze als die Armeés hebben geageerd, het niet „ mogelyk is een Land tegen eenen actieven „ en entreprenanten Vyand te defendeeren, en „ dus is het natuurlyk te denken op Vrede, daar „ het oorlogen niet kan uitgehouden worden." MSS. — Zo sprak en schreef men; doch men liet het by spreeken en schryven berusten, op het einde van Herfstmaand.

Uit die zelfde Briefwisseling blykt, dat 'er Onderstandgeld uit *Engeland* kwam: immers den 2 October 1794 schreef VAN DE SPIEGEL aan NAGELL „ Ik mag niet nalaaten U Hoog Wel Geb. „ te bedanken voor de moeite van een oogenblik„ lyk Secours in Geld te procureeren, het welk „ zeer à propos is gekomen. Het arrangement, „ dat de Penningen by *Holland* zyn geaccepteerd „ is genomen met overleg van den Thesaurier Ge„ neraal." MSS.

(*) Wy hebben voorheen gezien, op welke gronden te dier Stede, VAN GERWEN, zyn ontslag uit de Veertigen verzogt. *Vaderl. Hist.* XXVI. D. bl. 382.

PIETER JAN MARCUS.
Oudburgemeester te LEYDEN.
L. Moritz, ad viv. del.
R. Vinkeles, sculp.

„ *Medeburgers!* Naa dat ik, geduurende
„ den tyd van ruim één en dertig jaaren,
„ U, als Regent deezer Stad heb verte-
„ genwoordigd, en uwe belangen, in ver-
„ schillende betrekkingen, naar vermogen,
„ voorgestaan, agt ik het van myn pligt,
„ U kortlyk te ontvouwen, waar door ik
„ onlangs ben beweegd geworden, myn
„ Ontslag te neemen. —— Dat zy, die
„ hun eigen belang, hunne eigene groot-
„ heid, in het aanvaarden van de hach-
„ lyke post van Volksvertegenwoordiger
„ bedoelen, myn voorneemen wraaken!
„ Ik hou my verzekerd, dat de welden-
„ kenden onder Ulieden de zaak uit een
„ ander gezigtspunt zullen beschouwen;
„ en het is derzelver oordeel, waar aan
„ ik my alleen laat gelegen liggen.

„ Het is bekend, dat de zaaken des
„ Lands, naa de berugte Omwenteling
„ van het Jaar MDCCLXXXVII, in onder-
„ scheidene opzigten, eene andere gedaan-
„ te hebben bekomen. Ik weet niet of de
„ byzondere zamenloop der omstandighe-
„ den, waar door ik als toen het voo-
„ rig aandeel der Regeeringe heb behou-
„ den, zo bekend is. Dan, hoe het zy,
„ zo veel is waaragtig, (en de Hemel zy
„ getuigen van de opregtheid myner be-
„ doelingen!) dat ik daar mede geen an-
„ der oogmerk heb gehad, dan om, in
„ dien kommerlyken toestand, zo veel
„ doenlyk, nuttig te zyn aan mynen on-
„ derdrukten Medemensch, wiens verduis-
„ terde, doch eeuwigduurende Regten ik,

 he-

LXXX. BOEK. 1794. „ helaas! niet dan te veel zag geschonden; wiens waardigheid de gezonde Staatkunde, de onvervalschte Zedeleer, en de zuivere Godsdienst handhaaven.

„ Al ras bespeurde ik, naa die verbaazende Gebeurtenis, in onderscheidene takken van 's Lands en Stadsbestuur, dat verre het grootste gedeelte myner Mederegenten de zaaken uit een verschillend oogpunt van het myne beschouwden. —— Al ras werd ik, uit de woelingen van zommige Intriguanten ontwaar, dat 'er inzigten waren, waar van myn Vaderlandsch hart een afgryzen hadt. Ik beslis niet wie onzer in 't gelyk gesteld moet worden. Dit oordeel komt hun gezamenlyk toe, die 't voordeel of de schade van de heilzaame of verderflyke maatregelen genieten. En op deezen durf ik my, met al de gerustheid van een eerlyk Man, beroepen, dien geene opofferingen te groot zyn, zo slegts daar door het Algemeen Welzyn kan bevorderd worden. Dan, welke ook de bedoelingen van myne Mederegenten, in deeze en andere Steden van deeze Provincie, zyn geweest, de uitkomst heeft myne vrees maar al te zeer geregtvaardigd.

„ De *West-Indische* Compagnie ontbonden! die van de *Oost* zodanig op den rand des verderfs gebragt, dat zy, om zo te spreeken, alleen na den genadeslag wagt om den laatsten geest voor eeuwig uit te blaazen! —— De Koop-

„ han-

„ handel, waar door dit Gemeenebest wel
„ eer zo heerlyk bloeide, zo niet te eene-
„ maale bedorven, ten minsten dermaate
„ verlamd, dat 'er jaaren noodig zyn om
„ dien in eenigen luister te herstellen. —
„ 's Lands Crediet dermaate verzwakt, dat
„ de Fondsen naauw de helft der waar-
„ dye kunnen haalen, en de meestbeloo-
„ vende Geldligtingen bespot en zonder
„ toeloop! —— De Zeemagt, wel eer de
„ geesfel der Despooten tot niet gebragt,
„ en als een stomme persoonadie op het
„ tooneel, waar zy te vooren de eerste rol
„ speelde —— De Landmagt verslaagen,
„ gevangen, ontwapend, misnoegd, en in
„ haare plaatze een rykbezoldigden, doch
„ onbedreeven Landzaat gesteld! —— De
„ Dweepzugt, de Moeder der Ongodis-
„ tery, ten top gesteegen, en openlyk aan-
„ gemoedigd! —— Het Financieweezen
„ in den deerniswaardigsten toestand, zon-
„ der eenige hoop van herstel, daar de
„ bezwaarendste Belastingen naauwlyks
„ toereikende zyn geweest, om de dage-
„ lyksche uitgaven gaande te houden —
„ De Generaliteits Landen door den Bond-
„ genoot afgeloopen en uitgeplunderd —
„ Alles vernielende Tweespalt van binnen,
„ en onwederstaanbaare Heirlegers van een
„ grootsch en magtig Volk van buiten;
„ ja dat reeds den Vaderlandschen Grond
„ heeft betreeden, en *gereed schynt ook*
„ *deeze Provincie in te dringen*; of afge-
„ keerd *door kunstige Overstroomingen*, die
„ den Landman een gewis bederf brouwen,

„ Groo-

LXXX. BOEK. „ Groote God! welk een Tafereel, en „ nogthans niet dan naar waarheid ge„ schetst!

1794. „ Nog eens, het komt my niet toe tus„ schen my en myne Mederegenten te „ beslissen. Ik wensch opregtlyk, dat zy, „ die oorzaak tot alle die onheilen gegee„ ven hebben, in zich zelven, en in de „ opregtheid hunner poogingen, die ont„ schuldiging mogen vinden, zonder wel„ ke een regtschaapen Regent zo veel „ ramps niet kan zien en leeven.

„ Hoe 't zy, deeze troost geniet ik, „ (den Hemel zy geloofd!) dat ik, by „ onderscheidene gelegenheden heb getragt „ mynen Land- en Stadgenoot nuttig te „ zyn, en, gelyk my betaamde, van hun„ nen hals te schuiven, den rampzaligen „ keten van *zo veele drukkende Belastingen*, „ als welke, zedert weinig jaaren, elkan„ der als stofregen gevolgd zyn.

„ Met hoe veel yvers, en tevens met „ hoe weinig vrugts, heb ik my verzet „ tegen het willekeurig gezag des Burger„ krygsraads deezer Stad, zo gewelddaa„ dig als willekeurig uitgeoefend! Een „ gezag het welk de tweedragt binnen „ onze muuren heeft vereeuwigd, en waar „ van de stroom zo onwederstaanbaar „ woedt, dat geene Regtsmiddelen, (de „ waarborgen der Burgerlyke Vryheid,) „ zyn in staat geweest, dien snellen, dien „ verwoestenden loop te stuiten.

„ Ik heb dit alles verduwd. Ik heb „ moeds genoeg gehad, my eeuwig te

„ zien

„ zien dwarsboomen, zonder een duim
„ breed te wyken van het pad, het welk
„ ik had ingeslaagen, in het vooruitzigt,
„ dat ik eenmaal zo gelukkig kon zyn
„ van iets toe te brengen tot het algemeen
„ welzyn. En hoe draaglyk zou my dat
„ *zeven-jaarig bedwang* gevallen zyn, in-
„ dien ik slegts aan één eenigen myner
„ Medemenschen eenen weezenlyken dienst
„ had kunnen doen!

„ Terwyl ik dit tydstip verbeidde, ge-
„ beurde 'er, op den één en dertigsten
„ July, laatstleden iets, waar door het lang
„ gevormd Besluit verhaast werd, om myn
„ Ontslag te neemen, zo ras my alle hoop
„ was benomen van nuttig te kunnen zyn.

„ Naa dat ik my, op dien dag, in den
„ Geregte, te vergeefsch had verzet te-
„ gen het inneemen van 1400 zieke, ge-
„ kwetste en gezonde *Hanoveraanen*, die
„ in deeze Stad, of in het Pesthuis, wa-
„ ren aangebragt, schoon op den negen
„ en twintigsten dier zelfde Maand, de
„ Adjudant van den Hertog VAN YORCK,
„ ingevolge de Resolutie van den Gereg-
„ te, alleen vryheid hadt bekomen voor
„ ten hoogsten 430 man, en ik, als naar
„ gewoonte, vrugteloos, (zo als uit myn
„ daar tegen aangetekend Protest kan bly-
„ ken,) gevorderd hadt, dat de overigen
„ zouden vertrekken, werd 'er in het Be-
„ soigne geraadpleegd over *Nieuwe Midde-
„ len van Belasting*.

„ Ik meende voor GOD, de Burgery,
„ en myn Geweeten verpligt te zyn daar

„ te-

LXXXI BOEK.

1794.

„ tegen te stemmen, zo lang niet behoo-
„ relyk was gebleeken, *waar toe de onge-*
„ *looflyke Geldsommen besteed waren*, welke
„ zedert MDCCLXXXVII zyn opgebragt.
„ Zo ras ik in dier voege myn Advys
„ hadt uitgebragt, en vervolgens, ten
„ minsten zaaklyk, gezegd hadt, *dat ik*
„ *zonder zodanig eene Rekening nimmer zou*
„ *gedoogen, dat de Burgery werd uitgekleed*,
„ riep de Pensionaris Boers uit, *Heeren!*
„ *hoor je dat een Regent zegt, dat de Sou-*
„ *verain de Burgers uitkleedt* — *Heeren!*
„ *hoor 'je wel dat een regeerend Burgemees-*
„ *ter zegt dat de Souverain de Burgers uit-*
„ *kleedt* — *Ik neem u allen tot getuigen,*
„ *dat dit hier gezegd is!* De Heer Pen-
„ sionaris, zo 't scheen, te meer in drift
„ ontstooken, om dat ik, op zynen drei-
„ genden uitval, myn gezegde herhaalde,
„ erinnerde zich waarschynlyk den inhoud
„ niet van de bekende *Acte van Indemni-*
„ *teit* (van 19 July 1663) waar by aan
„ elk Lid van Staat wordt vrygelaaten,
„ zich, in zyne Advysen, met zodanige
„ vrymoedigheid uit te drukken, als hy,
„ ten dienste van den Lande, zal noodig
„ oordeelen, zonder deswegen in eenige
„ moeilykheid te mogen worden gewik-
„ keld; terwyl alle stoorenis dien aangaan-
„ de wordt aangemerkt als of zulks tegen
„ den Staat en welvaaren van het Land,
„ en alle Ingezetenen van dien geschiedde.
„ De overige Leden van het Besoigne
„ zich vergenoegende met stille aanschou-
„ wers te zyn, terwyl een Minister in

„ dier

„ die ᵹ voege den Baas speelde, zeide ik, „ *dat ik tot het besluit was gekomen, om* „ *myn Ontslag als Veertig, in den Raade en* „ *Burgemeester der Stad, te neemen.* De „ Heer Pensionaris nu, zo 't scheen zyn „ oogmerk hebbende bereikt, begaf zich „ hier op na de Vroedschapskamer, ter- „ wyl zommige Heeren geene geringe „ moeite aanwendden, om my van besluit „ te doen veranderen. Vervolgens in de „ Vroedschap gekomen zynde, gaf ik daar „ van myn voorneemen kennis, en ver- „ liet het vertrek, naa dat de meeste Le- „ den nogmaals getragt hadden my daar „ van af te brengen.

LXXXI. BOEK.

1794.

„ Het zou verdrietig vallen hier verslag „ te doen van alle de Commissien, door „ de Vroedschap aan my, van tyd tot tyd „ afgevaardigd; ten einde my tot andere „ gedagten te brengen.

„ Indien de Vroedschap tevens hadt be- „ slooten den Heer Boers, naar verdien- „ sten, te corrigeeren, wegens den hoon, „ der Vergaderinge meer dan my zelven „ aangedaan, zou ik misschien van Besluit „ veranderd hebben: te meer daar ik ont- „ waar was geworden, dat zulks met het „ verlangen van veele weldenkende Bur- „ gers overeenkwam. —— Dan een an- „ der voorval deedt my vaststellen om van „ het genomen besluit niet af te gaan.

„ Op denzelfden dag, waar op de Pen- „ sionaris Boers vergat dat hy Minister „ was, en de Leden van het Besoigne zo „ groflyk beledigde, werd 'er door een

„ Lid

LXXX. BOEK. 1794

„ Lid der Regeeringe, ter Vroedſchap een
„ voorſtel gedaan, om, was het mogelyk,
„ een einde te maaken aan den vernie-
„ lendſten Kryg, welke immer, by men-
„ ſchen geheugen gevoerd is. Daar ik
„ van deeze Propoſitie onderrigt was, en
„ my niets meer dan de gelukkige uitſlag
„ daar van ter harte ging, kan men ligt
„ bevroeden, dat ik niets onbeproefd liet
„ om onderrigt te worden, van welk ge-
„ volg deeze ſtap zou zyn. —— Tot my-
„ ne verbaazing werd ik ontwaar, dat dit
„ Voorſtel niet voor den zestienden Sep-
„ tember in overweeging werd genomen,
„ en toen met *algemeene ſtemmen* afgeſlaa-
„ gen, en wel op voorgeevens, welke
„ door de waarheid en het voorbeeld van
„ andere tyden gewraakt worden.

Brief ter nederligging van zyn post.

„ Dit onverwagt gedrag van de Vroed-
„ ſchap deedt my beſluiten ter Vergade-
„ ring van den twee en twintigſten dier
„ Maand, het volgend Declaratoir by wy-
„ ze van Misſive in te leeveren.

„ Ed. Groot Agtbaare Heeren! Nie-
„ mand deezer Vergaderinge kan onkun-
„ dig zyn, dat, zo ras ik myn ontſlag,
„ als Veertig in Raade deezer Stad, op
„ den één en dertigſten July deezes Jaars,
„ genomen hadt, 'er onderhandelingen be-
„ gonnen zyn om my van beſluit te doen
„ veranderen. De aandrang der Commis-
„ ſie, daar toe door U Ed. Groot Agtb.
„ benoemd, de raad van zommigen my-
„ ner Vrienden, het verzoek van eenige
„ welgezinde Burgers, zouden my voor-

„ ze-

„ zeker hebben doen waggelen, indien ik „ alleen de vermyding van personeele on„ aangenaamheden hadt bedoeld. —— Hoe „ zeer myn oogmerk geenzins is thans eene „ gebeurtenis op te haalen welke moge„ lyk beter in eene eeuwige vergetelheid „ bedolven ligt, kan ik egter niet voorby, „ daar van zo veel te zeggen; dat dezelve „ *alleen*, een zedert lang genomen Besluit, „ heeft verhaast. LXXX. BOEK. 1794.

„ By menigvuldige gelegenheden heb „ ik, naa de verbaazende Omwenteling „ van zaaken van MDCCLXXXVII, tot myn „ leedweezen, moeten ondervinden, dat de „ groote meerderheid van U Ed. Groot „ Agtb. de gewigtigste punten van Delibe„ ratie uit een gansch verschillend oog„ punt van het myne beschouwde. —— „ De Notulen deezer Vergaderinge leeve„ ren daar van de doorslaandste bewyzen „ op: speciaal dan, wanneer de Delibera„ tie viel, *over de drukkende Lasten*, waar „ mede deeze Provincie, *boven andere*, „ stondt bezwaard te worden (*). Doch „ nim-

(*) De Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL maakt hier op eene Aanmerking, als of dit beklag der Oudburgemeesters alleen de Equipagien ter Zee betrof; doch de Heer MARCUS spreekt algemeen, zo dat het geen de Raadpensionaris deswegen aanmerkt, als naa de verandering der *Quotas* verbeterd, niet volkomen steek houde. Zie *Nadenking van eenen Staatsman* bl. 45. MARCUS hadt niet begreepen, gelyk de Raadpensionaris het duidt, als of *Holland*, „ *geduurende zyn Ministerie*, altoos „ den last van de zaaken der Zee alleen gedraagen „ hadt." Te deezer gelegenheid geeft de Heer

LXXX. BOEK. 1794.

„ nimmer is daar van duidelyker gebleeken, dan toen, op den zestienden deezer Maand, met algemeen goedvinden, is verworpen het Voorstel door een Lid deezer Vergaderinge reeds zes weeken te vooren gedaan, strekkende om den schriklyken ramp des Oorlogs van ons af te wenden. Ik ben zo zeer in het binnenste van myne Ziel overtuigd, dat niets dan een duurzaame Vrede in staat is om de Republiek, op den rand des bederfs, te behouden, dat ik, na de zo algemeene verwerping deezer Propositie, onwrikbaar besloten heb, alle verdere Onderhandelingen af te breeken, en rondborstig te verklaaren, dat ik, op het allerernstigst, moet aanstaan, om in 't vervolg van alle aanzoeken bevryd te blyven, ten einde in een Post te continueeren, welke my tot een ondrag-

van de Spiegel op, hoe men met de Petitien tot de Zeezaaken pleeg te leeven, wanneer hy die handelwyze met deeze woorden beschryft. „ Als „ Holland oordeelde dat 'er eene Equipagie, by „ voorbeeld van twee Millioenen noodig was, „ maakte men eene Petitie van twee Millioenen of „ meerder, en om de Som te doen uitkomen, bragt „ men daar op eene Lyst van Naamen van Scheepen „ by de kleine Admiraliteiten, die men zeker wist „ dat niet geëquipeerd zouden worden. Waar van „ het gevolg was, dat, wanneer *Holland* haare „ Quota in de Petitie consenteerde, de som van „ *Hollands* Quota dan alleen genoeg was, om de „ geheele beoogde Equipagie te doen; terwyl men „ het weinige, dat uit de Consenten der andere „ Provincien mogt komen, als een onverwagt voordeel rekende." *Ald.* bl. 46.

„ dragelyker laat geworden is. Ik ben „ thans ten vollen overreed, dat ik als „ Lid der Regeeringe, van geen de min„ ste nuttigheid meer kan zyn; en ik ben „ steeds van begrip geweest, dat dan juist „ het tydstip gebooren wordt, dat een „ Regent verpligt is in den Schoot der „ Burgery te rug te keeren, om als Bur„ ger, die pligten te betragten, welke hy „ als Lid der Regeeringe niet meer kan „ waarneemen.

LXXIX. BOEK. 1794.

„ Ziet daar, Burgers! myn gedrag, be„ oordeelt het met onpartydigheid. Ik „ wil, ik kan, ik mag my daar aan niet „ onttrekken. Ik hou op U te vertegen„ woordigen; maar nimmer zal ik ophou„ den uw heilwenschend Broeder en Me„ deburger te zyn (*)."

Deeze Stukken, ten dien dage, van eenen zo vreemden toon, en eenen zo veel opmerkingsbaarenden aart, werden in 't licht gegeeven, overal verspreid, greetig gekogt, algemeen met zeer onderscheidene aandoeningen en beoordeelingen geleezen. 't Zelve ontging de opmerking en veroordeeling der Staaten van *Holland* geenzins. Byzonder vestigden zy het oog op het Geschrift aan de Burgery van *Leyden* gerigt. Zodanig eene beroeping op het Volk klonk niet wel in de ooren des toenmaligen Landbestuurs; althans het werd te raade eene Publicatie uit te vaardigen „ tegen een Papier, in 't welk men zich „, met

Publikatie tegen den Brief van MARCUS aan de *Leydenaars*.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 300 *enz.*

LXXX. BOEK. „ nen van den Oorlog, in zyne Geldmid-
„ delen zodanig verergeren moeten, dat het
„ menschlyk oog naauwlyks ingesteld is
1794. „ om vooruit te zien, welke hier van de
„ gevolgen zullen zyn.

„ Ik heb deeze myne regtmaatige be-
„ kommeringen, meermaalen in den schoot
„ van U Ed. Groot Agtbaaren gebragt,
„ om myne zwakke stem te verheffen te-
„ gen veele Mesures en Maatregelen, die
„ U Ed. Groot Agtbaaren gemeend heb-
„ ben, tot 's Lands en Stads behoud, te
„ kunnen dienen, en welke ik, in tegen-
„ deel, (ik kan, ik mag het niet ontvein-
„ zen, Ed. Gr. Agtb. Heeren!) uit een
„ gansch ander oogpunt heb aangezien en
„ beschouwd.

„ Uit deeze volstrekte strydigheid van
„ gevoelens en begrippen, is natuurlyk
„ voortgekomen, dat ik huiverig, en niet
„ gesterkt met dat vertrouwen, zo noodig
„ tot myne gerustftelling, de Raadplee-
„ gingen van U Ed. Groot Agtbaaren heb
„ bygewoond; in tegendeel dat ik met
„ weerzin, ja met de innigste aandoenin-
„ gen myns harten, tot de Vergaderin-
„ gen van U Ed. Gr. Agtb. ben toege-
„ treeden, en hoe zou dit anders moge-
„ lyk kunnen weezen, daar het U Ed. Gr.
„ Agtb. bekend is, dat ik al aanstonds
„ na de gewigtige Staatsverandering, op
„ goede gronden, ten minsten, zo als de-
„ zelve my voorkomen, zonder eenige
„ vragt, hoe genaamd, my meer dan eens
„ heb gedeclareerd, *tegen zo veele, onge-*

„ *woo-*

„ woone, in zich zelfs drukkende en herhaal- LXIII.
„ de Belastingen en Beleeningen, zo als, BOEK.
„ zedert dien tyd, by aanhoudenheid ge-
„ heven en genegocieerd zyn geworden. 1784.
„ Ik heb my, als een *Hollandsch* Regent,
„ daar toe verpligt geoordeeld, om dat ik
„ meende, in alle die Mesures een gesui-
„ veerd Plan te zien, en te ontdekken,
„ om de *Ingezetenen van deeze Provincie*,
„ *op eenen ongelyken voet met de Ingezetenen*
„ *der andere Provincien*, de Lasten te doen
„ draagen, welke, als een gevolg der om-
„ standigheden, noodig geoordeeld wierden.
„ Het kan wel zyn, dat men zich over
„ deeze rondborstige verklaaring zal ver-
„ wonderen; maar ook deeze verwondering
„ zal ras ophouden, wanneer men zich
„ gelieft te herinneren, dat men openlyk
„ in deeze Vergadering verklaard heeft,
„ dat de Petitien voor de Admiraliteiten
„ zo hoog gesteld wierden, dat de Quo-
„ ta van de Provincie *Holland* tot derze-
„ ver benoodigdheid toereikende was;
„ vermids de andere Provincien daar toe
„ haar aandeel niet contribueerden: deeze
„ verklaaring heeft toen reeds, en zedert,
„ myn hart met angst en schrik ver-
„ vuld (*).
„ Als een *Hollandsch* Regent heb ik
„ het ondraaglyk gevonden, dat de Las-
„ ten

(*) Het is openbaar, dat de Heer VAN DE SPIEGEL zich ter boven aangehaalde plaatze bl. 49 *Aant.* misnomen hebbe in den Persoon, daar hy van den Heere MARCUS zegt, 't geen op LELYVELD ten vollen past.

LXXX. BOEK. 1794.

„ ten van het Zeeweezen *alleen voor Rekening van Holland moesten komen*, daar „ intusschen de bronnen, die uit den bloei „ van de *Hollandsche* Commercie voortvloeijen, haare gewenschte takken over „ 't gansche Bondgenootschap verspreiden.

„ Het is myn oogmerk niet, Ed. Gr. „ Agtb. Heeren! om U Ed. Gr. Agtb. „ te herinneren, en in het geheugen te„rug te brengen, alle die Voorstellen, „ waar tegen ik, van den beginne af aan, „ in goede conscientie, gemeend heb my „ te moeten opponeeren. —— Eene her„innering van dien aart kan, in dit oo„genblik, niet dan myn hart van een scheu„ren, ongenoegen en verwydering te „ weeg brengen; zy is ook van geen „ nut, overtollig en vrugteloos: want ge„passeerde zaaken en gebeurtenissen kun„nen niet veranderd worden.

„ Tot myne decharge voor de Nako„melingschap wil ik alleen zeggen, dat „ ik, niet alleen niet gepenetreerd heb „ de noodzaaklykheid van de Heffing en „ Beleening van *zo veele ongewoone Geld„middelen*; maar dat ik daar in, van den „ beginne af aan, gemeend heb te moeten „ vinden Mesures, die, vroeg of laat, tot „ 's Lands onheil moesten uitloopen. —— „ Wyders, *dat ik, al aanstonds* naa de „ Verklaaring van den Oorlog tegen den „ Heere Stadhouder, door de Nationaale „ Conventie van *Frankryk*, van gevoelen „ ben geweest, dat men door gepaste Ne„gotiatien of Onderhandelingen, de fa-

„ taa-

„ fataale gevolgen van den Oorlog moest LXXX.
„ tragten voor te komen, of te vermin- BOEK.
„ deren. Dit alles kan blyken uit de No- ——
„ tulen van U Ed. Groot Agtb. Verga- 1794.
„ deringen, terwyl ten zelfden tyde, eene
„ onbevooroordeelde Naakomelingschap
„ daar uit zal kunnen zien, dat U Ed.
„ Gr. Agtb., immers de Meerderheid van
„ dien, constantlyk gemeend hebben in
„ die Mesures en Maatregelen 's Lands en
„ Stads belioud te kunnen zoeken, en
„ vinden.

„ Dit is zelfs zo verre gegaan, Ed.
„ Groot Agtb. Heeren! dat U Ed. Groot
„ Agtbaaren, volgens myne begrippen,
„ tegen de Orde van de Regeering, ja
„ tegen 's Lands Oude Constitutie aan, by
„ het begin van dien Oorlog, een alge-
„ meenen en onbepaalden last aan de Ge-
„ deputeerde ter Vergadering van *Holland*
„ gegeeven hebt, tot de aanstalte van de
„ zyde der Republiek tot den Oorlog te-
„ gen de *Fransche Natie.* —— Ik heb my,
„ ten dien tyde, tegen die Resolutie vrugt-
„ loos verzet, hoe zeer dezelve Resolu-
„ tie moest geoordeeld worden, zo als
„ ik zeg, directelyk aan te loopen, te-
„ gen *'s Lands Oude Regeeringsvorm.*

„ 'Er was toch, Ed. Gr. Agtb. Hee-
„ ren! gelegenheid door de nabyheid van
„ de Stad, met de Residentie van den
„ Souverain, om, van tyd tot tyd, rug-
„ gespraak met de Gedeputeerden te hou-
„ den, en het is uit de Geschiedenissen
„ van ons Land maar al te zeer bekend,

 „ hoe

LXXX. BOEK. — 1794. „ hoe *huiverig* onze Voorouders altoos geweest zyn, om zulk eene Plenaire Magt, waar door 's Lands dierbaarste belangen, *ter beschikking van eenige weinigen* overgegeeven werden, te defereeren.

„ Het zou my weinig moeite kosten, meerdere en andere voorbeelden op te haalen, waar uit blyken zou, dat in de behandeling der gewigtigste Landszaaken, dikwyls Overhaasting in deeze Vergadering zich heeft laaten zien; daar het meermaalen gebeurd is, dat men Last gegeeven heeft aan de Gedeputeerden, zonder dat zelfs de stukken, daar toe betrekkelyk op eene legaale wyze, ter kennisse van de Leden der Regeeringe waren gekomen.

„ In het midden van zulke gewigtige tegenstrydigheden, is myn hart, over 's Lands toeneemende rampen en onheilen, bewoogen geworden. Ik heb na middelen, na wegen, volgens myne begrippen, willen omzien, om ons dierbaar Vaderland uit *synen wegen toestand* te redden; en ik heb gemeend, dat ons niet overschoot, dan op de best mogelyke wyze, middelen uit te denken, tot het bekomen van een gewenschten Vrede met de *Fransche* Natie.

„ Ik heb van deeze myne oogmerken, op den één en dertigsten van July laatstleden, reeds een Voorstel gedaan ter Vergaderinge van U Ed. Gr. Agtbaaren, en, naa herhaalde poogingen, onnoodig, ter vermyding van rancunes,

„ te

„ te detailleeren, heeft het my eindelyk, LXXX.
„ op den zestienden September laatstleden, BOEK.
„ mogen gebeuren, dat myn Voorstel, ——
„ door U. Ed. Gr. Agthaaren, in over- 1794.
„ weeging is genomen.

„ Ik laat de gegrondheid of ongegrond-
„ heid van myn Voorstel daar; dan dit is
„ zeker, dat dit, en het volgend Geslacht,
„ verbaasd zal moeten staan, dat men, in
„ het midden van een der verderflykste
„ en bloedigste Oorlogen, die immer on-
„ der het Menschdom gevoerd is, in dee-
„ ze Vergadering, een Voorstel om tot
„ den Vrede te geraaken, meer dan ander-
„ halve Maand gesepóneerd heeft, eer
„ men over het Voorstel gedelibereerd
„ heeft.

„ Meer zal, meer verkies ik 'er niet
„ van te zeggen. De uitslag van myne
„ Propositie, Ed. Gr. Agtb. Heeren! is
„ by U. Ed. Gr. Agtb. allen bekend, en
„ het is die uitslag, welke my dan ook
„ overtuigd heeft; dat ik, in de Vergade-
„ ring van U. Ed. Groot Agthaaren, van
„ geen nut meer kan weezen, dat ik my
„ uit dezelve moet verwyderen, en van
„ nu af aan, myne Demissie als Veertig
„ in den Raade van de Stad *Leyden*, nee-
„ men. —— Wel verre dat my zouden
„ overtuigd hebben de gronden, die ik
„ heb hooren allegueeren tot algemeene
„ Verwerping myner Propositie, zo heb-
„ ben my die zelve gronden meestal niet
„ overtuigd, en in het gevoelen beves-
„ tigd, *dat wy, zonder opregtelyk en met*

„ *ernst*,

LXXXI. BOEK. 1794.

„ *ernst, na den Vrede te tragten, ons algemeen Vaderland zullen exponeeren en blootstellen aan de verschriklykste rampen die uit de verdere voortzetting des Oorlogs, kunnen en moeten gebooren worden.*"

„ Ik ben moede, Ed. Gr. Agtb. Heeren! 's Lands rampen te zien, het ongeluk en de totaale ruine van zo veelen myner Medeburgeren te aanschouwen, en, in myne betrekking als Regent, geene middelen te kunnen aanwenden, om de onheilen te helpen afweeren.

„ Lang heb ik bezwangerd gegaan met het voorneemen om mynen Post neder te leggen; dan ik ben altoos van gevoelen geweest, dat, zo lang men Land en Stad van nut kan zyn, het lafhartig zou weezen deeze keuze te doen. —— Dit houdt op, Ed. Groot Agtb. Heeren! zo dra men overtuigd, zo dra men ten vollen overreed is, dat men geen nut meer doen kan; zo dra men weet, dat zyne byzondere begrippen diametraal aanloopen tegen de algemeene gevoelens en begrippen van van hun, met wien men geroepen wordt om over 's Lands belangen te raadpleegen.

„ Deeze overtuiging heb ik voor my zelven, en ik twyfel geen oogenblik of deeze ronde en openhartige verklaaring zal genoegzaam zyn om my te bevryden van alle Instantien tot de verdere waarneeming van eene Bediening, die

„ my

„ my tot last, tot moeite, tot verdriet is „ geworden (*)." ——

Het voorbeeld van de Heeren MARCUS en VAN LELYVELD wrogt op den Heer P. F. VAN KUFFELER, die den veertienden van Wynmaand het zelfde spoor betradt, met eene zeer korte Verklaaring van de beweegredenen tot deezen stap. Immers hy schreef 'er dus over, in zyne Afscheidsbrieve, by welken hy zyn ontslag en aantekening van dit zyn schryven verzogt. „Naa dat ik ryplyk den toestand „ van dit, zedert eenigen tyd, zo zeer „ geschokt Land heb overwoogen, en daar „ by vergeleeken myne geringe vermogens „ om kragtdaadig mede te werken tot verligting van de *tallooze Rampen*, onder „ welken 't zelve, tot gevoelige smerte „ van alle weldenkenden, gevaar loopt te „ bezwyken, ben ik tot het Besluit gekomen om myn Ontslag, als *Veertig in den Raade* van deeze Stad, te neemen. „ Ik wil niet ontveinzen, dat deeze Resolutie grootendeels uitgewerkt, of ten „ minsten merkelyk verhaast is, door het „ voorbeeld van de Oudburgemeesteren „ P. J. MARCUS en VAN LELYVELD, „ zonder wier voorlichting ik my dikwerf „ omtrent gewigtige punten van Delibera-

LXXX. BOEK. — 1796. P. F. VAN KUFFELER volgt dit voorbeeld.

(*) *N. Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 249. Men vergelyke hier mede de werkzaamheden elders te werk gesteld om aan een zoen met de *Franschen* te arbeiden. *Zie onze Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 263 en 331 enz.

[illegible] — 1794. P. P. van Kuffeler volgt dit voorbeeld.

„ ratie zou hebben geëmbarasseerd geworden. —— Ik ben niet laatdunkend genoeg, om niet het gewigt van deezen slag te gevoelen, inzonderheid in het hachlyk tydstip, 't welk wy beleeven, waar in het gemis van Cordate Mannen, wier Doorzigt, Eerlykheid en Vaderlandsliefde ontwyfelbaar zyn, niet genoeg kan worden betreurd.

„ Ik zou ook als eene bykomende reden voor dit Besluit, kunnen aanvoeren, dat er, geduurende myne Commissie in de Admiraliteit te *Amsterdam*, van de Maand Mey MDCCXCI tot de Maand Mey MDCCXCIV, veelvuldige Besluiten zyn genomen, waar mede ik my, in geenen deele kan conformeeren.

„ Ik zou kunnen aandringen, dat het merkwaardig Voorstel ter bekoming van den zo noodzaaklyken Vrede, ter Vergaderinge van U Wel Ed. Gr. Agtb. gedaan, niet dat accuil heeft gevonden, het welk de zaak, volgens het begrip van onbevooroordeelden meriteerde, dan, daar ik ernstig heb voorgenomen alle aanleiding tot verbittering, zo veel in myn vermogen is, te vermyden, zal ik liever daar van geen gewag maaken.

„ Verder wensch ik opregtlyk, dat eens eene betere ordere van zaaken moge plaats grypen, waar in de Burgery het volkomen genot van haare Regten heeft, en met vernietiging van alle Partyschappen, dat geluk deelagtig worde,

„ de,

„de, het welk eene welgeregelde Maat„schappy kan opleeveren (*)."

Behalven deeze Heeren deeden te *Leyden* desgelyks afstand van hunne Regeeringsposten Mr. DIDERIK VAN LEYDEN, Heer der Stede *Vlaardingen* en *Vlaardinger Ambagt*, JOOST VAN POOT en Mr. HENDRIK VAN WINTER. — In Hollands oudste Stad *Dordrecht* leiden de vyf Heeren AREND VAN DER WERF, A. VAN POLIEN, A. STRATENUS, M. G. REES, als mede A. S. VAN DE GRAAF hunne Posten als Oud Raaden en Schepenen neder. — Te *Schiedam* volgde de Heer GERARD POUSY dit voorbeeld in het nederleggen van zyne plaats als Raad in de Vroedschap. — In *Weesp* oordeelde Dr. CHRISTIAAN SWAVING niet langer als regeerend Burgemeester en Raad, ten deezen tyde, te moeten aanblyven (†).

LXXXI. BOEK. — 1794. Anderen te *Leyden* en elders volgen dit voorbeeld.

Veel opspraaks volgde deeze Amptverlaatingen. Niet weinigen hielden het daar voor, dat Regeeringsposten, in kalme tyden, wanneer het Schip van Staat, met een gunstigen wind en zagten medewerkenden stroom, gerustlyk voortspoedt, veel al met drift gezogt, in een tyd van opsteekenden Staatsstorm, wanneer het 'er meest op aankomt om voor 's Schips behoud te zorgen, en aan 't roer te blyven staan, niet behooren verlaaten te worden: dewyl de schipbreuk onvermydelyk

Aanmerking wegens het nederleggen der Posten.

is

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1346.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1351.

LXXX. BOEK. — 1794. is, wanneer elk van het roer loopt. Deeze gelykenis, zo veelvuldig gebezigd, heeft een schynbaar overtuigend voorkomen; doch alle kragt, daar uit ontleend, valt weg; indien het met de zaak zo geschaapen staat, dat die Nederleggers van hun Staats- of Stadsbewind steeds van het stuur geweerd worden, en naa veelvuldige vrugtlooze poogingen om een anderen koers te doen neemen, de Bestuurders, op bank en klip blyven aanhouden, wanneer het tyd wordt, om, zo mogelyk, het Schip te verlaaten, en zich te redden om geen deelgenooten en schynbaare medewerkers te worden van de gevreesde en dreigende schipbreuk.

Voorziening tegen het ten Lande uitwyken der Amptenaaren. Niet alleen wrogt het beloop der Kryg- en Landsomstandigheden op Regeeringspersoonen, meer of min der Volkszaak toegedaan, hoedanigen, in eene en andere Stad, by de Regeeringsverandering, in het Omwentelings Jaar MDCCLXXXVII aangebleeven, of er vervolgens ingekomen waren; doch ook op anderen, 't geen eene uitwyking uit den Lande ten gevolge hadt, tegen welke Staaten van *Holland* oordeelden te moeten voorzien, door eene Publikatie, den vier en twintigsten van Herfstmaand afgekondigd, by welke zy betuigen in ervaringe gekomen te zyn, dat zommige Ingezetenen, door eene ontydige vreeze voor den Inval des Vyands in dit Gewest, reeds het Land verlaaten hadden, of toestel maakten om met hunne tilbaare Bezittingen na elders te vertrekken, en daar

daar door niet alleen het Vaderland be-roofden, van de onderfteuning, welke zy aan 't zelve, in tyden van ongelegenheid, uit hunne Middelen verfchuldigd waren; maar ook schrik en vreeze onder hunne Mede-ingezetenen verfpreidden. Uit deezen hoofde verklaarden zy, zonder op eenigerlei wyze de vryheid der Ingezetenen, in het gaan of komen, te willen belemmeren, „ dat zodanige Ingezetenen, welke eenige „ Ampten of Bedieningen, dependeerende „ van Hun, of van eenige Stad of Col-„ legie binnen *Holland*, wilden verlaaten, „ ook te gelyk afftand zouden moeten „ doen van de Ampten en Bedieningen „ door hun bekleed; of dat, by ontften-„ tenisfe van dien, dezelfde Ampten en „ Bedieningen, *de facto* vacant verklaard „ en begeeven zouden worden, aan zoda-„ nige Perfoonen, die niet fchroomden, „ om, in kommerlyke omftandigheden, zo „ wel, als in tyden van rust, hun be-„ ftaan en welvaard aan het Vaderland „ te verbinden (*)."

LXXXI. BOEK. 1794.

Plakaat tegen Adresfen en Volks-Zamenkomften.

De bovenverhaalde te nederleggingen van Regeeringsposten, de Stukken deswegen in 't licht gegeeven, of onder de hand verfpreid, de werkzaamheden der Patriotten in den Lande om de geesten tegen het toenmaalig Landsbeftuur op te winden, hadden ten gevolge, dat de Burgers zich veroorloofden niet alleen deswegen vryer, dan zints eenigen tyd, te fpreeken; maar zich

(*) *N. Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 299.

XXXI. BOEK. 1794. zich ook begaven tot opstellen en ter tekening leggen van Adresfen. „ strekkende," gelyk Staaten van *Holland*, in eene daar tegen gerigte Publikatie, van den zeventienden van Wynmaand, spraaken, „ om in zaaken van Politie, Staats- of „ Stedelyk Bestuur, de Deliberatien der „ Overheid vooruit te loopen, of wel Re„ kenschap van derzelver verrigtingen af „ te vorderen, Adresfen wyders met de „ grootste onwaarheden kwaadaartiglyk op„ gevuld, en zo ingerigt dat de geest „ van Wederspannigheid daar in de plaats „ bekleedde van dat vertrouwen, 't welk „ Ingezetenen aan hunne Overheid ver„ schuldigd zyn."

Om de stoorenis der rust van binnen, en de schadelyke gevolgen tot welke zodanige bedryven aanleiding zouden kunnen geeven, en de rampen van den tegenwoordigen en boven alle anderen verderflyken Oorlog niet ondraaglyker te maaken, verklaarden de Staaten, alle Adresfen, zonder onderscheid, in welken vorm dezelve waren ingerigt, het zy onder den naam van *Requesten*, *Memorien*, *Remonstrantien*, *Declaratoiren* of dergelyken, „ waar in de „ Ingezetenen, op eene min of meer directe „ wyze, in de Administratie van 's Lands of „ Stads zaaken zogten zich te immisceeren, „ en de Deliberatien der Overheden voor„ uit te loopen, aan te zien, gelyk de„ zelve waarlyk zyn, als belemmeringen, „ en aanslagen op de vrye Deliberatien „ der respective Overheden, directlyk aan-

„ loo-

„ loopende tegen alle Wetten van Orde, LXXX.
„ en Ondergeschiktheid, zonder welke BOEK.
„ eene geregelde Maatschappy niet kan —
„ bestaan." —— Wie, in eeniger voege, 1794.
daar mede strydig mogt handelen, zouden als verstoorders der openbaare rust aangezien, en als de zodanigen, naar de Wetten van den Lande, ten strengsten gestraft worden.

Den Overheden, zo in de Steden, als ten Plattenlande, werd ten strengsten verboden op dusdanige Adresfen te beschikken, en zy gelast alle stukken van dien aart, in handen der Officieren en Baljuwen te stellen. Op wier gedrag in deezen de Procureur Generaal last kreeg een waakend oog te houden.

Naardemaal de bedoelde en gewraakte Adresfen veel al, zo niet haare geboorte waren verschuldigd, althans sterk bevorderd werden, door Societeiten, Gezelschappen, Byeenkomsten of Corporatien, die, door zich in te laaten in zaaken van Politie, Staats-, Stadhouderlyk of Stedelyk Bestuur, strydig met het Plakaat in Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXVIII uitgevaardigd, werden de Procureur Generaal en de Officieren op het ernstigste gelast tegen die *Zamenkomsten* te waaken, en dezelve met de daad te ontbinden.

Wyders namen de Staaten in opmerking, dat dusdanige Vergaderingen, zedert eenigen tyd, onder verschillende Benaamingen, en Voorwendzels, meer algemeen waren geworden, en daar onder de zodanigen,

LXXX. BOEK. 1794. die, schoon zy uiterlyk onverschillig, en zelfs tot onderling nut scheenen ingerigt te zyn; nogthans, in de tegenwoordige tydsomstandigheden, door de aanleiding, welke zy gaven tot argwaan, omtrent derzelver bedoelingen, schadelyk waren tot de zo hoognoodige bewaaring van de algemeene rust en der bedaardheid in de gemoederen der Ingezetenen, waarom zy vaststelden voortaan allen te verbieden het zetten van zodanige afzonderlyke Gezelschappen, zonder verzogt en bekomen verlof. —— Om 't zelve te bekomen, hadden allen, die ten hunnen huize zodanige Gezelschappen ontvingen, binnen driemaal vier en twintig uuren, naa het afkondigen van deeze Publikatie, zich, waar het behoorde, te vervoegen, om dit verlof te bekomen; 't welk niet dan tot kennelyk wederzeggen zou worden verleend. Den weigerenden en ongehoorzaamen in deezen zouden de eerste reis verbeuren één honderd Zilveren Dukatons, de onvermogenden hadden arbitraire straffe te wagten; en bezaten zy eenige Ampten, Officien en Bedieningen, zouden zy daar van vervallen verklaard worden; en voor de tweede reize, dit bevel overtreedende, stonden zy, naar vereisch van zaaken, aan den Lyve gestraft te worden (*).

De Omwenteling in den *Haage*. Alle deeze werkzaamheden, tekens van groot dreigend gevaar, konden, zo min als die des Krygs, en die der aangevangene, doch

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1313—1329.

doch vrugtloos afloopende Onderhandelingen, dienen, om den gedreigden Inval der *Franschen* van *Holland* af te weeren. Hoe deezen naderden, en doordrongen, hebben wy vermeld, en tevens geboekt, hoe het met de overgave van dit Gewest toeging (*). Het zal der moeite waardig weezen, in de geheugenis te bewaaren, hoe de Omwenteling zich op onderscheide Plaatzen toedroeg. LXXX. BOEK. 1795.

In de eerste plaats trekt hier *'s Gravenhaage* ons oog. Deeze Stede, zints lang tyd, met den naam van *Vorstlyk* betyteld, aan den Stadhouder, en diens Gezin, op 't naauwst verknogt, hadt deezer vertrek met grievenden weedom gezien. De *Haagsche* Schuttery, door byzondere banden aan den Stadhouder verbonden, voelde deeze losgerukt. Aan den dwang der tydsomstandigheden zich niet kunnende onttrekken, deedt men alles om dien zo draaglyk te maaken, als dezelve, met mogelykheid, konden gedoogen. Schikkingen op de ontwapening der Schuttery.

Onverwyld ontstondt 'er in *'s Gravenhaage* eene nieuwe Burger-Societeit. Gecommitteerde Raaden, de Magistraat van *'s Gravenhaage*, en de Hoofdofficier W. G. F. Bentinck deeden aan dezelve voorstellen, om van wederzyden Commissarissen te benoemen; ten einde, de Schuttery, op de gemaklykste wyze te ontwapenen. Commissarissen door de Societeit gelast om met den Voorzitter van Gecommitteerde Raaden

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. bl. 211 enz.

LXXX. BOEK. — 1795. den te spreeken, en verder te handelen wegens het afdanken der *Haagsche* Schutterye, deeden verslag, dat zy zich by gemelden Voorzitter vervoegd en verzogt hadden, het Collegie, dien eigen morgen, te vergaderen; ten einde aan de Magistraat te beveelen, om de Schuttery te gelasten hun Geweer en Wapenen op het Stadhuis te bezorgen. Gecommitteerde Raaden hadden hier op geantwoord, alleen met de bewaaring van de openbaare rust en veiligheid gelast te zyn; en in bedenking gegeeven, of het niet beter ware met dit ontslag te verwylen, tot dat de Commissarissen der Conventie, en den Generaal Pichegru, of een ander *Fransch* Veldheer met een genoegzaam aantal Krygsvolk in 's *Gravenhaage* zou gekomen weezen. Reeds hadden zy aan die Commissarissen en Generaal ieder eene Bezending afgevaardigd, om daar over, en over de Inlegering des *Franschen* Krygsvolks, te handelen. Gecommitteerde Raaden vertrouwden dat de Burger-Societeit met deeze schikkingen genoegen zou neemen: dewyl men dan met de Commissarissen het noodige ten gemelden einde, zou kunnen beraamen; beloovende intusschen geene stappen, dan met medeweeten en medewerking der Commissie te zullen doen. Met algemeene goedkeuring vernam men dit verslag en werd de Commissie verzogt het verdere in deezen op zich te neemen. Ingevolge hier van geschiedde de Ontschuttering der *Haagsche* Schuttery zeer geregeld

DE GENERAAL
PICHEGRU.

A. S. pinx. R. Vinkeles, sculp.

geld op den zes en twintigsten van Sprokkelmaand, schoon dezelve, eer Louwmaand ten einde liep, ontwapend was geworden.

LXXXI. BOEK.

1794.

De Franschen komen in den Haage.

Op den twee en twintigsten van Louwmaand verscheen de Fransche Generaal MOREAU, en dien eigen dag 's avonds de Generaal SALME in 's Gravenhaage. Een twintigtal Fransche Husaaren strekten tot voorloopers van eene menigte hunner Wapenbroederen, die eerlang verscheenen, en by de Burgers gehuisvest werden. De Officier deezer vooruit ingetrokkene Husaaren verzekerde de Haagsche Burger-Societeit herwaards gekomen te zyn om de Persoonen en Eigendommen te doen eerbiedigen, dat, indien één van zyn Volk, ten dien opzigte, zich aan pligtverzuim schuldig maakte, deeze onmiddelyk zou gestraft worden. De Generaal MOREAU, deedt eene aanspraak aan de Burger-Societeit, strekkende om alle onaangenaamheden tusschen Patriotten en Prinsgezinden te voorkomen, wie zich daar aan schuldig maakte, zou, zonder eenig regtsgeding, met den dood gestraft worden.

Het bedryf der Fransche Legerhoofden.

Die beide Fransche Legerhoofden ontsloegen de gansche Krygsbezetting in 's Gravenhaage 's anderen daags uit den Eed, en namen hun den Eed af, om niet meer de Wapenen tegen de Republiek te voeren. Op den avond van dien dag verscheen de Generaal en Chef van het Noordlyk Fransche Leger PICHEGRU, met zyn Staf, en nam zyn intrek op het Oude Hof. In-

LXXX. BOEK. 1795. middels waren 's nagts de Commissarissen der Nationaale Conventie aangekomen, en met het losbranden van één en twintig Kanonschooten begroet. Zy namen tot hun verblyf de Kamers van het Stadhouderlyk Kwartier. — De last om hetzelve gereed te maaken, aan twee Leden van Gecommitteerde Raaden, en den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL opgedraagen, ging vergezeld met dien om de Commissarissen, uit naam van dit Staatslichaam, op te wagten, en hun, te dier gelegenheid, onder het oog te brengen, de Regeeringloosheid, welke, door de thans in alle Steden plaats hebbende Remotien, stondt geboren te worden, en de schroomlyke gevolgen, welke daar uit moesten voortvloeijen. — Afgevaardigden van wegen Staaten van *Holland*, en vervolgens van hun Hoog Mogenden verwelkomden deeze vóór nog weinig dagen ongenoode Gasten, die slegts vyf dagen bleeven, en wier verteeringen 9469 Guldens beliepen (*).

Afgevaardigden van verscheide Steden verschynen aldaar.

Inmiddels was de Omwenteling, in verscheide Steden van *Holland*, waar van wy vervolgens breeder moeten spreeken, daargesteld, en waren uit de meerderheid derzelven *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft*, *Leyden*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Alk-*

(*) Het Committé van *Algemeen Welzyn*, des verslag doende, werd besloten, dat, vermids 'er niet tegen *Holland*, maar tegen den *Stadhouder* was geoorloogd, dit Committé te verzoeken, den Thesaurier van den geweezen Stadhouder, VAN OLDEN, te gelasten dit verschuldigde, ten spoedigsten, te voldoen,

Alkmaar, *Enkhuizen*, *Monnikendam* en *Purmerende* Afgevaardigden na *'s Gravenhaage* gezonden, om met elkander te beraadslaagen, op welk eene wyze men de Vergadering van *Holland* zou aanleggen, en voortzetten. Zy vergaderden voor 't eerst, op den zes en twintigsten van Louwmaand, in het Heeren Logement op het *Tournoyveld*, en verkoozen tot hunnen Voorzitter den Burger PIETER PAULUS van *Rotterdam*, uit onze *Vaderlandsche Historie* in veelerlei opzigten, ten overvloede bekend. Wy stippen dit hier aan: dewyl de verrigtingen in *'s Gravenhaage* vervolgens met deeze Volksvertegenwoordigers in verband staan; schoon de beschryving van die Zamenkomst en derzelver bedryven, anderzins tot een volgend Tydvak onzer Geschiedenisse behooren.

LXXX. BOEK. 1795.

Een der Secretarissen van het in *'s Gravenhaage* opgerigte Burger-Committé, de Burger F. F. TER MEULEN, deedt, op den tweeden van Sprokkelmaand, van de Puye van het Stadhuis aan de *'s Gravenhaagsche* Burgery deze Bekendmaaking. Daar „ het Burger-Committé in het zekere ge-
[illegible] „ in-
[illegible]

Oproeping der Burgery.

doen, met aanzegging, dat, by gebreke van dien, daadlyk de hand op de Kas van zyn Meester zou worden gelegd: alles egter onverminderd het regt tegen de zodanigen, door wien de beschikking ter receptie en onderhoud der gemelde Representanten gemaakt en daar gesteld waren. *N. Nederl. Jaarb.* voor 1795. bl. 578. Deeze waren twee leden van Gecommitteerde Raaden, benevens hun Secretaris en de Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL.

LXXX. BOEK. 1795. „ informeerd is, dat de Provifioneele Ver-
„ tegenwoordigers van het *Hollandsche*
„ Volk de Regeering deezer plaats van
„ derzelver Bedieningen ftaat te verlaaten;
„ daar de *Fransche* Volksrepresentanten
„ uitdruklyk verklaard hebben, met geene
„ andere Regeering te willen handelen,
„ of te doen te hebben, dan die op eene
„ behoorelyke Vertegenwoordiging berust.
„ En daar ook de algemeene wensch der
„ *Hollandsche* Natie thans duidelyk blyk-
„ baar is, dat de oude gansch bedorvene
„ vorm van Regeering geheel veranderd
„ en door Representatief Bestuur, volgens
„ de beginzelen eener welbegreepene Vry-
„ heid en Gelykheid, vervangen behoort
„ te worden: zo is het dat het Burger-
„ Committé, door een groot aantal Bur-
„ gers en Ingezetenen van *'s Gravenhaage*,
„ daar toe gequalificeerd, noodig heeft
„ geoordeeld, alle weldenkende Burgers
„ in *'s Gravenhaage*, die medegewerkt heb-
„ ben, of nog willen medewerken, tot
„ eene Provifioneele Verbetering van het
„ Stedelyk Bewind alhier, op heden in
„ de *Kloosterkerk* op te roepen, waar hun,
„ van wegen het Committé, voorstellingen
„ zullen worden gedaan, die tot bereiking
„ van dit heilzaam doeleinde geoordeeld
„ worden dienstig te kunnen zyn. ——
„ Komt Burgers! komt allen, die U geen
„ plunderingen of onderdrukkingen uwer
„ Medeburgeren te wyten hebt, veragt
„ alle voorige verdeeldheden; vergeet alle
„ voorige beledigingen, reikt allen aan

„ el-

„ elkander de hand van Broederschap toe, „ en laat eene algemeene tevredenheid on„ ze eenpaarige poogingen, om de Bur„ gery in haare Regten te herstellen, be„ kroonen!"

LXXX. BOEK. 1795.

Aanstelling der Municipaliteit.

Aan de vergaderde menigte stelde de Burger LAMBERT ENGELBERT VAN ECK, in gemelde Kerk, naa het houden eener treffende aanspraak, en bede tot GOD, om zegen over dit gewigtig werk, een plan van Stadsbestuur voor, en hoe de Volksvertegenwoordigers van *Holland*, de tegenwoordige Regeeringsleden, ongeschikt oordeelden om het Volk van *'s Gravenhaage* te vertegenwoordigen; weshalven men op andere Persoonen moest bedagt weezen. De Leden der Burger-societeit, ten getale van acht honderd, en een groot aantal Burgers van onderscheidene denkwyze, in de Kloosterkerk, andermaal vergaderd, begeerden, dat het Burger-Committé hun eenige Persoonen zou voorstellen, om de Regeeringsposten, naar het nieuw goedgekeurd plan van Burgerbestuur, te vervullen. Hier op werden tot Raaden, de volgende Burgers voorgesteld J. VAN MAANEN *Gz*, J. BOSSÉ, C. VAN HOEY, A. VAN DER GOES, M. BONTE, G. KEYTENBACH, R. HOLST, G. NIELERT, W. J. KERKMAN, A. DE MANIE, C. VAN DER COCQ, A. REINDERING, J. COLLA *Junior*, B. VAN GOCH *Junior*, J. J. CAU, A. VAN TWIST, P. HEINSIUS, J. HUIGENS, G. VAN EYSENDYK, W. BOLDERMAN, J. H. NOORDBEEK en A. C. MOLIERE; tot

LXXX. BOEK. — 1795. tot Secretarissen J. VAN HOEY en C. F. VAN MAANEN. —— Tot een Raad van Lyfstraflyke en Burgerlyke Regtszaaken de Burgers L. J. VITRINGA, Publiek Aanklaager of Maire, J. E. REUVENS, L. VAN DE KASTEELE, X. G. VAN DER HOUT, L. VAN TOULON, B. DE WIT, F. G. ALSCHÉ, en tot Secretaris J. A. J. CARRÉ.

Met algemeene stemmen, en vereerende toejuiching, werden deezen, voor den tyd van twee Maanden, verkooren, en verzogt zich by een te voegen in de Vergaderkamer des Kerkenraads, van waar zy gezamenlyk, vergezeld van het Burger-Committé zich ten Raadhuize begaven. Volgens gedaan verzoek was de oude Regeering ten Stadhuize gekomen. De Voorzitter van het Burger-Committé C. SCHEFFER verzogt die Heeren, uit naam van 't zelve, de Raadzaal te ruimen. Allen deeden zy zulks, uitgenomen A. VAN DER GOES, op nieuw door de Volksstem verkooren. De gedaane verkiezing openlyk aangekondigd zynde, werden de Regeeringsleden, met veel staatlykheid, in den Eed genomen. Onmiddelyk verdeelde de nieuwe Regeering de werkzaamheden in zes vakken. Een van *Veiligheid* en *Politie*, een van *Financie*, een van *Inkwartiering* en *Verzorging van Leevensmiddelen*, en van *Opzigt over de Behoeftigen*, een van het *Openbaar Onderwys* en een over *Stadswerken*. —— Van al dit verrigtte werd, door eene Bezending de weete gedaan aan de Represen-

tan-

tanten van het Volk van *Holland*, als mede aan die des *Franschen* Volks. LXXXI. BOEK.

Dit meest in de Kerk en ten Stadhuize verrigtte werk werd, binnen kort vervangen door een openbaarder, het planten van den Vryheidsboom, 't welk den zesden van Sprokkelmaand, met een ftaatlyken optocht, gefchiedde. Een Bende *Franfche* Husfaaren, voorgegaan door een aantal Muzykanten, ontfloot den trein; een gedeelte Burgers uit de Societeit volgde; de Hoed der Vryheid op een Speer; de Vryheidsboom zelve, gedraagen door Jongelingen Leden der Societeit met palmtakken op de hoeden, vergezeld door Meisjes beneden de veertien jaaren, in wit gekleed, met Nationaale Sjerpen vercierd, flingers van bloem- en palm-festonnen in de hand houdende; de andere helft van de Leden der Burger-focieteit; een Bende Zangers; en *Franfche* Husfaaren ter fluitinge van den optocht. — Op het Buitenhof, de plaats ter plantinge van den Vryheidsboom beftemd, gekomen zynde, werden 'er twee Bezendingen afgevaardigd; de een om de Vertegenwoordigers des *Hollandfchen* Volks af te haalen; de ander om de Reprefentanten des *Franfchen* Volks tot het bywoonen van deeze plegtigheid te verzoeken. Uit de eerften verfcheenen eenigen, en de laatften mede aan dit verzoek voldoende, ving het planten van den Vryheidsboom aan, onder het aanheffen van op dit bedryf pasfende Vaderlandfche Liederen.

1795. Oprigting van den Vryheidsboom.

Zo

LXXX. BOEK. 1795. Aanspraak van HAHN aan de Burgery.

Zo ras dit werk zyn beslag hadt, ving de Burger J. G. H. HAHN, die zich aan 't hoofd der *Hollandsche* Representanten bevondt, in deezer voege aan. „ Waarde „ Landsgenooten! Vrienden! Broeders! „ zou de Stem der Provisioneele Repre„ sentanten des vryen Volks van *Holland* „ zich, op deezen grooten Dag, niet tot U „ verheffen, die hunne Medelastgeevers „ zyt? Op deezen dag — vrye Burgers! „ waar op in den *Haag*, weleer het brand„ punt der zamenzweeringen tegen het „ Volk van *Nederland*, de Boom, de hei„ lige Boom der Vryheid, op eene zo „ luisterryke wyze, geplant is, en waar „ op, even daar door, de wenschen zo „ wel vervuld, en de moeite, vlyt en ar„ beid der *Haagsche* Vrienden van Vry„ heid en Vaderland, die zo lang ver„ drukt zyt geweest, zo heerlyk worden „ beloond? Zouden wy U allen, en ons „ zelven, daar mede geen geluk wenschen? „ Zouden wy niet openlyk, en ten aan„ hooren van onze edele Verlossers, het „ wys Bestuur van den Almagtigen aan„ biddende erkennen? — Dat wys Be„ stuur, door 't welk de Rivieren en Wa„ teren, waar agter een gehaat ondeugend „ Gouvernement zyne gevloekte voort„ duuring hoopte te behouden, en tot dat „ behoud, in koelen bloede en stuitende „ weelde, alles, alles, opofferde, ons „ Leeven, onze Goederen, het Land zelf, „ en de Naakomelingschap — door het

„ welk,

„ welk, zeg ik, die Rivieren en Wateren, in metaal zyn omschaapen, de vrye „ en edele *Franschen* over dezelve, nog „ even by tyds, en juist op den rand van „ onzen geheelen ondergang, tot ons hebben kunnen komen, onze Opstand in „ werking gebragt, en dat langduurig Ryk „ van list en geweld verbryzeld is? —— „ Ja Landgenooten! dierbaare Landgenooten! dank zy daar voor, eeuwige dank „ der goede en aanbiddelyke Voorzienigheid!

„ En laaten wy nu blyde zyn, en juichen! Wy die nu aan ons zelven weder zyn te rug gegeeven! Wy, die „ door de vrye *Franschen* der Vryheid zyn „ gewonnen, en tot onze natuurlyke waarde van menschen zyn verheeven, en „ derzelver eeuwige en onvervreemdbaare „ Regten, nu onbelemmerd kunnen uitoefenen! —— Juichen wy, Broeders! „ rondsom deezen heiligen Boom, het zinnelyk Teken van ons Maatschappelyk „ heil! —— Verbroederen wy ons onderling met onze Verlossers, en zweeren „ wy hier openlyk in het algemeen, en „ elk van ons in 't byzonder, hulde en „ eeuwige trouw aan Gelykheid en Vryheid!"

De geheele menigte zeide den Spreeker nà, *Ik zweere het!* Naa deeze verklaring wendde zich de Burger Representant HAHN tot de Vertegenwoordigers en Helden des *Franschen* Volks, en voerde hun in 't *Fransch* eene Aanspraak te gemoete, op dee-

Diens Aanspraak aan de *Fransche* Volksvertegenwoordi-

LXXXI. BOEK. 1795 gers en Helden.

deezen zin loopende. —— „ En gy, waardige Vertegenwoordigers, van den eersten Souverain der Wereld, het *Fransche Volk!* ziet en deelt in deeze onze Vreugde! zegt aan het *Fransche Volk*, dat het niet te vergeefsch zal zyn, dat hetzelve zyn Bloed en zyne Schatten zal opgeofferd hebben, om onze ketenen te verbryzelen, en het *Bataafsche Volk* te winnen; niet voor de *Slaaverny* en *Onderwerping*; maar voor de *Onafhangelykheid* en *Vryheid*.

„ Het is op het plegtige oogenblik onzer openbaare hulde aan die Vryheid; het is aan den voet van derzelver geliefden Boom, dat het vrye Volk van *Holland* met verrukking aanneemt de Verklaaring zyner Onafhanglykheid, welke uw jongste Manifest inhoudt, welke uwe edelmoedige gedraagingen dagelyks bevestigen; en welk ongetwyfeld de zekerste weg is om te komen tot de straf onzer Tyrannen, om onze gemeene Vyanden met schaamte te overlaaden, en om Uw en Ons geluk op te bouwen.

„ ô Dat de Gedenkboeken der Vryheid deezen heerlyken Dag eeuwig mogen roemen! ô Dat het Volk van *Holland*, aan zyne eeuwige Regten door de *Franschen* te rug gegeeven, dezelve eeuw in, eeuw uit mogen behouden, en door een vast Verbond met hun, steunende op de eeuwige Geregtigheid en waare Broederschap, uwe weldaaden, kragtdaadig

„ mogt

„ mogt erkennen, en ter bevestiging uwer „ roemryke Revolutie, op de zekerste „ wyze, medewerken.

„ En gy ook, dappere en grootmoedige Oorlogshelden! wier onwederstaanbaare arm, wier onverschrokkenheid, moed en standvastigheid, het Heelal verbaazen, en den schrik der Dwingelanden uitmaaken, zo wel als het vertrouwen der Onderdrukten! ontvangt ook Gy dit openbaar bewys onzer dankbaarheid, en vereenigt uwe stemmen met de onze om dit Feest te verheerlyken, en met ons Liederen ter eere der Vryheid aan te heffen!"

Hoe van de Fransche zyde beantwoord.

Een der *Fransche* Volksrepresentanten beantwoordde die Aanspraak, op deezen hooggestemden en veel beloovenden toon. — „ Wat schoone Dag is die van heden! welke het ontzettend schouwspel oplevert van een Volk, dat, naa eene Slaaverny van zo veele jaaren, het zinnebeeld der Vryheid opricht!

„ *Bataafsche* Burgers! niet zelden hebt gy getragt het juk van 't Despotismus af te schudden; maar uwe poogingen zyn steeds verydeld, en hebben uwe Onafhanglykheid nimmer op eenen zekeren grondslag gevestigd.

„ Thans sterker door eigene kragt, en eene langere ondervinding, wagt U het genot eener Vryheid, welke steunt op onwrikbaare gronden.

„ Gy hebt het woeste der Elementen weeten te bedwingen, en beheerscht de

LXXX. BOEK. 1795.

„ Zee. Derzelver gebied hebt gy beperkt,
„ en haare grenzen als meesters bepaald;
„ maar thans doet gy nog meer. — Gy
„ verklaart vry te willen zyn — wel nu —
„ *gy zult vry zyn!*

„ ô Dat deeze dag van vreugde dienen
„ moge om het yuur der Vryheid in uwe
„ harten te onderhouden!

„ Aanschouwt dikwerf het Zinnebeeld
„ uwer Vryheid, dat hetzelve uwe waarde
„ U te binnen brenge, en U in het woe-
„ dendste afgryzen ontsteeke tegen de
„ Tyranny!

„ Welk eene zoete belooning voor de
„ Vertegenwoordigers des *Franschen* Volks,
„ dat het hun gebeuren moge getuigen te
„ zyn van de Patriottische gevoelens die
„ U bezielen!

„ ô Dat de beide Volken, eeuwige Bond-
„ genooten en Vrienden worden en bly-
„ ven!

„ Der Tyranny haat; en den vryen Vol-
„ ken Zegen!"

Vreugdebedryven van dien dag en avond.

Naa alle deeze verrigtingen, die niets dan wederzydsche verrukking en opgetogenheid aankondigden, toog de trein na den *Ouden Doelen* terug, en scheidde van een. Voor de Vertegenwoordigers van *Holland*, voor die des *Franschen* Volks, en de Municipaliteit van *'s Gravenhaage*, was aldaar een Avondmaaltyd in gereedheid gebragt. De *Fransche* Volksrepresentanten voldeeden aan de uitnoodiging om deel aan dit Feestonthaal te neemen, door 'er zich eene korte wyl te vertoonen. El-

ders

ders hadden Maaltyden en Vreugdebedryven dien avond plaats. Tot tweemaal begaven zich zeer veele Leden van de Burger-focieteit des nagts na 't Buitenhof, waar men, onder aangeheeven Muzyk, om den Vryheidsboom danste.

LXXX. BOEK. 1795.

Ongezindheid veeler *Hagenaaren* omtrent de *Prinsschen*.

Het bedryf van deezen dag, de vreugde van dien avond en nagt, werd door het meerendeel der Inwoonderen van de voormaalige Hofplaatze, met leede oogen aangezien. Hunne Prins- en Stadhoudersgezindheid was, door het vertrek des Vorstlyken Gezins, niet verzwakt. Eene aanmerkelyke ontzetting hadt by veelen plaats, en de aandoening over het vertrek van den Stadhouder was zeer groot; dan het leedt slegts tot den negenden van Sprokkelmaand of de Provisioneele Raad van *'s Gravenhaage* vondt zich genoodzaakt een Publikatie uit te vaardigen tegen het gedrag van sommige kwalykgezinden en onrustzoekende Lieden, die niet alleen weigerden om de *Fransche* Krygsknegten en anderen tot de *Fransche* Armée behoorende, het aangeweezen huisverblyf te geven, en van benoodigdheden te voorzien; maar ook hun niet in huis wilden neemen, de daar voor hun slooten, met bygevoegde mishandelingen. — Om de daar uit hoogst te duchtene stoorenisfen van rust en veiligheid te voorkomen, werden de Ingezetenen gelast aan alle vereischtens der huisvestinge te voldoen; of dat, by weigeringe daar van, de Inkwartiering, ten koste der weigeraaren elders zou geschieden,

 en

LXXX. BOEK. —— 1794.

en zy daarenboven zich blootstellen, om naar eisch van zaaken gestraft te worden. —— Desgelyks hadt de Raad, met den Generaal PICHEGRU, middelen beraamd tot voorkoming van de onaangenaamheden, welke zommige *Fransche* Soldaaten of Husaaren, zich, te dier oorzaake, mogten veroorloofd hebben, of in 't vervolg veroorlooven, en waar van den uitvoer alleen dien Generaal toekwam (*).

Overgang tot *Amsterdam*.

Hoe veel 'er ook, tot de daargestelde Omwenteling betrekkelyk, in *'s Gravenhaage*, ten dien dage gebeurde, valt zulks, in een ander Tydvak. Wy moeten voortvaaren met de voornaamste *Hollandsche* Steden te bezoeken, en wat 'er, afgescheiden van de Algemeene Landszaaken, ten deezen Jaare, en bovenal kort vóór als mede by het naderen en daarstellen der Omwentelinge voorviel, in ons Geschiedboek op te tekenen. *Amsterdam* stak ten deezen opzigte uit. Op deeze Stad, derhalven het oog der Geschiedkundige beschouwinge eerst gevestigd.

Krygsbezetting en andere voorzorgen aldaar.

By het naderen der *Fransche* Krygslieden in den Zomer, en de niet onduidelyke tekenen van veeler gezindheid tot deezen, die zy aanzagen als Verlossers uit de banden waar mede zy, in den Jaare MDCCLXXVII, huns oordeels, gebonden waren, werd reeds, ter voorkominge van Beweegenissen, de Krygsbezetting, welke 'er zich, zins het gemelde Jaar, bevondt,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 543.

vondt, door *Hollandsche* Husfaaren, allergeschikst tot het onmiddelyk dempen van Oproerige beweegingen, in eene volkryke Stad te duchten, versterkt. — Het Krygsvolk uit het verloorene *Valenciennes*, onder beding van niet tegen de *Franschen* te mogen dienen, na deeze Landen opgezonden, kwam 'er in bezetting (*). Niets, dien voorzorg daadelyk behoevende, ontdekte zich, ten dien dage. Boekjes en Geschriften gingen 'er veele rond; aan welker verspreiding men, zo veel mogelyk, paalen stelde, door het volgen der zints lang gebruikte maatregelen (†). — Met eene verdubbelde waakzaamheid sloeg men de Vreemdelingen gade, en vorschte derzelver verblyf op (§). Hoe men verdagte Persoonen weerde, zagen wy in een hier boven gemeld geval (**).

LXXX. BOEK. — 1794.

Van alles wat te deezer Stede gebeurde hadt zich voorlang afgezonderd, de Oud-Burgemeester HENDRIK HOOFT DANIELSZ., en leefde hy, in den Jaare MDCCLXXXVIII, ten Lande uitgeweeken, naa eenig verblyf, buiten 's Lands, 'er weder binnen gekomen, zints eenige

Dood van H. Hooft.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 912—1358.

(†) Dit was althans het geval van een Geschrift den zonderlingen tytel voerende: *In den Prins van Oranje, hier verkoopt men Bier, Brandewyn en Gedisteleerde Wateren. N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 427.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1794 bl. 914.

(**) Zie hier boven bl. 13.

LXXXI BOEK. 1794.

ge Jaaren; nu zonder zich veel met zaaken te bemoeijen en overleed op de Hofstede *Valkenheining*, niet verre van *Loenersloot*, in den ouderdom van achtenzeventig Jaaren, op den laatsten van Oogstmaand deezes Jaars. Steeds bleef hy de hoogagting en liefde van eene menigte zyner Medeburgeren behouden, en ontving, die hem bezogten, met alle tekenen van genoegen en oud *Hollandsche* hartlykheid. Die zelfde Burgerliefde, welke hem zo veel lofs en leeds veroorzaakt hadt, behieldt hy in zyne grysheid. Allen, die hem regt gekend hebben, getuigen eenpaarig van 's Mans braafheid, en oordeelen dat deeze zyn doorzigt en kloekheid van geest, overtrof; schoon in enkele treffende lotgevallen, door ons vermeld, dit doorzigt klaarder scheen, en die kloekheid tot eene veel grooter hoogte werd opgewonden, dan men van 's Mans natuurlyken aanleg kon verwagten. Hy verliet dus dit leeven, toen eene Verwisseling van 's Lands zaaken in arbeid ging, en eerlang stond gebooren te worden; doch in *Amsterdam*, die Stad zyns geweezen Burgemeesterlyken Bewinds, geen stand greep, dan naa dat in dezelve Gebeurtenissen waren voorgevallen, welker breeder vermelding wy onzen Leezeren beloofd hebben (*).

Publikatie tegen

Weinige dagen, vóór de Uitvaardiging des Plakaats der Staaten van *Holland*, wegens

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 227.

gens het inleeveren van Verzoekschriften (*) hadt de komst des Erfprinsen VAN ORANJE en des Hertogs VAN YORCK te *Amsterdam*, veelerlei gerugten, wegens het oogmerk van de verschyning dier twee Legerbevelhebberen, doen loopen. Gerugten, van eenen voor de Burgery dier Koopstad gansch ontrustenden aart. De geesten daar door in meer dan gewoone beweeging gebragt, de woelingen daar uit ontstaan, konden niet verborgen blyven voor het opmerkzaam oog der Stadsregeering. Zulks hadt ten gevolge, dat die van den Geregte, op den dertienden van Wynmaand, eene Publikatie beraamden, en 's volgenden daags afkondigden, van deezen opmerkelyken inhoud: —

LXXX. BOEK. 1794. het inleeveren van Adresfen.

„ Alzo myne Heeren van den Geregte „ der Stad *Amsterdam* in ervaaringe gekoo- „ men zyn, dat zommige kwaalykgezin- „ de Persoonen hebben kunnen goedvin- „ den, onderscheidene valsche gerugten „ te verspreiden, en de gemoederen van „ onkundige en vreesagtige Ingezetenen „ te ontrusten, waar uit ligtlyk zou kun- „ nen voortvloeijen, dat men dezelven „ persuadeerde tot het tekenen van Re- „ questen of Adresfen, aan de Regeering „ deezer Stad, met oogmerk om dezelve „ aan Heeren Burgemeesteren aan te bie- „ den, en welke Requesten tot geen an- „ der einde zouden strekken, dan om de „ wettige Regeering in derzelver vrye „ De-

(*) Zie hier boven bl. 65.

LXXX. BOEK. 1794.

„ Deliberatien, in de tegenwoordige omstandigheid van zaaken, hinderlyk te zyn, en dezelve te doen verliezen haar geheel vertrouwen by de goede Burgery deezer Stad. — Zo is 't, dat myne voorschreevene Heeren vooraf een ieder aanmaanen van voorzigtig te zyn, en zich door geene ontrustende Discoursen, te laaten wegsleepen, en overhaalen tot het doen van daaden, waar van zy de gevolgen niet genoegzaam doorzien; en wyders tot voorkoming van desorders, allen en een iegelyk willen gewaarschuwd hebben en gelast om zich niet te melleeren in het doen van Adressen, by dewelken men zich zou willen inmisceeren, in de Administratie van Publieke zaaken, als welke privativelyk de wettige Regeering is competeerende; op pœne dat tegen den geenen, welke contrarie deezes zullen bevonden worden te handelen, naar exigentie van zaaken zal worden geprocedeerd (*)."

Verzoekschrift van een aantal Burgers ondertekend.

Geen twyfel valt 'er aan, of die van den Geregte waren, deeze Publikatie opstellende en uitvaardigende, ten vollen bewust, van zommiger Burgeren bepaalden toeleg om, binnen kort, of zelfs op dien eigen dag, met een Verzoekschrift zich by Burgemeesteren te vervoegen. Althans weinige dagen te vooren, op den avond van den tienden, waren de Leden der

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 316.

der Leesgezelfchappen byzonder opgeroepen, om een Verzoekfchrift te hooren leezen, en te tekenen, 't welk men by Burgemeesteren zou indienen. Een aantal van omtrent drie duizend zes honderd Perfoonen, van onderfcheiden ftaat en rang, meest Leden der Leesgezelfchappen, onderfchreeven een Verzoekfchrift van deezen gedenkwaardigen inhoud: LXX. BOEK. 1794.

„ Aan hun Ed. Groot Agtbaaren de „ Heeren Burgemeesteren en Raaden in „ de Vroedfchap te *Amfterdam*, geeven „ met verfchuldigden eerbied, te kennen „ de ondergetekende Burgers en Ingeze„ tenen deezer Stad.

„ Dat zy tot hier toe volkomenlyk be„ rust hebben in de wysheid en welmee„ nenheid van U Ed. Groot Agtbaaren „ in het neemen van alle zodanige maat„ regelen, als in deeze tyden, meest ge„ fchikt zyn, om voor het welzyn der „ goede Burgery deezer ftad, voor de „ zekerheid en veiligheid van de refpec„ tive Ingezetenen van dezelve, en voor „ het behoud van het leeven en de be„ zittingen van alle deszelfs Inwoonders, „ de oplettendfte en tederfte zorge te „ draagen.

„ Dat de Ondergetekenden, uit dien „ hoofde, tot hier toe, ook niets met 'er „ daad hebben ondernomen, het welk „ eenig wantrouwen op het wys en bur„ gerlievend Beftuur van U Ed. Groot „ Agtb., als Hoofden van hunne Stad, „ te kennen zou hebben kunnen geeven;

LXXX. BOEK. 1794.

„ en dat zy Ondergetekenden als nog vertrouwen, dat de getrouwe vervulling van 't geen eene Stads - Regeering aan de braave Burgery van dezelve verschuldigd is, hun niet zal noodzaaken om tot andere maatregelen te moeten overgaan.

„ Dan dat de Ondergetekenden zeker meenen geinformeerd zyn, dat de vryheid der Deliberatien van U Ed. Gr. Agtb. aanmerkelyk belemmerd is geworden door de onverwagte verschyning in deeze Stad van zyne Doorlugtige Hoogheid den Heere Erfprins VAN ORANJE, en van zyne Koninglyke Hoogheid den Heere Hertog VAN YORCK, en dat het oogmerk der komst van deeze beide illustre Persoonen tot niets anders tendeert dan om UEd. Groot Agtb. te permoveren tot het toestemmen in Resolutien, welker uitvoering ten eenemaale verderflyk en hoogst pernisieus voor de belangen der Ingezetenen van deeze Stad, en van deeze gansche Provintie, bevonden moet worden.

„ Dat de Ondergetekenden, daar laatende tot welk oogmerk de beide bovengemelde illustre Persoonen in deeze Stad mogten zyn aangekomen, zedert Hoogstderzelver komst, met schrik en angst vernomen hebben, dat het by UEd. Gr. Agtb. in overweeging is gebragt of men deeze Stad, by de aannadering der *Fransche* Legers, in postuur van Defensie zou stellen of niet, en

„ dat

„ dat U Ed. Groot Agtb. zouden besllooten LXXX.
„ hebben om deeze Stad aan Militaire Be- BOEK.
„ legering te onderwerpen.

1794.

„ Dat UEd. Gr. Agtb. ten dien einde „ al verder zouden geconsenteerd hebben, „ om de Inundatie rondsom deeze Stad, „ te doen formeeren, en desnoods de „ Zeesluizen, in den omtrek derzelven, „ open te zetten, en voorts de Zeedyken „ te doen doorsteeken, om deeze Inun- „ datie van het kragtigst Effect te doen „ zyn.

„ Dat UEd. Gr. Agtb. daarenboven toe- „ gestemd zouden hebben om, ter Ver- „ deediging van deeze Stad, een aanmer- „ kelyk Getal *Engelsche* Troepen in te „ neemen.

„ Dat de Ondergetekende Burgers en „ Ingezetenen geenzins met zodanige maat- „ regelen genoegen kunnen neemen, en, „ uit dien hoofde, bereid zyn, in zo ver- „ re U Ed. Gr. Agtb. door de Presentie „ van den Heere Erfprins VAN ORANJE „ en de Heer Hertog VAN YORCK, tot het „ neemen van dergelyke *maatregelen*, ge- „ dwongen mogten zyn geworden, open- „ lyk te doen blyken, dat deeze maatre- „ gels geenzins zyn naar genoegen en „ overeenkomstig het verlangen der Inge- „ zetenen deezer Stad.

„ Dat de Ondergetekende Burgers en „ Ingezetenen mits deezen stellig aan U „ Ed. Gr. Agtb. afvraagen, tot welk ein- „ de de twee bovengemelde illustre Per- „ soonen, in deeze Stad verscheenen zyn,

„ en

LXXX. BOEK. 1794. „ en of U Ed. Groot Agtb. geconsenteerd „ hebben, om deeze Stad in Postuur van „ Defensie te stellen, haar aan een Beleg „ te onderwerpen, haar van vreemd Krygs- „ volk te voorzien, en haar Bewind dus „ geheel en al in een Militair Gouverne- „ ment te veranderen.

„ Dat zy, mits deezen, openlyk ver- „ klaaren, geen genoegen te kunnen nee- „ men, met eenige zodanige Resolutien, „ welke mogten tendeeren tot eene Mili- „ taire Defensie van hunne Stad; maar „ dat dezelve vastlyk besllooten hebben „ hunne eigene Stad en Bezittingen tegen „ alle Militaire Verdeediging, hoe genaamd „ ook, openlyk te zullen verzekeren.

„ Dat vooral de Inlegering van *Engelsch* „ Guarnisoen binnen *Amsterdam*, door hun „ nimmer zal toegestaan worden; maar dat „ de Ondergetekenden zich tegen die roof- „ en plunderzieke Benden, welke zelf door „ herhaalde Afkondiging van hun eigen „ Chef, tot geene ordre hebben gebragt „ kunnen worden, openlyk zullen verzet- „ ten, en derzelver aannadering aanmer- „ ken, als het Teken, door U Ed. Gr. „ Agtb. gegeeven van eene Burger-Re- „ volutie te beginnen, voor welker gevol- „ gen U Ed. Groot Agtb. alleen respon- „ sabel zullen zyn.

„ Tot vermyding van welke facheuse „ en ontzettende gevolgen, de Onderge- „ tekende Burgers en Ingezetenen deezer „ Stad zich, in deezen hoogen nood, als „ nog eerbiediglyk keeren, tot U Ed. Gr.

„ Agtb.

„ Agtb. met het allerernstigst verzoek, „ om nimmer te concurreeren tot het nee„ men van eenige Maatregelen, welke „ zouden kunnen dienen om deeze Stad „ aan eene Militaire Defensie bloot te stel„ len; veel min om te consenteeren tot „ het inneemen van zodanige losbandige „ roof- en plunderzieke Benden, als welke „ zich alomme reeds befaamd gemaakt heb„ ben, door een gedrag, het welk zelf „ door hun illuster Hoofd niet meer be„ teugeld schynt te kunnen worden.

LXXXI BOEK. 1795.

„ Neemaar, dat U Ed. Gr. Agtb. zich „ verlaatende op de goede gezindheid van „ de Burgery en Ingezetenen deezer Stad, „ zich alzins zullen voegen naar den loop „ en eisch der tydsomstandigheden, zon„ der zich, door eene roekelooze Defensie, „ responsabel te stellen voor de ruine en „ het ongeluk van de gezamenlyke Be„ woonders derzelve (*).”

Inleevering van dit Verzoekschrift.

Om dit zo stoute taal spreekende stuk by Burgemeesteren over te leeveren, werden benoemd Mr. CAREL WOUTER VISSCHER, Oud Pensionaris van *Amsterdam*, NICOLAAS VAN STAPHORST, JAN GOLDBERG en JAN MOL (†) Leden van het Gezelschap *Doctrina*; uit de onderscheidene Departementen der Leesgezelschappen de Commissarissen JEAN LA PRO, JAN VAN DER HEYDEN, PIETER VAN DE WAL PER-

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 317.

(†) Deeze, te laat komende, is by de overleevering niet tegenwoordig geweest.

LXXX. BOEK. — 1794. PERNE, DANIEL SCHOLTEN, WILLEM JANSSEN, ALBERT HARDENBERG, HENDRIK HEUSKENS en HENDRIK VAN CALCAR. Dit twaalftal liet zich by Burgemeesteren aanmelden. Men verzogt die Burgers eene wyl in Burgemeesters vertrek te vertoeven. Onder dit vertoeven werd de bovengemelde Publicatie tegen Requesten en Adresfen van den Stadhuize afgeleezen. Hier op liet men de Verzoekinleeveraars ter Kamer van Burgemeesteren binnen treeden. Gemelde Oud-Penfionaris voerde het woord by de overreiking van een Pakje eenluidende gedrukte Verzoekfchriften: —— Onmiddelyk daar op liet de Heer VAN STARHORST zich hooren met eene klemmende uitweiding over de gruwelen door de *Engelfchen* gepleegd, en het gevaar, waar in men het Land dompelde, door den Oorlog tegen het *Franfche* Volk voort te zetten.

Hetzelve van de hand geweezen. By den yver deezer Spreekeren flak geweldig af het koelzinnig antwoord des Voorzitters van Burgemeesteren de Heer HUIDECOPER VAN MAARSSEVEEN, „ dat „ dit Request niet kon worden aangeno- „ men; vermids zo even tegen zodanige „ Adresfen eene Publicatie was afgelee- „ zen: weshalven hy de Heeren verzogt „ het Pakje te rug te neemen." —— De Commisfaris LA PRO vatte het woord, betuigende, in dat terug neemen veel zwaarigheids te vinden: dewyl zy door veele Burgers gelast waren; dat hy dus voor de gevolgen niet wilde inftaan. —— De Aanfpraak van den Oud-penfionaris VIS-

SCHER,

SCHEER, het daar aan toegevoegde van den Heere VAN STAPHORST, het wederantwoord van LA PRO op de weigering, was genoegzaam om Burgemeesters van den aart des Verzoekschrifts te onderrigten, behalven dat 'er overvloedig gelegenheid geweest was om den inhoud te weeten: aan welke kennisdraaging geen twyfel viel.

De Inleveraars tyd gesteld om weder te komen.

In een verder gesprek stonden Burgemeesters volkomen toe, dat het inneemen van *Engelsch* Krygsvolk, waar voor scheen gevreesd te worden, en het onderwaterzetten der Landeryen rondom de Stad, zodanige zaaken zouden zyn tegen welke zy zich, met al hun vermogen, zouden verzetten. De Inleeveraars, hier mede niet voldaan, bleeven op het aanneemen des Verzoekschrifts aandringen. —— Burgemeesters gaven te kennen dat zy den zestienden konden wederkomen. Dan voorts gevraagd na de Kwaliteiten, in welke zy deeze eensluidende Verzoekschriften inleverden, schreef JEAN LA PRO de naamen der acht Commissarissen uit de vier Departementen der Leesgezelschappen op, en gaf ze Burgemeesteren over, die deeze opgave aan den Secretaris H. N. HASSELAAR overreikten, om daar op het gewoone *Exhibitum* te stellen. Dit verrigt zynde vertrok de Bezending.

De Colonellen en Capiteins der Schuttery ver-

Weldra was de stoute stap door deeze Burgers gedaan, gansch *Amsterdam* door verspreid. De Colonellen en Capiteins der Stads Schuttery werden terstond te raade der Regeering blyk van hunne veront-

LXXX. BOEK.

1794.

voegen zich by de Regeering tegen dit Verzoekschrift.

ontwaardiging over denzelven, en van verknogtheid aan de Stads Regeering te geven. Zy vervoegden zich by Burgemeesteren met eene Aanspraak, waar in zy hoofdzaaklyk te kennen gaven; met de uiterste verontwaardiging gezien te hebben de wederregtlyke handelwys, door zommige Persoonen gepleegd, in het aanbieden van zeker onbehoorlyk en beledigend Request; waarom zy het van hun pligt oordeelden de Regeering plegtig van hunne onschendbaare trouw en verknogtheid aan 's Lands gevestigde Regeeringsvorm, en hunne wettige Overheid, te verzekeren, en teffens betuigden, gedagtig aan hun Eed, hun Lyf en Goed veil te hebben voor de bewaaring van de rust der Stad en derzelver wettige Regenten; dat zy te wel overtuigd waren van de Cordaatheid en Wysheid van hun Ed. Groot Agtbaaren, dan dat zy één oogenblik zouden in twyfel trekken, of zy zouden, ter beteugeling van zulke onbehoorlyke en alle goede orde en ruststoorende handelingen de kragtdaadigste middelen aanwenden; betuigende bereid te weezen om die maatregelen met goed en bloed te helpen ondersteunen en ten uitvoer te brengen.

Gunstig ontvangen.

Deeze hoogstdenklyk wel verwagte verschyning, en dit aanbod, ontmoette de gunstigste bejegening: immers Burgemeesters gaven te kennen, „ met het uiterste „ genoegen, deeze Verklaaring van de „ edelmoedige denkwyze en pligtmaatige „ bereidwilligheid der Gewapende Schut-

„ te-

„ tery door monde van Colonellen, aan „ te neemen; dat zy ook nimmer getwy„ feld hadden aan de goede dispositie van „ de getrouwe Burgery en derzelver bra„ ve Officieren, op welken Burgemees„ ters een volkomen vertrouwen stelden; „ betuigende zeer gevoelig te zyn aan „ deeze hunne Demarche en Dienstaanbie„ ding, willende daar van ook, ter beant„ woording aan dezelve, met overleg van „ Colonellen, ter bewaaring van de rust „ en orde, en ter handhaaving van de pu„ blicke authoriteit, en de zekerheid der „ goede Ingezetenen, terstond het noodige „ gebruik maaken."

LXXXI. BOEK. — 1794.

Daadlyk gebruik van deeze aanbieding gemaakt.

Volgens verzoek van Burgemeesteren gaven deeze Hoofden der Schuttery van dit hun oogmerk aan de Officieren en Leden der Schuttery kennis. De Stads Nieuwsmaare gaf onverwyld te leezen, dat dit bedryf der Colonellen en Capiteins, ter kennisse van de Luitenants en Vaandrigs der Schutterye gebragt zynde, deezer volle toestemming hadt weggedraagen. Een terstond in 't oog loopend gevolg van dit onderhandelde tusschen Burgemeesteren en de Hoofden des Krygsraads was, dat een Compagnie Gewapende Burgers de Zaal van het Stadhuis, wanneer Burgemeesters vergaderden, bezette.

Ontworpen Declaratoir, aan de Regeering niet ingediend.

De Inleeveraars des zo veel gerugtsmaakenden Verzoekschrifts, en die van hunnen Aanhange, zaten intusschen niet stille. Bovenal was men werkzaam in de Vaderlandsche Societeit *Doctrina*. Men ontwierp

XVIII. BOEK. 1794. 't er een nader Declaratoir, aan Burgemeesters en Raaden der Stad gerigt, en aan de Leesgezelschappen, den vyftienden van Wynmaand, ter tekeninge toegeschikt. 't Zelve behelsde een voordragt der Ondertekenaaren van hun oogmerk om een Verzoekschrift ter afweeringe van Krygsvolk in 't algemeen, van *Engelsche* Troepen in 't byzonder, zo in de Stad, als in de omliggende Dorpen, en het aanleggen van Onderwaterzettingen in den omtrek der Stad: met belofte van die geenen uit hun Ed. Groot Agtbaaren, die daar toe zou hebben ingestemd, te beveiligen tegen allen overlast en geweld, welk *daar* uit voor hun zou kunnen ontstaan. — De gedaane Afkondiging hun dit belettende, vermeenden zy egter geregtigd te zyn tot het doen eener *Declaratie*, waar by zy „ voor God, „ en alle hunne Medeburgers, declareerden „ van meening te zyn, dat het inundeeren der Landeryen om *Amsterdam* gelegen, het admitteeren van vreemd Krygsvolk in het algemeen, en van *Engelsche* Troepen in 't byzonder, in de nabyheid der Stad, voor de Eer, het Leeven, en de Bezittingen van hun, van alle hunne Medeburgers en Landgenooten niet alleen, maar ook voor de veiligheid van alle de in deeze Stad berustende Goederen, waar van een aanmerkelyk deel het eigendom was van Lieden door de geheele Wereld verspreid, de allerschadelykste gevolgen volstrekt naa zich zou moeten sleepen,

„ en

„ en dus dit streeken moest om het Na- „ tionaal Credit; en daar mede de Wel- „ vaard van ons gansche Land, van hun „ en hunne Nakomelingen geheel en al „ den hartader afsteeken (*)." — Schoon dit Stuk de Naamtekening van de meeste Leden der Leesgezelschappen ontving, werd het niet ingediend.

LXXX. BOEK. — 1794.

Een ander gereed gemaakt; doch mede agtergehouden.

Dit was ook het geval van een derde Stuk, meest ingerigt om de Inlegering van sterker Krygsbezetting te voorkomen. Zy betuigden daar in „ met veel bevreemdings vernomen te hebben, dat *Amsterdam* met meer Krygsvolks stondt be- „ zwaard te worden. Dat zy de Inlegering van Gewapende Manschappen binnen die Stad, *boven* en *behalven* die, welke gewoonlyk in dezelve gehuisvest hadden, en onmiddelyk aan de Orders van Heeren Burgemeesteren onderworpen waren geweest, steeds aangemerkt hadden *als eene pooging ter onderdrukking van de Vryheid der Ingezetenen en Burgers van dezelve.*

„ Dat zy, uit dien hoofde, de Vermeerdering van Guarnisoen, binnen *Amsterdam*, in deeze tydsomstandigheden, aanmerkten als een allergevaarlykst middel, het welk alleen kon dienen om een gevestigd wantrouwen der Regeering op de welmeenenheid der oogmerken van de goede Burgery te kennen „ te geeven.

„ Dat

(*) *N. Verh. by* DE CHALMOT III. D. bl. 320.

LXXX. BOEK. 1794.

„ Dat zy mits deezen plegtig verklaar-
„ den, ten allen tyde, bereid te zyn, om
„ voor de rust en goede Orde, voor de
„ Veiligheid en Zekerheid der Persoonen
„ en Bezittingen van de gezamenlyke In-
„ gezetenen te helpen zorg draagen; dat
„ zy, uit dien hoofde, zich aan de Re-
„ geering aanboden, om, tot deeze lof-
„ lyke einden, op alle mogelyke wyze,
„ de behulpzaame hand te bieden.

„ Dat zy, naa deeze gedaane *Declara-*
„ tie en Offerte het geheel onnoodig ag-
„ ten, om deeze Stad onder pretext van
„ zorg voor de bewaaring der rust, met
„ meerder gewapende Manschappen te be-
„ zwaaren: te meer daar zy het tegen-
„ woordige Guarnisoen, van welks braaf
„ en burgerlievend gedrag zy de beste
„ verwagting hadden, overvloedig toerei-
„ kend agten om de Politie deezer Stad,
„ met genoegzaame kragt, te ondersteu-
„ nen."

Op deeze gronden deeden zy hun ver-
zoek tegen het inlaaten van meerder Krygs-
volks steunen, en vorderden deswegen
daadlyke en onverwylde gerustistelling:
„ dewyl zy de gevolgen der nalaatigheid
„ van dezelve, te eenemaal moesten laa-
„ ten voor rekening en verantwoording
„ van hun Ed. Gr. Agtbaaren, en zy ge-
„ heel onverantwoordelyk wilden zyn voor
„ die maatregelen, welke eene miskende
„ en gewantrouwde Burgery, in dat geval,
„ tot haare eigene veiligheid, zo tegen
„ binnen- als buitenlandsch geweld, te

„ raa-

„ raade zouden worden te moeten nee- „ men (*).”

LXXX. BOEK. — 1794.

Waarom niet ingediend.

Wy hebben den hoofdinhoud deezer tweë wel vervaardigde en getekende, doch niet ingediende Stukken, geplaatst, om den Naakomeling de geestdrift, en de poogingen dier dagen te doen kennen. De reden van het niet overleeveren moet men zeker zoeken in het wel te berekene afwyzend onthaal, 't welk een en ander zou ontmoet hebben. Van het daadlyk ingediende verwagtte men zo min goeds, dat de Heeren, ten bestemden dage, om nader bescheid van de Regeering te ontvangen, niet verscheenen.

Antwoord op het ingediende Verzoekschrift.

Burgemeesters hadden intusschen de zaak des ingedienden Verzoekschrifts in de Vroedschap gebragt, die het bedryf deezer Burgeren, even als de Burgemeesters wraakte. Van die afwyzing wilde de Regeering de weete doen, en ontboodt de Overreikers, den zeventienden van Wynmaand, ten Stadhuize. Uit hun verscheenen de Heeren Visscher, van Staphorst, la Pro en van der Heyden. Het welverwagte antwoord luidde, „ dat Burgemeesteren het „ Request, uit hoofde van de ongemesu- „ reerde en onbehoorelyke termen, van „ de hand weezen.” — La Pro drong aan, dat zy het niet mogten terug neemen; met herhaalde ernstige betuiging, dat hy voor de gevolgen niet wilde instaan; doch dit bragt geene verandering altoos te wege.

Al

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1610.

LXIX. BOEK. — 1794. De Leesgezelschappen gestoord.

Al dit bedryf vermeerderde de hitte in de gemoederen der Partyen. De Leesgezelschappen, te recht gehouden voor de plaatzen, uit welke een Verzoekschrift van dien aart hervoortkwam, vielen meer en meer in haat der Oranjegezinde menigte en der Krygslieden. Een deezer te stooren bestonden zommige Krygslieden, op den morgen van den dag der afwyzing des Verzoekschrifts vrugtloos. Dan, in den namiddag, werd een aantal van ruim twee honderd Krygslieden, zo Paarden- als Voetvolk, na de *Nieuwe Markt* gezonden, en deels op de hoeken der straaten uitgezet. Dit bedryf strekte ten voorspel van een geregtlyken aanslag op de zogenaamde *Moeder-club* in de *Dykstraat*, onder den naam van het *Burgje* bekend. Verscheide Geregtsdienaars toogen daar heen, schreeven de Naamen van zommige Leden des Leesgezelschaps op, en maakten zich meester van eenige Papieren, drie Leesgezelschappen toebehoorende. De Bewooner van het Huis deezer Moedel-club, hadt over de daken de vlugt genomen, en de Leden zich weggemaakt; de Geregtsdienaars deeden de andere Huisgenooten vertrekken, hingen het Stadsslot aan de deur, en lieten voorts het Huis, door eene bezetting van Soldaaten, bewaaken.

Oneenigheden op straat. Zodanig een optocht van Krygsvolk, gevolgd door een bedryf des Geregts, deedt de toevloeiende Volksmenigte tot eene verbaazende grootte aangroeijen. Welke gezigten! welke gebaaren! welke woordwis-

se-

tellingen! Van deezen kwam het tot fingen, tusschen lieden van strydige denkwyzen; eene meer ongestuime en gevoelige, dan bezadigde en overreedende redeneerkunde; dan deeze is die des gepeupels, welk eene Party ook toegedaan, en op zyne wyze heerstaande.

LXXI. BOEK. — 1794.

Drift ter Omwenteling beteugeld.

Het ontbrak den gestoorden Leden van deeze Moeder-club aan geene plaats ter hereeniginge: in de *Beursfteeg* vonden zy dezelve. Geweldig gestoord en verbitterd over die behandeling, riepen de voortvarendsten en driftigsten om Wapenen! Zy oordeelden den tyd gebooren tot het daarstellen der Omwenteling. Een onbedagte en ontydige yver, door bedaarder verstanden gewraakt; doch met moeite beteugeld.

Men vaart voort met de Leesgezelschappen, doch op eenen anderen voet te houden.

Steun, sterke steun, vondt de Regeering van *Amsterdam*, die reeds vooruitgeloopen was met het neemen van dergelyke maatregelen, in het Plakaat door Staaten van *Holland* ten aanziene van deeze te dier Stede reeds te werk gestelde poogingen om de Leesgezelschappen te stooren, en uit te rooijen (*). De plaats der maandelyksche Vergadering van Commissarissen was gesloten; doch werd dezelve in 't *Wapen van Embden*, op den *Nieuwendyk*, in stede van in 't *Burgje* gehouden, en daar bepaald met het houden der Leesgezelschappen voort te gaan; doch, overeenkomstig het Plakaat van den Lande, met open deuren, te vergaderen. Dit stelde hun bloot voor de

(*) Zie hier boven bl. 65.

XXXX. BOEK. — 1794. de intreede van vreemde Gasten, en voor verspieding; dan de Leden waren den Oppasser bekend, en gaf hy den vreemden binnentreeder een byzonder Glas of verwittigde, door eenig ander afgesproken teken, de Leden van onraad. Zodanig eene maatregel was noodig: dewyl de Herbergiers gelast waren om niet meer voor Leesgezelschappen of Clubs te tappen: een last waar aan zeer ernstig de hand werd gehouden. In deezen druk bleeven egter de Leesgezelschappen voortduuren, en wendde men poogingen aan om Leden te winnen. Deezer voorstelling kon thans niet op den ouden voet geschieden; dan, zo ras één der Leden verklaarde, voor dit nieuwe Lid te willen instaan, was zulks genoeg.

De Inleeveraars van het Verzoekschrift ter Schouterolle gedaagd. Eenigen verschynen, anderen niet.

De zaak der Inleeveraaren van het Verzoekschrift was nog niet ten einde: immers zy werden, tegen den acht en twintigsten van Wynmaand, gedagvaard om ter Schoutenrolle te verschynen. De Gedaagden, de zeer mogelyke, ja hoogwaarschynlyke, gevolgen welvoorziende, raadpleegden eenigen met de Advocaaten R. J. SCHIMMELPENNINCK, anderen met IRHOVEN VAN DAM. Of die onderscheiden Raadsmannen, dan eigen verkiezing, oorzaak van een verschillend gedrag geweest hebbe, durven wy niet bepaalen, zeker gaat het, dat zy allen het stuk niet uit het zelfde oogpunt beschouwden. De Heeren C. W. VISSCHER, J. VAN DER HEYDEN, W. JANSSEN, A. VAN HARDENBERG, H. HEUS-

HEUSKENS en H. VAN CALCAR verscheenen; dan N. VAN STAPHORST, J. GOLDBERG, J. LA PRO, P. VAN DE WAL PERNE, en D. SCHOLTEN, verkoozen zich aan deeze oproeping te onttrekken, en begaven zy zich meest allen buiten de Stad (*).

LXXX BOEK. — 1794.

Het ten deezen dage doorgaans sterk bewaakte Stadhuis was, op den dag der Indaaging dier Heeren, met een zeer veel grooter aantal gewapende Manschappen bezet. De Gedaagden, in zo verre zy verscheenen waren, werden verhoord, en naa het verhoor, op het Stadhuis crimineel gevangen gehouden (†).

De verscheenen Heeren gevangen gehouden.

Welk eene aandoening dit bedryf by de Patriotten in *Amsterdam* baarde, is boven beschryving. Veelen, hunne zaak in stilte toegedaan, zonken weg in treurigheid. De openbaar bekende Voorstanders betuigden en betoonden hun ongenoegen. De Leden der Leesgezelschappen, zo naauw in dit geval betrokken, waren woedend van spyt, en werden de Commisfarisfen te raade nog dien nagt het gevoelen van een Geheim Committé in te neemen, en met den Heere IRHOVEN VAN DAM te raadpleegen. Ontstooke drift raade aan tot geweld-

Welk eene aandoening en werkzaamheden zulks baarde.

(*) Dat wy hier een Elftal aantreffen, en den Heer J. MOL niet onder de Gedaagden vermeld vinden, ontstondt uit diens te laat komen, ten tyde van de overgave des Verzoekschrifts. Zie boven bl. 93.

(†) De Artykelen van Ondervraaging, met de Antwoorden, zyn voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1795. bl. 3772—3788.

LXXX. BOEK. — 1794. welddaadige stappen; doch meer bezadigdheids keurde dezelve voor ontydig. Men bleef woelen. 's Anderen daags vroeg vergaderden veele Leden; op den middag werd de Vergadering, doch op eene andere plaats, hervat. In deeze laatste bevonden zich meer dan twintig Commissarissen, en wordt gezegd, dat 'er een voorslag geschiedde, om een gelyk getal Gyzelaars uit de Regeering te neemen voor de zes Gevangenen. Over het hoe, en de mogelykheid, schynen die voorstellers niet gedagt te hebben. — Eene avondzamenkomst in de Stokvischpakkery van den Heer G. EGELING, werd door drie Onderschouten, van Geregtsdienaars en Soldaaten vergezeld, verstrooid, de Heer EGELING na het Stadhuis gebragt; doch terstond losgelaaten. Den volgenden dag wordt hy gezegd de Stad verlaaten te hebben (*). Dit deeden, omtrent deezen tyd, de Geneesheer KRAYENHOFF, en de Advocaat IRHOVEN VAN DAM.

Vonnis over de Gevangenen. Indaaging der andere Inleeveraaren. Niet langer dan tot den tienden van Slachtmaand leedt de uitspraak van het Vonnis over de zes Gevangenen. 't Zelve verwees hun tot een zesjaarige Gevangenis, in eene verzekerde plaats, en voorts tot eene Verbanning voor altoos, buiten Am-

(*) Wegens het houden deezer Byeenkomst werd EGELING verweezen tot het betaalen van eene boete van 100 Dukatonnen, ingevolge der Publikatie van 17 Oct. R. L. BOUWENS aan zyne Committenten bl. 225.

Amsterdam en het Regtsgebied dier Stad, en eene myl in 't rond, met de Geregtskosten. J. VAN DER HEYDEN werd boven dien in eene boete van honderd Dukatonnen beslaagen, als Commissaris geweest zynde in een Leesgezelschap, te betaalen binnen drie dagen, of, by gebreke van dien, de opsluiting te bepaalen in het Rasphuis. — Ingevolge hier van werd de achttienden van Slachtmaand 's avonds de Heer VISSCHER, en de andere vyf veroordeelden, 's volgenden daags, in drie koetzen, door Onderschouten en Geregtsdienaars vergezeld, na het *Nieuwe Werkhuis* overgebragt, om in die Strafplaatze eene zesjaarige Gevangenis te slyten. De vyf niet verscheenen Heeren werden vervolgens ingedaagd. In deeze Indaagingen wordt het Request, 't welk de vermelde gevolgen hadt, omschreeven, „ als behelzende de grootste onwaarheden, „ læsive Expressien, en verregaande Dreigementen (*)."

In-

(*) *Zie de Indaaging in de N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1618. — Over dit Request, en daar omtrent gehoudene handelingen verdient geleezen te worden een ten dien tyde uitgekomen Regtskundig Stukje, getyteld *Iets aangaande 't geen onlangs te Amsterdam tusschen de Regeering en Burgers is voorgevallen.* Wy neemen 'er alleen, te deezer gelegenheid, eene aanmerking uit over. „ Het kan „ niet ontkend worden, dat in de motiven of beweeggronden van het Request eene en andere „ passage gevonden worden, die aanstoot, ja billyke aanstoot aan de Regeering geeven moesten, „ en die zekerlyk, zonder dat voor hun als nog „ van de onwettigheid der Regeering bleek, weinig

LXXX. BOEK.

1794. Toezigt op andere Gezelschappen.

Ingevolge van het Plakaat der Staaten van *Holland*, werd het Gezelschap onder den naam van *Doctrina* in de *Kalverstraat*, 't geen zich in deeze zaak zo openlyk gemengd hadt, als mede de Maatschappy *voor Godsdienst en Weetenschappen*, in den *Koning van Poolen* vergaderende, nevens andere verboden met geslootene deuren by een te komen.

Felix Meritis aangemaand een Verzoekschrift in te dienen.

Het luisterrykst Gezelschap te deezer Stede *Felix Meritis*, hoe zeer het zich beschouwde als niet vallende onder de Gezelschappen in het Plakaat bedoeld, oordeelden het voorzigtigst deswegen nader onderrigt te verkrygen. Afgevaardigden vervoegden zich by den Hoofdschout, die aannam met Burgemeesteren daar over te spreeken, en hun verslag te doen toekomen. — Zy kreegen de weete, dat men zich

„ nig voegden, te minder naardien 't geen hun van „ het oogmerk van des Heers Erfprins komst in „ de Stad ter ooren gekomen was, alleen op geruchten steunde. — Maar dit verontschuldigt de „ Regeering niet: want, indien het gepresenteerd „ Request niet volkomen in den haak was, zo „ daar in, naar hun inzien, stootende en min of „ meer dreigende passages voorkwamen, dan hadt „ men het kunnen en behooren uit te geeven met „ een Apostil *Reformetur*, gelyk dagelyks by an„ dere Collegien voorvalt" bl. 21. Dit Stukje is vóór den bovengemelden afloop der zaake in 't licht gegeeven. Ten aanziene van deeze Gebeurtenis verdient ook geleezen te worden *Het Dagregister van al het voorgevallene, met betrekking tot het Request der Amsterdamsche Burgery, met de gevolgen van dien, tot op deezen tyd, waar by gevoegd is een Verbaal der Gevangenen, wegens hunne Detentie, door* JACOBUS KONING. Te *Amst.* by J. KONING.

zich, zo spoedig mogelyk, by de Magistraat, met een Verzoekschrift, moest vervoegen. Dit geschiedde met een Verzoek, in deeze weinige woorden begreepen; „ dat „ zy van hun Ed. Groot Agtbaaren zodanig eene Toestemming mogten ontvangen, die de Maatschappy in het volkomen regt bleef stellen, om zodanige „ Werkzaamheden en Verrigtingen, in „ haar eigen opgericht Gebouw, te kunnen en te mogen blyven verrigten, als, „ vóór het daarstellen der Publikatie, hadt „ plaats gehad."

Op welk een voet de vergunning geschiedde.

De toestemming luidde dus: „ Myne „ Heeren van den Geregte verleenden „ tot het continueeren van de Maatschappy Permissie, tot kennelyk wederzeggen: mits Directeuren zorg droegen, „ en de Leden ernstig recommandeerden „ en waarschuwden, om zich, in 't vervolg, in het doen van Redenvoeringen „ en Verhandelingen, of in het houden „ van Discoursen, niet in te laaten over „ Godsdienstige Verschilstukken, of Politieke en andere zaaken, die of direct, „ of van ter zyde, ingericht waren tegen „ de Constitutie, en strekken konden tot „ belediging, veragting en versmaading „ van 's Lands of Stads wettige Regeering; gelyk reeds te meermaalen in de„ zelve Maatschappy hadt plaats gevonden, en zulks niettegenstaande de Wetten van de Maatschappy hier tegen waren ingerigt. —— Interdiceerende hun „ Ed. Agtbaaren, voor het tegenwoordige,

„ de

LXXX. BOEK.

„ de continuatie van het Departement der „ Muzyk of Concert van dezelve Maat„ schappy.”

1794. Nadere opheldering der gemaakte bepalingen.

By het verslag door de Commissie aan de Maatschappy gegeeven, vermeldde dezelve eene en andere byzonderheid, betreffende de bepaalingen by de vergunning gevoegd, strekkende tot opheldering. Korten tyd vóór het ontvangen deezes Verlofs verzogt de Voorzittende Burgemeester MATTHYS STRAALMAN, twee of drie Leden des Bestuurs, ten zynen huize, te spreeken. Zy vonden daar ook de Heeren van den Geregte. By eene mondelinge mededeeling van het antwoord op 't gedaane Verzoekschrift, vernamen zy, dat er in de daad klagten gedaan waren, wegens Gesprekken in de Koffy-kamer van het huis der Maatschappy gehouden, „ Gesprekken,” zo als die Heeren betuigden, „ strydig met de Constitutie, en daar„ benevens tot versmaading van 's Lands „ en Stads wettige Regeering: zo zelfs, „ dat anders denkenden, op het aanhoo„ ren van zodanige Discoursen zich genood„ zaakt vonden die Kamer te verlaaten, „ en teveris verpligt om van deeze beledi„ gende Gesprekken aan myne Heeren van „ den Geregte kennis te moeten geeven.” Op deezen grond rustte het ernstig vermaan aan Heeren Directeuren, om de Leden, door de meestgepaste middelen, te beweegen, om zich te onthouden van zodanige beledigende Gesprekken en Gedraagingen, en zich stipt te gedraagen overeenkomstig

de

de muts, waar op de Vergunning rustte. Omtrent het Verbod aan het Departement der Muzyk, merkten die Heeren by de Commissie op, „ dat zulks alleen geschied was uit aanmerking, dat, in de „ tegenwoordige critique en zorglyke omstandigheden van ons Vaderland, alle „ openbaare Vermaaken geheel onvoegzaam waren; dat daarom ook het Concert der Maatschappye, als een min of „ meer openbaar Vermaak, even als alle „ andere van Schouwburgen en dergelyken, provisioneel was opgeschort; egter niet twyfelende, wanneer de omstandigheden eene gelukkige verandering opleeverden, dat ook het Concert der „ Maatschappy, nevens de andere openbaare Vermaaken, wel wederom zou „ kunnen voortgaan (*)."

LXXXI. BOEK. — 1795.

Ongenoegen over deeze maatregelen.

Het streng verbod der Leesgezelschappen, het uit een jaagen van derzelver onderstaane zamenkomsten, betrof grootendeels den zogenaamden Gemeenen Man, die verre de meerderheid van dezelve uitmaakten, schoon het daar in aan geene vermogende Voorgangers en Geleiders ontbrak; de zo zeer omheinde en noode verleende Vergunning aan de Leden van *Felix Meritis* raakte Persoonen van hooger stand; de vernederingen welke de talryke Departementen der Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen* te *Amsterdam* en elders, uit Leden van zeer vermengden rang in

den

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1756—1762.

LXXX. BOEK. — 1794. den Burgerstand bestaande, zich moesten getroosten, om in deeze barning niet om te komen; — dit alles wekte geen gering en een algemeen misnoegen tegen de Regeering; doch 'er was niets op, dan zich te onderwerpen, en bukkende gunstiger tyden te verbeiden.

Het *Committé Revolutionair* opgerigt.

Het vertrek uit *Amsterdam* van een en ander der Hoofdbeleideren tot het daarstellen eener Omwenteling, welke wy, in de algemeene beschryving dier Gebeurtenissen, reeds hebben leeren kennen, diende om die dagen te spoediger te doen aanbreeken, en de werkzaamheden te ondersteunen van het *Committé Revolutionair*, bestaande uit de Burgers GREGORIUS CRUIS, JURIAAN ONDORP, EDUARD VAN DER SLUIS, IZAAK JAN ALEXANDER GOGEL, JACOB 'T HOEN, SAMUEL IPERUSZ. WISELIUS, DANIEL VAN LAER, P. B. DUIRVELD, JOANNES WILLEM VAN HASSELT en PIERRE JEAN BAPTISTE CHARLES VAN DER AA. Burgers, die, na de ontbinding der Leesgezelschappen, en het verbod om Verzoekschriften in te dienen, zich nauwer aan één verbonden, om de tegengewerkte Omwenteling tot stand te brengen. Te meermaalen waren zy zamengekomen, zonder vast plan van werking. Met den aanvange des Jaars MDCCXCV vingen zy geregelder zamenkomsten, by beurten, ten eigen huize aan.

Bedoelingen van 't zelve.

Twee groote, en, in deezen tyd, hoogstbelangryke, einden, stelden zy zich voor. In de eerste plaats, om, by eene te verwag-

eene

sche Omwenteling, zodanige schikkingen te beramen, dat, het zy de toenmaalige Regeeringsleden onverwagt de teugels des niet langer houbaaren Bewinds uit de handen lieten glippen; 't zy men zich genoodzaakt vondt hun daar toe te dwingen, geene Verwarring of Regeeringloosheid mogt plaats grypen; maar dat de teugels oogenbliklyk in handen wierden gegeeven van kundige en bekwaame Mannen — Of dat men zelve, in den wel te voorzienen Staatsstorm, tot redding en heil van 't algemeen, het roer in de vuist geklemd zou houden, tot dat het Schip van Staat, door die hachlyke barning heen, in veilige haven zou gebragt weezen. —— In de tweede plaats, en dit was geen min belangryker doel, hadt men ten hoofdoogmerk, om de Stad, en tevens het Vaderland, op welk eene wyze ook, en wat het mogt kosten, te bewaaren voor eene Vermeestering te worden der *Fransche Republiekeinen*; en hier voor kon men alleen behoed blyven, door te toonen, met daaden te toonen, dat de *Bataafsche Natie* wilde vry zyn, zich van het juk der tegenwoordige Regeeringe ontheffen, en hun als Broeders wilde ontvangen (*).

Veelvuldige Werkzaamheden.

Ter bereikinge van deeze twee hoofdeinden, strekten de overleggingen en werkzaam-

(*) Gedagtig aan de *Bekendmaaking door de Fransche Representanten aan het Volk aan Nederland en de Inwoonders van Amsterdam in 't byzonder*, door ons opgetekend in onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 227.

CXXX. BOEK. — 1795. zaamheden van dit *Committé Revolutionnair.* Hunne beraadslaagingen waren van eenen zo kieschen als gewigtigen aart. Eene Omwenteling van dien nasleep, in eene Stad als *Amsterdam*, voor te bereiden, hadt veel bedenkens en arbeids in; de spoed, die de drang der omstandigheden vorderde, verdubbelde het werk. Wy zouden hier tot een verslag kunnen treeden van hunne Plans; doch tot dezelve, by het verhaal der volvoeringe, moeten wederkeeren; wy zouden kunnen ophaalen, welke kleine byzonderheden hunnen arbeid nu eens bespoedigden, dan eens vertraagden; doch kunnen daar in niet treeden, zonder tot langwyligheid te vervallen.

Adres aan de Burgers van *Amsterdam* gedrukt en verspreid.

Hoe meer de tyd van de opdaaging der *Franschen* naderde, hoe meer de arbeid verdubbelde, en was het niet alleen noodig onderling schikkingen te beraamen, het Volk, in eene Stad van die volkrykheid, moest aan den gang gebragt en uitgelokt worden om mede te werken op eene wyze, zamenstemmende met een Plan, wel klock en moedig beraamd; maar dat bedaardheid in het volvoeren vorderde, zou het anders aan het oogmerk deezer Burgeren, en het heil der Stad, beantwoorden. Aan overweegingen van dien aart was de geboorte verschuldigd een *Adres aan de Burgers van Amsterdam*, 't welk de gedienstige Drukpers vervaardigde, om 't zelve onder de Gemeente te verspreiden. Het was, op den zestienden van Louwmaand reeds zo verre gekomen, dat men eene Opwekking

king aan de Burgers, van den volgenden sterken inhoud, durfde waagen, te verspreiden. LXXXI BOEK. 1795.

„ Burgers van *Amsterdam!* het gewigtig tydstip nadert met rasse schreeden, „ dat gy, bevryd van de kluisters der „ Slaaverny, en verlost van de overheersching uwer Onderdrukkeren, uwe zo „ lang verhoolene; doch onvervreemdbaare, Regten, de Regten van Mensch en „ Burger, uit den slykpoel, waar in zy „ door de treeken van Heerschzugt en „ Dweepery, voor uwe oogen worden „ verborgen gehouden, zult kunnen opdelven, om dezelve voor altyd aan uw „ bestaan onafscheidelyk te verbinden. „ Alreede is de dekfteen een weinig opgeheeven, een enkele straal dringt door „ die opening, en verwarmt reeds den „ grond, waar over hy heen schiet. — „ Vliegt dan Burgers! alle wie gy ook „ zyn moogt, zo dra het gunstig oogenblik zal aangebrooken zyn, om dat dekzel, het welk U belet de uitgestrektheid van die Regten, en derzelver inneemenden glans te ontwaaren, verder af „ te ligten, met vereende kragten weg te „ rukken, en voor eeuwig te verbryzelen.

„ Het *Fransche Volk!* (hoort dien Naam „ met eerbied en gevoel van erkentenis „ uitspreeken,) het *Fransche Volk* begeerde de Vryheid, en het was vry. Toont „ dan, door uwe poogingen, dat gy de „ agting, de vriendschap van dat Heldenvolk waardig zyt; spant zelve alle uwe

 „ krag-

LXXX. BOEK. 1794.

„ kragten, die gy van GOD en de Natuur ontvangen hebt, met ernst, in, om U zelven vry te maaken, alvoorens de *Franschen*, die tog nu reeds tot binnen de *Utrechtsche* Vesten genaderd zyn, zich voor uwe poorten vertoonen.

„ Geloofd nimmer, dat gy geene kragten hier toe in U zelven bezit. Laat U door den Cyreenen-zang uwer Dwinglanden, of door de listen van zelfzoekende en bygeloofvoedende Geestlyken, niet afschrikken; wanneer een Volk slegts wil vry worden, zullen de Tyrannen voor deszelfs ontzettenden aanblik, als kaf verstuiven, en in hunne eigene nietswaardigheid te rug zinken.

„ Het is in de magt der *Franschen*, U, met alle uwe Landgenooten, te verpletten; zo verre hebben uwe haatlyke Dwinglanden het gebragt, en egter willen de *Franschen* U vry, U allen gelukkig zien. Zulke edelmoedige Helden kunnen door de Vryheid alleen gevormd worden! Zoudt gy dan, met alle uwe Vermogens, deeze edelmoedige pooging der *Franschen* niet ondersteunen? Toont slegts, dat gy, begeerig na de Vryheid zyt, en zy zullen U de hand van Broederschap aanbieden; zy zullen U in alles wat gy, ter verkryging van dien schat in 't werk stelt, kragtdaadig ondersteunen.

„ Denkt niet, dat men U tragt aan te spooren, om U alleen, voor alle uwe Landgenooten in de bresse te stellen;

„ neen!

„ neen! op het eigen oogenblik, dat Gy LXXII.
„ U zelven vry maakt, zullen ook uwe BOEK.
„ overige *Hollandsche* Broeders, hunne ——
„ Kluisters afschudden. 1796.

„ Deeze, (let hier wel op!) is intusschen de eenige weg, die U is overgebleeven, om U te bevryden van het vreeslyk lot van, door uwe Vrienden zelve, als een *overwonnen* en *nietswaardige Natie* behandeld te worden; een denkbeeld, waar voor het hart van elk rechtgeaart Vaderlander wegkrimpt. —— Bedenkt Burgers! zo dit door uwe eigene lafhartigheid eens zo verre komen mogt, hoe Gy U immer voor uwe Vrouwen, voor uwe Kinderen, voor uwe Naakomelingen, voor uw eigen Geweeten, ja voor GOD zelve, zult kunnen verantwoorden; daar alle de onheilen, die hier uit voor het lieve Vaderland noodzaaklyk moeten voortvloeijen, gewrogten van uwe ongelooflyke laagheid zyn zullen.

„ Zyt niet bekommerd om *Wapenen* tot het volbrengen van deezen uwen Burgerpligt te vinden! Veelen uwer hebben dezelve nog in handen, in spyt van den hemeltergenden dwang der Despooten. —— Ook zyn 'er onder uwe huishoudelyke werktuigen verscheidene, die genoegzaam zyn zullen, om het gemis van sterkere Wapenen te vervullen: te meer daar Gy in 't zekere moogt vertrouwen, dat de *Militairen*, *thans nog de throonwagters des Gewelds*, eerlang misschien Soldaaten der Vryheid, reikhal-

LXXXI. BOEK. 1795. „ zend uitzien na het oogenblik, dat zy „ zelve een beter lot zullen moogen smaaken, en van de slaafsche behandelingen „ hunner Bevelhebberen bevryd, als vrye „ Menschen, als Burgers van den Staat, „ zullen behandeld worden. Zy allen gevoelen te wel, dat zy hun eigenbelang „ zich zelven zouden verraaden, met zich „ tegen U gewelddaadig te verzetten: daar „ hun, met U te ondersteunen verhooging hunner Soldy en Bevordering, „ zonder aanzien van persoon, te wagten „ staat; terwyl dood en verdelging hun „ aangrimmen, zo zy roekloos genoeg „ waren om U in uwe regtmaatige begeerte tegen te staan.

„ Burgers! welke ook uwe denkwyze „ over het staatkundige, welke uwe Godsdienstige begrippen ook zyn mogen, „ *Jooden! Christenen!* het is, zonder uitzondering, uwer aller belang, het Vaderland voor Overheersching te behoeden, te beletten dat de *Franschen* niet „ genoodzaakt zyn U *als een overwonnen* „ *Volk* te behandelen.

„ Wanneer Gy dit recht gevoelen kunt, „ is 'er geen twyfel aan of gy zult allen „ tot zulk een edel doelwit zamenspannen, en alzo onvergangelyken roem, „ eeuwigen dank van uw Vaderland, van „ uwe Medeburgers, en van uw Naakroost „ verdiend hebben.

„ Het geschikt tydstip zal U worden „ aangeweezen —— Wagt dien wenk „ slegts af, en laat intusschen uwe gedag-

„ ten

„ ten ernstig gaan over het verschillend „ lot, het welk, naar maate van uw gedrag, en naar evenredigheid uwer verdiensten, allen *Nederlanderen* te wagten staat.

JANUARI. 1795.

„ Plundering en Roof zyn de verfoeilyke Wapens van laage Oproermaakers; Vryheidlievende Burgers, die niets dan de verkryging hunner aangeboorene Regten zoeken, zyn afkeerig van deeze daaden van geweld. — Zouden 'er nog zulke veragtlyke Schepzels gevonden worden, die den glans eener geheiligde Omwenteling, door diergelyke schenddaaden, zouden willen of durven onduisteren! gedoogt niet dat zy hun doel bereiken.

„ Spaart die geenen, die stout genoeg mogten zyn om uwe edele poogingen te wederstaan, niet; maar hoe zeer gy by uzelven, of by anderen, uwe wraak, mogt kunnen ontschuldigen, moort niet in koelen bloede; beschermt Persoonen en Goederen, niet alleen van uwe verdwaalde Medeburgeren, maar zelfs van uwe Dwinglanden, hun zal het loon hunner werken niet ontgaan. Weest dapper in het bevegten uwer Tegenstanderen; maar tevens grootmoedig; verdient door uw gedrag de Vriendschap der *Franschen*, en de bewondering van alle beminnaars van de Vryheid, tot in de verste Gewesten!"

Vermaaning aan de Burgery.

Alle gemoederen zyn by lange niet op éénen toon gestemd, en worden gevolglyk door dezelfde drangredenen niet bewoogen. Tegenbedenkingen van verschil-

LXXX. BOEK. 1795. lenden aart deeden zich by voelen op. Men vondt 'er gewis in *Amstels* Veste, die, gedagtig aan de Onderhandelingen met de naderende en die Stad met Krygsgeweld dreigende *Pruissen*, in den Jaare MDCCLXXXVII, dezelve zich voor den geest haalden, en de getroffene daadiging, dat geweld afkeerende, herinnerden; zulk een ontkomen dagten; zy was nu mogelyk ook te wagten, en een bedryf van dien aart was, in den uitersten nood, misschien een redmiddel, 't welk de Stadsregeering zou aanwenden. —— Noodig oordeelden zy, die de bewerking der Omwentelinge in handen hadden, dit en dusdanige werkloos maakende denkbeelden tegen te gaan. Hier toe diende eene *Vermaaning*, op dezelfde wyze als de voorgaande *Opwekking*, den volgenden dag, onder de Burgery verspreid. Zy spraaken dezelve, op deezen trant aan.

„ Burgers! heeft een groot gedeelte „ uwer, nog wel immer regt doorgedagt „ over het lot, het welk ons te wagten „ staat, by de Inrukking der *Fransche* Troe„ pen op onzen Stads grond? Ik vrees, „ dat gy van uwen toestand geene gere„ gelde denkbeelden hebt. Ik zal tragten „ U alles duidelyk voor oogen te stellen.

„ Het is eene zekere waarheid, dat de „ *Franschen* ook hier komen zullen (*).

„ Ik

(*) De volle verzekering van den Burger VAN DER SLUIS op de Vergadering den 17 van January gehouden, dat hy de *Franschen* te *Utrecht* hadt zien binnen komen, deedt den Steller van deeze Vermaaning zo spreeken.

„ Ik hoop niet, dat gy hier aan meer kunt „ twyfelen, hoe zeer uwe Regenten, en „ derzelver Uitgezondenen, U nog het „ tegendeel tragten te verzekeren. —— „ Het is, ik beken het, eene droeve „ waarheid, welke voor allen, die aan het „ Huis van *Oranje* en 's Lands oude Con- „ stitutie verbonden zyn, ten uiterften „ grievend zyn moet; ik voor my gevoel „ zulks maar al te wel. Steeds heb ik „ nog hoop gevoed, dat de zaaken tot „ dat uiterste niet komen zouden, dat „ men ten minsten in staat zou zyn, om, „ ten koste van eenige opofferingen, het „ Stadhouderlyk Huis te bewaaren; maar „ helaas! alles is thans hooploos.

LXXXI. BOEK. —— 1795.

„ Dit nu als eene ontwyfelbaare waar- „ heid aangenomen zynde, dat de *Fran-* „ *schen* geenen tegenstand meer ontmoe- „ ten kunnen, om zich van *Holland* mees- „ ter te maaken, wat moeten wy dan nu „ doen?

„ Ingevalle de *Franschen* met onze te- „ genwoordige Regenten handelen, en al- „ les hier stil en rustig blyft, tot zo lan- „ ge zy voor de Poorten genaderd zyn, „ kunnen de *Franschen* ons niet anders be- „ schouwen, dan als een *Overwonnen Volk*; „ dat is als eene Natie, die hun, volgens „ het Regt des Oorlogs, met al wat zy „ bezit, toebehoort. Zy kunnen dus, in „ dit geval, ons Wetten opleggen, ons „ eene Regeeringsvorm geeven, en van „ ons Schattingen vorderen naar haar wel- „ gevallen, zonder tegen de regelen van

LXXX. BOEK. 1795.

„ alle Mogenheden in het minst te zondigen.

„ Gy gevoelt immers allen wel, hoe beklaaglyk zulk een lot is voor eene eertyds vrye en onafhangelyke Natie? — De vraag is dus: is 'er een middel om zulk een Lot te ontgaan? —— En, zo ja, dan zyn ook alle Burgers, welke hunne denkwyze ook zyn moge, welken Godsdienst zy ook belyden, verpligt om alle die kragten, die zy van God en de Natuur ontvangen hebben, in te spannen, tot het ontvlugten van zulk een deerlyk lot. Ik geloof intusschen, dat 'er hier toe een middel is, hoort het volgende:

„ Zommige Lieden binnen onze Provincie hebben hier toe reeds lange werkzaam geweest, en ten dien einde eene Commissie gezonden na *Parys* om aan de Conventie te vraagen: „„ welke voorneemens dezelve omtrent ons Vaderland hadt beraamd; of zy hetzelve als een *Wingewest* van *Frankryk* beschouwen, en de *Natie* als een *overwonnen* en te *ondergebragt Volk* behandelen wilde; dan wel, of zy met ons handelen zou, als eene *Vrye Natie*, en ons de hand van *Broederschap* toereiken."" — „ Hier op heeft de Conventie in korte bewoordingen geantwoord; „„ dat ingevalle de *Fransche* Troepen de Steden met geweld van Wapenen dwingen, of met dezelve Capitulatien sluiten moesten, zonder

„ „ dat

„ „ dat het *Volk* toonde begeerig na de LXXII. BOEK. 1795.
„ „ Vryheid te zyn, zy ons, ingevolge
„ „ van alle haare *Decreeten*, niet anders
„ „ dan als eene lafhartige en overwon-
„ „ nene Natie beschouwen konden; maar
„ „ dat, ingevalle het Volk of de Burge-
„ „ ryen in de Steden, eene Omwenteling
„ „ bewerkten, vóór en aleer de *Fransche*
„ „ Troepen nog voor de Poorten wa-
„ „ ren, en eene andere Regeering in-
„ „ stelden, zy als dan haare *Vriendschap*,
„ „ als eene *onafhangelyke Natie*, zou aan-
„ „ bieden."”

„ Kan 'er dan nu nog wel iemand uwer
„ twyfelen, welke party hy te kiezen
„ heeft, zo men voor zyne Persoonen,
„ Bezittingen, Vrouwen en Kinderen, zor-
„ gen wil?

„ Overweegt dit alles, Burgers! en zo
„ dra U een wenk wordt gegeeven, of
„ zo dra gy zien zult, dat zy, die het
„ belang van ons Vaderland ter harte nee-
„ men, poogingen tot het bewerken eener
„ Omwenteling te werk stellen, gaat dan
„ allen mede; helpt hun hier in; maakt
„ dat zy slaagen in deeze hunne heilzaa-
„ me oogmerken, waar van het lot van
„ ons allen geheel en al afhangt; werkt
„ ook vooral met hun mede, om alle
„ Plunderingen en andere Ongeregeldhe-
„ den, met alle kragt, te beletten.

„ De tegenwoordige Regenten, die uit
„ noodzaaklykheid zich uitwendig voor
„ den Prins vertoonen; doch dien onge-
„ lukkigen Vorst in hun hart vervloeken,

„ trag-

LXXI. BOEK. 1795.

„ tragten zulk een ſtap, op allerlei wyze „ te vermyden, om dat zy daar door ge„ noodzaakt zouden worden, van hunne „ godlooze handelingen verantwoording te „ doen, en voor de Regtbank van een door „ hun verraaden Volk te regt te ſtaan.

„ Kiest nu nog, terwyl het tyd is; laat „ ons alle Partyſchappen vergeeten, el„ kander de handen als Medeburgers bie„ den, en te zamen, als één eenig Man „ opſtaan, om ons zelven *Vry* en dus waar„ dig te maaken, dat de *Franſchen* met „ ons, als met *Vrienden*, zich vereenigen. — „ Vertrouwt zeker, dat alle de overige „ Steden van *Holland* hier toe gereed „ ſtaan. Welk eene ſchande zou het dan „ voor onze Stad zyn, alleen hier in na„ laatig te zyn gebleeven! —— Zo 'er „ nog Vaderlandsch bloed door uwe ade„ ren vloeit, kan ik my gerust vleijen, „ niet vergeefsch tot U geſprooken te „ hebben.

„ Houdt ſteeds intusſchen in gedagten, „ dat de *Franſchen* evenwel zeker hier „ komen, en dat van uw gedrag zal af„ hangen, of deeze komst voor U geluk„ kig of ongelukkig zyn zal."

Schynbaare verwyling in *Amſterdam.*

Onder alle deeze voorbereidzelen gebeurde in *Amſterdam* niets zonderling in 't oog loopends, 't welk eene kort op handen zynde Omwenteling aankondigde. De drukte van het *Committé Revolutionair*, ten aanziene van de toebereidzelen, belette hun mogelyk van de werkzaamheden en vorderingen ſpoedige en voldoende kundſchap

aan

aan de vast naderende *Franschen* te doen toekomen. Althans het scheen de buiten *Amsterdam* en by de *Franschen* zich bevindende Medehelpers der Omwenteling te verdrieten, dat het daar ter Stede stil bleef.

LXXX. BOEK. — 1795.

De Generaal DAENDELS, den zeventienden van Louwmaand met de *Franschen* te *Utrecht* gekomen, vertoefde daar niet; maar nam zyn Hoofdkwartier te *Maarsen*, van waar hy 's anderen daags zeer vroeg zyn Aide de Camp na den Generaal GOLOWKIN, Commandant der Stad *Amsterdam*, afvaardigde, met last om die Regimenten der Bezetting, welke door de *Franschen* Krygsgevangenen gemaakt waren, en hun woord gegeeven hadden, om tegen de *Franschen* niet meer te zullen dienen, ter Stad uit te schikken: teffens het Committé Revolutionair aanmaanende om met de Omwenteling allen mogelyken spoed te maaken; ten einde met de overwinnende *Franschen*, als een Vry Volk, te kunnen handelen.

DAENDELS zendt aan den Stadsbevelhebber een Boodschap.

In de onderhandelingen te *Maarsen* gehouden, sprak de onverduldige DAENDELS steeds van de werkloosheid der *Amsterdammeren*; vuurde den zich daar bevindenden *Amsterdamschen* Burger, de Arts KRAYENHOFF aan, zo dat hy zich aanboodt in Persoon na *Amsterdam* te trekken. Een aanbod onverwyld door DAENDELS goedgekeurd, en naa over- en wederspraak, ter wegneeming van bygebragte zwaarigheden, volvoerd. KRAYENHOFF de noodige volmagt tot dit bedryf bekomen

KRAYENHOFF na *Amsterdam* afgevaardigd.

LXXX. BOEK. 1795. men hebbende, vertrok om half tien uuren na *Amsterdam*, met eenen Brief aan de Stads Regeering, hoofdzaaklyk inhoudende — Dat, aangezien de kommerlyke omstandigheden, waar in zich de Stad *Amsterdam* bevondt, de Leden der Commissie uit het *Bataafsch Revolutionair Committé* by het *Fransche* Leger hadden goedgevonden, den Burger KRAYENHOFF te committeeren na gemelde Stad; ten einde met de Magistraat, den Commandant, en het Volk, zodanige schikkingen te beraamen, als zouden kunnen dienstig zyn, om in die hachlyke oogenblikken, de goede Orde in dezelve te bewaaren, en den Revolutionairen Geest, ter bereiking van de beste oogmerken, te geleiden.

Nieuwersluis opgeëischt en verlaaten.

NICOLSON, Capitein by den Etat Major van den Generaal DAENDELS, vergezelde KRAYENHOFF. Deeze Krygsman hadt last om het Fort *Nieuwersluis* op te eischen, en te vorderen, dat het zich binnen twee uuren overgave. DAENDELS geene Ruitery by zich hebbende, en 'er geen Trompetter voorhanden zynde, vergezelde een Tamboer deeze Burgers op eene bezending om een Veste op te eischen en de Omwenteling van het groot *Amsterdam* te bewerken. Digt by *Nieuwersluis* gekomen, sloeg de Tamboer appel. De Commandant, buiten gekomen, ontving die beide Burgers, vernam de Opeisching, en beloofde, binnen één uur tyds, den Generaal DAENDELS antwoord te zullen laaten toekomen. De Capitein NICOLSON keerde daar op terstond

stond na het Hoofdkwartier te rug. Het beloofde antwoord aan den Generaal DAENDELS kwam niet. De Commandant verliet, vóór den bepaalden tyd, het Fort; KRAYENHOFF hadt hem om een Officier of Dragonder verzogt, om hem na *Amsterdam* by den Generaal GOLOWKIN, te geleiden. Hem was een Dragonder toegeschikt.

LXXVII BOEK.

1795.

Dit alles ging toe met zo veel spoeds, dat KRAYENHOFF zich 's naamiddags vóór twee uuren, aan de *Weeseper-poort* bevondt, en van daar uit de Militaire wagt, den Generaal GOLOWKIN zyne komst deedt bekend maaken. De Plaatsmajor, door deezen gezonden, geleidde KRAYENHOFF tot dien Stadsbevelhebber. Ten zelfden tyde keerde de Aide de Camp, door DAENDELS na *Amsterdam* afgevaardigd, te rug, vergezeld van de Collonel CORNABÉ, om met dien Generaal, wegens den bovengemelden last aan een Stadsbevelhebber, mondelinge schikkingen te beraamen. Doch deeze by DAENDELS komende, onderrigtte hem, dat zulks onnoodig zou weezen: dewyl de Burger KRAYENHOFF zich thans in *Amsterdam* bevondt, om aldaar ten spoedigsten eene geregelde Omwenteling te bewerken.

KRAYENHOFF komt te *Amsterdam*.

Binnen die Stad waren middelerwyl de gemoederen meer aan 't gesten en in openbaarder werkzaamheid geraakt. De Vergadering den achttienden van Louwmaand, in den morgenstond gescheiden, kwam 's anderen daags, ten negen uuren weder by

Verzoek om Wapenen by den Burgemeester STRAALMAN.

LXXX. BOEK. 1795. byeen. Men befloot tot het middel der Omkoopinge van het Krygsvolk, om het tot de zyde der Burgeren over te haalen (*). Zekere BREDERODE, daar toe geld ontvangen hebbende, nam dit hachlyk werk op zich. De opgewekte en aangevuurde zugt der Burgerye om de Omwenteling daar te ftellen, klom ten bedoelden top. Men begeerde ten dien einde Wapenen. Eene Bezending aan den Voorzittenden Burgemeester STRAALMAN afgevaardigd, aan welker hoofd zich de Advocaat SCHIMMELPENNINCK bevondt, deedt het voorftel om die Burgers te volmagtigen tot het uitdeelen van Geweeren, aan lieden, welken zy begreepen dezelve waardig te zyn (†). De Bezending verzekerde den Burgemeester, dat, als dan, de rust in de Stad zou bewaard worden, daar voor hunne hoofden verpandende; mits dat ten zelfden tyde het Krygsvolk, en de Stads tegenwoordige Schuttery, bevel kreeg de Burgers niet te ftooren.

Bur-

(*) Het beproeven hier van was zommigen, nog korts geleden, flegt bekomen, zy zaten deswegen gevangen. BOUWENS *aan zyne Committenten* geeft 'er voorbeelden van op bl. 226

(†) Schoon men ten naauwkeurigfte zorg hadt gedraagen om de Geweeren op te haalen, fchoon men de Tekenaars van het zo veel gerugtmaakend Verzoekfchrift ontwapend hadt, was de ontwapening niet volkomen, en 'er nog korts geleden aanwyzing gedaan van vier honderd Sabels, drie honderd Pieken, en drie honderd Enterbylen; wapenen in den uiterften nood; dan men begeerde ns op eene andere wyze gewapend te worden.

Burgemeester STRAALMAN ontving die Bezending op eene heusche wyze, betuigde, vol aandoenings, zyne bereidwilligheid om in het gedaane verzoek te treeden; dan, buiten weeten zyner Medeburgemeesteren, hier in niets kunnende doen, verzogt hy hunne wederkomst ten vier uuren. De wagtende, de van verlangen brandende Burgers ontvingen van het verrigtte deeze opening. „ Waarde Medeburgers! Vreezende voor alleronaangenaamste en voor allen zeer pernicieuse gevolgen begreepen wy, dat 'er geen beter middel was om dezelve te vermyden, dan dat de goede en weldenkende Burgers van Wapenen werden voorzien: ten einde alle Plundering en verdere Gewelddaadigheden, kragtdaadig te kunnen tegengaan. —— Om deeze te bekomen heeft eene Commissie uit ons midden zich vervoegd by den Burgemeester STRAALMAN, en is daar in zo verre geslaagd, dat wy ons vleijen dezelve nog deezen dag te zullen bekomen. —— Wy zullen U van den uitslag, nog deezen avond, behoorelyk kennis geeven. —— Blyft intusschen rustig, vredig, by elkanderen, en bevlek de goede zaak niet door buitenspoorigheden."

LXXI. BOEK. —— 1795. De Burgers verwittigd van het antwoord des Burgemeesters.

Zulk marren behaagde niet aan de vuurigsten; nog onverduldiger geworden door het gerugt, 't welk zich langs hoe meer verspreidde, dat KRAYENHOFF buiten de Stad stondt te wagten om te vernee-

KRAYENHOFF zendt den Brief aan Burgemeesters.

LXXX. BOEK. — 1795. na het *Wapen van Embden*, om de daar wagtende Burgers aan te spooren, tot het houden van goede orde en rust. Dit verrigtte, hy met eene hartlyke Aanspraak, hun vermaanende zich van alle wraakoefening te onthouden; daar hy op zich nam de Omwenteling, ten hunnen genoegen, zonder geweld, en in goede orde, tot stand te zullen brengen.

Zyn Gesprek met de Burgemeesters STRAALMAN en ELIAS. De Burger KRAYENHOFF, ten bestemden uure, aan het huis van den Voorzittenden Burgemeester STRAALMAN gekomen zynde, vondt daar den Burgemeester ELIAS; beiden, van wegen de Regeering, gelast om met hem in onderhandeling te treeden over een onderwerp, voor hun van den onaangenaamsten aart; doch, door den drang der tydsomstandigheden, niet te ontwyken. Gevraagd na den voorslag, welken hy te doen hadt, gaf KRAYENHOFF hoofdzaaklyk te verstaan: — Dat zulks was om, in deeze hachlyke tydsomstandigheden, de rust en orde te bewaaren, daar het Volk eene Omwenteling begeerde, en aan die begeerte moest voldaan worden, wilde men niet van de reeds aanvanglyke onrustige beweegingen, en hier uit te voorziene woede, de Slagtoffers worden, en van de Stad een Bloedbad maaken — Dat, zyns oordeels, de Omwenteling nog, op eene geregelde wyze, zou kunnen daargesteld worden, met afwending van die onheilen, waar mede men zich van rondsomme bedreigd zag. Dan, dat het tyd was, deswe-

wegen met den meesten spoed, en nog vóór den aannaderenden nagt, te beslissen. —— Dat, ten dien einde, de Magistraat slegts te kiezen hadt, of, om den volgenden dag 's voormiddags, de teugels van hun Bewind, op het Raadhuis, plegtig over te geeven, aan die geenen, welke daar toe bereids door het Volk; of ten minsten van 's Volks wege, verkooren waren —— Of dat zy zich geheel aan het lot, en de verschriklykste gevolgen van de woede der menigte moesten overgeeven — Dat hy, in het eerste geval, aan de Magistraat van *Amsterdam* niet alleen; maar aan de geheele Stad, beloofde Veiligheid en Onschendbaarheid van Persoonen en Goederen; doch dat hy, in het laatste geval, hun moest verantwoordelyk stellen voor alles, wat uit hunne weigering zou kunnen voortvloeijen: dewyl als dan gewis een Bloedbad zou te voorzien weezen.

LXXX. BOEK. —— 1795.

Een Voorstel, in de daad hoogst ontzettend, hoe zeer ook in dit tydsgewricht te wagten. Welk een oogenblik! niet alleen voor zich zelven; maar ook voor hunne Medereegenten, eene keuze te moeten doen. Noodig oordeelden zy de zaak onderling ryplyk te overweegen, en lieten, voor eene korte poos, den Burger KRAYENHOFF alleen. Niet veel bedenkens leedt de keuze; hun voorgesteld met eene rustigheid, den Spreeker eigen; terwyl de omstandigheden klem aan alles gaven. Wedergekeerd, verklaarden zy bereid te zyn, volgens het Voorstel, 's anderen daags op

Deeze besluiten tot het nederleggen der Regeeringsposten.

LXXIX. BOEK. — 1795. den Raadhuize afstand van hunne Waardigheden te zullen doen. By deeze betuiging van dit hun voorneemen gaven zy te kennen, dat zy, voor ongeregeldheden beducht, deeze hunnen Afstand gaarne zouden vergezeld zien, of door het Krygsvolk der Stads Bezetting, of door de Gewapende Burgery. — KRAYENHOFF floeg en het een en het ander af, met te zeggen, dat noch de Militaire Magt, noch de Gewapende Burgers, daar by zouden tegenwoordig zyn; dat hy de schikkingen, tot behoud der goede Orde, geheel aan zich behieldt. — In deeze weigering moesten zy berusten. Zy stemden in den voorslag, dat de Magistraat 's anderen daags 's morgens ten negen uuren op het Stadhuis zou vergaderen; dat de Burger KRAYENHOFF ten elf uuren de Sleutels, de Boeken en Papieren zou komen afhaalen om dezelve aan de Leden des nieuwen Stadsbestuurs te overhandigen.

De Stads Commandant aangezegd dat hy van zyn post vervallen was. Welk een werk in weinig uuren! Van het verrigtte gaf KRAYENHOFF onmiddelyk kennis aan het *Commitié Revolutionair* en vervoegde zich weder na de Generaal GOLOWKIN, door een tafelonderhoud dien middag reeds eenigzins voorbereid tot het geen hem nu voller werd ontvouwd. Eene Bezending uit het *Commitié Revolutionair* zette op dit alles het zegel; daar dezelve het Stadscommandantschap dien Generaal ontnam, als aan den Burger KRAYENHOFF opgedraagen; hem gelastende, dat de laatste orders, welke hy zou te geeven hebben, be-

bestonden, in zyn onderhoorig Krygsvolk, 's anderen daags 's morgens in de Wapenen te doen komen, ten einde door den nieuwen Commandant ontslaagen, weder aangenomen, of ontwapend te worden. Voorts maakte KRAYENHOFF met dien Generaal, met den Collonel CORNABÉ, en anderen, de noodige schikkingen op het Krygsvolk (*). LXIII. BOEK. 1795.

Zo

(*) Wy hebben een Afschrift ontvangen van de ontworpen en getekende *Bedenkingen betrekkelyk de Schikkingen der Troepen te Amsterdam*, waar van wy de vertaaling geeven.

„ De Bevelhebber der Stad en de onderscheidene Corpsen, die de Bezetting van *Amsterdam* uitmaaken, vraagen, of men ten oogmerke hebbe, om hun in de Stad te houden, om 'er de goede orde te bewaaren, onder het bestuur van de Magistraat, in afwagting dat het lot dier Troepen beslist zal worden door het Gouvernement: dewyl de Troepen geene andere verbintenissen kunnen aangaan met eene Stad of Provincie in 't byzonder; in welk geval zy zich daar toe, by dit Stuk, verbinden. Indien het oogmerk niet mogt weezen, hun ten dien einde in de Stad te houden, vraagen zy:

„ 1. Dat zy de beslissing van hun lot door het Gouvernement der Vereenigde Provinciën verwagtende, of dat hun plaatzen aangeweezen worden in de zeven Provinciën, werwaards zy zich kunnen begeeven, en zich vryelyk onthouden met Wapenen, Bagadie en Paarden.

„ 2. Dat men hun Wagens en Paarden zal verschaffen, noodig om hun Bagadie en Zieken over te voeren, na de plaats voor hun bestemd.

„ 3. Dat men hun zal leeveren de noodige Leevensmiddelen en Fouragien, niet alleen onder den weg; maar ook ter plaatze huns verblyfs, tot aan de beslissing van hun lot.

LXXX. BOEK.

1795.

Berigt der Burgerye gegeeven van den stand der dingen.

Zo verre was het plan der Omwentelinge in *Amsterdam* bepaald. Niet alleen oordeelde men het noodzaaklyk het Volk daar van te onderrigten, en door eene bekendmaaking de loopende en strydige geruchten tegen te gaan; maar ook de zo zeer te verlangene bedaardheid, de gemoederen der Volksmenigte in te storten. Op den *Dam* was, als het middelpunt der Stad, en het groot tooneel der verwagtwordende gebeurtenisfen, de toevloed des Volks verbaazend groot. Het *Committé Revolutionair* begaf zich derwaards, beklom de trappen der *Waage*, en deedt, by het licht eener flambouwe, door haaren Secretaris VAN DER

„ 4. Als mede, dat het Regiment Cavallerie van „ BENTINCK, de twee Compagnien der Stad, de Depots der Regimenten van *Oranje*, *Erfprins* en „ *Westerlo*, als mede Z. E. de Graaf VAN GOLOWKIN, en de andere Militairen die zich te „ *Amsterdam* bevinden, geen Krygsgevangenen „ zyn, en begreepen in dezelfde verbintenis als „ het Guarnisoen, en in dezelfde schikkingen.

(Was getekend)

Amsterdam 19 *Jan.* 1795.

C. R. T. KRAYENHOFF Commandant der Stad.
De Graaf GOLOWKIN Luitenant Gen.
B. H. BENTINCK Colonel.
F. D. PESELSCHAP Coll. Comm. *d'Oranje Nassau.*
CORNABÉ Collonel Command.
H. VAN MEUSBACH Luit. Coll.
VAN HELDRING Coll. Comm. de S. B. VAN WALDECK.
B. C. RUISCH Luit. Collonel.
F. H. ORTMEYER Capitein.
J. C. PIEPER Coll. Command.

DER AA, de woorden VRYHEID, GELYKHEID, BROEDERSCHAP voor de eerstemaal openlyk der Burgery in de ooren klinken, by den aanhef van het volgende Berigt — „ *Waarde Medeburgers!* Omme alle verwarringen en desorders te voorkomen, „ wordt aan de goede Burgery bekend „ gemaakt, dat de Burgers, die het werk „ der Revolutie hebben op zich genomen, uit uwen naam, aan den tegenwoordigen Commandant deezer Stad, „ den Generaal GOLOWKIN hebben aangezegd, zich, na morgen ochtend, niet „ meer te gedraagen in die Qualiteit; terwyl wy daar toe, by voorraad benoemd hebben, en morgen zullen aanstellen den Burger CORNELIS RUDOLPH „ THEODORUS KRAYENHOFF; hoopende „ dat deeze onze stap, welken wy, in „ uwen naam, gedaan hebben, door U „ zal worden goedgekeurd; terwyl wy te „ gelyk, van uwe braafheid verwagten, „ dat gy allen zult medewerken tot het „ bewaaren der rust; te beletten, dat geene Persoonen of Goederen worden geschonden, en voornaamlyk ook geene „ Militairen van het Guarnisoen, door „ iemand beledigd worden. —— Dit is „ ons ernstig verzoek, en te gelyk het „ verlangen onzer Vrienden de *Franschen*, „ en van uwer aller Vriend den verdienstelyken KRAYENHOFF. Zo 'er egter „ onverhoopt iemand, Militair of Burger, „ Adsistentie noodig mogt hebben, die „ kan zich by het Committé Revolutio-

 „ nair

LXXX. BOEK.

1795. DAENDELS komt in de Stad.

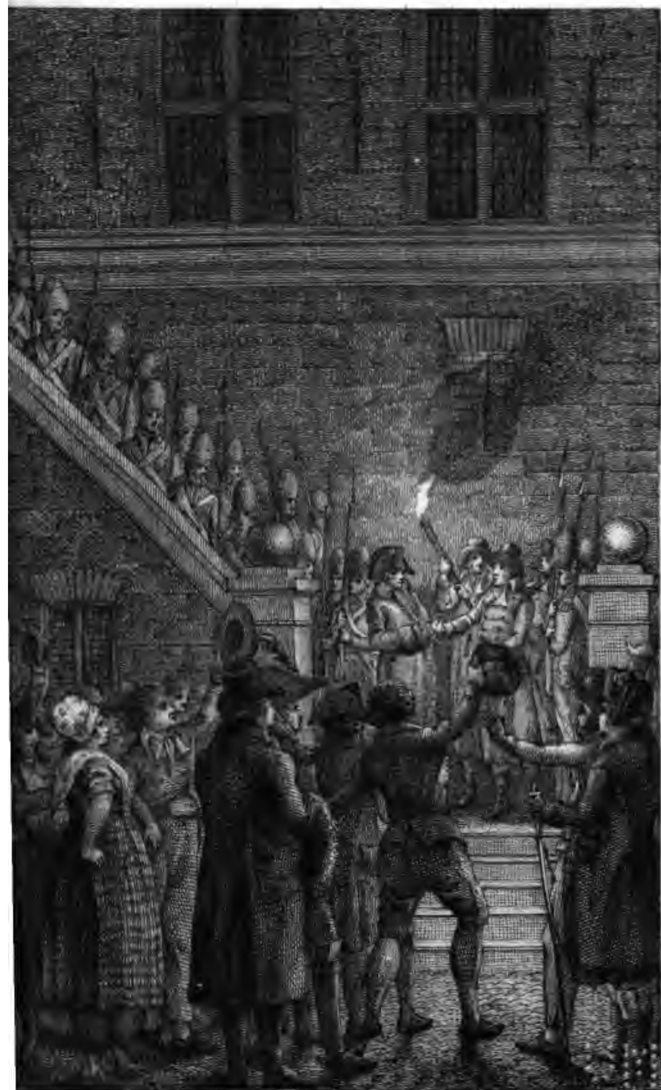
„ nair aanmelden, het welk zyne zittin
„ houdt in de *Kalverstraat* in de Herber
„ *de Karsseboom.*"

De Volksmenigte ging, op dit berig uit een. Naa eenen zo woeligen dag vo de een stille nagt. De gedraagene vo zorgen, en onophoudelyke naauwlettenhe voorkwamen alles wat naar rustverstoo nis zweemde. Dan zy, die het groote wer op morgen moesten volvoeren, hadde schikkingen van veelerleien aart te ma ken, hoe veel 'er ook reeds in gereedhe mogt weezen. — KRAYENHOFF gaf onve wyld de weete van het beslag dier Om wentelinge aan den Generaal DAENDELS met verzoek, dat hy hem slegts een vy en twintigtal *Fransche* Husaaren, tot h houd der goede orde, wilde toeschikke In de Vergadering van het *Committé Re volutionair*, 't welk zich *permanent* ve klaard hadt, verscheen in den nagt de Ge neraal DAENDELS, met eenige andere vol yverige Vaderlanders. Buiten de Poor liet hy de vyf en twintig *Fransche* doo hem medegebragte Husaaren.

Aanvang der Omwenteling.

Vroegtydig was de *Dam* vol Volks druk woelende, onder het luiden en spee len der klokken, en het uitsteeken de driekleurige Vlagge. De *Fransche* Hu saaren kwamen binnen, en vervoegden na den *Dam*, waar men een Dennen Vr heidsboom plantte, of liever nederze en door zwaare gewigten overeind hieldt dewyl de hard bevrooren grond geen plan ten gedoogde. De gewoone dans rond

om

Het begin der REVOLUTIE te Amsterdam.

om denzelven was eene ſtaag afwiſſelende bezigheid. LXXX. BOEK.

Te midden van dit gewoel kwam de Magiſtraat, ten beſtemden uure, op het Stadhuis, 't zelve voor de laatſte maal, in die hoedanigheid, betreedende. Welke aandoeningen en geweldige beweegenisſen in hun hart omgingen op dit vertoon van zaaken, en het bedenken van de op handen zynde verrigting, waar toe al die aanſtalte ſtrekte, laat zich beter, by in plaats ſtelling, eenigzins begrypen, dan met woorden beſchryven. Een uur laater begaf zich het *Committé Revolutionair* na het Raadhuis, begeleid door eene menigte Burgers, meerendeels met zabels gewapend. Zy bewaakten de ingangen. Het *Committé Revolutionair* in het Burgemeesters vertrek getreeden, deedt door een Boode vraagen of de Raad vergaderd was? Deeze liet, naa weinig toevens, weeten, gereed te zyn om het Committé op te wagten. 't Zelve tradt ter Raadzaal in. De Burger VAN LAER vatte het woord, en deedt daar op eene Aanſpraak, zo men wil, door de Burger R. J. SCHIMMELPENNINCK vervaardigd. Hy liet zich met deeze woorden hooren.

1795. De Regeering ontvangt de Leden van het Committé Revolutionair.

„ Het *Committé Revolutionair*, op dit „ tydſtip de gezamenlyke Burgery deezer „ Stad vertegenwoordigende, vervoegt „ zich, in die betrekking, in deeze Raad„ zaal. —— Het verklaart, dat eindelyk „ de lang gewenschte Dag aan den *Ba„ taafſchen* Horizont is opgedaagd, waar

Aanſpraak het Ontſlag inhoudende.

„ op

LXXX. BOEK. 1795. „ op het tegenwoordig Bewind een einde „ moet neemen, en door het *Committé Revolutionair*, in naam der Burgery, moet „ vervangen worden, tot dat vervolgens „ zodanig een vorm van Regeering en „ eene andere orde van zaaken zal ingevoerd worden, als de gezamenlyke Ingezetenen, op eene geregelde wyze, „ zullen vastftellen. — Geduurende deezen tusfchentyd zal het voorgemelde „ Committé zich met de waarneeming „ daar van belasten. Al het geen, tot „ nu toe, door hetzelve is verrigt, de „ Rust der Stad, de Veiligheid van Perfoonen en Bezittingen, de onbegrypelyke zagte en bedaarde overgang deezer „ Stad, uit den staat van Onderdrukking „ tot den staat der Vryheid — al dat „ moet Uliden overtuigen, dat het Committé werkzaam is uit die beginzelen, „ welke den eerlyken Vaderlander, die „ niets dan het welzyn zyner Medeburgeren bedoelt, kenschetzen.

„ Het Committé verklaart dan, in haare gemelde betrekking van Provisioneele Vertegenwoordigers der Burgery van „ deeze Stad, dat de Posten, waar in gy, „ Burgers! het Publiek gezag hebt uitgeoefend, van dit oogenblik af, zyn geëindigd, en dat gy allen, en ieder in „ 't byzonder, zyt wedergekeerd tot den „ kring van *Amptlooze Burgers*.

„ Het Committé verklaart U mits dien „ onbevoegd, om, van nu af, eenige daad „ of daaden van Regeering uit te oeffe-

„ nen,

„ nen, en ſtelt Ulieden, ten dien opzigte LXXX. BOEK. 1795.
„ voor alle tegengeſtelde handelingen aan-
„ ſpraaklyk.

„ Het Committé eiſcht eindelyk van
„ Ulieden, om deeze Raadzaal onverwyld
„ te verlaaten, en na uwe Wooningen,
„ als *Burgers*, te rug te keeren, in welke
„ betrekking Gylieden, die volkomene vei-
„ ligheid voor uwe Perſoonen en Bezit-
„ tingen genieten zult, waar op ieder Bur-
„ ger aanſpraak heeft, en waar door aan
„ geheel *Europa*, op eene de vyanden
„ der Vryheid beſchaamende wyze, zal
„ worden getoond, hoe veel eene *Omwen-*
„ *teling*, welke ten gevalle van *Dwinglan-*
„ *den* moest dienen, om de *Bataafſche*
„ Vryheid te vertrappen, verſchilt van die,
„ door welke die Vryheid aan een edel-
„ moedig Volk wedergegeeven, en alle
„ Onderdrukking, voor altoos, van den
„ *Bataafſchen* grond verbannen wordt."

Hoe beantwoord door STRAALMAN.

De geheele Vergadering beantwoordde die veelbehelzende, en hun van alle waardigheid ontzettende Aanſpraak, met eene buiging. De Voorzitter STRAALMAN vatte het woord, en ſprak op deezen zin, dat zy bereid waren aan de begeerte des Volks te voldoen, en het innigst genoegen gevoelden, over de manier, waar op het Committé zo heerlyk de rust hadt bewaard, en dat zy daarom niet twyfelden aan de volduuring derzelve; en dewyl het Committé hun veiligheid voor Perſoonen en Goederen hadt aangeboden, zy de vryheid namen zich, en hunne Huisgezinnen, in de Pro-

LXXIV. BOEK. Protectie van het Committé aan te bevelen.

1795. Bekendmaaking aan de Burgery.

Onmiddelyk naa deeze verrigting werd de Puye van het Stadhuis geopend. De ontelbaare Volksschaare was één oor om te verneemen wat 'er zou worden aangekondigd. Het bestondt in deeze weinige maar alles wat zy verlangden bevattende woorden, *Waarde Medeburgers! uwe voorgaande Regeering heeft aan den wil des Volks voldaan!*

De geweeze Regeering verlaat het Stadhuis.

Naa deeze bekendmaaking traden de geweezene Regenten, volgens afspraake, alles overgeleeverd hebbende, ten Stadhuise af, deels in koetzen, deels te voet, na huis keerende; de laatstgemelden begeleid door Leden van het Committé tot aan de *Kalverstraat*; de eerste door den Volksdrom gebragt door de *Fransche* Husaaren. Alles geschiedde met de uiterste geregeldheid, welke glans aan die vreemde en ontzettende verrigting byzette.

Voorstelling van Provisioneele Stadsbestuurders.

Eene breeder voordragt wagtte het Volk. Die verwylde niet lang; het hoorde deeze gedenkwaardige Afkondiging — „ Braave „ Stadgenooten! uwe Medeburgers GREGORIUS CRUIS, SAMUEL IPERUSZ. WISELIUS, IZAAC JAN ALEXANDER GOGEL, JACOB 'T HOEN, JURIAAN ONDORP, EDUARD VAN DER SLUIS, P. B. DUIRVELD, JOANNES VAN HASSELT, en PIERRE JEAN BAPTISTE CHARLES VAN DER AA, uitmaakende uw *Committé Revolutionair* wenschen U met deeze Omwenteling Heil en Broederschap!

„ Thans

„ Thans zyt Gy, door de edelmoedige „ hulp des *Franschen* Volks, en het ge- „ past gebruik dat gy van uwe eigene „ kragten gemaakt heb, *vry*.

LXVII. BOEK. — 1795.

„ Gy verkrygt daar door alle uwe Reg- „ ten, welke U geweldaadig ontvreemd „ waren, en waar op gy allen, wie gy „ ook zyn moogt, eene gelyke aanspraak „ hebt. *Gy zyt vry! Gy zyt gelyk!*

„ Uwe Overheerschers zyn reeds door „ ons van hunne posten ontslaagen. — „ Op dat nu de noodzaaklyke bestuuring „ uwer belangens in deeze Stad, met de „ minste verwarring, by voorraad, zou „ kunnen voortgaan, tot dat het Volk in „ staat gesteld worde eene eigene Regee- „ ringsvorm te kunnen verkiezen, bieden „ wy U, op den voet der vrye *Fran-* „ *schen*, tot uwe provisioneele Represen- „ tanten, de volgende Medeburgers aan, „ in vertrouwen, dat Gy onze ernstige „ poogingen zult goedkeuren; en verwag- „ ten wy, dat Gy, zo 'er iemand onder „ mogt zyn, welke algemeen mishaagt, „ uwe Afkeuring zult te kennen geeven. „ NICOLAAS VAN STAPHORST *Koopman*, „ JAN PIETERSE *Koopman*, ADRIANUS „ POMPEUS VAN LEYDEN, GUILIELMUS „ TITSINGH *Koopman*, IZAAC VAN EYS, „ WILLEM VAN DER VUURST, JACOB „ TYSSET *Junior*, *Koopman*, JAN WIL- „ LEM VAN IRHOVEN VAN DAM *Advocaat*, „ SALOMON BOS *Winkelier*, GEORGE HEN- „ DRIK DE WILDE *Koopman*, HERMANUS „ TEN KATE *Koopman*, KAREL D'AMOUR,

„ HEN-

LXXX. BOEK. 1795.

„ Hendrik van Gastrop *Advocaat*, „ Rutger Jan Schimmelpenninck *Advocaat*, Nicolaas Breukelaar *Horologiemaaker*, Gerard van der Zoo *Kassier*, David van Aaken *Hendriksz.*, Jacob Luden *Hendriksz.* *Koopman*, Matthys van Maurik, Jan Goldberg *Assuradeur* en Jan van Lang *Koopman* (*).

„ Vindt Gy, onze Medeburgers! goed „ dat wy, uit uw aller naam, de Volmagt „ van deeze uwe en onze Vertegenwoordigers tekenen, om in den naam van „ het Volk van *Amsterdam*, al dat geene „ te verrigten, wat de Tydsomstandigheden zullen eischen?"

Volks goedkeuring.

Hier zweeg de Voorsteller eene poos; dan de leevendigste Toejuichingen van de groote menigte Burgers op den *Dam*, (thans reeds met den naam van het *Plein der Revolutie* bestempeld,) braken dit stilzwygen af, en hieldt men dit bedryf voor eene volkomene toestemming, in de gedaane keuze. Waar op de Voorsteller vervolgde.

Gelukwensching.

„ Wy, wien alleen het algemeen Heil „ ter harte gaat, wenschen U geluk met „ uwe

(*) Dit byvoegen van der meeste Bedryven was in *Amsterdam*, om eenige bekendheid aan veelen hunner te geeven, eene zeer goede schikking; en moet de byvoeging van *Koopman* aldaar bovenal in den smaak gevallen weezen. De voorgedraagene Persoonen waren niet alleen van allerlei rang, maar ook hadt men zich niet bepaald om dezelve uit eenig byzonder Kerkgenootschap te neemen.

„ uwe nieuwe Vertegenwoordigers! Op „ uwe Burgertrouw en Vaderlandsliefde „ staat maakende, verwagten wy, dat Gy „ allen zult medewerken om de Eensge- „ zindheid, Rust en Order te helpen „ handhaaven. Weet ook dat de *Fran-* „ *schen*, onze Vrienden, alle ongeregeld- „ heid en mishandeling afkeuren. —— „ Dat Deugd en Braafheid by ons allen „ steeds aan de orde van den dag zy!"

De nieuw aangestelde komen ten Raadzaale.

De Burgers, op die wyze tot Representanten gekoozen, van deeze aanstaande voorstelling kundig, waren meest allen byeen in de Vergaderzaal des Genootschaps *Doctrina & Amicitia*. Zy begaven zich van daar ten Stadhuize in 't Burgemeesters-vertrek. In de Raadzaal verzogt, namen zy, by het opleezen hunner naamen, plaats. Niet willende agterwege laaten, om Burgers, door het voorgaande Bestuur, van Waardigheden en Eereposten ontzet, genoegdoening te verschaffen, waren de Officiers der voorheen afgezette Schuttery verzogt de plegtigheid dier Inhuldiginge by te woonen. Deezen werd dit kort, doch nadruklyk zeggen, door den Voorzitter, te gemoete gevoerd. „ Het „ tydstip, het welk wy thans beleeven „ en de Omwenteling, welke wy zien, zyn „ te belangryk, dan dat wy Ulieden niet „ zouden Deelgenooten maaken van de „ Aanstelling van een aantal Medeburgers tot „ Vertegenwoordigers van dit groote Volk! „ Weest daar van ooggetuigen, en smaakt „ met ons dit onbeschryflyk genoegen!"

LXXX. BOEK.

1795.

Lastbrief hun gegeeven.

Kort, maar veelbehelzende, was de Lastbrief, in den naam des Volks, den aangestelde Burgeren gegeeven. „ Het *Committé Revolutionair* der Stad *Amsterdam*, „ als tot het tekenen en pasſeeren deezes, op heden, door de Burgery geauthoriſeert, committeert by deezen tot „ Proviſioneele Vertegenwoordigers van „ het Volk van *Amsterdam*, om, in den „ naam van dat Volk, alles te verrigten, „ wat de tydsomſtandigheden tot Rust, „ Vrede en Veiligheid der Burgerye zullen vereiſchen. — Verzoekende, en „ des noods gelastende, een ieder die het „ zou mogen aangaan, voormelde Burgers „ in deeze Qualiteit te reſpecteeren!"

Aanſpraak by de Aanſtelling.

Geene ſtaatlykheid hadt 'er by hunne Inhuldiging plaats. Eene Aanſpraak van het *Committé Revolutionair*, dat tevens hier mede affcheid nam, deedt alles af, „ Burgers! door den wil van het Volk zyt „ gy thans, op ons voorſtel, tot Proviſioneele Vertegenwoordigers verkoozen. „ Wy wenſchen U, met deeze Aanſtelling geluk, en vertrouwen, dat gy deeze uwe opgedraagene Posten, met dien „ yver en welgezindheid, zult waarneemen, als van braave en opregte Volksvertegenwoordigers kan worden verwagt; terwyl wy ons ontſlaagen rekenen van de post, welke wy tot hier „ toe op ons genomen hebben, laatende „ tot dat einde uwe Deliberatien vry; doch „ zyn bereid, (indien zulks door U mogt „ worden vereischt,) verder in dit Tyd-

„ ſtip,

„ ftip, U de behulpzaame hand te bie-
„ den (*)."

1795. De Reprefentanten verzogten van het *Committé Revolutionair*, eer het vertrok, naa dat de Burger-officieren zich ter zaale uit begeeven hadden, de noodige inlichtingen. Deeze werden hun gegeeven, met ter handftelling eener ontworpene Proclamatie, de Inrigting van het nieuwe Stadsbeftuur bevattende; met aanduiding van de Perfoonen, uit de Lyst welke het *Committé Revolutionair* gefchikst geoordeeld hadt, om de werkzaamheden der onderfcheidene Committés te vervullen.

Onderlinge fchikkingen.

Naa die inlichtingen gegeeven te hebben, namen de Leden van het *Committé Revolutionair* affcheid, en begaven zich na de geweezene Kamer van Burgemeesteren. Deeze was vol van de hartlykst deelneemende Burgers, die hun met gelukwenfchingen, dankbetuigingen, en toejuichingen, uit Vaderland- en Stadlievende harten opwellende, ontvingen. Een gevoelig tooneel, 't welk die Burgeren eene duizendvoudige voldoening gaf voor al de moeite, on-

Het Committé Revolutionair vertrekt.

(*) Dit greep in veele gevallen plaats. Het Committé bleef 'er werkzaam, en by het ontflag der Regeeringe den toenmaaligen Hoofdofficier David Willem Elias niet begreepen zynde, gaf het den Volke, 's volgenden daags, kennis, dat dit Ontflag zich ook tot deezen Heer uitftrekte; als mede tot anderen, die, door niet tegenwoordig te zyn by de Afzetting, begrypen mogten daar toe niet te behooren. *Jaarb. der Bat. Republiek* I. D. bl. 182.

LXXX. BOEK. 1795.

ongeloofiyken arbeid, onder veel smaads, verdrukkings en gevaars, eenen geruimen tyd, verrigt. Een maaltyd in de *Oude Doelen* by den Commandant KRAYENHOFF, ten vyf uuren, gaf verpoozing aan deezen druk besteeden dag. Een dag, waar op alles, naar het gegeeven woord, bykans zonder eenige Gewapende Manschappen, in zulk eene stilte was afgeloopen, dat, buiten het gelui en speelen der klokken, veele Inwoonders niet zouden geweeten hebben, dat 'er iets meer dan gewoons gebeurd was.

De in het werkhuis gezette Heeren verlost.

Beginzels van ongeregeldheid deeden zich alleen op by het Werkhuis. 't Gemeen, veelal woest in vreugde, deedt dit Huis geweld aan, 't welk verscheidenen, daar, om zeer verschillende oorzaaken, zittende, gelegenheid gaf om los te breeken. Ook in deeze Strafplaats der ongebondenheid en slegtheid lieten wy de Inleeveraars van het veel gerugtsmaakende Verzoekschrift, den Oud-Pensionaris VISSCHER, met zyne Lotgenooten (*). Deezen waren de Lieden op verre na niet, om zich van dit middel ter ontkoming te bedienen. Wat 'er in de Stad gaande was, konden zy uit een en ander opmaaken, en gerust den tyd eener eerlyke slaaking verbeiden. Dit leedt ook slegts tot den naamiddag, wanneer zes koetzen, om hun af te haalen, en na het Stadhuis te brengen, aan den Kerker verscheenen. Onder het ge-

(*) Zie hier boven bl. 105.

geleide eener juichende menigte, werden zy, als in zegepraal, derwaards gevoerd. Daar gekomen, vertoonden zy zich aan de vergaderde Volksmenigte, welke een nieuwen wellust schiep in hun te aanschouwen, en hier van blyk gaf door het aanheffen van een lustig en luidruchtig vreugdegeroep; verdubbelde Hoezees vervulden de lugt. —— Voorts werden die geslaakten den nieuw aangestelden Raad, zo wyd verschillende van die hun weinig tyds geleden ter Gevangenisse verwees, aangeboden; welk eene verrukking van wederzyden! Onder deezen Raad bevondt zich de Burger SCHIMMELPENNINCK, die tot de zaak, om welke zy veroordeeld waren, zo naauwe betrekking, en by de eerste dagvaarding hun als Regtsgeleerde van zynen raad gediend hadt. Deeze opende, te hunner verwelkoming, den mond met eene gepaste en uit het hart vloeijende aanspraak, in welke hy, op eenen aandoenlyken trant, hun moed, hunne standvastigheid en trouwe, in de algemeene zaak des Vaderlands, en van *Amstels* Burgery in 't byzonder betoond, regt liet wedervaaren, en als oor- en ooggetuigen deezer Vaderlandsche Deugden, daar hy by de jongste zamenkomst tegenwoordig was geweest, met den dringensten klem, bevestigde.

LXXX. BOEK.

1795.

Door SCHIMMELPENNINCK aangesprooken.

Menschlyk, zeer menschlyk, was het, dat zy, in de gelegenheid gesteld om des wraak te neemen, deeze aandrift zouden opvolgen. Om die aandrift te

Hun edelmoedig gedrag.

XXXX. BOEK. — 1795.

doen bedaaren, verzogt SCHIMMELPENNINCK in zyne aanspraak, dat zy het gebeurde van deezen dag, waar op de Burgery zulk een doorslaand bewys van haare hoogagting, en teffens van hunne denkwyze omtrent hunne Persoonen vertoond hadt, als eene bevredigende voldoening voor de aangedaane beledigingen wilden aanmerken, en van alle verdere vervolgingen en persoonlyke wraakneemingen te willen afzien. Misschien vereischte hunne braafheid dien woordenprikkel niet. Dan, wat des ook zyn moge, zy gaven te verstaan, met de genootene Herstelling in hunne Eer geheel voldaan te weezen. en van alle personeele wraak geheel af te zien. Gelukkigen, die by zich zelven ondervinden, hoe de geneugte der wraake slegts een korten stond duurt; maar die van Vergiffenis de ziel langen tyd streelt! — Welk een genoegen smaakten Huisgenooten en Vrienden op dien dag der slaakinge! Hoe zegenden zy dubbel de Omwenteling, die hun deeze Panden weder ter hand stelde!

Eene Vryheidsboom voor het Huis van CAILLE geplant.

Een ander slag van Eerherstelling, wel van minder aanbelangs; doch de geestgesteldheid van dien Dag even zeer kenmerkende, was het planten eens Vryheidsbooms voor het Huis van den Burger CAILLÉ, Commisfaris der *Fransche* Republiek, wiens uitbanning, door het voorig Bestuur, wy te boek geslaagen hebben (*). On-

(*) Zie hier boven bl. 14.

Onder deezen Boom gaf men dit Opschrift te leezen, *Het Regt der Volken geschonden in den Persoon van den Burger* CHARLES ETIENNE D'AUBERT CAILLÉ, *Commissaris der Fransche Republiek, wordt hier hersteld door het plaatsen van den Boom der Vryheid voor deszelfs Wooning.*

LXXX. BOEK. — 1795.

Op deeze wyze liep de Omwenteling in *Hollands* grootste Stad ten einde. Hoe veel 'er te doen stondt, en vervolgens verrigt werd, door hun, die de teugels van het Stadsbestuur, op voorgemelde wyze, ter hand gesteld waren, behoort tot een volgend Tydvak.

Dan kunnen wy niet nalaaten hier te vermelden de Aanspraak waar mede de verdienstlyke SCHIMMELPENNINCK, tot Voorzitter verkoozen, die gewigtige post aanvaardde. Hy sprak; — „ Burgers! „ Men moet, of minder gevoels, of oneindig meer welspreekenheids hebben, „ dan ik bezit, om, op dit oogenblik, de „ aandoeningen, die zich in myn hart op „ eenstapelen, op eene waardige wyze, „ uit te drukken. Ik zie my, op het onverwagst, met Ulieden ter deezer Raadzaale geroepen, om de teugels van het „ Bewind op te vatten, in een tydstip, „ in 't welke, als 't ware, alle banden „ der voorige Maatschappelyke Orde, „ plotzeling zyn van een gereeten.

SCHIMMELPENNINCK aanvaart het Voorzitterschap.

„ Ulieder vertrouwen draagt my de post „ op, om in deeze oogenblikken, uw „ Voorzitter te zyn. — In het midden „ deezer aandoeningen, Burgers! heb ik

LXXX. BOEK. — 1795.

„ kalmte van geest genoeg om al het moei-
„ lyke van dien taak te overzien. Zo ik
„ al gelukkig genoeg mag zyn om aan
„ uwe verwagting te beantwoorden, ô
„ Burgers! zal ik, zullen wy allen, geluk-
„ kig genoeg zyn om aan de verwag-
„ ting van onze Stadgenooten te vol-
„ doen? —— Ik durf my, Burgers! eene
„ zekere maate van Menschenkennis, eene
„ zekere maate van kennis van ons Volk,
„ aanmaatigen. Vleit u niet van aan al-
„ len te zullen behaagen. Dezelfde toe-
„ juichingen, waar van het Volk, by het
„ hooren onzer Naamen, de lugt heeft
„ doen weergalmen, kunnen door de taal
„ van gemor, veragting, en te onvreden-
„ heid vervangen worden. Duizenderlei
„ tegenstrydige belangen, zullen dagelyks,
„ by afwisseling, Besluiten van Ulieden
„ tragten af te persen, welke Ulieder
„ zouden onwaardig zyn. —— Maar Bur-
„ gers! hoe ongunstig ook dat Tafereel
„ moge weezen, alles wordt eenvoudig,
„ alles wordt gemaklyk voor den man,
„ die eens voor al voorgenomen heeft,
„ om, het koste wat het wille, zyn Pligt,
„ zyn Geweeten, te voldoen.

„ Ziet daar, Burgers! den eenigen weg,
„ die ons, met eere, aan het einde van dee-
„ ze loopbaan kan brengen. Als uw
„ Voorzitter verklaar ik — en ik eisch die
„ zelfde verklaaring van U allen — dat
„ Billykheid, Regtvaardigheid en Groot-
„ moedigheid, myne handelingen zullen
„ regelen; dat geene gevaaren, van wat

„ na-

„ natuur, en hoe groot ook; immer in staat „ zullen zyn om my tot iets te doen wer- „ ken, het welk van deeze regelen af zou „ wyken. — En is het, naa deeze uit- „ storting van de gevoelens van myn hart, „ dat ik, ter uwer begeerte, de post van „ Voorzitter op my neeme; in de uitvoe- „ ring van welke post ik ulieder goedgun- „ stige onderstenning en medewerking ver- „ zoek."

LXXX. BOEK. — 1795.

Geen grootspraak was het, wanneer zy, die de teugels van het Stadsbestuur in handen genomen hadden, by eene Uitnoodiging om een Plan van Stemminge tot het zelve te vormen, zich onder andere, met uitzigt op dien lotwisfel, in deezer voege uitdrukten. „ Waarde Medeburgers! hoe streelend, hoe troostryk, is „ het niet voor ons, het groot oogmerk „ onzer roepinge bereikt te hebben; hoe „ grootsch is het niet voor U allen, en „ voor ons, dat de verheeven zaak der „ Vryheid niet is bezoedeld geworden „ door eenige de minste ongeregeldheid! „ Hoe streelend voor de Menschlykheid „ is het, dat, by de eerste opluiking der „ Vryheid, deeze geheele Stad is geweest „ een tooneel van de gulle aandoeningen „ van Vreugde en Broederschap, en niet „ van verbittering of wraakzugt! Hoe „ vertederend voor den waaren Vaderlan- „ der en Menschenvriend, te mogen zeg- „ gen, in de volkryke Stad *Amsterdam* „ hebben, by het oogenblik van de her- „ stelling der Vryheid, overal gevloeid

Betuiging der Stadsregeering tot lof der Burgerye.

LXXX. BOEK. 1795. „ Traanen van Vreugde; maar geen druppel Burgerbloed! ô Heerlyk voorbeeld voor alle onze *Bataafsche* Broeders, in andere Steden deezer Republiek! ô Edel kenmerk van de heiligste der zaaken! De *Batavier* betoont zich dan edelmoedig, naa zyne overwinning! Hy veragt en vergeet de hem aangedaane beledigingen; hy reikt aan alle misleiden de gulle hand van Broederschap; hy zoekt geen wraak of verwoesting; maar Vryheid; eindelyk hy is edelmoedig omtrent het voorleedene, om des te strenger alle onderneemingen tegen de zaak der Vryheid in het toekomende te straffen (*).”

Wy moeten het oog onzer beschouwinge op andere Steden in *Holland* wenden, die, buiten de Ommekeer in dit Gewest voorgevallen, en het aandeel 't geen zy hadden in 's Lands algemeene zaaken en gebeurtenissen, ons ruime stoffe van menigerlei aart verschaffen. — Mogelyk vervallen wy tot eene breedspraakigheid, welke onze Tydgenooten te ruim voorkomt; dan wy hoopen niet alleen voor hun, maar ook voor de Naakomelingschap de pen te voeren. In dit denkbeeld zullen wy dezelve een zo vryen loop geeven, als met den aart onzes Werks bestaanbaar is. Dan zullen wy hier eene rustplaats neemen, en dezelve onze Leezeren schenken.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 827.

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

EEN EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot dit Boek. Wat van Leyden te zeggen valt. Dood des Hoogleeraars PIETER NIEUWLAND. *Hoe* VAN SONSBEECK *en* VAN LENNEP *zyne gedagtenis vereerden. Hoe dit verrigt werd door den Amsterdamschen Arts* MICHELL. *De Hoogleeraar* VAN SWINDEN *houdt te Amsterdam eene Lykreeden op* NIEUWLAND. *De Muzyk, tot die Treurplegtigheid bestemd, verboden. Trekken uit de Redenvoering* NIEUWLAND *schetzende. Toestand te Leyden by het naderen der Omwenteling. Eerste stap der Omwentelinge. Voorstellen der Regeeringe gedaan. Uitwerking daar van. Volks Oproeping. 't Zelve tot het daarstellen der Omwentelinge opgewekt. Verkiezing van het Stadsbestuur en, de Oude Regeering afgezet. De Vryheidsboom geplant. De Franschen komen te Leyden. Vryheidsboom der Studenten. Gesteldheid te Haarlem. Eene Vergader-*

LXXXI. BOEK. *derplaats der Patriotten gestoord. Leesbibliotheek voor den Gemeenen Man daar opgerigt. Leden van eene Omwenteling voorbereidend Gezelschap. Nadere schikkingen om die te doen standgrypen. Welke Steden hier van verwittigd. Plan ter Omwentelinge. De uitvoering draalt eenigzins. De Omwenteling aangevangen. De zich in de Stad bevindende Burgemeesters* PIETER VERMEULEN *en* MEINDERT WIARDI, *wordt hun ontzetting van de Stadsregeering aangekondigd. Handelingen met de Stads Commandant* SWANENBURG. *De Omwenteling onverwagt daargesteld. Wapening der Burgeren. Bekendmaaking aan de Burgery. De Vryheidsboom geplant. De Burgers vergaderen in de Kerk. Voorstel daar gedaan. Regeeringsreglement voorgedraagen en goedgekeurd. Eene Commissie van Onmiddelyk Stadsbestuur aangesteld. Vergadering om Kiezers te maaken. Benoemde Municipaliteits Leden. Aart dezer Verkiezing. Geregelde afloop Gestrooide Geschriften te Schiedam. Het Committé Revolutionair doet eenige Vorderingen. De Regeering afgezet. Ontwerp van het aanstaande Stadsbestuur. Goedgekeurd en bezwooren. Een Hospitaal te Rotterdam aangelegd. Het voorgevallene met de Schepen, die Goederen van Burgemeester* VAN DER HEIM *gelaaden hadden. Uitbanningen te dier Stede. Tot het uiterste aangewende poogingen ter verdeediging. De Regeering doet eene Bekendmaaking van eenen anderen aart. De Oude Schuttery hersteld. De Regeering legt de Posten neder. Nieuw*

aan-

aangestelde Stadsbestuurders. De Franschen komen te Rotterdam. Beslagneeming der Goederen den Engelschen toebehoorende. Hoe de Omwenteling te Gouda aangevangen. Dringend voorstel eener Commissie by de Regeering. Door de Regeering afgeslaagen. Tegenverklaaring der Burgeren. Wederzydsche werkzaamheden. Gewapende Burgers op de been gebragt. De Regeering afgezet. Verwelkoming der Franschen. Aanspraak aan de Burgery by de Regeeringsverkiezing. Provisioneele Representanten verkoozen. Aanspraak aan twee wedergekeerde Burgers. Gesteldheid te Dordrecht. De Omwenteling aangevangen. Regeeringsverandering, op bevel van den Franschen Representant ALQUIER. *Welke Persoonen benoemd werden. Hoe dit werk voltrokken. Omwenteling te Delft. Daar heerschende koelheid. Wat* DUMONCEAU *daar tegen aanwendt. Aanspooring der Municipaliteit. Omwenteling in Gornichem, Schoonhoven en den Brielle. Aanspraak van* J. G. VAN OLDENBARNEVELD *genaamd* TULLINGH, *ter laatstgemelde Stede. Omwenteling te Enkhuizen. Voor- en aanstelling eener Municipaliteit. Hoorn, Medemblik en Purmerende omgewenteld. De Regeering van Edam doet van zelve afstand. Omwenteling te Alkmaar. Hoe daar eene Municipaliteit werd aangesteld. Oprigting van het Vereenigd Committé van Opstand te Amsterdam. Aanspraak van den Burger* VAN DER AA *te dier gelegenheid. Rondgaande Brief door 't zelve afgevaardigd.. Onderrigtende Voorschriften by dien Brieve gevoegd.*

Aan-

LXXXI. BOEK.

Aanspraak der Gedeputeerde Bataaven by de Nationaale Conventie over de Omwenteling in Holland. Hoe beantwoord. Brief der Uitgeweekenen te St. Omer aan de Nationaale Conventie wegens de Hollandsche Omwenteling.

1794. Overgang tot dit Boek.

Naa de genomene ruste vatten wy de pen weder op, om dezelve te voeren tot de verdere beschryving van 't geen in de voornaamste *Hollandsche* Steden, ten Jaare vóór, in 't volgende, en by de groote Staatsomwenteling gebeurde. Was onze Geschiedenis tot de laatste Gebeurtenis bepaald, dan zouden wy, de tydorde volgende, onder de *Hollandsche* Steden, in zeker opzigt, allereerst *Leyden* moeten vermeld hebben: dan ons wyder strekkend Plan moet ons in die Stad, eer wy het daar gebeurde, in dat byzonder Tydperk, beschryven, eenige oogenblikken ophouden.

Dood van Nieuwland.

De bloeyende *Leydsche* Hoogeschool mogt thans onder de Hoogleeraaren den bewonderden en hoogstbewonderenswaardigen Pieter Nieuwland tellen (*); doch helaas!

(*) 't Is deeze Man, van wien wy reeds zo menigmaal, met lof, hebben mogen gewaagen, en, als by vervroeging, het een en ander optekenen. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXI. D. bl. 165. waar wy hem als een Voorstander der Patriotten hebben doen kennen in eene Aantekening. Zie wyders over zyne bevorderingen *Vaderl. Hist.* XXII. D. bl. 215. XXIII. D. bl. 157. en byzonder wegens zyne Beroeping als Hoogleeraar te *Leyden*. *Vaderl. Hist.* XXVI. D. bl. 381.

PIETER NIEUWLAND.

A. de Lely Pinx.

laas! niet langer dan tot den veertienden van Slachtmaand deezes Jaars MDCCXCIV, wanneer hy, naa eene korte ziekte, in den vaag zyns Leevens, flegts even dertig jaaren bereikt, en naauwlyks het Hoogleeraarſchap, met den verwagten roem, één jaar bekleed hebbende, der Hoogeſchoole, het Vaderland, en het Menschdom ontrukt werd (*).

LXXX. BOEK. 1794.

Géen wonder dat men de naagedagtenisſe van deezen éénling zyner Eeuwe vereerde, met hem te doen kennen, met hem te betreuren. Ons Geſchiedblad zou gebrekkig weezen in het vermelden van 't geen onzen Lande tot zo veel roems en cieraads ſtrekte, wanneer wy het lieten berusten by 't geen wy reeds van hem optekenden. De welverſneede penne van den Hoogleeraar BRUGMANS was vaardig gereed om den Landgenooten een Levensberigt en Characterſchets van dien Vaderlander te geeven (†).

Hoe VAN SONSBEECK en VAN LENNEP zyne gedagtenis vereerden.

Twee van wylen 's Hoogleeraars Leerlingen J. W. VAN SONSBEECK en D. J. VAN LENNEP gedagten zyns reeds op den vier en twintigſten van de maand zyns overlydens, in de groote Gehoorzaal der *Leydſche* Hoogeſchoole (§). In beide die Stuk-

(*) *Nieuwe Algemeene Konst- en Letterbode* II. D. bl. 161.

(†) Zie de *N. Algem. Konst- en Letterbode* voor 1794. II. Stuk bl. 178. vergeleeken met bl. 188. waar de Leevens- en Lettergeſchiedenis van NIEUWLAND kort en keurlyk wordt voorgeſteld.

(§) Deeze *Nederduitſche* Lofreden van VAN SONSBEEK

LXXXI. BOEK. — 1794. Stukjes spreekt het gevoelig en diepgetroffen hart dier twee Kweekelingen, en zyns gedenkende stichten zy zich zelven een eerzuil. Kan iets het zedelyk Character van NIEUWLAND meer vereeren, dan deeze woorden door VAN SONSBEECK geuit — „ NIEUWLANDS Grondbeginzels „ hadden maar één rigtsnoer — de Menschlykheid; maar één doel — de Deugd. — „ Uit de voldoening over zich zelven „ sproot die kalmte zyner Ziele voort, „ die zyn aardsch verblyf verhemelde. — „ Durf ik verder gaan? — Durf ik die „ bekentenis van zyn hart openbaaren, „ die hy, in 't vertrouwen, aan één zyner „ Vrienden, en ook slegts aan eenen aflei? — Of zou ik ook de zedigheid „ van myn afgestorven Vriend hier mede „ kwetzen — Neen zeker! naa den dood „ mag zomwylen de Vriendschap, zonder „ schroom van heiligschennis, het zegel „ van het haar toevertrouwde afrukken, „ en de deugdenrol van den gestorvenen „ openleggen. Weet dan myne Metgezellen! dat onze deugdzaame NIEUWLAND, niet lang voor zynen dood, in „ den boezem van zynen Weldoener de „ bekentenis heeft uitgestort *van nimmer* „ *be-*

BEECK en de *Latynsche* Treurzang van VAN LENNEP, zien het licht onder den tytel, *Ter Nagedagtenis van* P. NIEUWLAND, door J. W. VAN SONSBEECK en D. J. VAN LENNEP. Te *Leyden* by J. MEERBURG. Hoe deeze Treurplegtigheid toeging, kan men vinden in de *N. Algem. Konst- en Letterbode* voor 1794. II. Stuk bl. 169.

LXXXI. BOEK. — 1794.

„ *berouw over eenige daad van aanbelang* „ *in zyn leeven gehad te hebben.*" —— De Latynsche Klaag- en Lyktoonen des Heeren VAN LENNEP doen den Overledenen en den Dichter beide eer aan.

Hoe dit verrigt door MICHELL.

Met het grootste regt mogt de *Amsterdamsche* Arts J. P. MICHELL van deeze twee Gedagtenisstukken zeggen; „ De „ traanen van de Academie-Jeugd in 't „ algemeen, en van U VAN LENNEP en „ SONSBEECK in 't byzonder, die de eersten de verdiensten van uwen voortreflyken Leermeester, naa zyn afsterven, „ hulde gedaan hebt, strekken voor hem „ het prachtigste Gedenkteken zyner naagedagtenisse." Aan deeze Jongelingen wydt hy zyn *Iets ter Gedagtenisse van* NIEUWLAND toe (*). —— Zyn *Iets*, waar van hy zegt. „ *Zie hier de taal van het* „ hart, van iemand, die den overledenen „ PIETER NIEUWLAND hartlyk bemind „ heeft. —— Deeze taal heeft geene verdiensten, dan voor gevoelige Stervelin„ gen. —— Myn gevoel zyner verdien„ sten zal de gaapingen vervullen, die „ het gebrek aan kiesche taal en dichter„ lyken styl zullen overlaaten. —— Ik heb „ hem gekend van zyne lentejaaren tot „ zyn einde, en wy zyn metgezellen ge„ weest

(*) 't Zelve is, onder den tytel, *Iets ter Naagedagtenis van* P. NIEUWLAND *door zynen Vriend* J. P MICHELL. Te Amst. by de Wed. DOLL uitgegeeven: en werd door hem den tweeden van Wintermaand in het Genootschap *Concordia & Libertate* voorgeleezen.

LXXXI. BOEK. — 1794.

„ weest in de loopbaane van onzen bes-
„ ten leeftyd. —— Ik heb zyne gezond-
„ heid gadegeslaagen; ik heb hem in ziek-
„ ten ondersteund; ik heb hem in de on-
„ gelukkige omstandigheden van zyne lie-
„ ve zalige Echtgenoote bygestaan (*).
„ Ik ben zyn Arts zyn Vriend geweest." —
Bevoegd was deeze om NIEUWLAND als *Mensch*, als *Dichter* en als *Wysgeer* te schetzen. —— Van hem was de vinding tot 's overledenen Naagedagtenisse, in deezer voege voorgesteld; „ Laat ons, overtuigd
„ van 's Mans verdiensten, eenen Steen,
„ die eenigzins verheven is boven den
„ zerk, die de assche zyner Natuurge-
„ nooten dekt, op zyne overblyfzelen op-
„ richten. Laat die Steen een Gedenk-
„ zuil zyn, die de Vriendschap, zo ter
„ naagedagtenisse van onzen NIEUWLAND,
„ als ter naavolging van zyn voorbeeldi-
„ gen wil, die zyne assche in de vrye
„ lugt, om zyne Natuurgenooten naa zy-
„ nen

(*) Deeze was Jonkvrouwe ANNA HARTWIGINA PRUISSENAAR, het voorwerp zyner tedere en vuurige Liefde. Men leeze veele Dichtstukjes aan haar gericht, in de *Nagelaaten Gedichten van* P. NIEUWLAND, te *Haarlem* by A. LOOSJES Pz. 1797, zy getuigen daar van, en bovenal zyn Dichtstuk bl. 93 voorkomende, *Ter Gedagtenisse van myne Egtgenoote* ANNA HARTWIGINA PRUISSENAAR, *gebooren* 7 *July* 1770, *gehuwd* 24 *July* 1791, *gestorven aan de Kinderziekte* 29 *Maart* 1792, *en van onze Dogter gebooren* 29 *Maart* 1792, *gestorven* 31 *Maart*, *begraven met haare Moeder* 2 *April* 1792. — Dit Werkje geeft ons Lyk- en Grafdichten op NIEUWLAND te leezen.

„ hen dood niet te schaden, doet rusten, „ opricht. Het Gedenkteken, waar onder „ zyne assche rust, behoeft de pragt niet „ eener *Egyptische* Pyramide. Het moet „ even eenvoudig zyn als zyn hart; en „ zo de Steen, die onzen NIEUWLAND „ dekt, eenig cierfel behoeft, dat het dan „ de NATUUR *verbeelde*, *weenende om haar* „ *Kind* (*)."

VAN SWINDEN houdt eene Lykreden op NIEUWLAND.

Wyst de Heer MICHELL op den Hoogleeraar VAN SWINDEN, om NIEUWLAND als *Wiskundigen* te leeren kennen; deeze heeft dit, en meer, verrigt, wanneer hy aan zyn Leerling, aan zyn Vriend en Amptgenoot den lykpligt aflegt. Acht dagen naa diens overlyden gaf VAN SWINDEN aan Directeuren van het Departement der Letterkunde in de Maatschappy *Felix Meritis*, waar van NIEUWLAND een verdienstlyk Lid geweest was, zyne begeerte te kennen om eene Lykreden over den afgestorvenen uit te spreeken. Dit voorstel vondt gereeden ingang, en werd den vier en twintigsten van Wintermaand daar toe bepaald. Des overledenen Amptgenooten op *Leydens* Hoogeschool, en anderen, die tot hem eene naauwe betrekking ge-

(*) Het Lyk van NIEUWLAND is op het Nieuwe Kerkhof te *Diemen* ter aarde besteld. 's Mans Vrienden hebben eene inschryving geopend om een eenvoudig, doch toepasselyk Gedenkteken op zyn Graf te laaten vervaardigen; iets waar van Dr. MICHELL de eerste gedagten geopperd heeft. Een Concept-afbeelding is in het *Iets* van dien Geneesheer te vinden.

LXXXI. BOEK. — 1794. gehad hadden, waren verzogt by de staatlyke volvoering tegenwoordig te zyn; dan de strenge Winterkoude strekten ten beletzel van veeler overkomste; tal- en luisterryk nogthans was die zamenkomste.

De Muzyk by die treurplegtigheid verboden.

Deeze plegtige gedagtenisviering werd niet uitgevoerd naar het gemaakte Plan. Volgens 't zelve zou een gepast Treurmuzyk de Redevoering voorafgaan; eendergelyk den Redenaar te midden der Redevoeringe vervangen; en naa dezelve de Muzyk treurgezangen aangeheeven hebben. Schoon de Stukken daar toe vervaardigd en bepaald, op de lykplegtige gedagtenis des Hoogleeraars toepasselyk waren, werd door myne Heeren van den Gerechte der Stad *Amsterdam* dit Treurmuzyk verboden, ingevolge van eene bepaalinge, onder welke de zamenkomsten in *Felix Meritis* veroorloofd waren (*). Eene wederhouding van maatregelen, om de viering der Nagedagtenis van NIEUWLAND alles wat dezelve waardig was by te zetten, die niet wel kon nalaaten, te dien tyde, scherpe aanmerkingen te doen gebooren worden, en althans een verregaand duchten voor iets wat naar het Patriottische mogt smaaken, aanduidde. Treurmuzyk kon niet wel gerekend worden tot die verlustigingen te behooren, welker ontzeggen ten grond was bygebragt van het gemelde opschorten der werkzaamheden van het

De-

(*) Zie hier boven bl. 109.

Departement der Muzyk in die Weetenschap en Kustkweekende Zameninge.

LXXXI. BOEK. 1795. Trekken uit die Redenvoering.

Het zal ons niet verdrieten eèn en andere trek uit deeze Lykreden te ontleenen, geschikt ter volkomener kennisse van eenen Landgenoot, van wien wy zo dikwyls mogten gewaagen, en nu voor 't laatst spreeken. „ Ik treur," dus laat zich VAN SWINDEN hooren, „ over het verlies van „ een Man, dien ik zelf tot de Weeten„ schappen heb helpen opkweeken; die „ van mynen Leerling myn Boezemvriend, „ myn Medehelper, myn Amptgenoot, „ myn Raadsman is geworden; dien ik als „ een Zoon beminde, met wien ik als „ een Huisgenoot verkeerde; en in wien „ ik, met onuitspreeklyk genoegen, den „ Vriend, den Broeder myner Kinderen „ ontwaarde; wiens gemeenzaame omme„ gang ons telkens zo veel nut, zo veele „ wezenlyke aangenaamheden, zo veel „ vermaaks, bezorgde. —— Helaas! dit al„ les is voor ons niet meer, die bronnen „ van tydlyk geluk zyn voor altoos ge„ stopt!

„ Hy, die, in een kort leeven, lang heeft „ geleefd; —— Hy die nimmer éénen „ dag, één oogenblik, liet voorby gaan, „ zonder nuttig te zyn; —— Hy, die de „ schoone gaven, hem door het aanbidde„ lyk Opperweezen geschonken, zo heer„ lyk heeft gebruikt; —— Hy, die zo „ veele takken van Weetenschap zo gron„ dig heeft bearbeid, zommige tot meer„ dere volmaaktheid gebragt; —— Hy,

LXXXI. BOEK. 1794. „ die in zich alleen, en in een zeldzaame
„ trap van volmaaktheid, een aantal gaa-
„ ven vereenigde, die men zelf afzonder-
„ lyk, en in een minderen graad, by an-
„ deren maar enkel aantreft; —— Hy,
„ van wiens volkomene gezondheid, on-
„ gekrenkte kragten, jeugdige jaaren, be-
„ stendige kalmte van geest, men nog veel
„ kon verwagten, 's Lands Hoogeschool zich
„ een talryk Kroost van uitmuntende Leer-
„ lingen, gelyk aan die, welke hy reeds
„ vormde, mogt belooven, en wy allen,
„ in onze verschillende betrekkingen, met
„ hem, eenen zeer ruimen zegen van uit-
„ gezogte genietingen mogten te gemoet
„ zien, —— Hy, hy is niet meer!

„ Gelyk, in 't midden van den schoon-
„ sten dag, waar in de geheele Natuur,
„ als 't ware, ons toelacht, en wy, met
„ een blymoedig hart, uitzigten hoopen,
„ een ylings opgekomen onweer het teder
„ en pas ontlooken bloempjen van zynen
„ steel afrukt, en alle verwagting op een
„ ryken oogst van vrugten eensklaps doet
„ verdwynen; gelyk een felle noordsche
„ storm den sterksten boom, die eeuwen
„ scheen te zullen verduuren, plotseling
„ ter nedervelt, zo ook heeft de onver-
„ wagte ziekte, die NIEUWLAND aan-
„ greep, in één oogenblik, NIEUWLAND,
„ welk eene bittere herinnering! in de
„ lente zyner dagen, voor altoos wegge-
„ rukt, zyn koud gebeente ligt in het graf
„ bedolven —— Hem, dien wy bemin-
„ den, Hem zullen wy in deezen kring

„ nim-

„ nimmer wederzien. — Maar zyne Ziel „ leeft! Ja zyne Ziel, die reeds op Aarde zo zuiver, zo deugdzaam, zo vol „ eerbied voor het Opperweezen, zo doordrongen was van Godvrugtige gevoelens, zo gelaaten in kommer en druk, „ zo erkentelyk en altoos even zedig in „ voorspoed en in glorie, leeft niet alleen; maar zy is in die Hemelsche Gewesten overgebragt, waar wy ook wenschen eenmaal in te treeden. —— Zyne Ziel, die hier op Aarde onophoudelyk tot haare vordering in kennis arbeidde, verkrygt nu zeker alle die volmaaktheid, waar voor zy vatbaar is."

De Kindschheid van NIEUWLAND verschaft den Lykredenaar wonderen. Zyn vroegtydig Dichtvermogen, zyne vroege vatbaarheid voor de Dichtkunst verbaazen, en alles is Natuur, 't zy wy hem by eene Godvrugtige Moeder MARRETJE KLINKERT, de Kinderversjes van LUIKEN hooren staamelen, 't zy wy hem vervolgens zyne onverzaadlyke leeslust in de boekery zyns Vaders, BAREND NIEUWLAND, Molenmaaker in de *Diemermeer*, en bovenal zeer vroegtydig in den Bybel zien boeten, kinderlyke Versjes opstellen, die reeds zyne aanstaande grootheid aankondigden, 't zy wy hem, door zynen Vader geleid, de eerste beginzels der Wiskunde zien behandelen. —— Die veelbeloovende Plant groeide niet onbekend op, schoon in een vergeeten hoek opschietende. De kennis aan

LXXXI. BOEK. 1794. aan de Heeren ÆNEÆ, JERONIMO en BERNARDUS DE BOSCH deedt hem eene Opvoeding krygen, geschikt om de zaaden, die zo veel grootheids bevatten, te ontwikkelen. Hier zag men meer en meer ontluiken zyn doordringend Verstand, zyn verbaazend Geheugen, zyne groote vatbaarheid tot het aanleeren van Taalen; hier vormde zyne verbaazende Verbeeldingskragt hem ten Dichter. Zyne Zielsvermogens door de beste Meesters ontwikkeld, en geleid op eene wyze, overeenkomstig met derzelver grootheid, vormden den verwonderlyken NIEUWLAND, die door zyne Schriften den Naam van een groot Man verdient; 't zy men hem als Dichter, Letterkundige, maar bovenal als Wis- Natuur- en Starrekundige beschouwde. Uit welke oogpunten de Lykredenaar van wien wy de evengemelde trekken ontleenden, hem voor oogen stelt.

„ Welk een schoon tooneel," op dat wy hier VAN SWINDENS eigen woorden gebruiken; „ leevert een groot Man niet „ op, wanneer hy teffens een verdienst„ lyk Mensch is! en wie treurt niet, wan„ neer hy groote Mannen, schrandere „ Vernuften, tot groove ondeugden van „ hart of zeden ziet vervallen? Iets, „ waar van de Geschiedenis der geleerde „ Waereld, helaas! maar al te veel voor„ beelden opleevert! GODE zy dank! „ NIEUWLAND kan de proef van een eer„ lyken en Godvrugtigen Burger, zo wel

„ als

„ als die van een Groot Man, van een LXXXI.
„ verdienstlyken Wysgeer, doorstaan; het BOEK.
„ zy men het algemeen grondbeginzel van ——
„ alle zyne handelingen in agt neemt, het 1794.
„ zy men het oog vestige op zyne per-
„ soonlyke huislyke Deugden, die hy als
„ een openbaar Amptenaar bezat, nagaat."
Godsdienstigheid, Nederigheid, Zedigheid, Menschliefde, Geduld onder leed, Beminnelykheid en Gezelligheid vereenigden zich in hem. —— „NIEUWLAND," deeze charactertrek moeten wy nog geheel overneemen, „ beminde de Wereld; doch zo als
„ een *Christen* betaamt haar te beminnen.
„ Zyn hoofdoogmerk was zich voor den
„ toekomenden staat te bereiden; en daar
„ hy ten vollen overtuigd was, dat wy
„ des te geschikter voor deezen staat zul-
„ len zyn, in denzelven een des te vol-
„ maakter geluk genieten, naar maate
„ wy hier op Aarde onze Ziel tot eene
„ meerdere volmaaktheid zullen hebben
„ gebragt, onze genoegens meer in de vol-
„ maaking van het verstand en van het
„ hart, dan in zinnelyke geneugtens, zul-
„ len hebben gezogt, in één woord, naar
„ maate wy ons voor het Toekomend
„ Leeven, daar tog geene zinnelyke ver-
„ maaken, deezen, welke wy hier op
„ Aarde genieten, gelykvormig, zullen
„ plaats hebben, beter bereiden, ontleen-
„ de hy uit die overtuiging ook redenen
„ om zynen geest allengskens te volmaa-
„ ken, zyne verstandlyke vermogens te
„ scherpen, de geneigdheden van zyn hart

LXXXI. BOEK. — 1795. Toestand in *Leyden* by het naderen der Omwenteling.

„ te zuiveren, en dikwyls op het toeko-
„ mende te denken (*)."

In zekeren voege mag *Leyden* gezegd worden ryp voor de Omwenteling, en, door een zamenloop van omstandigheden, de eerste Stad in *Holland* geweest te hebben, die dezelve daarstelde, zonder zodanige voorbereidzels als wy in *Amsterdam* waarnamen, en ook in andere Steden zullen aantreffen. De aannadering der *Franschen* deedt het aantal der Gemeenebestgezinden te dier Stede wel hoope scheppen op derzelver komst; doch deeze werd verdonkerd door den afstand, op welken zich deezen nog bevonden, en wat hun zou kunnen overkomen, eer zy, te hunner ondersteuning, daar opdaagden. Alles dreigde verwarring, wanneer reeds op den zeven-

(*) Wy hebben niet kunnen nalaaten deeze trekken uit dit Meesterstuk te ontleenen. 't Zelve voert een Tytel, *Lykreden op* PIETER NIEUWLAND, *op den* 24 *van Wintermaand* 1794, *uitgesprooken te Amsterdam, in de de Maatschappy* Felix Meritis, *door* J. H. VAN SWINDEN. Te *Amst.* by P. DEN HENGST 1795. Dezelve gaat vergezeld met eene menigte van Aantekeningen, tot staaving van de vermelde Leevensbyzonderheden, welke met de reeds aangeweezene Leevensschets van den Hoogleeraar BRUGMANS, stoffe tot eene volkomene Leevensgeschiedenis opleeveren van deezen te vroeg weggerukten Vaderlander, die behalven zyn Academie-Tytel *A. L. M. Phil. Doctor, Physices, Mathes. Subl. Architec, Civil & Milit. Hydraul. & Astronomiæ Professor Ordinarius* aan 's Lands Universiteit te *Leyden*, Lid was van de Geleerde Genootschappen te *Gottingen*, *Erfurt*, *Haarlem*, *Utrecht*, *Vlissingen* en *Leyden*.

zeventienden van Louwmaand van den kant van *Utrecht* eene menigte Krygsvolks, met de goederen tot den Legertrein behoorende, de Stad doortrok, en dit alles toeging, zonder eenige beschikking der Regeering, om de goede orde te handhaaven; dit hieldt den volgenden dag aan. De Artillery, en de Bagadie-wagens, behoord hebbende tot het Hoofdkwartier te *Woerden*, 't geen onordelyk na elders de wyk nam, deedt ontrustende gesprekken, en angstvallige vraagen, gebooren worden. — Vraagen, niet of zeer verward en onvoldoende beantwoord. Dit hieldt tot den laaten avond aan, en moest dien nagt een gedeelte des Krygsvolks, en van dien Oorlogssleep, in de Stad verblyven. 'Er liepen gesprekken, dat het Hoofdkwartier zich te deezer Stede zou vesten, en de Prins van HESSEN-DARMSTAD, met acht honderd Ruiters, op de *Doelen* stondt te vernagten. Wat van deezen toeleg moge geweest hebben, bepaalen wy niet. De geheele toedragt der zaake wees uit, dat een vlugtend Leger, zonder orde, de Stad in- door- en uittrok. Eigenaartig reezen hier uit schrikbeelden van roof, plundering, verwoesting, bloedstorting, en wat ysselyks zich daar by laat denken. Onheilen die meest op den kop der Patriotten zouden nederstorten, by de Prinsgezinden steeds beschouwd als de geheime bewerkers van de nederlaage hunner Partye.

LXXXI. BOEK. — 1795.

Omringd van gewapende en ongewapende de Voorstanders van *Oranje*, onder een Stads-

Eerste stap ter

LXXXI. BOEK. — 1795. Omwenteling. Stadsbestuur dit Huis toegedaan; doch thans ter beschuttinge van de Burgery, tegen gevreesden overlast en geweld, werkloos, waagde het rampduchtende gedeelte der Ingezetenen een stap zeer hachlyk in de daad, uit hoofde van de onkunde, waar in zy zich bevonden ten aanziene van de genoegzaame nabyheid der *Franschen*, om dien te ondersteunen; doch genoegzaam verzekerd, dat deeze gelukkende, dit bedryf hun aangenaam zou maaken in de oogen van de geenen, wier komst zy zeker mogten verwagten. —— Een aantal moedige Burgers vergaderde 's voormiddags omstreeks elf uuren in de Herberg het *Zwynshoofd*, om te overleggen, of zy, ter beveiliging van hunne Persoonen en Goederen, in deeze geduchte oogenblikken, iets zouden kunnen doen. Verschillendheid van begrippen deedt deeze zamenkomst vrugtloos scheiden. Omstreeks dien zelfden tyd vervoegden zich eenige Burgers op het Stadhuis: dan door de maatregelen onlangs tegen het inleeveren van Verzoekschriften genomen, was de weg gesloten om eenige voorstellen der Burgeren van dien aart als in dit geval zouden moeten gedaan worden, te hooren. Men wagtte of van wegen de Vroedschap iets zou geschieden; dan vrugtloos, en zonder iets uitgevoerd te hebben, scheidde de Vroedschap om twee uuren, en de Burgers vertrokken.

Voorstellen der Andermaal stondt de Vroedschap, 's avonds ten zes uuren, te vergaderen. Schoon ten be-

bestemden uure byeengekomen, leedt het een uur eer de Raad geopend werd. Weder was een aantal Burgers ten Stadhuize verscheenen, en hadden zy eenige voorstellen in gereedheid. Deezen, dit marren moede, deeden door den Burger JOOST ROMSWINCKEL, dien wy reeds, uit de Geschiedenisſen des Jaars MDCCLXXXVII, als een yverig Voorſtander der Patriotten kennen, het verzoek, dat de Vroedſchap zou vergaderen om eenige voorſtellen van de Burgery te hooren. Voor de vergaderde Vroedſchap ſchilderden deeze Burgers den tegenwoordigen toeſtand der Stad, en vertoogden, dat zy, omringd van Krygsvolk, zonder orde, zonder hoofd, en van 't welk men het ergst moest vermoeden en duchten, niet konden inſtaan voor de rust, de veiligheid van Perſoonen en Goederen, voor de geheele Stad, indien de Schuttery op den tegenwoordigen voet gewapend bleef, en 'er geen andere maatregels genomen wierden. Zy gingen een ſtap verder, en vorderden vier zaaken die zeker de Regeering ſchor in 't oor klonken. — Dat de Geweeren, in den Jaare MDCCLXXXVII, der Burgerye ontnomen, daadlyk werden te rug gegeeven. — Dat, ten einde 'er geen twee tegen elkander werkende Lichaamen in de Stad zouden beſtaan, de tegenwoordige Schuttery daadlyk zou ontwapend worden. — Dat men aan den Bevelhebber der Krygsbezetting, den Collonel HERTEL, daadlyk van deeze maatregelen zou kennis geeven; ten einde

LXXXI. BOEK.

1795.

Regeeringe gedaan.

de-

LXXXI. BOEK. — 1795. dezelve niet te ftooren; maar met zyne onderhebbende manfchappen, tot bewaaring van de rust mede te werken. —— Eindelyk vorderden zy van de Regeering openlegging of 'er eenige en welke orders gefteld waren op het menigvuldig en in wanorde doortrekken des Krygsvolks.

Uitwerking daar van. Naa een onderhoud met den voorzittenden Burgemeester J. GAEL, in 't welk de Burgers J. G. H. HAHN, K. DE PEKKER *Pz.* en anderen, de gedaane Voorftellen fterk aandrongen en onderfteunden, viel, nog dien eigen avond, het befluit tot herftelling der voorige Schuttery. De Stads Commandant kreeg onverwyld van dit befluit kennis, en ten negen uuren gelastte eene Publikatie de toenmaalige Schuttery de geweeren op het Stadhuis te brengen, 't welk dien avond, en gedeeltlyk den volgenden dag, gefchiedde. Het leedt zeer korten tyd of veele leden der voormaals afgedankte en nu herftelde Schuttery verfcheenen gewapend, en bezetten de posten. Schoon men de Geweeren op het Stadhuis bewaard, veel zonder flooten en alleszins gebrekkig vondt, waren ten elf uuren omtrent duizend Burgers in de wapenen. Te middernagt gaf een gedeelte van hun, ten hoogften zeventig fterk, blyk van hunne volvaardigheid en moed, daar zy twee Compagnien Ruiters, die met geweld de Stad wilden doortrekken, met geveld geweer, tegenhielden, en noodzaakten den weg buiten de Stad om te neemen. Buiten dit bedryf viel 'er niets voor, dan

aan dat onmiddelyk naa de gedaane Aankondiging, die de Omwenteling als kort op handen te leezen gaf, het driekleurig *Fransche* Nationaale Lint op veeler hoeden zich vertoonde. —— Een aantal van de Academie-Jeugd was in dit alles niet werkloos; maar onderſteunde de Burgery.

LXXXI. BOEK. —— 1795.

Volksoproeping.

Het werk dus aan den gang gebragt, moest voortgezet. De Gewapende Burgery, de ſteun der Omwenteling, riep 's volgenden daags, by aangeplakte briefjes, alle Ingezetenen in de *Mare Kerk* by een. Verbaazend was de volkstoevloed; de Burger ROMSWINCKEL, die den eerſten ſtap ten Raadhuize gedaan hadt, tradt ook, daar toe verzogt, hier voor, en ſprak de Volksmenigte aan, met een ſterk Vertoog, ingerigt om zyne Toehoorders tot het rustig en bedaard betragten van de Pligten eens vryen Volks aan te maanen (*).

't Zelve tot de Omwenteling opgewekt.

De vergaderde Burgers beraamden, naa die opwekking, om een twintigtal Perſoonen te benoemen, die, naa alvoorens op last der Burgery, de tegenwoordige Vroedſchap ontſlaagen te hebben, voor zeker be-

(*) *Aanſpraak gedaan door* JOOST ROMSWINCKEL, *op Maandag des Naamiddags ten drie uuren* 30 *Nivose of* 19 *Jan.* 1795 (oude ſtyl) *in de Maare Kerk der Stad Leyden, aan Leydens en Neerlands Inwooners, by gelegenheid dat Leydens Burgery op den grondſlag der Vryheid den voorigen dag gelegd, de middelen beraamen zoude om rust en voorzienige orde daar te ſtellen.* Te *Leyden* by HERDINGH EN DU MORTIER.

LXXXI. BOEK. 1795. bepaalden tyd, den Raad der Gemeente zouden uitmaaken. De Burger ROMSWINCKEL hadt, in opgemelde Aanspraak, zyne Medeburgers aangemaand, „ om, zonder „ onderscheid, die geenen te verkiezen, „ die naar waarheid gezegd konden wor- „ den het oordeel te hebben toereikende „ tot de te vervullene Posten — om zon- „ der eigenbelang, zonder betrekking van „ maagschap, of van afhanglykheid door „ handwerk of beroep, het bewind van zaa- „ ken, voor eene wyl tyds, den zulken op te „ draagen;" en dezelve besflooten met de be- tuiging, „ GOD, die in den Hemel woont, „ ik staa, met dit Volk, voor uw heilig „ aangezigt, hoor myne woorden, vervul „ myne wenschen, en laat de Eed, dien „ ik, in uwe geduchte tegenwoordigheid, „ en in 't aanzien van dit Volk aflegge, „ welbehaaglyk in uwe oogen zyn. —— „ Ik zweer, dat ik, naar vermogen, zal „ helpen handhaaven de eeuwige en on- „ vervreemdbaare Regten van den Mensch, „ gegrond op Vryheid en Gelykheid; dat „ ik my zal onderwerpen aan allen wet- „ tig gezag, uit den boezem van het Volk „ voortgevloeid. Ja, dat ik het algemeen „ belang, zelfs met agterstelling van myn „ eigen, zal behartigen, des noods met „ opoffering van Goed en Leeven!"

Verkiezing van het Stadsbestuur. Geen wonder dat deeze Voorganger in de Volkszaak, met eenpaarige stemmen, tot Lid van den Raad verkoozen wierd; dan bleef hy, ondanks den sterksten aandrang, ten betoone van de volstrekte belangeloos- heid,

heid, waar mede hy zich de belangen zyner Medeburgeren hadt aangetrokken, voor deeze post volstandig bedanken. By meerderheid van stemmen werden vervolgens gekoozen, JACOB GEORGE HIERONIMUS HAHN, LOUW VAN SANTEN, ADRIAAN HARTEVELD, STEVEN JACOB VAN LANGEN, FREDERIK VAN LEYDEN, JAN VAN ROYEN, NICOLAAS BUCALLE, WILLEM COSTERUS, NICOLAAS VAN LEEUWEN, BOUDEWYN VAN REES, ANTHONY CORNELIS VAN BOMMEL, JAN KOPS, JAN VAN GEUNS, JACOB BLAUW, PIETER VAN LELYVELD *Pz.*, DIRK WORMER, ANTHONY DIEDERIK VAN DEN SANTHEUVEL, PIETER VROMANS, ABRAHAM MUSKETIER en PIETER LEONARD VAN HEILMAN (*).

LXXXI. BOEK. 1795.

De oude Regeering afgezet.

Voor zo verre dit gekoozen tal Burgers tegenwoordig was, verzogten zy, naa zich verzameld te hebben, nog dien eigen avond, Vergadering der Vroedschap. Deeze kwam byeen. De Burger JAN KOPS, onder de benoemden ten Voorzitter gesteind, deedt de Vroedschap de onaangenaame, doch wel verwagte, boodschap, dat zy te gader het vertrouwen der Burgerye verlooren hebbende, uit naam derzelve, thans van hunne Posten ontslaagen werden; met bygevoegde verzekering, dat zy, als

(*) Op deeze naamlyst vinden wy drie *Christen-Leeraars*, B. VAN REES, één der *Remonstrantsche* Leeraaren te dier Stede, en J. KOPS en J. VAN GEUNS, de twee Leeraars der *Doopsgezinde* Gemeente.

LXXXI. BOEK. 1794.

Vyand (*); de *Haarlemsche* Burgery over 't algemeen, schoon het 'er aan geen *Prinsgezinden* ontbrak, en men in veele berigten, die Stad betreffende, der zodanigen aantal veel te klein gesteld hebbe, betoonde geene genegenheid tot dit werk, en bleef zich gelyk in Patriottische bedryven, waar over dezelve by deezen zo hoog gepreezen, als by geenen sterk gewraakt werd.

Een Vergaderplaats der Patriotten gestoord.

De Leesgezelschappen hadden 'er veel opgangs gemaakt (†). Vier dusdanige beslooten Byeenkomsten, ten huize van Tappers, waren in Oogstmaand gestoord, en de Tappers, nevens de Herbergiers, wel streng bevolen, zulke Vergaderingen aan hunne Huizen niet toe te laaten. Men bedagt weinig dagen naa die stoorenis, om een Huis, tot dit einde, op het *Klein Heiligland* te huuren, en daar te vergaderen. „ Dit hadt," gelyk de Regeering, in een Verbod deswegen, zich liet hooren, „ niet „ kunnen nalaaten, zo uit hoofde van het „ zamenstel der zo zeer in Staat als in „ Betrekking van elkander verschillende „ Persoonen, mitsgaders van het zo aan„ merkelyk en spoedig vermeerderd aan„ tal van dezelve, de aandagt van hun „ Ed. Groot Agtbaaren tot zich te trek„ ken, en te doen besluiten om de Dis„ solutie van gemelde Byeenkomst te or„ don-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 388.
(†) Zie wegens derzelver Verbod hier boven bl. 67.

met algemeene toejuiching beantwoord. Een dans rondsom dien Boom strekte door vermenging van Standen ten zinnebeeld van Gelykheid.

LXXXI. BOEK. 1795.

De inkomst van *Fransche* Husaaren verving deeze vrolykheid. Zy schaarden zich voor het Raadhuis. De Commandant, by de Municipaliteit ingeleid, ontving van den Voorzitter den Broederkus. Ondertusschen weergalmde de *Breestraat* van het geroep, *Vivat de Fransche Natie! Vivat de Fransche Republiek!* door de *Franschen* beantwoord met *Vivat de Hollandsche Republiek!* Zo wilde men de beide Volken openbaar verbroederen. Welhaast werden deeze Voorloopers van ander *Fransch* Krygsvolk gevolgd, allen by de Burgers gehuisvest, die, schoon aan zulk een onthaal van Krygslieden ongewoon, over 't algemeen, die gasten met genoegen ontvingen.

De *Franschen* komen in *Leyden*.

De Academie-burgers, die van den aanvange deel in de Omwenteling genomen hadden, plantten een Vryheidsboom voor de Academie, deeden om denzelven een vrolyken dans, en trokken voorts, met vliegend Vaandel en Muzyk, door de Stad.

Vryheidsboom der Studenten.

Was de Regeering van *Haarlem* onder de volyverige te tellen in het werven, en de bevordering van de wapening der Landzaaten; booden zich, te dier Stede, de Burgemeester Josias Eckhard en de Secretaris Willem van Hogendorp aan tot Voorgangers der Uittrekkenden tegen den

Gesteldheid te *Haarlem*

LXXXI. BOEK. 1794. zen eenige beweeging, zulks was niet te bevreemden, dewyl de toehoorers van onderscheidene begrippen, verschillend over de Leden daar vergaderende spraken.

Leesbibliotheek voor den Gemeenen Man daar opgerigt. Te midden der stormen, welke veele Gezelschappen ten deezen Jaare beliepen, was hier ter Stede, gelyk elders in deeze Gewesten, het Departement der Maatschappye *Tot Nut van 't Algemeen* niet alleen in stand gebleeven en aangegroeid; dan ook hadt 'er eene werkzaamheid plaats gegreepen, welke als nieuw, eenige melding verdient, te meer daar het aanleiding gaf om die zelfde zugt ter Volks-onderrigting, vervolgens in andere Departementen deezes wydstrekkenden Genootschaps op te wekken. Een der werkzaamste Leden van het *Haarlemsch* Departement viel het in den zin, een *Lees-Bibliotheek* op te richten, ten dienste van den mingegoeden Burger, waar uit dezelve voor niet, van tyd tot tyd, zynen leeslust zou kunnen verzadigen, in zodanige Werken, welke zorgvuldig verkoozen werden, met vermyding van alle die Godsdienstige of Staatkundige Geschillen behandelden. De inagtneeming van dien regel met de openlyke uitgave der Boekenlyst, stelde dit ontwerp schootvry voor belemmeringen, anderzins met rede, ten deezen dage, te duchten. Boven verwagting slaagde die nieuwe tak van werkzaamheid tot verspreiding van nutte kundigheden. Het aantal Leezers en Leezeressen, 't welk, by de eerste openzetting, zich opdeedt, ging de

ver-

verwagting, verre te boven, en groeide zodanig aan, dat men rede hadt bezorgd te weezen, om de menigte te vergenoegen. Dan dit werd voorgekomen door meer Penningen ten deezen hunne einde te bestemmen; en vondt die inrigting zo veel byvals, dat milde Giften en in Geld en in Boeken van Menschenvrienden, zo Leden der Maatschappy, als anderen, de Bestuurders in staat stelden, om de gewenschte uitbreiding aan dit middel ter Volksverlichting te geeven. En de soort van Menschen, die hunnen leeslust toonden, en de keus der Boeken, voldeeden hun, die dit werk op zich genomen hadden, ten vollen (*).

LXXXI. BOEK. 1795.

Zo zeer als eenige Stad hadt *Haarlem*, deel genomen in algemeene maatregelen, en werkzaamheden tot het daarstellen eener Omwentelinge (†). Meer Stedelyk hadden de Burgers CORNELIS LANGKAMP, JAN VAN STYRUM, JAN WILLEM DRUYVESTEIN, JAN HERMAN DE LANGE, JACOB JAN CAMBIER, ADRIANUS VAN ROOY, IZAAK CORNELIS STERK, JOOST VAN ST. ANNELAND, JACOB PENNINCK HOOFD, JAN VAN WALRÉ, KOENRAAD HOVENS, PIETER LEONARD VAN DE KASTEELE, WILLEM ANNE LESTEVENON, ... ADRI-

Leden van een Omwenteling voorbereidend Gezelschap.

(*) *N. Algem. Konst en Letterbode* II. D. bl. 124. Terwyl wy dit schryven in 1802, is deeze Inrichting nog in bloeijenden stand; en heeft by verscheide Departementen dier Maatschappye navolging gevonden.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII D. bl. enz.

LXXXI. BOEK. — 1795. ADRIAAN DE WAAL MALEFYT, JOHANNES ENSCHEDÉ en JAN WILLEM VOS, Lieden van onderscheiden rang in den Burgerstand en tot verschillende Christen-genootschappen behoorende, een Gezelschap gevormd. Het hoofdoogmerk was, om, indien by der *Franschen* aannadering, de tegenwoordige Regeering de posten mogt verlaaten, alle regeeringloosheid te voorkomen, en met een Regeerings Reglement by voorraad gereed te zyn.

Nadere schikkingen om die te doen standgrypen. Het bovengemelde stooren der Leesgezelschappen, en der Burgerbyeenkomst, waar van wy gewaagden (*), bragt eene geheimer gevormde Verbintenis, en die zich tevens wyder tot in de nabyheid der Stad uitstrekte, te wege. Aan de daar toe verzogten, gaf men te verstaan, dat het misschien door het intrekken der *Engelschen*, of door andere oproerigheden, voor de veiligheid der Stad en derzelver Inwoonderen, ten eenigen tyde, noodig zou kunnen worden, dat men, ter voorkoming van opdaagend geweld, zich in staat stelde. Hun werd afgevraagd of zy, daar toe geroepen wordende, zich als Mannen van Eer, verbonden, zo goed gewapend als mogelyk was, op te komen? De afgevraagde belofte was woordlyk van deezen inhoud; „ Ik verbind my, op myn woord „ van Eer, en by alles wat my lief en „ dierbaar is, my, als een regtschaapen „ *Nederlander*, kragtdaadig, ja, des noods ge-

(*) Zie het boven bl. 180.

„ gewapenderhand, te zullen verzetten tegen allen overlast en geweld, die my of anderen myner Medeburgeren, welke staatkundige begrippen zy ook aankleeven, van wegen de *Engelsche* Troepen, of het misleid Gemeen, zouden kunnen aangedaan worden; en generaalyk in alles te zullen medewerken ter bewaaring van Rust en Orde, en ter bevordering van de waare belangens des Vaderlands."

LXXXI. BOEK. 1795.

Welke Steden hier van verwittigd.

Van dit plan, en het besluit, om, naa het ontvangen eens zekeren berigts, dat de *Franschen* daadlyk binnen *Utrecht* waren getrokken, de Omwenteling te *Haarlem* te onderneemen, liet men de Nabuursteden *Leyden*, *Amsterdam* en *Alkmaar*, niet onkundig; maar deelde het, zo veel noodig, ter helft van Louwmaand mede, met aanmaaning tot eene dergelyke onderneeming. Dit strekte zich tot eenige nabyliggende Dorpen uit. Hier op ontvingen die van *Haarlem* voldoende berigten eener sterke genegenheid, om, zo verre de plaatslyke omstandigheden zouden gedoogen, mede te werken.

Plan ter Omwentelinge.

Zestig Volks-clubs bestonden 'er in *Haarlem*, zodaniger wyze verordend, dat zy met een gemeenschaplyken band verbonden waren, en kennis van elkanders verrigtingen droegen. By het naderen van het tydstip, waar op het gemaakte Omwentelingsplan moest werken, den vyftienden van Louwmaand, was 'er eene algemeene oproeping van de Leden deezer

LXXXI. BOEK. —— 1795. Verbintenisse. Zy hoorde het Voorstel, „ Of zy, by de nadering onzer *Fransche* „ Vrienden, bereid waren, de wapenen „ ter herwinning hunner Vryheid op te „ vatten ?" Groot was de bereidvaardigheid. Doch het aantal vondt men, by nader overweeging, te sterk om hetzelve, zonder te vroege ontdekking van het oogmerk, en verwarring te gelyk, aan te voeren. Men bepaalde, uit ieder Club, vier Leden te neemen; welk honderd veertig Burgers men oordeelde toereikende te weezen om het werk aan te vangen; terwyl de overige Leden zich gereed zouden houden, om op een te bepaalen sein, den eersten ter hulpe toe te snellen. Zo sterk was de drift om tot dit tweehonderd en veertigtal te behooren, dat men in de meeste Clubs, ten einde elk genoegen te geeven, de keuze by het lot deedt. Alle mogelyke schikkingen om dit plan met kragt door te zetten, en gelukkig te doen uitvallen, werden gemaakt; doch door de schielyke aannadering der *Franschen*, en de vlugt onder het overschot des Legers van den Staat, onnoodig bevonden.

De uitvoering draagt eenigzins. De Aanspoorings Brief van den Generaal DAENDELS, om zich niet aan de *Franschen* als Overwinnaars te onderwerpen; maar als een Volk, dat zich zelven hadt vrygemaakt, den *Franschen* Broederen aan te bieden (*), baarde eene sterke werking om

(*) Wy hebben dien korten Brief te leezen gegeven, in onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl.

LXXXI. BOEK. 1795.

om onverwyld de Omwenteling aan te vangen; dan de onzekerheid, waar in men verkeerde, ten opzigte van het overschot des Staatschen Krygsvolks, welke, het Hoofdkwartier te *Woerden* verlaaten hebbende, gezegd werd op *Leyden* getoogen te zyn, om door *Haarlem* naa *Amsterdam* verlegd te worden, maakte het ongeraaden. Doch de geheele verstrooijing deezes Krygsvolks nam die zwaarigheid weg, en ontvingen de *Haarlemmers*, zo van *Leyden* als van *Amsterdam*, berigten, dat de Omwenteling te eerstgemelde Stede, genoegzaam voltooid, en in de laatstgemelde aan den gang was, met aanmaaning om met dit werk niet te marren.

De Omwenteling aangevangen.

Zodanig een kennisgeeving was nut, dan geen spoorslag hadden de vuurig verlangende en onophoudelyk werkzaame *Haarlemmers* noodig. Kort naa middernagt tusschen den achttienden en negentienden van Louwmaand werden de Leden der dirigeerende Club verzogt aan het Huis van den Burger LESTEVENON zamen te komen. 's Naamiddags te vooren was de Revolutionaire Club, daar reeds vergaderd geweest. Hier vervaardigde men met woelige drukte, alles, noodig tot het daarstellen der Omwenteling. Naa vier uuren 's morgens werden zes Clubs opgeroepen, om zich te verzamelen in het Logement de *Oude Goude Leeuw* in de *Zeilstraat*, niet wyd van het Stadhuis, en in de *Doelen*.

Geene zamenroeping der toenmaalige Regeeringe, gelyk elders, vondt men raadzaam;

LXXXI. BOEK. — 1795. zaam; maar bepaalde, dat eene Commissie zich by ieder der twee zich in de Stad bevindende Burgemeesteren, zou vervoegen, om den last der Afzettinge te volvoeren: terwyl eene andere by den Commandant der Krygsbezettinge het noodig gekeurde, en dit ten half zeven in den morgen zou verrigten.

De Burgemeester P. Vermeulen ontslaagen.

De Burgers Dr. BARTHOLOMEUS TERSIER en J. ENSCHEDÉ toogen, onder geleide van twaalf gewapende Burgers, na den toen voorzittenden Burgemeester PIETER VERMEULEN. In dit zo onverwagte als hem onaangenaame morgenbezoek, gaven zy hem, uit verscheide Brieven, den voorgaanden avond ontvangen, berigt van het gebeurde in de nabuurige Steden *Leyden* en *Amsterdam*; deeden hem de weete van de aanschryvingen door Gecommitteerde Raaden aan de Commandanten der *Hollandsche* Guarnisoenen om aan de *Fransche* Troepen geen wederstand te bieden; de Brief van den Generaal DAENDELS laazen zy hem voor. Verrigtingen gevolgd van het Verzoek om eenen Lastbrief te tekenen aan den Commandant der Krygsbezetting, inhoudende, dat deeze zich met de handelingen der Burgerye niet moest bemoeijen, en de twee Veldstukken, voor de Hoofdwagt staande, overleeveren. Het bevel aan den Commandant tekende VERMEULEN, dit was 's Mans laatste Burgemeesterlyke verrigting; want oogenbliklyk daar op stelden zy hem het vervaardigd Biljet, zyn ontslag van alle Regeerings-pos-

posten behelzende, ter hand; met bywoeging dat dusdanig een onverwyld aan alle de Regenten en Ministers zou worden overgeleverd. Onderwerping aan dit lot was eene onvermydelyke noodzaaklykheid geworden. Te zyner gerustftelling gaven de Burgers, die deezen last volvoerden, ten flot te verftaan, dat zes Burgers, ter beveiliging van zyn perfoon en goederen, voor eerst, ten zynen huize zouden blyven.

LXXXII BOEK. — 1795.

M. WIARDI ontflaagen.

Een dergelyk Burgergeleide bragt, ten zelfden tyde, de Burgers KOENRAAD HOVENS en GOEDSCHALK KORS, ten huize van MEINDERT WIARDI, de andere zich in de Stad bevindende Burgemeester. Deezen op voorgemelde wyze van den toedragt der zaaken onderrigt, lieten zy, ten overvloede, een dergelyken Lastbrief aan den Commandant tekenen, en reikten hem den Ontflag-brief over. Wel noode aangenomen; doch waar aan geen weigeren viel.

Handelingen met den Commandant SWANENBURG.

Om den last by den Collonel SWANENBURG, Commandant der Krygsbezetting, af te leggen, waren benoemd de Burgers LESTEVENON, DE LANGE, VAN STYRUM en JAN JONKHEER; zy gingen ten diens verblyve, vorderende, by de ontvouwing van den ftand der dingen, dat zyn onderhebbend Krygsvolk, by gelegenheid dat de Burgery zich zou vry maaken, zich tegen dezelve niet zou verzetten, of ergens in hinderlyk zyn. Onder het gefprek, waar in de Collonel eenigen tegenftand boodt om den gedaanen eisch op

LXXXI. BOEK. — 1795. op te volgen, kwam de Lastbrief door den geweezen Voorzittenden Burgemeester VERMEULEN geteekend. Wat na by, hoe zeer hy vreesde, op zyn woord van Eer, beloofde, „ dat het Guarnisoen, als „ het niet beledigd werd, zich met de „ Burgery niet zou bemoeijen."

De Omwenteling onverwagt daargesteld. Zo ver was, in den vroegen Wintermorgen, het werk der Omwenteling gebragt, met zo veel stilte, dat buiten de Bewerkers, en die 'er onmiddelyk deel aan hadden, de meesten, ingevolge van de voorgemaakte schikkingen, de Burgers van *Haarlem* deeze dingen vernomen hadden, en, tot hunne uiterste verbaasdheid, by het ontwaaken, en ter straate uitzien, veelen met de *Fransche* Nationaale Coquarde zagen loopen; terwyl niet weinigen gewekt waren door Burgers, die ten huize intraden, met het zeggen: *de Stad is vry!*

Wapening der Burgeren. Dra krioelden de straaten van Burgers, die, by gebrek aan een genoegzaam aantal Geweeren, zich met Knodsen en ander Wapentuig, 't welk zy gereedst by de hand vonden, voorzien hadden. De Burgers op de *Doelen* vergaderd, bragten de twee Stukken Kanon van daar, in volle gereedheid, voor het Stadhuis. De Burgery formeerde zich inmiddels in kleine Compagnien, verkiezende hunne eigene Opper- en Onder-officieren.

Bekendmaaking aan de Burgery. Van wegen het Committé Revolutionair hadt de Burger J. C. STERK, den Burger W. VAN SYPESTEYN, Stads Secretaris by de nu afgezette Regeering, verzogt om die

die post voor de Burgery waar te neemen. Sterk was de toeloop na de *Groote Markt*, het tooneel, waar men mogt verwagten, dat nieuwe rollen in 't openbaar zouden gespeeld worden, door hun, die dus lange het groote werk van deezen dag meest in stilte voorbereid hadden. Onder gelukwenschingen, handdrukkingen, zagen zy de beweegingen der op nieuw in haast gevormde Schuttery. *Zy* hoorden door den gemelden Burger Secretaris eene Bekendmaaking van deezen inhoud afleezen. LXXXII BOEK — 1795.

„ Gelyk de Commissarissen der *Fransche* Republiek het Volk van *Nederland* hebben aangemaand om zich te ontslaan van het Juk, waar onder het tot hier toe zugtte, en deeze aanmaaning thans ten sterksten wordt aangedrongen, in eenen Brieve van den Generaal DAENDELS, geschreeven uit *Leerdam* den zeventienden deezer; by welke de Burgery van deeze Stad by naame wordt gesommeerd en opgeroepen *om zich vry te verklaaren*; zo hebben eenige Burgers van deeze Stad, die zich zints eenigen tyd, belast hebben met de zorge, om in een Tydstip, zo als wy heden beleeven, voor aller welzyn te zorgen, deeze Omwenteling begonnen. Zy noodigen alle hunne Medeburgers, om zich by hun te voegen. Hun aller belang dringt hun daar toe; het Tydsgewricht eischt spoed, en eensgezindheid. De Leden van het tegenwoordig Bestuur kunnen niet dan gehaat zyn by de *Fransche* Re-

LXXXI. BOEK. 1795 „ Republiek; ook deeze Burgery kan op „ hun niet vertrouwen; wy moeten hun „ dus vervallen verklaaren van alle Pos„ ten, en invloed op de Regeering.

„ De eerste stap door het Volk te doen „ is het vormen eener geregelde Gewa„ pende Magt; dat dus allen, die de Vry„ heid en het Vaderland liefhebben, zich „ vervoegen by die Gewapende Medebur„ gers, welke zich het eerste, tot aller be„ houd, gewaagd hebben; dat zy, die „ niet willen, hun Geweer nederleggen, „ en deezen Voormiddag op den *Doelen* „ brengen, met byvoeging hunner Naa„ men; op dat men geen sterker midde„ len noodig hebbe om het hun te ont„ neemen.

„ Vervolgens moeten wy zorgen voor „ het Provisioneel Burgerlyk Bestuur. Om „ dit te regelen, worden alle Ingezetenen „ uitgenoodigd, om deezen naamiddag te „ verzamelen in de *Groote Kerk*, waar men „ U een Ontwerp daar toe zal voorhou„ den. Inmiddels worden alle Beampten, „ die geene waarschuwing tot het tegen„ deel bekomen hebben, aangemaand hun„ ne Posten te blyven waarneemen, op dat „ de Rust en Orde, zo veel mogelyk, be„ waard worde; gelyk van wegen de Ge„ wapende Manschap alle mogelyke verze„ kering wordt gegeeven van veiligheid „ van Persoonen en Goederen."

De Vryheidsboom geplant. Een algemeen drievoudig Hoezee! deedt het Marktveld weergalmen. Woelens vol bleef het daar. Men bragt 'er een Boom, die

die de Vryheidsboom zou betekenen, en met veel moeite in den grond gezet, danste men juichende, in vermengde reyen rondsom denzelven. Thans wapperde de Nationaale Cocarde op de meeste hoofden; wie dezelve niet droeg, gefchiedde geen leed, zelfs ontving hy geen ongunftigen oogflag; dan der zodanigen getal verminderde van tyd tot tyd.

De Burgers vergaderen in de Kerk.

Onder dit bedryf en gewoel fleet men den Voormiddag, en fcheen ongevoelig voor de nypende koude. Naauwlyks gunden veelen zich tyd tot middagmaalen: want welhaast was het beftemde uur om in de *Groote Kerk*, volgens de gedaane en nu overal aangeplakte Oproeping, te verfchynen, daar, en ftroomde de Burgermenigte dat ruim Kerkgevaarte, met zulk een getal in, dat het, ten bepaalden uure, op alle hoorbaare plaatzen met Burgers gevuld was, brandende van nieuwsgierigheid om de voorftellen, waar by zy allen zo veel belangs hadden, te hooren.

Voorftel daar gedaan.

De Burgers, die het werk der Omwentelinge beraamd en dus verre, met eenen gewenschten uitflag, volvoerd hadden, verfcheenen. De oudfte hunner, K. Hovens beklom den Predikftoel, en liet zich aan de luisterende Volksmenigte op deezen trant hooren —— „ Wy zyn hier byeen- „ gekomen, Burgers! ter overweeginge „ van zeer gewigtige zaaken —— zaaken „ van geen minder aanbelang, dan de be- „ veiliging onzer Perfoonen en waardfte „ Panden; dan het gerust en vry genot

LXXXI. BOEK. 1795.

„ onzer Bezittingen; dan de verzekering „ onzer onvervreemdbaare Regten, ons „ als Menschen en als Burgers onbetwist- „ baar eigen.

„ Laaten wy, met bedaardheid en ernst, „ deeze belangryke handelingen verrig- „ ten. — Laaten wy, daar de banden „ der Maatschappy, in welke wy tot hier „ toe leefden, verzwakt en losgemaakt „ zyn, eene nieuwe Maatschappy vormen, „ gegrond op *Vryheid* en *Gelykheid*.

„ Wy bezeffen, dat geene Maatschap- „ py bestaan kan, zonder Orde, zonder „ Wetten; dat deeze niet kunnen gehand- „ haafd worden, dan onder het Bestuur „ van kundige en deugdzaame Mannen; „ doch deeze Mannen niet wettiglyk de „ zaaken der Maatschappy kunnende be- „ stuuren, dan na dat zy door de vrye „ Stemmen der Gemeente daar toe ver- „ koozen zyn, zo bezeffen wy tevens, „ dat onze eerste zorge zyn moet zoda- „ nige Mannen te verkiezen. Geen Rang „ of Staat, geen verscheidenheid van Gods- „ dienstige Begrippen, daar alle Burgers „ *Gelyk* zyn, moet onze keuze bestuu- „ ren; maar alleen Deugd, Kunde en „ Braafheid.

„ Laaten wy dan hier toe overgaan, „ en tevens om eenige schikkingen vast „ te stellen, welke ons ten regel kunnen „ dienen, tot zo lange door 't geheele Volk „ van *Nederland* eene algemeene Verga- „ dering zal aangesteld en gemagtigd zyn, „ en deeze Vergadering Verordeningen

„ en

„ en Wetten zal gemaakt hebben, maar „ welke wy ons vervolgens zullen te gedraagen hebben. LXXXIII. BOEK. 1795.

„ Zommigen onzer Medeburgeren, die „ het tydstip, 't welk wy heden beleeven, „ zints eenige weeken te gemoet zagen, „ ontwierpen eene Schets van zodanige „ provisioneele schikkingen, om die aan „ uw vry en onbelemmerd Onderzoek „ voor te draagen.

„ Verleent aan derzelver voorleezing „ uwe aandagt."

De Burger W. VAN SYPESTEYN verving den Spreeker met de voordragt van dit Stuk, uit XXII Artykelen bestaande (*). Op de voorleezing volgde deeze Aanspraak; — „ Ziet daar Burgers! wat men „ ter overweeginge U dagt voor te stellen; „ laat het opheffen uwer handen het te„ken zyn uwer goedkeuringe; en wie „ van U tegenwerpingen mogt hebben in „ te brengen, wordt genoodigd zulks te „ doen: alleen herinnert U, dat deeze „ Schikkingen slegts voor zeer korten tyd „ zyn, en dus ook het gebrekkige dat 'et in „ mogt zyn, ras zal ophouden te werken." Regeeringsreglement voorgedraagen,

Eén Burger maakte eene korte aanmerking, welke bleek gegrond te zyn: dewyl de Secretaris eene doorgehaalde en veranderde plaats niet wel geleezen hadt. Dit opgehelderd en te regt gebragt zynde, gaf de Volksmenigte, door het opsteeken hun- Goedgekeurd.

(*) *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* I. D. N. 12.

LXXXI. BOEK. 1795

hunner regterhanden, gepaard met een herhaald Hoezee! haare toestemming op het voorgedraagene Regeerings Reglement.

Commisſie van onmiddelyk Bestuur aangesteld.

Waar op de Secretaris hervatte: —— „ Welaan Burgers! zo hebben wy onze „ Verordening goedgekeurd, maar welke „ wy ons voor eerst te gedraagen hebben, „ nu is noodig dat wy eene Commisſie „ benoemen, welke tot overmorgen, de „ Rust en Veiligheid kan handhaaven, „ bekragtigen en in werking brengen. De Commisſie door hem voorgesteld, bestaande uit de Burgers KORNRAAD HOVENS, PIETER JACOB VAN EYBERGEN, PIETER LEONARD VAN DE KASTEELE, CASPARUS HENRICUS VAN HEIMENBERG REUVENS, JAN TEDING VAN BERKHOUT, PETRUS JOSEPHUS HONORÉ en QUIRINUS BOUWHUIZEN, droeg de onverwylde goedkeuring der Burgeren weg, en vingen zy het toevertrouwde werk, met allen yver aan. Alles liep met eene ongestoordheid af, aan de genomene maatregelen en het kloek beleid te danken.

Vergaderingen om Kiezers te maaken, en komst der *Franschen.*

Gemaakte schikkingen, overeenkomstig het goedgedeurde Plan van Stadsregeering, deedt, den twee en twintigsten, de Burgers in zes Wyken zamenkomen tot het maaken van Kiezers, om vier en twintig Persoonen te benoemen tot Municipaliteitsleden, voor den tyd van twee Maanden, zonder eenige Wedde. Talryk waren deeze Vergaderingen, vreeemd was het werk, en de strenge koude maakte het in de Kerken, tot de zamenkomsten bepaald,

by-

bykans onuitvoerbaar. — Intusschen waren 'er *Franschen* ter Stad ingekomen. Over de schamele vertooning, welke deeze Overwinnaars maakten, stondt elk versteld; doch zy betoonden onmiddelyk Krygslieden te weezen; een klein voorval ten dien eigen dage, gaf 'er blyk van. Terwyl men vergaderd was om Kiezers te benoemen, verspreidde zich het gerugt, dat 'er een hoop onzer voorige Soldaaten op weg en na *Haarlem* in aantocht was. Ylings spoedden de *Franschen* derwaards. Gewapende Burgers vervoegden zich by hun. De ontwapening dier Krygslieden volgde op het oogenblik der ontmoeting.

LXXXI. BOEK. — 1795.

De Wyken benoemden hunne Kiezers, en bragten deezen als Municipaliteitsleden de volgende vier en twintig Persoonen uit, PIETER LEONARD VAN DE KASTEELE, WILLEM ANNE LESTEVENON, JAN TEDING VAN BERKHOUT, JAN VAN STYRUM, JACOB JAN CAMBIER, KORNRAAD HOVENS, JAN HERMAN DE LANGE, JAN WILLEM DRUYVESTEYN, JOHANNES ENSCHEDÉ, CORNELIS ASCANIUS VAN SYPESTEYN, HENDRIK ANDRÉ PARVÉ, PETRUS JOSEPHUS HONORÉ, PIETER JACOB VAN EYBERGEN, CORNELIS PIETER ELOUT, DANIEL JACOBUS CANTER CAMERLING, PIETER KOPS *Goedschalksz.*, PIETER HERMANUS KLAARENBEEK, JAN VAN WALRÉ, GOEDSCHALK KOPS, HERMAN GERLINGS, BARTHOLOMEUS TERSIER, CASPARUS HENRICUS VAN HEIMENBERG REUVENS, WILLEM PHI-

Benoemde Municipaliteitsleden.

XXXXI. BOEK. — 1795. PHILIP KOPS, DAVID HOEUFT. — Tot Plaatsvervangers, by ontvalling van een of meer der benoemden vondt men aangesteld ANTONI KREPS, IZAAK CORNELIS STERK, JOHANNES PETRUS KUENEN, ADOLF HESHUIZEN, CORNELIS CONSTANTYN VAN VALKENBURG, ABRAHAM VOS *Jacobusz.*, OTTO LEWE en JACOB HOOFMAN.

Aart deezer Verkiezing. In deeze Verkiezing straalde de zugt van *Haarlemsch* Burgery door voor eenige Leden der Regeering, in den Jaare MDCCLXXXVII, van hunne Posten verlaaten; voorts dat zy, zonder zich tot eenige Godsdienstige Gezindheid te bepaalen, de keuze op die uit verschillende Christen-Genootschappen hadden laaten vallen. Van de verkoozene Municipaliteitsleden vielen af de Burgers JAN VAN STRUM en JACOB JAN CAMBIER, de eerste tot Hoofdschout, en de tweede tot Commandant der Gewapende Burgermagt benoemd, als mede GOEDSCHALK KOPS, Broeder zynde van PIETER KOPS *Goedschalksz.*; en de Burger KREPS, uit hoofde van Lichaamszwakte zich verschoonende, en werden, in dier plaatzen, beëedigd de Burgers STERK, KUENEN en HESHUIZEN.

Geregelde afloop. Hier mede hadt de Omwenteling en Regeeringsverandering in *Haarlem* haar volle beslag. Alle welmeenende Burgers betuigden en betoonden deswegen hun genoegen, en de geregeldheid, met welke alles toeging, droeg den lof weg van allen, die getuigen geweest waren van eene zo groote verandering, op die wyze daargesteld. —

Ge-

Gegrond is de lof door den Burger ROGGE aan de schikkingen te *Haarlem* gegeeven, wegens het Provisioneel Reglement, daar, op voorgemelde wyze, ingevoerd, „ dit, hoe onvolkomen ook," schryft hy, „ was het egter, dat deeze Stad van alle „ overige zeer voordeelig onderscheidde, „ en dat men ook als den grondslag mag „ aanmerken van die orde, rust en bedaard„ heid, welke in dezelve zo bestendig ge„ heerscht heeft, en haar de weezenlyk„ ste vrugten van de nieuwe orde van „ Bestuur vroeger en vollediger, dan „ eenige andere Stad, heeft doen smaa„ ken. Door de daadlyke invoering van 't „ zelve, gewenden zich de Burgers inzon„ derheid om, op eene ordenlyke en re„ gelmaatige wyze, hunne regten uit te „ oefenen (*)."

LXXXII. BOEK. 1795.

Gestroolde Geschriften te *Schiedam*.

Schiedam mag onder de weinige *Hollandsche* Steden geteld worden, die zich, zonder daadlyke hulp der *Franschen*, een nieuw Stadsbestuur verschaften, en verdient dus eene plaats, by die op deezen voet het werk der Omwentelinge daarstelden. De tweespalt was te dier Stede groot geweest, en kreeg dezelve, ten tyde van der *Franschen* aannadering, aan de zyde der misnoegden op de tegenwoordige Regeering, nieuwe kragt. Reeds in Wynmaand ontdekten zich de spooren van zugt tot verandering. Op den stoep van het Stadhuis

(*) ROGGE *Geschiedenis der Omwentelinge* bl. 305.

LXXXI BOEK. — 1795.

huis vondt men een Stukje, getyteld *Aanmaaning ter verdeediging en verzetting van Neerlands Burgers tegen de Geweldenaaryen der Engelschen.* Twee dagen laater was door de Stad 's morgens een aantal van deeze Aanmaaning gestrooid, en 's avonds voor het Stadhuis een ander Geschrift uit denzelfden hoek gewaaid, ten opschrift hebbende *De Patriotten aan hunne misleide Medeburgers.* Dit strooijen van papieren hieldt eenige dagen aan. De waakzaamheid om den verspreider te ontdekken verdubbelde, en slaagde door op de daad eenen CORNELIS BREDERO te betrappen. De Papieren by hem gevonden maakten alle loochening vrugtloos. Hy werd in Burgergyzeling gebragt, en vervolgens in de lyfstraflyke Gevangenis geplaatst (*).

'tCommittéRevolutionair te dier Stede doet eenige vorderingen.

De werkzaamheden der Omwentelingsgezinden werden, op de meermaals vermelde aanschryving van den Generaal DAENDELS, door de Burgers GOSEWYN JAN LONCQ, ENGEL LUCAS, JACOBUS NOLET, CORNELIS NOLLET, J. S. LONCQ, JACOBUS VAN WATERSCHOOT, H. S. DE MASSCHAK en CLARION, die zich tot een Committé Revolutionair geschikt hadden, op den twintigsten van Louwmaand, ondernomen, en daadlyk volvoerd. Aan 't hoofd eeniger Gewapende Burgeren trokken deezen, gevolgd van de aanzienlykste Inwoonders, na het Raadhuis, vorderden van de daar vergaderde Regeering, by

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1628.

by monde van den Burger G. J. LONCQ, de ontbinding der Schuttery, het ophaalen der Geweeren, en last aan den Bevelhebber der Krygsbezetting om zich tegen de stappen der Burgeren niet aan te kanten. Geen deezer eischen ontmoette wederspraak.

LXXXI. BOEK. —— 1795.

Zet de Regeering af.

Het berigt van deezen eersten welgeslaagden stap aan de Burgers gegeeven, werd beantwoord met het goedkeurend geroep *Leeve de Vryheid! Leeve de Republiek!* Gewapende Burgers bezetten onverwyld het Stadhuis, voor 't zelve werd Geschut geplant. Het Committé tradt anderwerf ter Raadzaal in, en kondigde de bovengemelde Spreeker de Vroedschap aan, dat zy, het vertrouwen der Burgery verlooren hebbende, vervallen verklaard wierden van hunne Posten. Op deeze aanzegging verwyderde het Committé zich uit de Vroedschapskamer. Weinig oogenblikken daar naa weder binnen verzogt, vernamen zy het besluit der Regeeringe, dat dezelve aan de Burgery haare Raadplaatzen, en de zorg van de Stad aan hun overliet. Zy traden ten Stadhuize af, en gingen, zonder eenige stoorenis, door de Gewapende Burgery heenen, na hunne huizen.

Het Committé Revolutionair nam zitting in de ontruimde Raadzaal, en gaf onverwyld der Burgerye verslag van het gebeurde; vermaande alle Amptenaaren de posten door hun bekleed waar te neemen; riep de Burgery tegen den volgenden dag

 in

LXXXI. BOEK. — 1795. Ontwerp van het aanstaande Stads-bestuur.

in de Groote Kerk op, om aldaar de hand te leenen tot het regelen des Stadsbestuurs.

De schets eens Reglements van *het* nieuwe Stadsbestuur deelde de Burger G. J. LONCQ, na het doen eener gepaste Aanspraak, mede aan de vergaderde Burgermenigte. Hoofdzaaklyk bepaalde 't zelve het getal der Regeeringspersoonen op twintig of twee en twintig, den duur van derzelver Bewind tot den tyd, dat de geheele Natie den Volksinvloed zou geregeld en de Stemgeregtigdheid bepaald hebben, om als dan aan te blyven, of door anderen vervangen te worden. De onderscheide vakken des Bestuurs omschreeven hebbende, stelde dit Reglement, in onderscheiding van andere ten dien dage ontworpen, vast, dat alle Amptenaars, zonder onderscheid, die den Stadhouder aangekleefd, of Verzoekschriften om hem in zyne Waardigheden te herstellen, getekend hadden, gehouden werden van hunne Ampten en Bedieningen verlaaten te zyn; niet te min op verbeurte van hun Goed en Leeven, voor alle Administratie verantwoordelyk blyvende, eene verantwoording, welke hun binnen het kortst mogelyk tydsbestek behoorde afgevraagd en geregeld te worden. —— Alles, wat niet streedt met de eeuwige Regten van den Mensch, zou blyven op den ouden voet, met dien verstande, dat de Burgery wel uitdruklyk verklaarde zich te onderwerpen aan het Oppergezag uit den boezem des Volks voortvloeijende, en 't welk door de *Fransche*

Re-

Republick als wettig zou erkend weezen. — Eindelyk zou niemand der Ingezetenen zich mogen onttrekken aan den dienst van Stad en Land, als Burger en als Schutter: verontschuldigingen, waar op iemand verschoond zou willen blyven, stonden ter beoordeeling van de Regeering, en den Krygsraad: de Onwilligen zouden als verdagt worden aangemerkt, en tot naa den Vrede, op hunne eigene kosten, in goede verzekering gebragt.

LXXII. BOEK. — 1795.

Deeze gronden van Stadsbestuur droegen de eenstemmige goedkeuring der *Schiedamsche* Burgerye weg. De Voorzitter voerde daar op dezelve dit treffend woord te gemoete — „ Burgers! dat wy ons „ nu bereiden, om, ten aanhooren van „ den GOD van Hemel en Aarde, van „ Hem, die niet de Onderdrukking en de „ Rampspoed, maar de Gelukzaligheid en „ Vryheid van redelyke Weezens wil — „ van Hem, die ons in onzen grooten „ nood geholpen en bygestaan heeft, en „ aan wien wy dus alleen alles te danken „ hebben, plegtig deezen Eed te doen" — De aandoeningen der Burgermenigte waren algemeen, sterk, en ontdekten zich door menig een traan, die 't vertederd hart het oog van anders kloeke Mannen deedt ontglippen.

Goedgekeurd en aangenomen.

Met die warme gevoelens vervuld, geschiedde deezer Burgeren Eed. „ Wy be„ looven en zweeren, dat wy het door „ ons eenpaarig genomen Decreet, nopens „ de Provisioneele Stadsregeering, con„ form

LXXXI. BOEK. 1795.

„ form den geheelen inhoud van dien, „ zullen in werking brengen, en handhaa- „ ven; de door ons benoemde Persoonen „ tot de Regeering te zullen respectee- „ ren, en met Goed en Bloed, te zullen „ beschermen tegen elk, die tegen de- „ zelven iets mogt onderneemen; en ein- „ delyk ons niet te zullen verzetten, maar „ te berusten in alle zulke Besluiten, als „ dezelve, volgens den gemanifesteerden „ wil des Volks, volgens de geheiligde „ beginzelen van Vryheid en Gelykheid, „ gegrond op de Eeuwige en Onver- „ vreemdbaare Regten van den Mensch, „ zullen neemen of uitvoeren."

Verkoozen Municipaliteit.

Een getal van één en twintig Persoonen, met naame de Burgers JACOCUS NOLLET, BASTIAAN KOOL, JAN HEILIGERS *Junior*, DANIEL PIGEAUD *Thz.*, LEENDERT VISSCHER, ADRIANUS BREDERO, ADRIANUS MAAS, BARTHOLMEUS VAN PELT, JOANNES JACOBUS FROON, ADRIANUS SCHREGARDUS, MAXIMILIAAN VAN DEN BERG, MAARTEN VAN WIERINGEN, JAN VAN ROODENBURG *F. Lz.*, ARY VOOGT, JAN HOOGEVECHT, ADRIANUS VERHAVEN, JACOBUS VAN WATERSCHOOT, HENDRIK VAN DER SCHALK *Jz.*, DIRK VAN ESSEN, JAN VERLOUW, en ANTHONY BONCKAMP, werd den vergaderde Burgeren voorgesteld, en droeg hunne goedkeuring weg; alleen begeerden zy, dat als een twee en twintigsten daar aan zou worden toegevoegd, de zich in het Omwentelingswerk zeer verdienstelyk gemaakt

maakt hebbende GOZEWYN JAN LONCQ, 't welk daadlyk, op der Burgeren aandrang, geschiedde. LXXXI. BOEK.

1795.

Onder het Orgelspel verzamelden zich de nieuwe verkoozene Stadsbestuurders: de vergaderde Burgery begeleidde die Mannen naar hun harte, ten Stadhuize, waar het Committé Revolutionair deezen den Eed afnam. Daar mede hadt hetzelve zyn werk voleindigd, deedt de Burgery hier van de weete, en wenschte dezelve geluk met de gedaane keuze. De Nationaale Vlag, onder klokkenspel ten tooren geheesen, voltooide den arbeid van dien dag (*).

1794. *Rotterdam.* Het daar aangelegd Hospitaal.

Geheel anders was de toedragt der Omwentelinge in *Rotterdam*; doch, eer wy hier van verslag geeven, staat ons eene en andere Gebeurtenis te dier Stede te boeken. Deeze Stad hebben wy, geduuren de den Oorlog tegen de *Franschen* gevoerd, zo zeer, en meer dan eenige, zien uitsteeken in ondersteuningen aan het Krygsvolk van den Staat van tyd tot tyd geschonken, als mede in aanwending van alles wat dienen kon om hun ter verdeedigingе des Lands aan te moedigen, en het Volk in de wapenen te brengen (†). — Meer plaatslyk, en hier meldenswaardig, was, 't geen men aldaar deedt omtrent den aanleg van

(*) *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 78 en 79.

(†) Zie onder andere onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 156 en 400.

LXXXI. BOEK. — 1795. van een Hospitaal voor den Zieken en Gekwetsten Krygsman in het Leger van den Staat. Op *Fyenoord*, tegen over *Rotterdam*, aan de Rivier de *Maas*, staat een zogenaamd Pesthuis, een schoon vierkant gebouw, rondsom met gragten omgeeven; in 't midden van de plaats deezes Gebouws is een groote vierkante Kom, door de *Maas* by ieder gety, en dus tweemaalen daags, met versch water voorzien. Schoon dit Gebouw meer dan zeven honderd Lyders kan huisvesten, was het te klein om, geduurende den Kryg, te bevatten het veel grooter getal, 't welk uit de Legers in *Staatsvlaanderen*, en byzonder uit het groot Hospitaal te *St. Gerlach* by *Maastricht* gelegen hebbende, was aangevoerd, te huisvesten. De Raad van Staaten, aan welke de Regeering van *Rotterdam* dit Gebouw, ten dienste van den Lande, hadt afgestaan, oordeelde alles te moeten aanwenden, om meer Volks, en ten minsten twee duizend man te kunnen bergen. De Heer VAN MEURS, Doctor en Chef van 's Lands Leger Hospitaalen, ontwierp een plan om op de Dyken houten Lootsen op te slaan, achttien voeten breed, en te zamen meer dan twee duizend voeten lang, alle te wederzyden van kribben voorzien, benevens de noodige Huisvestingen voor de Bedienaars van het Hospitaal; plaatzen tot berging van den Apotheek, en wat verder vereischt werd in een gesticht van dien aart. Dit werk, in Oogstmaand aangevangen, was in de volgende

maand

maand bykans voltooid, en waren 'er de beste beschikkingen en inrigtingen om de Lyders op te passen, te herstellen en te verkwikken. Ter bezorging van dit laatste wendden Rotterdamsche Menschenvrienden hunne poogingen aan. Van elders, inzonderheid van *Amsterdam*, *Utrecht* en *Alphen*, kreeg dit Hospitaal geen geringen toevoer, zo van noodwendigheden, ververschingen als van Geld. De Heer E. ARENDS, was met de ontvangst en het doen der Rekening van die Liefdegaven belast (*).

LXXXI. BOEK. 1794.

Staaten van *Holland* deeden, in Herfstmaand, een Plakaat afkondigen tegen ten Lande uitwykende Amptenaaren (†). Of de *Rotterdamsche* Burgemeester VAN DER HEIM, omtrent deezen tyd, ten oogmerke hadt *Rotterdam* niet alleen, maar ook dit Gewest, te verlaaten, kunnen wy niet bepaalen, dat hy ter Stad was uitgegaan, lydt geen tegenspraak, en op het ander viel zwaar vermoeden. Twee Schepen met Goederen, uit 's Burgemeesters huis, gelaaden, lagen voor zyne deur. Welhaast verspreidde zich het gerugt, dat deeze den vertrokken Burgemeester zouden volgen. Dit veroorzaakte beweeging onder de Burgery. Deeze wilde die Schepen niet laaten vertrekken, openlyk verklaarende, dat het onhebbelyk was voor een Regent, die, zo lang het voor wind en

't Voorgevallene met de Schepen, die Goederen van Burgemeester VAN DER HEIM gelaaden hadden.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1211 en 1627.
(†) Zie hier boven bl. 64.

LXXXI. BOEK. — 1794. en stroom ging, het voordeelige en aangename aan de Regeeringsposten verknogt, genooten hadt, by het opsteeken van den storm, de vlugt nam, het Land aan zyn lot overlaatende. Om het aanwassende ongenoegen, 't welk van daadlykheden dreigde gevolgd te worden, te stuitten, deedt de Regeering die Schepen in beslag neemen (*).

Uitbanningen te dier Stede. Op het ter Stad en ten Lande uitschikken van verdagte Persoonen was men te *Rotterdam* bedagt en werkzaam. Wat des een FONSCUBERT overkwam, tekenden wy op (†). Een dergelyk lot wedervoer eenen JEAN BONHOME, Klerk op een Koopmans Kantoor, om dat hy zich, in zyne Gesprekken, openlyk te veel ten voordeele der *Franschen* hadt uitgelaaten (§).

Tot het uiterste aangewende poogingen ter Verdeediging. Geen Stad betuigde of betoonde, tot het uiterste toe, meer drifts om den *Franschen* wederstand te bieden, dan *Rotterdam*. Wat de Stadsregeering, wat de Zeeraad op de *Maaze*, aanboodt om Manschappen, ter bestryding van den Vyand, te bekomen, tot zo laat als den twaalfden van Louwmaand, hebben wy, van 's Lands verdeediging spreekende, geboekt (**). Deeze oproepingen waren gehoord, en de Burgerwapening tegen den Vyand hadt spoed genomen; schoon de poogingen om het

ys

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794 bl. 1214.
(†) Zie hier boven bl. 12.
(§) BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 221.
(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. bl. 401.

ys in de *Maas* aan de kanten los te zaagen, door de ftrenge vorst vrugtloos bevonden werden, en ook dit, wegens den weg, dien de *Franſchen* namen, niets zou hebben kunnen baaten.

LXXXII. BOEK. 1795.

De Regeering doet eene Bekendmaaking van eenen anderen aart.

Onkundig fchynt men te *Rotterdam* geweest te hebben van 't geen 'er in *Amfterdam*, *Leyden* en *Haarlem*, ten dien tyde, gaans en gebeurd was. De Regeering fchiep nog hoope op een voor haar gelukkigen uitflag van aangevangen Onderhandelingen met de *Franſchen*. Zy voerden, in haare beklemd- en bekommerdheid den negentienden van Louwmaand deeze taal, zo wyd verfchillende van die, waar op wy zo even weezen. „ Alzo Schout, Burgemeesters en Schepenen der Stad *Rotterdam*, kennis hebben bekomen, dat, „ vermids het God Almagtig heeft behaagd, door een aanhoudende fterke „ vorst, den toegang tot deeze Provincie „ niet alleen gemaklyk te maaken; maar „ aan ons de kragt van Defenfie, op eene „ onmiddelyke wyze, grootendeels te ontneemen en af te fnyden, hun Ed. Gr. „ Mog. de Heeren Staaten van *Holland* „ en *Westfriesland*, tot welzyn van den „ Lande, dienftig hebben geoordeeld, „ middelen van Verdrag in het werk te „ ftellen; en naardien het, in allen gevalle, voor deeze Stad, als zynde een „ open Plaats, geheel ondoenlyk zou zyn, „ om, met fucces, eenigen wederftand te „ bieden, in geval de *Franſche* Troepen „ mogten voortgaan, dezelve te naderen. —

 „ Zo

LXXXI BOEK. 1795.

„ Zo is het, dat Schout, Burgemeesters „ en Schepenen, met Advys van de Vroedschap deezer Stad, by deezen, allen en „ een iegelyk bekendmaaken, dat de *Vrywillige Wapening*, en daar door de Commissie, by Publicatie van hun Ed. Gr. „ Agtb. van den twaalfden deezer, tot „ inschryving van dezelve, voor het tegenwoordige, is komen te vervallen: terwyl hun Ed. Gr. Agtb. niet te min in „ erkentenisse houden de *verdienstelyke gewilligheid* van een groot aantal Burgeren en Ingezetenen in deezen betoond: „ dat, gelyk de goede Burgery deezer „ Stad, in het algemeen, door hun voorbeeldig en rustlievend gedrag, in deeze „ calamiteuse omstandigheden van het lieve Vaderland en Stad, allen lof verdient, zo ook hun Ed. Gr. Agtbaaren „ verwagten, dat dezelve in dit voetspoor „ zal blyven voortgaan, in hoope, dat „ het de goede Voorzienigheid behaage „ de middelen tot *Verdrag* aangewend, te „ zegenen, waar toe eene Staatscommissie „ werkzaam is, welke door twee Gedeputeerden deezer Stad, heden nagt vertrokken, ondersteund wordt; terwyl „ door een contrarie gedrag, niet dan „ schroomlyke gevolgen te duchten zyn; „ waar door de pogingen van de Regeering, om een ieder by Rust en Veiligheid te bewaaren, geheel vrugtloos „ zouden kunnen worden gemaakt.

„ En wordt een iegelyk, mitsdien vermaand, zich stil, onderworpen en ge-

„ laa-

„ laaten aan het wys bestel der Godlyke „ Voorzienigheid te gedraagen. Verbie- „ dende hun Ed. Gr. Agtb. over zulks, „ op het allerernstigste, allen en een ie- „ gelyk, van zich contrarie deezes, door „ daaden of gesprekken, schuldig te maa- „ ken, of aanleiding te geeven tot eeni- „ gerhande twist, tweespalt, verbittering „ of partyschappen, op pœne van des- „ wegen op het rigoreuste te zullen wor- „ den gestraft, naar exigentie van zaa- „ ken (*)."

De oude Schuttery hersteld.

Welk een verschil van toon tusschen deeze Bekendmaaking en de jongst gedaane Oproeping ten wapen! Dan aan den tegenwoordig geslaagenen beantwoordde volkomen, die van eene Publicatie der Wethouderschap 's volgenden daags. Niet alleen hadt dezelve de hoogklinkende Oproeping ter Burgerwapening doen zwygen: een dringend verzoek tot Herstelling der Schuttery, zo als die was in den Jaare MDCCLXXXVII, over welker ontbinding zo veel te doen viel, moest zy gehoor, en deezer Schutterye de Wapenen weder in handen geeven, om de rust in *Rotterdam* te bewaaren; met ontbinding der tegenwoordige Schuttery, die last kreeg, nog dien avond, op bestemde plaatzen, hunne Geweeren te brengen. — Ten zelfden tyde maanden zy, tot voorkoming van alle oneenigheden, elk aan om de *Oranje* Tekenen af te leggen (†).

De

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 48.
(†) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 91.

LXXXI. BOEK. 1795. De Oranjeleus werd daar op door de Nationaale Cocarde vervangen. De Leden der, ten gemelden Jaare, afgedankte Schuttery werden 's naamiddags in de *Zuider Kerk* van wegen de Regeering opgeroepen, met een verzoek aan dezelve, welke haar ter eere strekte, „ om thans wederom voor „ de Rust en Veiligheid te willen waa- „ ken, met denzelfden yver en trouwe, „ als te vooren," met vryheid om die Schuttery, zodanig in te richten, als zy, naar de Constitutie der Stad, nuttigst oordeelden. — Teffens verzogt de Wethouderschap de Heeren Commandanten over het Krygsvolk en den Plaats-Major der Stad, de noodige verstandhouding met den te benoemen Collonel der Schuttery te houden, en de behulpzaame hand te leenen (*).

De Regeering legt haare posten neder. Voorkomingen, alle aanduidende, dat eerlang hier zou gebeuren, wat elders, met meer voorbereidings, geschied was. In de Stads Doelen vergaderde 's morgens tydig, op den twintigsten, een aantal Burgers. Uit dezelven vervoegden zich, in deezer naam, eenigen tot den Voorzittenden Burgemeester met den voorslag of hy het niet zou geraaden vinden, de Leden der Regeeringe byeen te roepen; ten einde derzelver Posten in den schoot der Burgerye neder te leggen. Aan dit verzoek werd voldaan. Onmiddelyk daar op benoemden de vergaderde Burgers twaalf

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 10.

twaalf Kiezers, om de dus opengevallene Regeeringsposten te vervullen. LXXXI. BOEK.

Van deezer Verrigtingen gaven de Burgers, die het werk der Regeeringsveranderinge op zich genomen hadden, in den naamiddag de Burgery kennis, en deeden naa wensch van *Heil en Broederschap!* de weete, dat op voordragt van daar toe gekoozene Kiezers, voor den tyd van zes weeken, vier en twintig Raaden waren aangesteld, met naame de Burgers PAULUS HARTOG, PIETER PAULUS, THEODORE VAN ZELLER, DANIEL DE JONG *Adrz.*, HERMAN FORSTEN, JACOB REEPMAAKER, PIETER ELLINKHUIZEN, JOHAN FREDRIK HOFMAN, DIRK HEYTING, FRANCISCUS HENRICUS GRAM, MICHIEL PLEMP, AARNOUT VAN BEEFTINGH, JAN MESCHERT, SAMUEL VAN HOOGSTRAATEN, JAN VERGOES, GEORGE WILLEM DE VOGEL, JAN DANIEL HUICHELBOSCH VAN LIENDER, DIRK WILLEM VAN DAM, THEODORUS SCHEPMAN, CORNELIS VAN STOLK, GERRIT COSTERMAN, HENDRIK VAN TOMPUTTE, NICOLAAS VAN DER MASCH en ABRAHAM VAN ROTTERDAM.

1795. Nieuw aangestelde Stadsbestuurders.

Niet gelyk elders veranderde men de Benaamingen en den Vorm der Regeeringe. Vier van deeze vier en twintig werden bestemd om de *Wethouderschap*, de overigen om den Raad, uit te maaken. Voorts was tot Baljuw gekoozen de Burger PIETER BAELDE, en waren tot Schepenen aangesteld de Burgers ALBERT BURMEESTER, IZAAK HUMBERT *Junior*, DANIEL

LXXXI. BOEK. — 1795.

Jacob Elberveldt, Joost van Vollenhoven, Gregorius Mees, Cornelis Blondel, Barthelemi Antoine Perier; tot Secretarissen Toussyn Woordhouder en Jan Hendrik van Damme.

De Franschen komen in Rotterdam.

Naa de volbragte Omwenteling woei de Driekleurige Vlag van de Tooren der Groote Kerke. Deeze kon den *Franschen*, die, ten getale van vier honderd man, deels Paarden, deels Voetvolk, van *Dordrecht* kwamen, ten teken dienen, dat zy binnen de Stad het verlangde werk volbragt zouden vinden. Het gewoone vreugdebetoon, het speelen en luiden der klokken, 't welk de begeleiding der nieuw verkoozene, door eene Commissie uit de Burgery vergezeld hadt, werd herhaald by het intrekken der *Franschen*.

Beslagneeming van de Goederen den *Engelschen* toebehoorende.

Geen Stad in *Holland* staat in naauwer handelbetrekking met *Engeland* dan *Rotterdam*; van daar veelvuldige Schepen, Magazynen en Eigendommen der *Engelschen* te dier Stede. Op deezen oordeelden de *Franschen* eene byzondere aanspraak te hebben, en kreeg de nieuw aangestelde Regeering van den *Franschen* Generaal Bonnaud last om des onderzoek te doen: uit welken hoofden zy, binnen vier en twintig uuren, daar van opgave eischten. Dit werd opgevolgd, en naderhand die *Engelsche* Eigendommen, ten voordeele der *Franschen*, verkogt. Of de *Engelschen*, gelyk het gerugt wil, ten oogmerk zouden gehad, en reeds aanstalte gemaakt hebben, om hunne Schepen en Goederen, der

vlam-

vlamme op te offeren, en dat de oude Regeering zulks hadt voorgekomen, durven wy niet bepaalen: misschien hebben eenige *Engelschen*, taal ten genoegzaamen grond voor zulk een loopmaare, uitgeslaagen.

LXXXI. BOEK. —— 1795.

Hoe de Omwenteling in *Gouda* aangevangen.

In het nabuurig *Gouda*, waar, behalven de Omwenteling, binnen het Tydvak, 't welk wy thans beschryven, niets byzonder meldenswaardigs voorviel, was de toedragt dier Gebeurtenisse eenigermaate gelyk aan die te *Rotterdam*: alleen ging 'er alles, uit kragte der tegenwerking van het aldaar gebeurde, heftiger toe, en verdient zulks eene meer byzondere vermelding.

Dringend voorstel eener Commissie by de Regeering.

Een groot aantal *Goudasche* Burgers vergaderde in het Logement het *Harthuis* op de Markt, in den naamiddag des negentienden van Louwmaand. De *Fransche* Nationaale Cocarde, daar opgezet, toonde wat deezen in den zin hadden. Hunne werkzaamheid bestondt in het benoemen eener Commissie, met een Secretaris. Deeze, door de vergaderde Burgers gelast, deedt by de Vroedschap, welke men verzogt hadt by een te komen, dit dringende Voorstel —— „ Ed. Gr. Agtb. Heeren!
„ Wy vinden ons ten hoogsten vereerd,
„ dat wy door een aanzienlyk aantal van
„ hun, die met regt gezegd kunnen wor-
„ den de Burgery deezer Stad uit te maa-
„ ken, verkoozen en afgezonden zyn, om
„ met al den eerbied aan deeze Plaats,
„ aan uwe Posten en aan de Wet verschul-
„ digd, tot U Ed. Gr. Agtb. te sspree-
„ ken, en van dezelve te verzoeken, dat

LXXXI. BOEK. 1795.

„ geene, dat de omſtandigheden der ty-
„ den, zo wel als onze Burgertrouw, nood-
„ zaaklyk maaken.

„ 't Schynt by niemand, zelf by U Ed.
„ Gr. Agtb. aan geene twyfeling meer
„ onderheevig te zyn, of de *Fransche Re-*
„ *publikeinen* naderen deeze Stad, gelyk
„ zy reeds veele andere bezet hebben.
„ 't Verblyf der thans hier guarnifoen hou-
„ dende Krygsbenden, daar en tegen, is
„ onzeker, en ook zyn dezelve, als ge-
„ capituleerd hebbende, niet meer in hun
„ geheel, gelyk zy te vooren waren; en
„ niemand kan vooraf berekenen, wat
„ drift, onkunde, en heethoofdigheid zom-
„ tyds, in één oogenblik, aan deeze of
„ geene zyde, zou kunnen uitwerken.

„ Om alle ongevallen, zo veel moge-
„ lyk, voor te komen, en af te wenden,
„ verzoeken wy van U Ed. Gr. Agtb.
„ met Wapenen voorzien te worden, die
„ ons in ſtaat ſtellen de veiligheid van
„ alle Perſoonen en Eigendommen te ver-
„ deedigen, en die nimmer door onze
„ handen onwaardig gedraagen zyn; ten
„ minſten ons Geweeten geeft ons dit ge-
„ tuigenis, dat niemand, in de tyden,
„ toen wy dezelve droegen, zich over
„ ons met rede heeft kunnen beklaagen.

„ Wy doen dit verzoek op eene wyze,
„ die, wel verre van tegen de rust en goede
„ orde te ſtryden, in tegendeel, geen ander
„ oogmerk heeft, dan die beide te be-
„ vorderen en ſtaande te houden.

„ Wy doen het egter niet met die on-

„ der-

„ derwerping, waar mede een Slaaf een LXXXI. BOEK. 1795.
„ gunst van zynen Meester smeekt; maar
„ met dien ernst en waardigheid, die aan
„ een braave en weldenkende Burgery
„ voegt, en die de zuiverheid onzer oog-
„ merken vordert; met dat vertrouwen,
„ dat onze welbewustheid, en de kennis
„ en 't gevoel van onze Regten, zo wel
„ als van onze Pligten ons inboezemt; en
„ wy vleijen ons, dat wy van U Ed.
„ Groot Agtb. eene billyke zaak niet te
„ vergeefsch zullen gevorderd hebben;
„ maar dat U Ed. Gr. Agtb. zo wel als
„ wy, overtuigd van het gewigt der zaa-
„ ke, op dit oogenblik, en alvoorens dat
„ uwe Vergadering scheidt, de geschikste
„ middelen zullen willen beraamen tot de
„ regelmaatige voldoening van dit verzoek.

„ Wy hebben zekerlyk geen Voorbeeld
„ noodig om ons aan te zetten tot dat
„ geene, dat eerlyk en pligtmaatig is, en
„ dat ons eigen hart en gevoel ons voor-
„ schryft; maar wy meenen het egter niet
„ onvoegzaam te zyn, U Ed. Gr. Agtb.
„ onder het oog te brengen, dat hetzelfde
„ verzoek, door de Gr. Agtb. Regeering
„ der Stad *Leyden*, gister avond, zonder
„ uitstel, en op de minnelykste wyze, aan
„ de Burgery is toegestaan, en daadlyk
„ op 't beste, zonder belediging van eenig
„ Mensch, ten uitvoer gebragt. Wy wag-
„ ten van U Ed. Gr. Agtb. niets minder!"

Weinig smaakte deeze voordragt, en dit verzoek. De Regeering gaf den Burgeren te verstaan, dat zy, by het aannaderen des

Door de Regeering afgeslaagen.

CXXXI. BOEK. — 1795. des *Franſchen* Krygsvolks, en de komst van 't zelve tusſchen *Woerden* en *Oudewater*, uit hun midden de Heeren CLAUDIUS PIETER GEVERS en FREDRIK VAN DER HOEVEN afgevaardigd hadden, om zich te begeeven by den eerſten bevelvoerenden Officier der *Franſche* Legermagt; ten einde, op de voordeeligſte wyze, voor de Stad te daadigen; byzonder om voor de Ingezetenen te behouden vryheid van Godsdienst, en te hebben verzekering voor hunne Perſoonen en Bezittingen, en voorts te verklaaren, dat wegens *Gouda* geen tegenſtand zou worden gedaan; maar dat die Stad zich by de eerſte komst der *Franſchen* zou overgeeven; met verzoek om te mogen weeten hoedanig het hier liggend Krygsvolk, (uit Krygsgevangenen beſtaande,) en de gewapende Schuttery, die beiden, tot bewaaring der rust, de Wapenen in handen hadden, zich zouden moeten gedraagen. Op alles was gunſtig geantwoord, en byzonder ten aanziene van de Krygsbezetting en Schuttery bepaald, dat deezen in de wapenen zouden blyven tot de komst der *Franſche* Troepen. Dit zelfde was de Afſpraak met de Repreſentanten der *Franſche* Natie, mede door de Afgevaardigden ontmoet. — Op deezen grond ſloeg de Regeering het verzoek der Burgeren af.

Tegenverklaaring der Burgeren. Eene weigering, onmiddelyk gevolgd van eene Tegenverklaaring, waar in de Gelastigden, deeze taal der geraaktheid voerden; „ De Burgery der Stad *Gouda* „ kan niet ontveinzen haare verwondering „ en

LXXXI. BOEK. 1795.

„ en bevreemding over een Antwoord, „ waar van zy zich geen denkbeeld hadt „ gevormd, als niet beantwoordende aan „ den Yver en Burgertrouw, die haar tot „ het gedaane Voorstel heeft aangespoord, „ en protesteert dus, op het plegtigste, te„ gen het ontvangen Antwoord; laatende „ ter verantwoording van U Ed. Groot „ Agtb. de gevolgen, die daar uit, ten „ eenigen tyde, voor eene ongelukkig ge„ maakte Stad, zouden kunnen voort„ vloeijen. Maar teffens overtuigd zyn„ de, dat deeze denkwys in de Vergade„ ring van U Ed. Agtb. niet zo algemeen „ is, dat dezelve geene uitzondering zou „ kunnen lyden, wendt zy zich tot die „ Cordaate Regenten, die met een beter „ oog de bedaarde stappen van eene braa„ ve Burgery beschouwende, zich haare „ zaak aantrekken, en verzoekt dat deezen „ door op te staan, en hunne Plaatzen in „ deeze Vergadering te verlaaten, een on„ twyfelbaar bewys geeven, dat Vader„ lands- en Burgerliefde hunne harten en „ daaden bestuurt."

Wederzydsche Werkzaamheden.

In deeze verwagting vonden zich de Burgers misnomen. Geen der Vroedschapsleden verliet zyne plaats. Met verdubbeld misnoegen vertrokken zy om verslag te doen aan hunne Lastgeevers en te beraadslaagen, wat, naa het mislukken der eerste pooging, aan te vangen. Het besluit viel, uit eerbied voor den *Franschen* Generaal, voor het tegenwoordige, te berusten by het verrigtte; maar teffens eene

Be-

LXXXI. BOEK. 1795. Bezending aan den Generaal PICHEGRU af te vaardigen, met verslag van het gebeurde, en verzoek om nadere verklaaring van het stuk de Wapenen der Schuttery betreffende.

De Burgers, die het werk der Omwenteling op zich genomen hadden, volhardden met het houden hunner Vergaderingen, en het maaken van schikkingen op eene Gebeurtenis, die, ondanks dit tegenstribbelen, zou plaats grypen. De Leden der Stadsregeeringe verstendigden de Burgery, by welke de rust bewaard bleef, door eene Afkondiging van 't geen zy, in dit tydsgewricht, gedaan hadden, en lagen de verrigtingen der voorgemelde Bezending, bloot, met byvoeging, dat zy vertrouwden, dat de In- en Opgezetenen van de gedaane stappen der Regeeringe nu volkomen verwittigd, zich daar volgens zouden gedraagen; ten einde zich niet aan de gevaarlyke gevolgen, welke uit een tegenovergesteld gedrag noodwendig zouden voortspruiten, bloot te stellen, en voorts met bedaardheid, en in stilte, afwagten de verdere Schikkingen, die de *Fransche* Generaal, en de Representanten der *Fransche* Natie, omtrent de Stad *Gouda*, de Regeering, Burgery en Ingezetenen, zouden goedvinden te maaken. —— By deeze Bekendmaaking der getroffene Capitulatie deedt de Regeering de weete van het vervaardigen der Nationaale Vlagge, en werd dezelve, dien eigen naamiddag, onder veel gejuichs, op de Groote of *St. Jans* Kerks Tooren geplaatst. De

LXXXII. BOEK. — 1795.

De Bezending uit de Burgery keert te rug.

De Afgevaardigden uit de Burgers troffen den Generaal PICHEGRU niet aan ter plaatze, waar zy meenden dien te zullen vinden, en leedt het tot laat in den avond van Woensdag den één en twintigsten eer dezelve te rug kwam, met berigt, dat zy zeer gunstig ontvangen waren; tevens verzekerende, dat de komst der *Franschen* naby was. De Burger-commissie, die dus verre werkzaam geweest was, bestaande uit GERARD CAREL COENRAAD VATEBENDER, FREDRIK CUMSIUS, FRANCOIS GRENDEL, PLEUNIS VAN GEELEN, FRANS GUERYN, P. DE MUNNIK en M. VERZYL, als Secretaris bediend door JACOB POLYN, vondt zich, op haar verzoek, door de Burgery vermeerderd met de Burgers CORNEIS VERZYL, A. MULLAERT, JAN PIETER KEMPER, GERRIT VAN LEEUWEN, PIETER HOFFMAN, J. VAN DER GRYP en H. J. VAN SPRANG. Deezen maakten, 's volgenden morgens, de noodige schikkingen om de Regeering van derzelver posten vervallen te verklaaren, den Vryheidsboom te planten, en de *Franschen* te ontvangen.

Gewapende Manschappen op de been gebragt.

Die onvermoeid werkzaame Mannen hadden intusschen middel weeten te vinden om eenige Burgers te Paard, en een naar maate van de Stad aanzienlyk getal Mede-ingezetenen te voet van de noodige wapenen te voorzien. De eerstgemelden reeden de Stad door; van de laatstgenoemden werd een Schildwagt voor het *Hartbuis* geplaatst. Van deeze schikkingen gaf men

LXXXI. BOEK. 1795.

„ drukking, welke ons, zedert het Schrik-
„ jaar van MDCCLXXXVII, tot Slaaven
„ maakte; die ons onze Wapenen, op eene
„ vernederende wyze, ontrukte; die ons,
„ zedert dien tyd, alles deedt ondervin-
„ den, wat een Aristocratisch Gouverne-
„ ment het hardste kan uitvinden, alles
„ wat de Overheersching van het *Huis*
„ van *Oranje*, ter verzwaaring hadt uitge-
„ dagt, deedt ook nog onlangs onze poo-
„ gingen mislukken, om ons zelven de
„ Vryheid te bezorgen; verpligtende ons
„ de komst der *Fransche* Burgers af te wag-
„ ten, om het juk dat ons drukte af te
„ werpen, en ons den adem der Vryheid
„ te doen haalen, welke een nieuw leeven
„ geeft aan Zielen, die voor haaren ver-
„ heeven invloed vatbaar zyn.

„ Braave Burgers! dewyl wy, zonder
„ ons bloot te stellen aan zekere gevaa-
„ ren, waar uit het Vaderland, aan 't
„ welk wy ons leeven toeheiligen, geen
„ het minste nut kon trekken, ons zelven
„ die kostbaare Voorregten niet konden
„ verzorgen, verheugen wy ons dezelve
„ aan de braave *Franschen* verschuldigd te
„ zyn; wy zyn waardig door hun verlost
„ te worden; zy zyn waardig onze Ver-
„ lossers te zyn: wy zyn de een den
„ anderen waardig.

„ Braave Burgers! zyt dan van harten
„ welkom als onze Medeburgers, als on-
„ ze geliefde Broeders; ontvangt de ver-
„ zekeringen van onze Burgertrouw, zo
„ naauw aan onze broederlyke Vriendschap

„ voor

„ voor *U* verbonden. —— Geniet, in dee- LXXXII
„ ze Stad alles, wat een erkentlyk Volk U BOEK.
„ kan aanbieden, dat uwe Officieren hun- ——
„ nen Intrek verkiezen by de braave Bur- 1795.
„ gers, die hun reeds met open armen
„ verwagten, wier hart reeds van verlan-
„ gen brandt, om uwe Helden in hunne
„ Wooningen te geleiden; dat geen Aan-
„ hangelingen der Factie, door uwe komst
„ zo gelukkig vernietigd, het geluk heb-
„ ben U te bezitten. Zo zy zich uit
„ vrees daar mede vleijen, zo doet hunne
„ hoop vervallen, gelyk gy hunne maat-
„ regelen verydeld hebt.

„ Komt, braave Burgers! komt by uwe
„ Gelyken, die niet dan één hart, ééne
„ ziel, éëne bedoeling, en één hoop, met
„ U hebben. —— Dat de dageraad van
„ den schoonen dag der Vryheid, welke
„ voor ons begint door te breeken, ten
„ allen tyde, de grond blyve van, en
„ voedzel geeve aan die geestdrift, waar
„ mede wy thans de lugt doen weergal-
„ men van ons gejuich, Lang leeve
„ de *Fransche* Republiek! Lang leeve
„ de *Bataafsche* Republiek! Lang lee-
„ ven onze Verlossers! Lang leeve de
„ Natie!"

Deeze aanspraak, werd minzaam beantwoord, de verzekeringen van de Vriendschap der *Franschen*, van aller Vryheid en Veiligheid, hoorde men met verrukking: terwyl handtasting, 'er het zegel op drukte. Het onthaal kwam met de

LXXXI. BOEK. 1795.

geuitte betuigingen der *Goudenaaren* overeen, en de goede orde deedt den inwoonderen dier Stad, welke, naar gelange haarer grootte, veel gemeen volks heeft, eere aan.

Aanspraak aan de Burgery vóór de Regeeringsverkiezing.

Tot dus lange hadt de Bezetting des Staatſchen Krygsvolks de wapenen gedraagen, thans lagen zy die af, en gaven de wagt aan de *Franſchen* over. 's Volgenden daags kreeg de Schuttery last om hunne geweeren over te leeveren. Het groote werk, de nieuwe Regeeringsbeſchikking, was nog onvoltrokken. Om 't zelve daar te ſtellen, werd des Saturdags morgens, naa het afleezen van het Adres der *Franſche* Repreſentanten aan het Volk van *Nederland*, de Burgery opgeroepen door eene Afkondiging, die van wegen den ſcherpen toon daar in heerſchende, zich onderſcheidt van veele andere, ten dien dage, en de gevoeligheid van dit gedeelte der Burgeren kentekent: immers de *Goudaſche* Burgers werden in deezer voege aangeſprooken — „ Medeburgers! De Vyanden des Volks „ en des Vaderlands, die het masker hadden aangenomen, als of zy uwe Vaders „ en Weldoeners waren; doch, die geen „ ander belang kenden dan de voldoening „ aan hunne trotschheid en heerschzugt; „ deeze uwe en onze Vyanden hebben „ zich, tot nog toe, met alle moeite beyverd, om zich zelf, in uwe oogen, „ voor iets groots en edels te doen doorgaan, en daar en tegen de *Franſche*

„ Na-

„ Natie en de Patriotten te verkleinen, LIII. BOEK. 1795.
„ veragtlyk en gehaat te maaken.

„ Gy ziet dat zy U bedroogen hebben;
„ zo hun moedwil, door de aanbiddelyke
„ Voorzienigheid, geene paalen gesteld wa-
„ ren, zouden zy volkomen geslaagd zyn
„ in hun kwaadaartig oogmerk om het
„ Land uit te putten, ons allen arm te
„ maaken, aller Regt en Vryheid den bo-
„ dem in te slaan, en op de puinhoopen
„ van dit alles hunne eigene grootheid te
„ vestigen, en van daar het bedroogene
„ en geketende Volk te bespotten.

„ Reeds te lang heeft dit bedrog ge-
„ duurd, reeds te ver is het gevorderd,
„ 't is meer dan tyd, dat gy uwe oogen
„ opent om de waarheid, en uw eigen be-
„ lang, te leeren kennen.

„ De *Franschen*, die men U heeft af-
„ geschilderd als een veragtlyken en za-
„ mengeraapten hoop van bandloos Volk,
„ dat geen ander oogmerk hadt dan over
„ geheel *Europa* schrik en verwarring te
„ verspreiden, den Godsdienst te verwoes-
„ ten, goede Orde en Wettige Regeering
„ het onderst boven te keeren: — die *Fran-*
„ *schen* vertoonen zich in het midden van
„ ons als eene groote, magtige, overwin-
„ nende en edelmoedige Natie; zy bieden
„ ons de hand van Broederschap; zy be-
„ tuigen hunnen eerbied voor GOD en alle
„ vrye Godsdienstoefening; zy herstellen
„ Orde en Rust; waar dezelve was uit-
„ geroeid; zy willen dat Onregt, Armoe-
„ de en Verdrukking, een einde neemen;

LXXXI. BOEK. 1795. „ zy willen ons niet overheerſchen, noch „ onze Schatten voor Asſignaaten verwisſeld, wegvoeren; maar zy willen dat „ wy met hun vry en gelukkig zyn.

„ De Patriotten, U altoos in even haatlyk daglicht voorgeſteld, ſtellen niet „ minder hun eer in dezelfde edele gevoelens in hun Vaderlandsch hart te „ voeden als de *Franſchen*. Regt en Billykheid was, ten allen tyde, het doel „ van hunne poogingen en verrigtingen; „ doch Geweld en Overheerſching verhinderden hun dit uit te voeren, en U „ in het genot daar van te doen deelen. — „ Die zelfde geest van edelmoedigheid „ ſpoort hun aan, om, met terzydeſtelling van helſche wraakzugt, den misleiden en bedroogen Burger te onderſcheiden van die geenen, die hun misleid en bedroogen hebben. *Zy* zullen „ dit altoos in 't oog houden, en de regtvaardigheid zal hunne daaden beſtuuren. Eerlang zult gy hun regt doen, „ hunne waare bedoelingen leeren kennen, „ en hun uw vertrouwen en agting wederſchenken; dit zult gy doen, wanneer „ de prys der Eetwaaren en Imposten zullen verminderen, en uw beſtaan daar „ door verbetere; ('t geen evenwel niet „ oogenbliklyk kan plaats hebben,) wanneer gy zien zult, dat het Regt tusſchen „ den Grooten en Geringen, gelyklyk beſtuurd wordt, dat de Onderdrukking „ ophoudt, dat uw Koophandel toeneemt, „ uw buitenlandsch Aanzien wederom op-

„ ryst,

„ ryst, en uw Geluk bestendig wordt; LXXXII BOEK.
„ eindelyk, wanneer gy zo Vry en Ge-
„ lyk zult zyn, dat niet de Rang en Ryk-
„ dom; maar alleen Verstand en Deugd 1795.
„ aanspraak op de algemeene agting zul-
„ len hebben.

„ Het Tydstip is thans daar, dat de
„ Burgery haare voorige Vertegenwoor-
„ digers, die zy niet verkoozen hadt, en
„ die dus haar vertrouwen niet bezitten
„ konden, van hunne Posten heeft ont-
„ slaagen. Dus is het, tot voorkoming van
„ de nadeelen der Regeeringloosheid, noo-
„ dig, terstond voorziening te doen, dat
„ het *Provisioneel Committé*, door de Bur-
„ gery zelve verkooren, den voortgang
„ van allen Stadsbestuur in stand' houde."

Provisioneele Representanten verkooren.

De Burgery, hier toe in de Groote Kerk byeengeroepen, hoorde een tiental Vraagen doen, betreklyk tot de aanstelling van één en twintig Persoonen, voor den tyd van twee maanden. Tot Maire of Hoofdschout werd hun voorgedraagen JAN COUPERUS, tot Leden van het *Provisioneel Committé* GERARD CAREL COENRAAD VATEBENDER, CORNELIS JOAN DE LANGE, PHILIP POLYN, JACOB BLEULAND, WILLEM POEL, ADRIAAN DE KEDTS HOUTMAN, FREDRIK KUMSIUS, CORNELIS VERZYL, JAN PIETER KEMPER, MARTINUS VAN TOULON, CORNELIS NICOLAAS PLEMPER VAN BREE, PLEUNIS VAN GEELEN, MARINUS IMANS, JAN JACOB SLICHER, WILLEM VAN DER WACHT, JAN AREND VAN DEN BURGH, WILLEM

P 3 BOL-

LXXXI BOEK. 1795. Bolding, Jacobus Volbrecht, Arnout Carlier en Coenraad Linkers; en tot Secretarissen Johan Diderik van der Burch, Jan Gysberto de Mey Fransz. en Jacob Polyn; tot Provisioneel Commandant der Burgery Martinus Verbeek Jacobsz. Volgens eene gemaakte schikking bragten de Burgers hunne stemmen uit, en deeze vielen op de gemelde Persoonen, die allen, uitgenomen Willem Poel en Arnout Carlier de hun opgedraagene posten aannamen. Aan de verkoozene Burgers deedt de Voorzitter der Burger-commissie, Vatebender, eene korte aanspraak, nam hun de belofte van Burgertrouw af, en bedankte de Leden der Commissie voor den dienst de Stad beweezen. In drie Committés, één tot de Geregts-, één tot de Burger- en één tot de Krygszaaken, schikte zich dit door de Burgery verkoozene Stadsbestuur (*).

Aanspraak aan twee wedergekeerde Burgers. Met welk een geestdrift men Burgers, in den Jaare MDCCLXXXVII, te dier door oproer geweldig geschokte Stad uitgeweeken, weder ontving, wyst eene Aanspraak uit, door Jacob Polyn aan twee wedergekeerde Burgers, Willem van der Wagt en P. Zwanenburg gedaan. Hy liet zich in deezer voege hooren — „Driewerf geluk! Driewerf Vrede! Driewerf Broederlyk Welkom! waarde Me-„de-

(*) Jaarboeken der Bataafsche Republiek I. D. bl. 35—41, en 70—74.

„ debuurgers! — Eene alles verwoesten- LXXXI
„ de ſtroom van toomlooze muiteryen, BOEK.
„ door misleide Burgers uitgeoefend, ont- ——
„ zette U, voor zeven jaaren, op de 1795
„ ſchreeuwendſte wyze, van uw onver-
„ jaarbaar Regt, van Mensch, van In-
„ wooner, van Medeburger. De oogluiking en ſtrafloosheid van oproerige misdaaden verdreef U van den Vaderlyken grond, van uwe Vaderlyke Wooning, van uwe Vrienden, van uwe Huisgezinnen. Gy droegt met ſchimp en ſmaad de mishandelingen, die alleen ſchuldigen behoorden te treffen. 't Geweld ſtelde U gelyk met den misdaadiger.

„ Thans breekt de ſchoone dageraad, de ryzende Vryheids-zon met luister door. Zy zal niet meer die verwoestingen en misdaaden, door bedroogene Burgers ſtrafloos zien bedryven; zy zal de Overheerſching en 't Geweld niet meer doen zegepraalen, op Regt, Braafheid en Vaderlandsliefde; maar zy zal haar heilryk licht, haare koesterende warmte verſpreiden in de zielen der menſchen; zy zal, door haaren kragtigen invloed, de Waarheid, de Regtvaardigheid en het Heil van allen doen voortſpruiten. Een ieder zal dien gulden Regel eerbiedigen en uitoefenen: *Doe niet anderen dan 't geen gy wilt, dat aan U zelf geſchiedde!*

„ Dit is het vooruitzigt, dat uwe terugkomst voor zich heeft; dit is de hoop, die U verwagt; dit is het, waar

LXXXI. BOEK. 1795. „ mede de wezenlyk braave Man zich
„ voor 't vervolg vleijen mag.

„ Zyt welkom dan andermaal, braave
„ Medeburgers! Keert, onder de zegeningen van ons en uwe Huisgezinnen,
„ tot uwe thans vreedzaame Haardsteden
„ weder. Geniet aldaar, in gezondheid en
„ voorspoed, de beste zegeningen. Haast
„ U tot de vervulling dier wenschlyke
„ en vereerende pligten, waar toe gy geroepen wordt, en vereenigt U met ons
„ tot bevordering van Heil, Vrede en
„ Broederschap! — Vereenigt U om met
„ ons juichend uit te roepen, Lang leeve
„ de Vryheid! Lang leeve de Natie! (*)."

Gesteldheid te *Dordrecht*. In *Hollands* oudste Stad, die, ten Jaare MDCCLXXXVII, ter Voorgangster strekte onder de Patriottische Steden, was dit vuur wel niet geheel uitgedoofd; maar werd het zo kragtig als elders tegen weder ontvlammen verhinderd. De nadering der *Franschen* gaf 'er eenigzins lugt aan; doch men droeg 'er, van den beginne af, de sterkste voorzorgen tegen. De daar by herhaaling en verzwaaring gedaane Publikatien omtrent de Societeiten en Gezelschappen kunnen 'er van getuigen (†). Groot was 'er, en geëvenredigd aan die maatregelen van bedwang, de vrees en angst, wanneer de komst der *Franschen* niet langer eene wel te

(*) *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 120.

(†) Men leeze dezelve in de *N. Verzamel.* by DE CHALMOT III. D. bl. 288 en 290.

te voorziene, maar daadlyke gebeurtenis was. Wy hebben reeds van dien toestand eene schets gegeeven (*). Dan de menigte Krygsvolks van den Staat in deeze Veste, maakte het, die onder de Burgery den *Franschen* genegen waren, ondoenlyk, op zich zelven, het werk der Omwentelinge, te onderneemen.

LXXXI. BOEK. 1795.

De Omwenteling aangevangen.

Hoe zeer zy ondertusschen daar toe neigden, bleek by de eerste gelegenheid. De Generaal OSTEN hadt eenig Volk op het doen van kundschap uitgezonden. Deezen zich by *Dordrecht* vertoonende, werkten de Gemeenebestgezinden met hun mede, en dit was genoeg om zich van de voorige wederhouding te ontdoen, schoon niet, om zonder verdere medewerking der *Franschen*, de Omwenteling te dier Stede daar te stellen. Die Burgers hadden blyk gegeeven dezelve hartlyk te verlangen. Schoon de *Franschen* zich op Maandag, den negentienden van Louwmaand, daar bevonden, leedt het tot Vrydag, eer de Magistraat, uit naam van den *Franschen* Commissaris, ten Stadhuize opontboden, en van hunne posten ontzet was. Middelerwyl hadt die Commissaris de Burgers, den *Franschen* genegen, in de wapenen gesteld, die, vereenigd met de ingetrokkene en van dag tot dag vermeerderende *Franschen*, de posten bezetten en gestadig ronden deeden; 't welk, in een anders regeeringloo-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 470.

LXXXI. BOEK. 1795. looze Stad, de onaangenaamheden en stoorenissen, daar uit te duchten, geheel voorkwam.

Regeeringsverandering op bevel van den Franschen Representant ALQUIER. 't Was de Representant des *Franschen* Volks by het Noordlyk Leger ALQUIER, op wiens bevel de Regeeringsverandering geschiedde. Door den Generaal OSTEN onderrigt van het aanbelang om eene Provisioneele Authoriteit daar te stellen, tot het vervangen van de werklyke Magistraat, geheel 's Prinsen Party toegedaan, en hoe deeze aanstelling dringend verlangd werd door de Patriotten, die met zo veel toegenegenheids en broederlyk de *Franschen* hadden ingehaald, stelde hy vast, dat 'er, zonder verwyl, eene Provisioneele Municipaliteit zou worden geformeerd, om, tot nader bevel, de werklyke Magistraat te vervangen; stiptlyk te waaken op de handhaaving der openbaare orde en rust, en de volbrenging te verzekeren van alle vorderingen, welke, ten dienste van het *Fransche* Leger, zonden mogen gedaan worden.

Welke Persoonen benoemd worden. Ter volvoering hier van gelastte ALQUIER den Generaal OSTEN om twaalf Burgers uit te kiezen; deezen, zo ras mogelyk, aan te stellen, en allen benoodigden bystand te verleenen tot het volvoeren hunner bevelen, teffens de werklyke Magistraat bekendmaakende, dat hunne volmagten waren opgeheeven. — Gemelde Generaal, onderrigt welke Mannen hy deeze post best zou aanbeveelen, benoemde de Burgers HENDRIK DE JONGH, FLORIS VAN DER LINDEN, PIETER BOUSSÉ,

ne, WILLEM HORDYK, GODEFRIDUS MULS, JOANNES TELDERS *Jacobsz*, JUSTUS DE BRUIN OUBOTER, WILLEM JACOB DE BRUIN DE NEVE, JAN HORDYK, HENDRIK WEENING, ABRAHAM HENDRICUS BROUWER, CHRISTOFFEL FREDERIK BACKER, allen Kooplieden. —— Met bygevoegden last, dat zy zich rekening zouden laaten doen door de oude Regeeringsleden.

Hoe volttrokken.

Ingevolge van de magt deezen Burgeren verleend, vingen zy hunne werkzaamheden onverwyld aan (*). Het planten van den Vryheidsboom, tot welks bywoonen de Burgery, op verzoek des *Franschen* Bevelhebbers, door de Municipaliteit werd uitgenoodigd, ging met veel ſtaatlykheids vergezeld, en onderſcheidde zich, voornaamlyk van andere, doordien in den optocht tot dat werk de twaalf Municipaliteits Leden, met breede driekleurige Sjerpen omhangen waren (†). Alles was te dier Stede, door den loop der Omwentelinge, meer en ſpoediger op den *Franſchen* voet ingerigt. —— Een ſchriftlyke opgave werd 'er gevorderd van al zodanige Leeftogt, Krygsnoodwendigheden of andere Goederen in byzondere of openlyke bewaarplaatzen berustende, die toebehoorden aan de *Engelſchen*, *Oostenrykers*, *Prus-*

(*) *Jaarboeken der Bataafſche Republiek* I. D. bl. 88.

(†) *Jaarboeken der Bataafſche Republiek* II. D. bl. 191. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 137.

LXXXI. BOEK. 1795. *Pruisfen* of andere Vereenigde Magten tegen de vrye en onafhangelyke *Fransche* Republiek in oorlog; als mede, op verzoek van den Commandant des *Franschen* Krygsvolks, eene opgave van de Vreemdelingen zich te dier Stede bevindende (*).

Omwenteling te *Delft*. — Stondt, in eenige Steden van *Holland*, de werkzaamheid ter Omwentelinge in eene zekere evenredigheid tot de maate van de woelingen en verdrukkingen, in den Jaare MDCCLXXXVII, geleeden, deeze regel ging overal niet door; althans dan zou de Stad *Delft* eene voorbeeldlyke rolle hebben moeten speelen, terwyl zy thans gezegd mag worden, slegts medegedaan te hebben. Dit is misschien grootendeels toe te schryven, aan het veelvuldig getal van Uitgeweekenen. De vuurigste Patriotten dier Stad bevonden zich elders. Immers de Omwenteling werd daar bevorderd en volvoerd door eenige Burger-gecommitteerden, die de Burgers der Stad deeden oproepen, en uit dezelve verstonden, hoe het dier wil en begeerte was, dat de tegenwoordige Regeeringsleden van hunne Posten zouden worden verlaaten, en eene Provisioneele Municipaliteit, door de Burgery aangesteld. Weshalven zy de Regeering van hunne Posten ontslaagen, de Burgery opgeroepen, en eene Provisioneele Municipaliteit, by meerderheid van stemmen, aan-

(*) *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 202, 203.

aangesteld hadden; naamlyk WILLEM VAN NOODT, LAMBERTUS SANDERUS, GYSBERTUS VAN HASSELT, JACOB VAN BREDA, CHRISTIAAN VAN BERESTEYN, JAN JACOB GOUVERNEUR, JAN ANTHONY VAN HEEMSKERK, ADRIAAN VAN BERKEL, HENDRIK DE ROOCK, ADAM DE LANGE, PIETER MAAS Cz., BARTHOLOMEUS VAN DEN BOGAART, WILLEM HENDRIK TEDING VAN BERKHOUT, ARNOLDUS VAN OS, SIMEON PIETER VAN SWINDEN, HENDRIK QUESNEL, GERRIT HILLEN, GERRIT WOLTERS, JOHANNES GEESTERANUS, JACOB VAN VREDENBURG, JOHANNES A. VAN STEENZEL VAN DER AA, GERARDUS ARMSTRONGH en GERRIT CRANENDONCQ.

LXXXI. BOEK. — 1795.

Daar heerschende koelheid.

Voor geenen bepaalden tyd moet deezer aanstellinge, op den één en twintigsten van Louwmaand geweest, en zy, of de meesten hunner, alleen die post, om erger voor te komen, aanvaard hebben. Althans, in den flauwst mogelyken toon, stelden zy voor, des afstand te willen doen, naa ééne maand verwyls. Men hoore hun spreeken, op het einde van Sprokkelmaand — „ Medeburgers! Verkoozen en aangesteld „ zynde tot uwe Provisioneele Represen„ tanten, gevoelden wy wel het gewigt „ van deeze zaak, en ons onvermogen, „ om daar in naar behooren werkzaam te „ zyn; dan egter geene aanleiding willen„ de geeven tot eenige verwarringe, die „ welligtlyk eene Regeeringloosheid, (al „ was 't maar voor een korten tyd,) zou„ de

LXXXI. BOEK. 1795.

„ de hebben kunnen veroorzaaken, ergen„ den wy toe en beantwoordden aan het „ vertrouwen het geen gylieden in ons „ gesteld hadt. —— Zedert mogten wy „ zien de gelukkigste Ommekeer van zaa„ ken, waar by, ook in deeze Stad, de „ Rust en Veiligheid is bewaard geblee„ ven, en althans vermeenen wy, dat aan „ het oogmerk onzer Provisioneele Aan„ stelling is voldaan, en wy vermogen „ uit te zien op het genoegen, om in uwen „ kring weder te keeren: terwyl wy het „ van onzen pligt agten om Ulieden voor „ te stellen het Bestuur van deeze Stad „ aan andere Persoonen op te draagen, „ die hetzelve van ons overneemen, „ en ons nu vervolgens daar in vervan„ gen." —— Arbeidzaam nogthans waren zy geweest om schikkingen te maaken op het volgend Stadsbestuur, welke zy, ter gelegenheid deezer Oproepinge, der Burgerye voordroegen (*).

Wat DUMONCEAU daar tegen aanwendt.

Niet te veel hebben wy gezegd van de koelheid der *Delvenaaren*. Althans de Generaal DUMONCEAU, het bevel over het *Fransche* Krygsvolk binnen *Delft* en in de nabuurschap voerende, bespeurde met leedweezen, zo niet eene openbaare te Onvredenheid, ten minsten een mangel aan Opgeruimdheid, welke, naar zyne denkwyze, onder de Burgery de vrugt behoorde te zyn van de daargestelde Omwenteling. Sterk

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 335.

Stark doorsteekende moet te dier Stede het misnoegen over de ingevoerde nieuwe orde van zaaken geweest hebben: daar gemelde Generaal zich opgewekt gevoelde om aan de Municipaliteit deswegen zyne gedagten te verklaaren, en dezelve aan te spooren tot medewerking om de Burgery een blymoediger gelaat te doen aanneemen. Hier toe, in deeze dagen, eene Proclamatie te hooren, is in de daad vreemd; en zal dezelve, in meer dan één opzigt, verdienen hier geleezen te worden. Deeze geschiedde in de *Fransche* en *Nederduitsche* taal, en hadt ten opschrift, *Liefde tot Orde. Vryheid, Gelykheid. De Trouw en Deugd verzekeren de Overwinning. De Brigade Generaal, commandeerende te* Delft *en het District van dien. aan de Burgers, uitmaakende de Magistraat van de Stad* Delft.

LXXXIV. BOEK. 1795.

„ Burgers! de doodsche stilte, die in „ deeze Stad heerscht, en de werklooze „ leevenswyze, die ik daar in bespeur, „ hebben natuurlyk myne verwondering „ moeten opwekken.

„ Hoedanig ik ook, by ernstige over„ weeging, de oorzaaken hier van heb trag„ ten op te speuren, ik vind 'er niet meer „ dan twee, welke die zo sombere stilte „ hebben kunnen doen gebooren wor„ den. — Deeze zyn de weinige Eens„ gezindheid onder de Inwooners, het „ noodzaaklyk gevolg van een gevaarly„ ken geest van Partyschap; en het ver-

„ keerd

LXXXI. BOEK. 1795.

„ keerd Berigt, dat men hun van de *Fran-*
„ *fchen* gegeeven heeft.

„ Men moet erkennen, Burgers! dat
„ het Tafereel, 't welk onze Vyanden van
„ onze wyze van Regeering gefcheust heb-
„ ken, alleraffchuwelykst was! Onver-
„ mogend om zich, door wettige midde-
„ len, tegen onze talryke Legers te ver-
„ zetten, hebben zy hunne toevlugt ge-
„ nomen tot list, en getragt ons de ag-
„ ting der Volken te doen verliezen.
„ Goud, lasterlyke Schotfchriften, Ver-
„ ftandhouding met onze binnenlandfche
„ Vyanden, alle foort van middelen, wer-
„ den door hun aangewend, behalven al-
„ leen zodanige, welke door de Deugd
„ worden voorgefchreeven. *Zy* hebben
„ ons afgefchilderd als Snoodaarts, als
„ bloeddorftige Menfchen, die altoos met
„ zich voerden het werktuig hunner eu-
„ veldaaden. *Zy* hebben voor het oog
„ dier Natien, welkers befchermers zy
„ zo verraaderlyk voorgaven te zyn, on-
„ ze Wetten voorgefteld als zo veele uit-
„ fpraaken van Dood of Geweld. ——
„ Behoeft men, naa zodanige haatlyke
„ trekken, zich nog te verwonderen over
„ het koel onthaal van eenige Bewoon-
„ ders der Steden, waar in onze over-
„ winnende Wapenen ons hebben doen
„ trekken? Het was onmogelyk, dat zul-
„ ke gruwelyke Lasteringen aanftonds
„ dien invloed verlooren, welke dezelve
„ op ligtgeloovige Zielen hadden gemaakt,
„ aan

„ aan welke men dezelve hadt voorgedraa-
„ gen, op eene wyze zo zeer strookende
„ met de vooroordeelen door de opvoe-
„ ding verkreegen. Het is dan alleen aan
„ onze Burgerlyke Deugden, bevestigd
„ door onze Daaden, voorbehouden, om
„ dat vertrouwen weder te verkrygen, 't
„ welk de misdaad ons heeft tragten te
„ ontrooven.

„ Dit vertrouwen kan niet hersteld wor-
„ den, dan door behulp van de Broeder-
„ schap. Deeze alleen vereenigt onaf-
„ scheidbaar die Volken zelf, welke door
„ belang verdeeld zyn; het is op de Broe-
„ derschap, waar op, als op eenen on-
„ wrikbaaren grond, het *Fransche* Gouver-
„ nement gevestigd is. Wend dan, Bur-
„ gers! alle uwe vermogens aan om dee-
„ ze gezellige Deugd onder U te doen
„ heerschen. Dat voor altoos verdwyne
„ die rampzalige Geest van Partyschap,
„ die, den haat voedende, alle driften in
„ werking brengt. Dat de *Franschman*,
„ als een Beschermengel, zo wel voor den
„ *Patriot* als voor den Aanhanger van
„ *Oranje*, de waare band van Eenigheid
„ zy, en dat zy hunne onderlinge belan-
„ gens overeenbrengende, ook hunne har-
„ ten vereenigen.

„ Laat, op het voorbeeld der Steden *Am-*
„ *sterdam*, *Rotterdam*, *Dordrecht*, *Arnhem*
„ en andere, de Vrolykheid, Eensgezind-
„ heid en Vaderlandsliefde, onder U heer-
„ schappy voeren. Laat de Inwooners
„ gevoelen alle de aangenaamheden eener

LXXXI. BOEK.

1795.

„gemeenschaplyke en broederlyke Overeenkomst, en vertoont hem dezelve in alle haare bekoorelykheid. Maakt vriendschaplyke Vergaderingen, alwaar de *Hollanders* en *Franschen*, met elkander broederlyk verkeeren. Deeze gelukkige vereeniging zal, zonder moeite, voortbrengen het onderling vertrouwen, verstandhouding, en eensgezindheid. De Republikeinsche Deugden zullen blinken in al haaren glans, en dan zal men met verrukking uitroepen deezen eeuwigen Grondregel; *De Vaderlandsliefde vereenigt alle harten!*

„De plegtige oprichting van een leevenden Vryheidsboom zal aan U, Burgers! eene zekere gelegenheid verschaffen om met deeze Vereeniging eenen aanvang te maaken; ik vertrouw dat deeze plegtigheid zal voorgegaan en gevolgd worden, door alle pragt en luister, waar voor dezelve vatbaar is. Ik laat aan uwe wysheid te bepaalen den aart der verlustigingen, en vermaaken, welke deezen Dag der dagen, moeten doen uitmunten, in het aangenaam vertrouwen, dat Mannen, die reeds zo veel voor de Vryheid gedaan hebben, niets zullen nalaaten om haaren Zegepraal te vieren.

„Ik verheug my in het vooruitzigt, dat, ten eenigen dage, de gelukkige *Bataaf*, onder de schaduwe van deezen geheiligden Boom, zyne Kinderen zal doen leezen, dit gedenkwaardig op-

„schrift,

„ schrift, *Het vrye Holland aan de Fran-* „ *schen dankbaar.*"

By de door DUMONCEAU meest mogelyk verzogte bekendmaaking van deeze zyne Aanmaaning tot Eensgezindheid en Vreugde, voegde de toenmaalige Municipaliteit deeze aanmoediging; „ Wel aan „ dan, waarde Medeburgers! laat van nu „ af aan alle geest van Partyschap, voor „ eeuwig worden afgelegd. Laaten wy „ alle harten en handen vereenigen, om „ onderling te genieten de Zegeningen, „ welke waare Vaderlandsliefde, op deugd „ gegrond, ons kan verschaffen, en laaten wy hier van, door eene Vriendschap„ lyke en Broederlyke Verkeering, zo „ met elkander als met de *Franschen*, bly„ ken geeven (*)." —— Ondanks deeze opwekkingen, bleef de geest van Tweedragt in *Delft* heerschen, en deedt bykans alles, wat niet onmiddelyk van *Fransche* hand kwam, verwylen. —— Ook verzogt, na de daar volbragte Omwenteling, eene Commissie, om *Fransche* Ruiters uit de Stad *Amsterdam* te bekomen; dewyl dat men voor overrompeling van kleine partyen blootstondt (†).

LXXXI. BOEK. 1795. Aanspooring der Municipaliteit.

De overige drie stemmende Steden in *Hollands* Zuiderdeel, vonden zich, door den inval en voortgang der *Fransche* Krygsbenden, op eene andere wyze, in de Omwenteling ingewikkeld. —— *Gornichem* zagen

Omwenteling te *Gornichem* en *Schoonhoven.*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 175, enz.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 852.

LXXXI. BOEK. 1795. gen wy voor de wapenen dier Overwinnaaren bukken. Onmiddelyk daar op kreeg die Stad Provisioneele Representanten der Gemeente, die het eerste voorbeeld gaven van de afschaffing aller Eertytelen voor Regeeringspersoonen, en de Stads Amptenaaren in hunne Posten lieten blyven, schoon zy omtrent de Staatsbelangen verschillend mogten gedagt hebben (*). — In *Schoonhoven* trokken de *Franschen* binnen, en volgde daar eerlang eene Regeeringsverandering (†).

In *Brielle*. Het lot van *Brielle* was aan dat van *Helwoetsluis* eenigermaate verbonden. Dan in deeze Stad, voor overdreeven Oranjezugtig bekend, was de Regeeringsverandering niet gemaklyk uit te werken. De Gelastigden van eenige Patriottische Burgers bragten het eindelyk zo verre, dat de Stadsregeering den Volke verklaarde, dat zy van hunne Posten afstand deeden, en dezelve zouden blyven waarneemen tot dat eene nieuwe Regeering zou daargesteld weezen. 't Geen daar op den dertigsten van Louwmaand geschiedde (§). — Naa de Regeeringsverandering werd de Vryheidsboom geplant. Dat dit vry spaade moet geschied zyn, schynt men te mogen opmaaken uit de Aanspraak by het plan-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 436. *Jaarb. der Bataafsche Republiek* II. D. bl. 202.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1067.
(§) Blykens een Brief in de *Decreeten der Provisioneele Represent. van Holland* den 2 Feb. 1795.

planten van denzelven gedaan, door den Burger J. G. van Oldenbarneveld genaamd Tullingh, die zich, op deezen voor het meerendeel zyner Medeburgeren zeker niet aangenaamen toon, liet hooren. LXXXI. Boek. —— 1795.

„ Eindelyk is dan nu die heuchlyke en zo
„ lang gewenschte dag verscheenen, dat wy
„ ook in deeze Stad, den Boom der Vry-
„ heid hebben mogen zien planten. ——
„ In deeze Stad, welke zich wel eer be-
„ roemde, de eersteling te zyn van de
„ *Bataafsche* Vryheid, toen gansch *Neder-*
„ *land*, onder 't juk van een wreed ge-
„ veinsd Dwingeland moest zugten. ——
„ De Heilzon der Vryheid is nu geheel
„ doorgebrooken, de zwarte wolken, die
„ haaren luister aan onze oogen onttrok-
„ ken, zyn thans geheel weggeschooven.
„ Het zyn de dappere en grootmoedige
„ *Franschen*, onze Vrienden en Broeders,
„ aan wien wy dat heil verschuldigd zyn.
„ Zy zyn onze Verlossers, en de Voor-
„ zienigheid, welke alle Lotgevallen van
„ deeze Wereld, tot de beste einden, be-
„ stuurt, heeft op eene wonderbaare wy-
„ ze den weg voor onze Verlossers ge-
„ baand. —— Geluk! driewerf geluk!
„ waardste Medeburgers en Broeders! Wy
„ zyn Vry, wy zyn Gelyk, en het Ge-
„ meenebest van *Holland* hoopen wy wel-
„ dra door de naauwste banden, en voor
„ altoos, vereenigd te zien met haare Zus-
„ ter de Republiek der *Franken*. *Briel-*
„ *sche Bataaven!* uwe Vertegenwoordigers,
„ die gy, door uwe toejuichingen, openlyk

LXXXI. BOEK. 1795.

„ verkoozen hebt, om by voorraad voor
„ uwe belangen te zorgen, roepen U, uit
„ den grond hunner harten met vreugde
„ toe, Heil en Broederschap! wenschende,
„ dat de Vryheid en Gelykheid op
„ den *Bataafschen* grond groeijen en bloeijen
„ tot aan het einde der Eeuwen (*)."

Niet ongevallig zou het zeker veelen weezen van alle *Hollandsche* Steden en voornaame Vlekken en Dorpen zo breedvoerige narigten aan te treffen, als wy van de dus verre vermeldde in het Zuider Kwartier gaven; doch, behalven dat de berigten van veele niet zo volkomen zyn als wy gaarne wenschten, en noodig oordeelden, vreezen wy, door eene te lange eentoonigheid te zullen verveelen, van de stemmende Steden in *Noordholland*, willen wy egter, zo verre de gebrekkige berigten gehengen, gewaagen.

Omwenteling te *Enkhuizen*.

Enkhuizen zal ons van de werkzaamheden der *Amsterdammeren* in het bevorderen der Omwenteling een voorbeeld schenken. De Burgers YSBRAND, en W. Y. VAN HAMELSVELD hadden zich den drie en twintigsten van Louwmaand, na gemelde Stad vervoegd, als Commisarissen van het Committé Revolutionair. Door eene Burger-commissie verwelkomd, gaven zy te verstaan, hoe reeds verscheide Steden van *Holland* een begin hadden gemaakt aan eene algemeene Omwenteling, en *Enkhuizen*, om dit voetspoor te volgen, een Com-

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 266.

Committé hadt te benoemen. Dit geschiedde, op de eerste aanvraage, door de aanstelling van JAN DE JONGH en VOLKERT VAN DER MEER. Deeze Bugers, vergezeld door de beide HAMELSVELDEN, begaven zich, dien eigen naamiddag, ten Stadhuize by de vergaderde Burgemeesters en Vroedschappen. Y. VAN HAMELSVELD sprak de oude Regenten aan, maakte het oogmerk hunner komste bekend, die daar op allen, hoofd voor hoofd, de Posten door hun bekleed, in den schoot der Burgerye, nederleiden, en naa wederzydsche toewensching van Heil en Broederschap, t'huiswaards keerden.

LXXXI. BOEK. — 1795.

Onmiddelyk naa deeze afzetting werd aan de Burgery, op het Stadhuisplein zamengeroepen, deeze Voorstelling eener Provisioneele Municipaliteit, gedaan. „ Braave Stad- en Landgenooten! uwe Medeburgers JAN DE JONGH en VOLKERT VAN DER MEER, uitmaakende uw Committé Revolutionair, geadsisteerd door Afgevaardigden uit het Committé Revolutionair der *Bataaven*! wenschen U met deeze Omwenteling Heil en Broederschap! — Door de edelmoedige hulp des *Franschen* Volks, en door het tydig en gepast gebruik, dat gy van uwe eigene kragten maakt, wy zynde, herneemt gy thans uwe Regten, welke U, op eene geweldige wyze ontvreemd waren, en weet, dat gy allen, wie gy ook zyn moogt, eene gelyke aanspraak hebt. „ *Gy zyt vry! Gy zyt gelyk!*

Voor- en aanstellingeener Municipaliteit.

„ Daar

LXXXI. BOEK. 1795.

„ Daar gy thans uwe Regten herkomen „ hebt, kunt gy, in de plaats van eene „ voorgaande Regeering, die hunne Posten in den boezem der Burgery hebben „ nedergelegd, Burgers aanstellen, die „ door hunne kunde en verdiensten, uw „ vertrouwen waardig zyn te bezitten; „ doch op dat alle verwarring en onrust „ worden voorgekomen, en de noodzaaklyke bestuuring uwer belangen, in deeze „ Stad, by voorraad, zoude kunnen voortgaan, bieden wy U, het voetspoor der „ vrye *Franschen* volgende, tot uwe Provisioneele Representanten de volgende „ Medeburgers aan, in vertrouwen, dat „ gy onze ernstige poogingen zult goedkeuren, en verwagtende, dat gy, zo 'er „ iemand onder hun mogt zyn, welke algemeen mishaagt, uwe afkeuring zult „ te kennen geeven; LUCAS WESTWOUDE, THADE PAN, THEUNIS DE WIT, „ PIETER VAN DER HOUT, BROËRIUS „ VAN DER VELDEN, PIETER LATOUR, „ JOAN JACOB DUIVENSZ, HEERTJEN „ SANT, JAN LOOTS, MEINDERT MONSIEUR, KAREL REUTER, GERRIT „ FRANX, ANDRIES JACOB KLUPPEL, „ JACOB TONNEBOYER, HESSEL SLYPER, „ JACOB KUYPER EBBENHOUT, DIEDRIK „ ARNOLD DE VRIES, KLAAS HEYNIS, „ BERNARDUS BOOMS en GERBRAND „ BIKKER.

„ Vindt gy, onze Medeburgers! goed „ dat wy uit uw aller naam, de Volmagt „ van deeze uwe Vertegenwoordigers te-

„ ke-

„ kenen? Om in den naam van het Volk „ van *Enkhuizen* al het geen te verrigten, „ het welk de tydsomstandigheden zullen „ vereischen. —— ——

LXXXI. BOEK. —— 1795.

„ Wy, wien het algemeene Heil des „ lieven Vaderlands ter harte gaat, wen- „ schen U geluk met uwe Provisioneele „ Representanten! —— Alle voorgaande „ Gebeurtenissen en Beledigingen zyn in „ den kolk der Vergetelheid begraaven: wy „ zyn alle vrye Burgers en Broeders....!

„ Op uwe Burgertrouw en Vaderlands- „ liefde staat maakende, verwagten wy, „ dat gy allen zult medewerken, om Eens- „ gezindheid, Rust en Orde te helpen „ handhaaven. Weet ook, dat de vrye „ *Franschen*, onze Vrienden, alle ongere- „ geldheden en mishandeling afkeuren. Dat „ derhalven Deugd en Braafheid by ons „ allen steeds aan de orde van den dag zy!"

Enkhuizen den drie en twintigsten January, *Vyfde Dag der Hollandsche Vryheid.* Broederschap! Uit naam van het Committé Revolutionair der *Bataaven.* W. Y. VAN HAMELSVELD (*).

Hoorn, *Medemblik*, *Purmerende* en *Monnikendam* omgewenteld.

Op gelyke wyze werd in *Hoorn* en *Medemblik* de Omwenteling daargesteld door medewerking van het Committé Revolutionair te *Amsterdam* (†). —— Eene Bezending van *Purmerende* vroeg by dit Committé, op den twee en twintigsten van Louwmaand, raad, hoe zich omtrent de Revolu-

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 110.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 404 en 420.

LXXXI. BOEK. — 1795. lutie te gedraagen? en kreegen ten antwoord, dat zy terstond het Volk eenige Persoonen tot provisioneele Vertegenwoordigers moesten voordraagen, een Maire aanstellen, en op het Stadsbestuur bestelling maaken. Dit geschiedde. —— Zo stelde ook *Monnikendam* een Provisioneele Municipaliteit aan.

De Regeering van *Edam* doet van zelve afstand.

Daar veele Regenten, ten dien dage, het kussen zo noode verlieten, en alleen zich aan den dwang der tydsomstandigheden zich onderwierpen, zo ras de eigen Burgers, of de Bewerkers der Omwenteling van buiten, zich te hunner Stede vertoonden, leevert de Regeering van *Edam* een voorbeeld op, dat ten aanziene der Omwenteling éénig in zyne soort mag heeten. Uit den schoot der voormaalige Regeeringe nam dezelve haaren oorsprong. Immers deeze deedt, op den één en twintigsten van Louwmaand, deeze Afkondiging. „ Schout, Burgemeesteren, Schepenen en „ Vroedschappen der Stad *Edam*, ziende „ de generaale genegenheid dat de Regee„ring worde veranderd, en in handen der „ Burgerye nedergelegd, verklaaren wy, „ by deezen, zo presente als absente Le„den, gereed en bereid te zyn, zulks „ te doen, en verzoeken deswegens hunne „ gansche Burgery Commissarissen uit den „ haaren te willen benoemen, aan welke „ zy hunne Posten daadlyk kunnen over„geeven; ten einde by dezelve provisio„neel alle Directie over deezer Stads „ zaaken kan worden waargenomen, tot

„ dat

„ dat de Regeering deezer Stad met andere
„ Leden der Regeering worde vervuld. —
„ Aanmaanende en verzoekende nogthans
„ by deezen alle Burgers en Ingezetenen,
„ zich inmiddels rustig en vreedzaam te
„ willen gedraagen; terwyl de meerge-
„ noemde Leden, tot bewaaring der rust
„ en veiligheid hunne posten zullen bly-
„ ven waarneemen, tot tyd en wylen de
„ genoemde Commissarissen, die van hun
„ zullen hebben overgenomen (*)."

LXXXI. BOEK. 1795.

In het Patriottisch *Alkmaar*, werd, by eene Publikatie, uit naam van het Committé Revolutionair te dier Stede, de toenmaalige Regeering, op den één en twintigsten van Louwmaand, van alle Posten vervallen verklaard, en de Burgery verzogt Provisioneele Representanten aan te stellen.

Omwenteling te *Alkmaar*

De handelwyze hier gehouden, verschilde van die wy elders aantroffen. Het bovengemelde Committé wilde, dat ieder Burger een Billet, met zynen naam ondertekend, zou inleeveren, en op die wyze een aantal van negentien Persoonen benoemen. By de opening dier Burgerstembriefjes bleek 's volgenden daags, dat deeze benoeming gevallen was op de Burgers ADRIAAN KLAVER, LUDOVICUS TIMON DE KEMPENAAR, JACOBUS VERHOEVEN, JAN HENDRIK RUIS, CORNELIS VAN FOREEST, WILLEM BOLTEN, LUKAS DYL, NICOLAAS CATENIUS, GERARD CORNELIS VAN VLAD-

Hoe 'er eene Municipaliteit werd aangesteld.

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 49.

LXXXI. BOEK. — 1795

VLADDERACKEN, JOHANNES VAN LEEUWEN, JAN PIETER GOUDSBLOEM, FRANÇOIS DAVID CONSTANTYN DRUIVENSTEYN, JAN WALRAVEN, CORNELIS VAN OOSTVEEN, JAN DE WITT *Dz.*, JOAN DU TOUR, PIETER PRINS, KLAAS BAKKER en ADRIAAN DAAY. Deezen lagen den Eed af in handen van vier en twintig Burgers daar toe afgezonderd. Uit hun midden verkoozen zy tot Hoofdschout: ADRIAAN KLAVER; tot Burgemeesteren WILLEM BOLTEN, JACOBUS VERHOEVEN, CORNELIS VAN FOREEST, LUKAS DYL; uit den boezem der Burgery tot Schepenen PIETER PANNEBOETER, WILLEM ADRIAAN BOON, BERNARD HENDRIK GAARD, JOAN GROOT en WILLEM SCHUT. De verkizing van allen was voor den tyd van twee maanden (*).

Het voorgevallene op *Texel*.

Het Eiland *Texel*, door het menigvuldig Ys ter Reede, van het Vasteland afgescheiden, vernam niet voor den vyf en twintigsten van Louwmaand, de komst der *Franschen* aan de *Helder*. Schoon die Eilanders, wat het meerendeel betrof, bekend stonden voor aan den Huize van *Oranje* zeer verknogt, ontbrak het niet aan andersgezinden. Groote vreugde rees 'er by deezen. Op alle Dorpen des Eilands werden Vryheidsboomen geplant, de Burgeryen verkoozen hunne eigene Vertegenwoordigers. De oude Regeeringspersoonen deeden afstand van hunne Posten.

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 412.

De Burgery verzogt den Schout CORN. THEOD. ELOUT aan te blyven, en de van zyn Post verlaatene Secretaris CORNELIS MARONIER verkreeg die weder door de meerderheid van Burgerstemmen. — Op dit Eiland bevonden zich, zints jongste Slachtmaand, eenige *Fransche* Krygsgevangenen. Niet alleen kreegen zy, door dien ontwisfel hunne vryheid; niet alleen deelden zy in de vreugde der Patriottische *Keezelaaren*; maar bragten ook veel tod tot behoud der goede orde, rust en eensgezindheid onder de Burgery: terwyl de Chef de Brigade CANTAGRELLE, inzonderheid door zyne raadgeevingen de nieuw verkoozene Volksvertegenwoordigers, bystand boodt (*).

LXXXI BOEK. — 1795.

Reeds zagen wy, in eene en andere Stad van *Noordholland*, het *Committé Revolutionair* van *Amsterdam* werkzaam, om de Omwenteling daar te stellen, gelyk het rondsom die Stad, op de Dorpen, hier mede onledig was. Dan het vormde welhaast een wydstrekkender plan. Het zal hier voegen eenig verslag te geeven van den aanleg, de inrigting, en den algemeenen grond der uitgebreider werkzaamheid van dit Committé, 't geen, daar mede overeenkomstig, zich den Tytel gaf van het *Vereenigd Committé van Opstand in Nederland.* 't Zelve hieldt den tienden van Sprokkelmaand de eerste Zitting (†), op welke van buiten de Stad

Oprigting van het Vereenigd Committé van Opstand te *Amsterdam*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 2187.
(†) Zie van de Oprigting en algemeene bedoelingen hier boven bl. 112.

XXXI BOEK. — 1795. Stad *Amsterdam* zich tegenwoordig bevond de Burgers J. P. BEEKMAN en G. J. VAN MAANEN uit *'s Gravenhaage*, als mede JACOBUS VERHOEVEN en WILLEM SCH van *Alkmaar*.

Aanspraak te dier gelegeid. De Secretaris VAN DER AA liet zich op die bijeenkomst, in deezer voege hooren — „ Het *Committé Revolutionair* „ *Amsterdam*, naa de heuchlyke Omwenteling aldaar, in die Qualiteit, te hebben gedefungeert, heeft het egter van zynen pligt geoordeeld, onophoudelyk voort te vaaren in het algemeen voortzetten der Omwenteling. — Dan deeze werkzaamheden, den weinige Leden, dit Committé uitmaakende, te zwaar vallende, heeft hetzelve zich geaddresseerd aan de verschillende Committés in andere Steden opgerigt, ten einde met hun mede te werken en Gedeputeerden tot hun te zenden, tot het oprichten van een *Vereenigd Committé van* „ *Omwenteling*.

„ Dit Committé, thans vergaderd, beschouwende de noodzaaklykheid om het begonnen werk, in elke *Stad*, in elk Dorp, in elk Gehugt, met spoed door te zetten, en in ervaaringe gekomen zynde dat veel al het Volk ten Platten lande het reeds verrigtte als genoegzaam beschouwt, daar zulks een hoogsten als een enkele steen tot het groot Gebouw kan worden aangemerkt, vermaant hier mede alle Ingezetenen van dit Gemeenebest om op het zorgvul-

„ digst

LXXX
BOEK.
——
1795.

„ digst tegen deeze valsche denkbeelden
„ te waaken, en oplettend op den voort-
„ gang der Omwenteling te zyn; ten ein-
„ de te vobrste komen, dat nu noch ooit,
„ geen zweem zelfs van Aristocratie, op
„ den thans vryen bodem worde geduld.
„ Het vermaant hier mede Uliedeh,
„ Burgers en Ingezetenen van zodanige
„ Plaatzen, welke nog onder 't juk, van
„ door geweld, overheersching, of list in-
„ gevoerde Regenten, onder welk eenen
„ naam ook, zugten, aan deeze onwettige
„ Onderdrukkers te verklaaren, dat Gy-
„ lieden, overeenkomstig de Regten van
„ den Mensch, vry en onafhanglyk zyt;
„ uit dien hoofde hun van hunne Posten
„ ontzet, en dat gy daadlyk anderen, uw
„ vertrouwen waardig, provisioneel in
„ hunne plaatzen aanstelt.

„ Het vermaant alle Burgers en Bemin-
„ naars van hun Vaderland om terstond
„ de Wapenen te aanvaarden, zich pro-
„ visioneele Officieren te kiezen, hun ver-
„ trouwen waardig, en te toonen bereid
„ te zyn, Leeven en Bezittingen tegen
„ elken Buitenlandschen Vyand of Roof-
„ zieken Vriend te verdedigen — het
„ eerste Regt van elk vry Burger, is, de
„ Wapenen voor het belang van 't alge-
„ meen te draagen. — Laat U door geen
„ vleitaal, door misleiding, noch minder
„ door geweld, affchrikken. Verplet door
„ uwen Donder den Geweldenaar, die
„ zich met dwang tegen uwe poogingen
„ wil verzetten. — Zyt edelmoedig je-
„ gens

LXXXI. BOEK. — 1795.

„ gens de zulken onder U, die misleid, „ eens opgeklaarde denkbeelden ontvangen „ kunnen. — Edelmoedigheid en Vergeeving van alle voorgaande beledigingen, zyn kentekenen van een Volk der „ Vryheid waardig!

„ Het Committé verklaart hier mede „ zich in geenen deele te willen mengen „ in Stads- en Volksbestuur; Omwentelingen daar te stellen, waar dezelve, tot „ heil van het algemeen, vereischt worden, is de heiligste en edelste pligt van „ elk Burger.

„ De Verrigtingen van dit Committé „ zullen zich bepaalen tot den noodigen „ raad en handleiding te geeven, aan die „ geenen, welke vry willen zyn, waar toe „ zy elk een uitnoodigen, zich by hun „ te addresseeren.

„ Vrienden en bevorderaars van waare „ Vryheid bieden wy de hand van Broederschap, en onze hulp aan, waar en „ wanneer gy dezelve zult vereischen; „ daar wy verklaaren niet te zullen rusten, zo lang 'er nog eenig overblyfzel van Overheersching en Geweld, of „ Overheerschers en Geweldenaars op onzen vryen grond worden gevonden. „ Dood en verdelging treffe dan deezen, „ en met hun alle vrywillige Slaaven (*).”

Besluit door 't zelve genomen.

Overeenkomstig met het aangevoerde in deeze Aanspraak ter openinge van dit *Vereenigd Committé van Opstand* viel het be-

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 303.

besluit, dat hetzelve zich voorts zou bezig houden met den Opstand alomme door de *Vereenigde Nederlanden* voort te planten, daar toe de In- en Opgezetenen van alle Steden, Dorpen, Vlekken en Buurten, nog niet in staat van Opstand, aan te maanen om zich, ten dien einde, 't zy alleen in Geschrifte, 't zy door het zenden van Afgevaardigden, de noodige handleidingen te geeven in het daarstellen der Omwentelinge, daadlyk behulpzaam te weezen, en te zorgen, dat de Opstand overal met die orde begonnen en voltooid wierd, welke de agtbaarheid van een waaren Volksopstand vordert. —— Wel verstaande, dat dit Committé, of deszelfs Afgevaardigden, zich nimmer en op geenerlei wyze zal of zullen bemoeijen, met eenige de minste willekeurige daad van Regeering of Bestuur; maar dat zy, in tegendeel, het geen op haare Aanmaaning, of met haare medewerking, geschiedt, zullen laaten uitvoeren, door de In- en Opgezetenen, alleen onder haar opzigt hetzelve bestuurende; tevens, zo naauw mogelyk, zorg draagende dat overal de waare Volksstem zich doe gelden.

Verklaarende het Committé, op de plegtigste wyze, alle deszelfs Leden en Afgevaardigden, wel uitdruklyk verantwoordelyk te stellen aan de Natie, voor alle daaden, welke zy zich, tegen dit Besluit, zouden mogen aanmaatigen; en dat alle werkzaamheden dan zullen eindigen, wanneer in alle Steden, Vlekken, Dorpen en Plaat-

LXXXI. BOEK. zen in dit Gemeenebest de Opstand zal zyn volbragt.

1795. Rondgaande Brief door 't zelve afgevaardigd.

Om dit werk van grooter omvang te bespoedigen, en tevens op de geregeldste wyze af te doen, diende een rondgaande Brief, gepaard met een Opstel der Qualificatie voor de Afgevaardigden, en Formulieren tot het doen van Regeerings-afzettingen en Regeerings-aanstellingen. Deeze Stukken, van eene zo wyd heerschende werkzaamheid verdienen hier plaats. De Brief aan hunne Medeburgers gerigt, liep op deezen zin. „ Daar het ten hoogsten noodig is, dat alle overblyfzels der „ Overheersching in ons Land, zo spoedig mogelyk, met wortel en tak worden „ uitgeroeid, wordt door onze Provisioneele Vertegenwoordigers onophoudelyk „ aan Verbeteringen gewerkt. Onder deeze behoort ook eene regelmaatige Oproeping van 't geheele Volk, om zich „ door hunne Afgevaardigden eene vrye „ Regeeringsvorm te doen verkiezen, dewelke als dan tot eene Grondwet voor „ het geheele Gemeenebest, op den voet „ van Gelykheid, strekken zal.

„ Daar het inmiddels noodig is, dat zodanige Persoonen, dewelke als dan deeze Oproeping zullen moeten besturen, „ het vertrouwen des Volks bezitten, en „ 'er ook veelligt onder uwe Regenten, „ zo niet allen, ten minsten eenigen ge- „ vonden worden, die, of door Overheer- „ sching, of willekeurig Gezag, onwettig „ over U zyn aangesteld, of uw vertrou-

„ wen

„ wen onwaardig zyn, vermeenen wy U
„ te moeten vermaanen, de zodanigen on-
„ verwyld van hunne Posten te ontslaan,
„ en hunne plaatzen met andere braave
„ kundige Burgers te vervullen, waar toe
„ ons de volgende wyze als de geschiktste
„ voorkomt.

„ Alvoorens de Burgery by den ande-
„ ren te roepen, zal het vooral dienstig
„ zyn, dat een bekwaam getal Burgers
„ zich in Committés by elkander vervoe-
„ ge; ten einde provisioneel een genoeg-
„ zaam aantal Burgers, welke het vertrou-
„ wen des Volks bezitten, door hun be-
„ noemd worde.

„ Dit geschied zynde, zal dit Committé
„ eene bekwaame Plaats, Dag en Uur
„ bepaalen, om alle Ingezetenen van uwe
„ Plaats, zonder onderscheid, by een te
„ doen komen.

„ Aldus vergaderd zynde, zal het Com-
„ mitté uwe tegenwoordige Regenten, uit
„ uwen naam, aanzeggen, hunne Posten
„ neder te leggen, en in den kring van
„ Ampteloozen Burgers weder te keeren;
„ doch dat zy zo lang zullen blyven fun-
„ geeren tot dat de nieuwe Municipaliteit
„ zal zyn aangesteld en hun zal vervangen.

„ Dit geschied zynde, zal het Committé
„ oogenbliklyk die Persoonen, welke zy
„ vermeenen, uwe goedkeuring waardig
„ te zyn, aan het vergaderde Volk voor-
„ stellen.

„ Deeze Voorstelling geschiedt hoofd
„ voor hoofd, en de meerderheid des

LXXXI. BOEK. 1795.

„ Volks tegen de voorgestelde Burgers „ niets hebbende aan te merken, zullen „ dezelve gerekend worden te zyn goed- „ gekeurd, en door het Committé, als uwe „ Provisioneele Municipaliteit, worden aan- „ gesteld, tot tyd en wyle, dat 'er eene „ algemeene Regeeringsvorm voor het ge- „ heele Land, zal zyn daargesteld.

„ Eén der voorgestelde Burgers afge- „ keurd wordende, zal het Committé „ daadlyk eenen anderen, in diens plaats, „ aan de vergaderde menigte voorstellen, „ om derzelver goedkeuring daar over te „ verneemen; zullende de geenen, die af- „ weezig mogten zyn, worden gehouden „ genoegen te neemen in het geen ge- „ schied is.

„ Daar Braafheid, Kunde, en Vader- „ landsliefde het éénig rigtsnoer onzer „ daaden moeten zyn, zo moet, by deeze „ Oproeping, Goedkeuring en Aanstelling „ geen onderscheid in Persoonen, of Gods- „ dienstige begrippen, plaats hebben.

„ En zo 'er onder uwe respective Re- „ geeringsleden Burgers gevonden worden, „ die het vertrouwen des Volks waardig „ zyn, zullen dezelve daadlyk weder on- „ der de nieuw voorgestelde geplaatst en „ aangesteld kunnen worden.

„ De Revolutie tot zo verre in uwe „ Plaats geschied zynde, zal het Committé „ oogenbliklyk de nieuw aangestelden, in „ den Naam van het Volk, in den Eed „ neemen, van getrouw te zullen zyn. in „ hunne Posten, en de belangen van het

„ Volk

„ Volk onafscheidelyk met de plaats heb- „ bende Wetten te zullen handhaaven en „ te doen eerbiedigen.

LXXXI. BOEK.

1795.

„ Ten einde dit heilzaam werk, tot al- „ gemeen nut, te doen uitloopen, zal voor- „ al dienstig zyn, ter aankweeking van „ Heil en Broederschap, dat gy zorg „ draagt voor de goede Orde, en vooral „ voor de Vryheid en Zekerheid van Per- „ soonen en Goederen, van welke Poli- „ tieke Begrippen dezelve ook mogten „ zyn; en dit zal het kenmerk weezen „ van de zodanigen, welke het waare heil „ des Volks ter harte gaat.

„ Deeze alzins plegtige verrigting, waar „ by het Volk zyne aangeboorene Reg- „ ten weder verkrygt, geëindigd zynde, „ verzoeken wy Ulieden van den Uitslag „ verwittigd te worden.

„ Vrienden van elk Beminnaar der lang „ gewenschte Vryheid, en Vyanden van „ alle Overheersching en Geweld, bieden „ wy onze Raad, en, des noods, onze hulp „ aan, wanneer gy dezelve mogt verei- „ schen."

Onderrigtende Voorschriften by deezen Brieve gevoegd.

De Leden van dit Vereenigd Committé van Opstand schreeven dus eene handelwyze voor, die in de *Amstelstad* grootendeels gevolgd en met eenen gelukkigen uitslag bekroond was; voorbeeldlyk waren 'er de maatregels door hun genomen, en konden, in 't groot beproefd, in 't klein, niet wel missen, of die moest ontstaan uit de onbekwaamheid der Lieden, die de hand aan deezen vreemden arbeid sloegen.

XXXII. BOEK. 1795. Ook dit poogden deeze Omwenteling Bevorderaars te voorkomen, door de stukken by de de onderrigtende opwekking gevoegd.

Hier toe behoorde, in de eerste plaats, op dat niet ieder in 't wilde den arbeid der Omwenteling aanvaardde, eene Qualificatie of Lastbrief voor den Afgevaardigden van deezen inhoud. „ Het Vereenigd Committé van Omwenteling te „ *Amsterdam* requireert den Burger **** „ ten einde de Vrye Burgers van ****, „ in onzen naam, behulpzaam te zyn in „ het daarstellen der Omwenteling, over„ eenkomstig met het opgegeevene Plan: „ vooral zorgende dat de Volksstem de „ keuze doet."

Daar toe diende, wyders, een voorgeschreeven Formulier om de onwettige Regenten van hunne Posten te ontzetten. Het Burger Committé moest hun deeze taal doen hooren; „ Burgers! Thans is het oogen„ blik daar, dat wy, uit den staat van Slaa„ verny tot dien van Vryheid zyn te rug „ gekeerd, en alzo herkreegen hebben een „ Regt, het welk aan vrye Menschen niet, „ dan door Dwingelanden, kan ontnomen „ worden: naamlyk het Regt ter verkie„ zing onzer Vertegenwoordigeren. Het „ is hier om, Burgers! dat wy Ulieden, „ die, tot hier toe, het Bestuur in handen „ gehad hebt, en ons door dwang zyt „ opgedrongen, aanzeggen, dat Gy Ulie„ den, van dit oogenblik af aan, zult heb„ ben te onthouden van alle Regeering

„ en

„ en Bestuur, tot hier toe door Ulieden „ gehouden. Wy eischen van Ulieden, „ dat gy onverwyld dit Raadhuis zult ver„ laaten, en nà uwe Wooningen, als Bur„ gers, te rug keeren, in welke betrek„ king Gylieden die volkomene Veilig„ heid voor uwe Persoonen en Bezittin„ gen genieten zult, waar op ieder Bur„ ger aanspraak heeft."

LXXXI. BOEK. 1795.

Een Formulier van Aanstelling, zo wel als van Afzetting, schreeven zy den Bevorderaaren en Bewerkeren der Omwentelinge voor. De vergaderde Burgery moest het Burger Committé te gemoete voeren — „ Uit uwen naam, Burgers! en overeen„ komstig met uwe verlangens, hebben „ wy heden, de tot hier toe gefungeerd „ hebbende Regenten, van hunne Posten „ ontslaagen. En, om alle verwarring te „ voorkomen, welke uit eene Regeering„ loosheid noodwendig moet voortvloei„ jen, stellen wy U de navolgende Bur„ gers voor, welke provisioneel U zullen „ vertegenwoordigen, en uwe belangen „ voorstaan, tot dat de gezamenlyke In„ en Opgezetenen behoorelyk zullen zyn „ opgeroepen, het welk zo spoedig mo„ gelyk zal geschieden, om alzo, op eene „ geregelde wyze, uwe Regeering vast te „ stellen.

„ Wy zullen U de Naamen der door „ ons benoemde Burgers voorleezen, en „ indien 'er eenige onder mogten zyn, „ welke uwe goedkenring niet wegdraa„ gen, verzoeken wy U, dat gy U dan

LXXXI. BOEK. 1795. „ laat hooren: terwyl wy uw stilzwygen „ zullen houden voor uwe toestemming."

De toestemming geschied, of de gevorderde verandering in de Persoonen gemaakt zynde, hadt het Burger Committé in deezer voege voort te vaaren.

„ Thans wenschen wy U geluk met uwe „ Provisioneele Vertegenwoordigers! Laat „ deeze Dag altoos een dag van gepaste „ vreugde onder ons zyn. — Maar Burgers! laaten wy ook nu, door ons bedaard gedrag, aan geheel *Europa* toonen, „ hoe veel eene Omwenteling door vrye „ Menschen, belanglooze Burgers, bewerkt, verschilt van die, welke door „ vuige Slaaven, ten believe van Volksonderdrukkers, zyn daargesteld geweest."

Een veel mindere maate van Volkskennisse moesten de Leden van het Committé Revolutionair gehad, en niet geweeten hebben, hoe in zommige Steden, en ten Plattenlande, der zulken aantal groot was, die het oud Bestuur genegen en van deeze nieuwe Staatsomwenteling afkeerig waren, indien zy by de Volksoproeping, door hun aanbevolen, het Stemregt en de Verkiesbaarheid onbepaald hadden gelaaten. Hier om voegden zy, ten slot, by de gemelde handleidinge, eene Bekendmaaking aan alle Burgers en Ingezetenen; „ dat „ niemand, welke zich schuldig hadt gemaakt aan plundering, roof en vervolging zyner Medeburgeren, als ook die, „ zedert de Omwenteling van den Jaare „ MDCCLXXXVII, in eenige Post of Ampt „ ge-

„ gesteld, de geweldddaadigheden niet hadt
„ tegengegaan, of die vrywillig tegen on-
„ ze Broeders de *Franschen*, de Wapenen
„ hadt gedraagen, of tot de Wapening
„ tegen dezelve hadt medegewerkt, ver-
„ kiesbaar zou zyn tot eenige Post van
„ Bestuur; dat geen zodanige het regt zou
„ hebben om in de verkiezing eenige stem
„ te geeven; maar dat zy zich als stille
„ Burgers zouden moeten gedraagen; zul-
„ lende die geenen, welke, op eenigerlei
„ wyze, met die Oproeping of Verkie-
„ zing zich zouden inlaaten, als Verstoor-
„ ders van de Publieke Rust, en Tegen-
„ werkers der heilzaame Revolutie, worden
„ gestraft, en als zodanig voor de gevol-
„ gen, op hun hoofd, verantwoordelyk
„ zyn (*)."

Aanspraak van de Gedeputeerde *Bataaven* by de Nationaale Conventie, wegens de Omwenteling in *Holland*.

Nimmer verlooren wy onze Medeburgers, ter oorzaake van de Staatsverschillen, in den Jaare MDCCLXXXVII, ten Lande uitgeweeken, of gebannen, uit het ooge, zo wanneer hun voor- als wanneer hun onspoed bejegende; wy gaven berigt van hunne bedoelingen, van hunne werkzaamheden, van hunne uitzigten, nu eens droevig, dan weder helder; wy zouden ons aan eene vergetelheid, ten hunnen opzigte, schuldig maaken, als wy hunner niet gedagten, en de Aanspraak van de *Gedeputeerde Bataaven* ter Nationaale Conventie van *Frankryk* agterhielden. Zy lieten zich, ter gelegenheid der Omwenteling in hun Va-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2075—2080.

LXXXI. BOEK. 1795. Vaderland, op deezen juichenden, maar tevens 's Lands zaak op een dringenden aanbeveelenden trant hooren.

„ Burgers Repreſentanten! De Gedeputeerden van de *Bataafſche* Patriotten, „ vergezeld van de ongelukkige Slachtoffers der Omwenteling van MDCCLXXXVII, „ mede de rei houdende in de algemeene „ vreugde, wegens de roemryke gebeurteniſſen, welke de *Franſche* Legers onſterflyke eere geeven, beyveren zich „ om de getrouwe uitdrukking hunner verlangens, en hunner blydſchap, aan de „ Nationaale Repreſentatie voor te draagen.

„ Ten laatſten is aan die beloften beantwoord, thans vervuld door de dapperheid van een Heldenvolk! De *Stadhouder* vlugt, en de *Brit* verbleekt door „ ſchrik en verbaasdheid.

„ 'Er is mede beantwoord aan die beloften, welke ſteeds door de *Bataafſche* „ Patriotten gedaan zyn, van zich waardig „ te betoonen tot het weder verkrygen „ hunner Vryheid, althans met al hun „ vermogen daar toe mede te werken. — „ In de daad, Burgers! indien de Verdrukking, onder welke het Volk van „ *Nederland* duslange heeft moeten zuggen, hetzelve niet heeft toegelaaten de „ door het Geweld geſmeedde ketenen zelf, „ en zonder byſtand te verbreeken, alles „ toont egter nu, en alles doet ons gerust, uit zynen naam, verzekeren, dat „ het de weldaaden der Vryheid zal verdienen.

„ Over-

„ Overal in *Holland* staat het Volk op;
„ overal verbreekt de Patriot de ysselyke
„ keten, die hem bondt; overal wordt den
„ verlossenden *Franschman* verwelkomd;
„ uwe Legers marcheeren onder de toe-
„ juichingen van een dankbaar Volk; *Am-*
„ *sterdam*, het volkryk en pragtig *Amster-*
„ *dam*, heeft het geluk zyner Velossing
„ tot de Wolken verheeven; het heeft de
„ *Franschen* genoodigd binnen zyne muu-
„ ren te komen: het heeft hun als Vrien-
„ den en Broeders ontvangen.

„ Burgers Representanten, indien dit
„ Tafereel egt is, indien het slegts de daa-
„ den aanstipt, waarom zoudt Gy dan het
„ zegel niet hegten aan uwe grootmoedi-
„ ge beschikkingen, door aan *Holland*, 't
„ welk uit uwe handen de Vryheid beko-
„ men heeft, den onwaardeerbaaren prys
„ der Nationaale Onafhangelykheid te laa-
„ ten genieten, als het éénig middel om
„ dit luisterryk Conquest weezenlyk voor
„ *Frankryk* nuttig, en geducht voor de
„ Despooten te maaken, wier laatste poo-
„ gingen ongetwyfeld weldra zich zullen
„ vereenigen om te tragten het U weder
„ te ontrukken.

„ Tot het gemeen geluk der beide Re-
„ publieken, tot hun wederzydsch belang,
„ en vooral tot het handhaaven van het
„ geen Gy van onze poogingen te wagten
„ hebt, vraagen wy van U Wetgeevers!
„ vraagen wy van de Nationaale Repre-
„ sentanten van *Frankryk*, dat zy gelieven
„ aan het vrye Volk van onze Steden,

„ en

LXXXI. BOEK. — 1795.

„ en van ons Platteland, de ſpoedige verkiezing van deszelfs Geconſtitueerde
„ Gezaghebberen over te laaten. ——
„ Alle de Regeeringslichaamen van ons
„ Land waren zamengeſteld uit de Aanhangelingen des Stadhouders, uit de
„ Vrienden der *Engelſchen*, uit uwe natuurlyke Vyanden, uit onze Verdrukkers; het is dringende hun te vervangen, zulks eischt en beveelt het phyſique en moreele beſtaan van ons Land;
„ en alles is verlooren, indien niet terſtond eene Proviſioneele Regeering zich
„ vestigt, welke zorgen zal voor de Marine, voor de Commercie, voor de Dyken, voor de Belastingen, en voor alles wat ons gemaakt Land betreft.

„ Hier door alleen, en niet dan door
„ middel van Magiſtraaten, door het Volk
„ in proviſoire byeenkomſten, onder het
„ oog van de Repreſentanten des *Franſchen* Volks, verkoozen, zult Gy, Burgers! kunnen voorzien tegen al het
„ kwaad, het welk uit de Desorganiſatie
„ zou voortvloeijen, en het welk by ons
„ meer dan elders onherſtelbaar zou zyn.

„ Tot dien prys, Burgers! zullen alle
„ opofferingen aan het *Bataafſche* Volk ligt
„ vallen; het zal de poogingen, van allerlei ſoort, welke Gy regt hebt van zynen kant te eiſchen, ylings te gemoet
„ treeden; de verrukking, wegens de wederverkreegene Onafhanglykheid, zal
„ het in ſtaat ſtellen tot alles!

„ Burgers! het regt van Conquest geeft

„ U

„ U de aanwinst van een Volk, dat zich „ door zyne nyverheid en vlytbetoon heeft „ doen gelden, en dat door zyne ftree- „ ving van ouds voor de Vryheid in „ agting is. — Eene welbegreepene Staat- „ kunde, en uwe Billykheid, zullen het „ overige doen. De *Bataaven* verdienen „ vry te zyn; hunne kluisters verbree- „ kende, bereidt de dankbaarheid veele „ malfcheren voor hun, welke zy, met „ eere, gewillig in 't aanzien des Ge- „ heelals zullen draagen!"

LXXXI. BOEK. 1795.

Hoe beantwoord.

Op dit Stuk, in gefchrifte overgeleeverd, en getekend BLAUW en VAN DAM, antwoordde de Voorzitter — „ *Bataaffche* „ Burgers! De liefde tot de Vryheid, het „ vertrouwen, welke de trouw des *Fran-* „ *fchen* Volks inboezemt, hebben uwe „ fchreeden gericht na de Nationaale Con- „ ventie. Gy wenscht U geluk over haa- „ re verrigtingen, en over den roem der „ Helden, die de Legers der Gecoälifeerde „ Despooten te onderbrengen en verdry- „ ven.

„ Dit Tydperk, dat altoos gedenkwaar- „ dig zal weezen in de Jaarboeken der „ Volkeren, moet alle de Vrienden der „ Vryheid van vreugde vervullen; allen „ zyn ze onze Broeders, de Natuur is „ derzelver algemeene Moeder; zy heeft „ hun gelyke Regten uitgedeeld; en die „ in uw Vaderland niet ontaart zyn van „ die aloude Deugd, welke het zich ver- „ kreegen hadt, moet een zeer ftreelend „ gevoel gewaar worden, van in *Holland*

„ het

LXXXI. BOEK. 1795.

„ het kenschetzend Teken der Vryheid, „ den Driekleurigen Standaart geplant te „ zien.

„ *Bataafsche* Burgers! rekent op de on„ veranderlyke beginzelen, die het *Fran„ sche* Volk, los van alle Dwinglandye, „ voortaan zullen leiden. Indien zelfs zy„ ne Vyanden zich beroepen op deszelfs „ Trouw, op deszelfs Edelmoedigheid, „ wat dan hebben zy, die de Vryheid „ beminnen, niet te hoopen! weldra we„ dergegeeven aan uw Vaderland: —— „ want ongetwyfeld roept uw yver U by „ de zegevierende Legerbenden —— zult „ gy door U eigen zelve zien, dat de Regt„ vaardigheid, de Opregtheid, de Mensch„ lykheid, het Regt der Volken, deugden „ en pligten zyn voor het *Fransche* Volk, „ voor zyne Legers, en voor zyne Ver„ tegenwoordigers! (*)."

Brief der Uitgewekenen te *St. Omer* aan de Nationaale Conventie, wegens de Omwenteling in *Holland*.

Meermaalen verhieven de uitgeweekene *Bataaven*, te midden van den druk, de smeekende stem in *Frankryk* op, om verzagting van leed te verwerven. De Omwenteling in *Holland* spoorde, die zich te *St. Omer* onthielden, aan, om der Nationaale Conventie, eenen Brief toe te schikken, waar in zy lugt gaven aan hun door dien lotwissel getroffen hart. Zy schreeven —— „ Medeburgers! Gansch *Holland* „ is ons! —— Zedert gisteren hebben on„ ze harten, dit Vreugdegeroep onophou„ de-

(*) *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 173 enz.

„ delyk herhaald — Wetgeevers! Gy LXXXII
„ hebt dan onze Vyanden overwonnen, BOEK.
„ Gy hebt de Vryheid in ons Vaderland
„ hersteld! 1795.

„ En wy, *Bataafsche* Patriotten, wy, „ Vlugtelingen, vervolgd, om dat wy de „ geheiligste pligten volbragt hebben van „ den vrygebooren Mensch en Burger — „ zedert meer dan zeven jaaren, balling „ 's Lands gedoemd; maar met onze on„ gelukkige Vrouwen en Kinderen, in „ uwen schoot broederlyk ontvangen — „ Wy, door U bewaard voor alle de ys„ lykheden van hongersnood en ellenden, „ Wy zouden op dit oogenblik een schan„ delyk stilzwygen bewaaren!

„ Wy, onophoudelyk bezield door het „ heilig vuur der Vryheid, zedert lang in „ eene Volksvergadering vereenigd, wy „ zouden een oogenblik langer aarzelen, „ om U deelgenooten te maaken van al„ les wat 'er inwendig in onze harten om„ gaat, en van onze hartlyke gehegtheid „ aan U, als het middelpunt der Vereeni„ ging van alle waare Patriotten! — „ Neen! neen! meer dan ééns hebt gy „ onze Vaderlandlievende poogingen aan„ gemoedigd, door aan dezelve het zegel „ uwer goedkeuringe te hegten, en 'er zo „ veele loflyke melding van te laaten doen „ in onze Tydschriften — Gy verwaar„ digt U zekerlyk om onze hulde te ont„ vangen. Ja, Vaders des Vaderlands! „ gy hebt ons lang onderdrukt Vaderland „ in Vryheid hersteld: deeze weldaad is

„ on-

LXXXI. BOEK. 1795.

„ onschatbaar; maar erkentlykheid is immers het hoofdcharacter geweest der *Bataaven*.

„ Wy hebben het gezwooren, Wetgevers! onze hoop is bevestigd. Wy keeren na ons Land terug; wy zweeren op nieuw, dat wy aan onzen gedaanen Eed getrouw zullen blyven van nimmer op te houden Bondgenooten te zyn van deeze Volksvergadering, en van het *Fransche* Volk, in die hoop en zekere verwagting, dat wy éénmaal, door uw vermogen, en door uwe trouw, in ons Vaderland, die Vryheid en Gelykheid zullen gegrondvest zien, om de liefde waar van, wy op de geweldigste wyze vervolgd zyn geworden. — Beslist over ons lot, wy zyn te vrede (*)!"

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* II. D. bl. 44.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot het Sticht. De toedragt der zaaken vry gelyk aan die in Holland. Wat 'er, ten aanziene van de Geldmiddelen voorviel. Gereedheid ter Verdeediging. Verbod van Geschriften en Leesgezelschappen. Biddag en Bedestonden. Geschriften daar tegen. De Verlossing des Jaars MDCCLXXXVII *gevierd. Beelden de Onderwaterzetting betreffende. Utrecht wordt het middenpunt van Verdeediging. Wat men 'er deedt tot Wapening der Landzaaten. Krygsvolk daar in en doortrekkende. Bezending aan de Algemeene Staaten. Daadiging deezes Gewests met de Franschen. Het gedrag der Regenten beoordeeld De Franschen binnen Utrecht ontvangen. Ongeregeldheden kort voor der Franschen komst. Aanvang der Omwentelinge. De Stadsregeering afgezet. Deeze verlaat het Stadhuis. Voordragt van Municipaliteitsleden. Derzelver goedkeuring. Af-* LXXXII. BOEK.

LXXXII. BOEK.

kondiging raakende het Provinciaal Bestuur. 't Zelve ter Staatenkamer ontboden. Aanspraak den Leden van Staat te genoete gevoerd. Nieuw Staatsbestuur. Bezending na Rheenen, om de Owenteling te bewerken. Hoe volbragt. Aanstelling der Municipaliteit. Aanspraak by den Vryheidsboom. Omwenteling ten Plattenlande. De Staatsvergadering wordt voltalliger. De Afgevaardigden van het Platteland in de Landsvergadering verwelkomd. Beantwoording daar van. Hoe de Regeeringsverandering te Amersfoort volbragt werd. In Wyk by Duurstede draagt zich de Omwenteling zonderling toe. Het voorgevallene in Gelderland. In een Genootschap te Arnhem doet JOHANNES STOLK *eene Redenvoering. Inhoud van dezelve. De Regeering vordert een Afschrift dier Redenvoering. Hoe door dezelve beoordeeld, en* STOLK *de Stad ontzegd. Deeze Redenvoerder ook uit Gelderland, Holland en Friesland geweerd. Verrigtingen by de aannadering der Franschen. Gesteldheid aldaar. Wederstand aan de Franschen geboden. Arnhem gaat by verdrag aan de Franschen over. Afvorderingen van Goederen door de Franschen. Regeeringverandering, op voorstel des Franschen Generaals. Hoe de Omwenteling daar volbragt. Brief van het Committé Revolutionair te Amsterdam aan de Gelderschen. Hoe de Omwenteling te Zutphen volbragt. Met hoe veel moeite de Omwenteling te Thiel werd daargesteld. Tegenstreeven van den Commandant des Krygsvolks. Ongereedheid der Regeeringe. Wat daar op volgde. Hoe de Verkiezing eener*

Mu-

Municipaliteit bewerkstelligd. In Harderwyk gaat de Regeeringsverandering bedaarder toe. Verkoozene Leden des Stadsbestuurs. Op welke Voorwaarden zy het aannamen. Lof der Harderwykeren. Verandering in het Gewestlyk Bestuur. Verrigtingen ten Plattenlande. Oproeping van het Platteland in Gelderland. Gewestlyke Vergadering met het daar bepaalde. Men beklaagt zich over het Stadsbestuur in eene niet genoemde Stad. Geldopneeming in Overyssel. Legeringen van Krygsvolk tegen den Winter. Geweldenaaryen der Engelschen. Omwenteling te Zwolle begonnen. Voortgezet en volbragt. Municipaliteitsleden voorgesteld, en in den Eed genomen. G. J. PYMAN *tot Stads Commandant aangesteld. Afzetting der Regeering te Deventer. Voorstelling van nieuwe Regeeringsleden. Volbrenging van dit werk. Omwenteling te Kampen. In de andere Steden. Het Gewestlyk Bestuur veranderd. Geldheffing in Stad en Lande. Het lot van dit Gewest by de vordering der Fransche Wapenen. De Engelschen van de Stad Groningen verwyderd. Een geleide met Bagadie van Prins* FREDRIK *te Groningen. De Engelschen onthouden zich in de Langakker-schans. De Engelschen, uit de Langakker-schans verdreeven, verlaaten dit Gewest. Aanvang der Omwentelinge binnen de Stad Groningen. Eenige Persoonen voorgesteld tot een Committé van Defensie. Op welk een voet zy dit wilden aanneemen. Daarstelling van hetzelve. Dit Committé in een Committé van Revolutie veranderd. Kiezers tot het daarstellen eener Municipaliteit benoemd. De*

LXXXI BOEK.

LXXXII. BOEK.

Hoogleeraar CHEVALLIER *doet eene Redenvoering. Vreugdebedryven te Groningen. Een Committé Revolutionair in de Ommelanden benoemd. Volksvertegenwoordigers door 't zelve verkoozen. De Regeering der Ommelanden afgezet. Beweegingen in de Ommelanden bedwongen. Schikking op de posten in de Hooge Staatsvergaderingen. Geldopneeming in Drenthe. Gesteldheid aldaar. Een Committé Revolutionair zet het Landsbestuur af. Eene andere Regeering benoemd. Vreugdebetoonin gen. Hoe de Engelschen Coevorden ontruimden.*

1794. Overgang tot het *Sticht.*

Strekte de Stad *Utrecht* en het *Sticht*, in den Jaare MDCCLXXXVII, ten woeligen tooneele, vol zeldzaam bedryfs, deelde het diep in de toen daargestelde Omwenteling, wy zullen, op dien eigen grond, eene nieuwe Omwentelingsrolle zien speelen; doch niet dan naa alles aangewend te hebben om derzelver vertooning te voorkomen. Wat in dit Gewest, ten dien einde gedaan werd, wat 'er aanmerkenswaardigs voorviel, eer die groote Gebeurtenis de maatregelen deedt veranderen, staat ons te boeken, als mede die Gebeurtenis zelve.

De toedragt der zaaken vry gelyk aan die in *Holland.*

Na aan *Holland* grenzende, en als 't ware deels daar in gevlogten, kwamen veele maatregelen, om de toenmaalige Regeering in stand te houden, en het Gewest tegen den aanval der *Franschen* te verdeedigen, als mede de binnenlandsche werkzaamheden tot weering der inwendige be-

roe-

roeringen, met die van *Holland* overeen; slegts waren ze, naar plaatslyke omstandigheden, en den loop der voorvallen, eenigzins anders gewyzigd, dit zal ons verhaal bekorten.

LXXXII. BOEK. 1794.

Zo drukten Staaten des *Lands van Utrecht*, ten aanziene van de Gelden, Goederen en Koopmanschappen, toebehoorende aan hun, welke Leden of Onderzaaten waren van het *Fransch* Bewind, het voetspoor der Staaten van *Holland* (*). Niet min dan deezen Geld benoodigd, stelden zy eene Geldnegotiatie open in Schuldbrieven, ten Laste van de Provincie *Utrecht*, groot 600.000 Guldens (†). Niet toereikende ter bestrydinge van de Uitgaven, werd het genomene in die Geldheffing bevonden: weshalven zy de opbrengst van een Honderdsten Penning van ieders Bezittingen, in Wynmaand, uitschreeven. De betaaltyden, in de eerste Uitschryving, op Wintermaand deezes en Lentemaand des volgenden Jaars bepaald, werden, tot gemak der Ingezetenen, verschooven op Louw- en Grasmaand des Jaars MDCCLXCV; doch, wanneer de tyd der opbrenging van den eersten Termyn, daar was, lieten de Staaten by Afkondiging bekend maaken, dat, uit aanmerking van de veelvuldigheid der Krygsbenden in het *Sticht* zulks tot naa half Sprokkelmaand werd uitgesteld

Wat 'er ten aanziene van de Geldmiddelen voorviel.

(*) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 68. Zie hier boven bl. 9.

(†) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 108.

LXXXIII. BOEK. steld (*). Het vóór dien tyd gebeurde, deedt dit alles vervallen.

1794. Gereedheid tot Verdediging.

Even zeer als die van andere Gewesten, betoonden zich de Bestuurders van het *Sticht* gereed, om een gunstig antwoord te geeven op den Brieve van hun Hoog Mogenden, betreffende het voorstel des Stadhouders ter Wapening tegen de *Franschen*. Zy zouden, zo veel hunne kragten toelieten, tragten te volharden om toe te stemmen in, en vaardig op te brengen alles wat ter verdeediging van den Lande, by de Algemeene Staaten en zyne Hoogheid noodig geoordeeld wierd aan te wenden (†).

Verbod van Geschriften en Leesgezelschappen.

Hoe veel 'er in dit Gewest gedaan was om de zaaden des Opstands, naa de Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII, uit te rooijen, ontbrak het niet aan uitspruitsels, die in menigte en sterkte toenamen met de komst der *Franschen*. Om deeze te verdelgen, diende eene Afkondiging, tegen Geschriften, strekkende om die gevoelens te verspreiden; tegen de Leesgezelschappen, ingerigt om ze op te wakkeren en voort te planten, geschoeid op dezelfde leest als in *Holland* (§).

Biddag en Bedestonden; Geschriften daar tegen.

Het gevaar aangroeiende, werden de Kermisfen ten Plattenlande, in Oogstmaand, verbooden; een Biddag tegen den zeventienden van die Maand uitgeschreeven, ging

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1377. 1636. en 1806. Voor 1795. bl. 446.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 868.
(§) *M. Vacc.* by DE CHALMOT III. D. bl. 199.

ging vergezeld van een gebod tot week-lyksche Bedestonden (*). —— Ondanks het evengemelde sterke verbod tegen het uitstrooijen van Geschriften, voer men daar mede voort. Inzonderheid werden 'er twee 's nagts vóór den te houdenen Bededag, binnen *Utrecht* aangeplakt en gestrooid; het een ten Tytel hebbende, *Verklaaring van den Biddag, en welmeenende Waarschuwing tegen de deelneeming in denzelven*; het ander voerde ten opschrift, *Aan de Biddaghouders*. Op de ontdekking van de Maakers, Drukker, Aanplakkers en Verspreiders werd eene belooning van Duizend Guldens uit 's Stads Kasse beloofd (†); doch bleef, gelyk meest in die gevallen, onbetaald.

LXXXIX. BOEK. — 1794.

De Verlossing des Jaars 1787 gevierd.

Zints den Jaare MDCCLXXXVIII hadt men den Verjaardag der Ontruiming van *Utrecht* door de Patriotten, by de Omwenteling des voorigen Jaars, gevierd. Men verzuimde zulks tegenwoordig niet. Naar gewoonte werd het geschut driewerf gelost, en liet het klokkenspel van den Dom zich hooren. De Bedestonde 's volgenden daags, overeenkomstig het vernieuwd gebod, gehouden, gaf gelegenheid om op denzelven het voorgevallene des gemelden Jaars te herinneren, en daar uit moedgeeving op verlossing uit het thans dreigend gevaar te scheppen (§). By

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1070 enz. Deeze was in 't zaaklyke gelyk aan die in *Holland*.
(†) *N. Nederl Jaarb.* 1794. bl. 1058.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. [illegible]

LXXXII. BOEK. — 1794. Beveelen de Onderwatergetting betreffende.

By het wasfen des gevaars namen de daadlyke voorzorgen toe. De Gedeputeerde Staaten deezes Gewests, deeden by eene Afkondiging, op den zeven en twintigften van Herfstmaand, weeten, hoe het gevaar door den aanmarsch der vyandlyke Armeeën, bereids binnen het Grondgebied van den Staat gekomen, en die 't zelve reeds daadlyk hadden aangevallen, zo dat het zou kunnen gebeuren, dat zy het nabuurig *Gelderland* inrukten, en by verderen voortgang, ook het *Sticht* aanvielen; weshalven het noodig was, in tyds, eenige voorzieninge te doen, en dat, tot afwending van den verderen voortgang des gemeenen Vyands, de Linie aan de *Greb* zou kunnen dienen, waar toe vereischt werd de Inundatie van dezelve tydig te formeeren. Hier om hadden zy, op verzoek van den Raad van Staaten, gelast, dat alle de uitwaterende fluizen in den *Eemdyk*, *Juffrouwendyk* en *Slaaperdyk*, zouden moeten gesloten gehouden worden, en tevens een ieder verboden eenige Keer- of Dwarskadens af te graaven, of door te fteeken. Wie zich iets ftrydigs met deeze bevelen mogt onderwinden, zou als een Vyand des Vaderlands aangemerkt, en tegen hun, met alle ftrengheid, gehandeld worden (*).

Utrecht wordt het middenpunt

De langs hoe verdere terugwyking der Krygsmagt van den Staat, deedt *Utrecht* het middelpunt der verdeediging, tot dekking

(*) *N. Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 319.

king van *Holland*, worden. Te deezer Stede zagen wy de Krygsbevelhebbers der Vereenigde Mogenheden, en van onzen Staat byeenkomen; en van tyd tot tyd verscheenen aldaar zyne Hoogheid, als mede diens beide Zoonen (*).

LXXXII. BOEK. 1794. der Verdediging.

Het voorstel des Stadhouders tot Wapening der Landzaaten, ondersteund door het besluit der Algemeene Staaten, werd door die van *Utrecht* omhelsd. — Een ontworpen plan, om twee Compagnien Artilleristen, ieder uit honderd en vyftig of honderd en zestig man bestaande, werd gemeen gemaakt, en de Ingezetenen, op zeer voordeelige voorwaarden, uitgenoodigd tot het treeden in deezen Krygsdienst, terwyl intekeningslysten tot goedmaaking dier kosten gereed lagen, en 'er gelegenheid gegeeven werd, om, zonder naamtekening, giften toe te brengen, tot oprigting, instandbrenging, en onderhoud dier aan te werven Manschappen (†).

Wat men 'er deedt tot Wapening der Landzaaten.

Langs hoe meer nam *Utrecht* de gedaante van eene Legerplaats aan. De Legerbende der *Fransche* Emigranten, onder den Graaf DE DAMAS, in soldy van deezen Staat, kwam in Slachtmaand binnen die Stad, en werd, naa den Eed aan de Staaten en de Stadsregeering afgelegd te hebben, daar gelegerd, de Ruitery rondsom,

Krygsvolk daar in- en doortrekkende.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1320. 1376. 1398. 1638.

(†) *N. Nederl Jaarb.* 1794. bl. 1399 en 1402. Zie ook onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 152.

LXXXII. BOEK. om, en het Voetvolk in de Stad. Van de beide Campementen der Bagagie en Artillerietrein, die, zints eenigen tyd, zo
1794. binnen *Utrecht* als te *Zeist*, uit den omtrek van *Gornichem*, overgebragt waren, werd in Slachtmaand, het eerstgemelde, bestaande in omtrent elf honderd Paarden en vier honderd Manschappen in Cantonnementen verlegd na *Maarsen*, *Maarsseveen*, *Tienhoven* en *Achttienhoven*; het laatstgenoemde zestien honderd Paarden, en ruim twee duizend Man tellende, na *Vegten*, *Odyk*, *Werkhoven* en *Bunnik* overgebragt. Eenige bleeven egter in de oude Standplaatzen *Utrecht* en *Zeist*. In geheel het *Sticht* vermeerderde het Krygsvolk, ten deezen tyde, op eene ontzettende wyze: en het doortrekken ter bezetting van andere punten der Landsverdeediging, zo van Hulpbenden, als eigen Krygsvolk, hieldt bestendig aan. Eenige dagen hadt men 'er Schepen met de manschappen van het Corps van ROHAN, de Zieken werden op wagens na *Amersfoort* gezonden. De *Engelschen*, zo Voet- als Paardenvolk, vermenigvuldigden, en met deezen nam de verwarring toe. De verplaatzing der Hospitaalen, en alles kundigde aan hoe de toestand langs hoe bedenkelyker werd. De invallende vorst vermeerderde dit duchten, en deedt eerlang, daar de Hulpbenden, de een na de andere weeken, en de *Franschen* verder doordrongen, alle hoop op de verdeediging deezes Gewests vedwynen.

Van

Van deezen toestand gaf eene Bezending uit het *Sticht* kennis ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, door die ontzetting en veel verlegenheids baarende Bezending, van welke wy, voorheen in den algemeenen loop der Landagebeurtenissen gesprooken, en teffens de ontruiming des Staatschen Krygsvolks vermeld hebben (*). Dan ter aangeweezene plaatze beloofden nader te zullen boeken hoe het zich met de Overgave van het *Sticht* aan de *Franschen* toegedraagen hebbe; hier toe moeten wy nu treeden, en de daar op gevolgde Omwenteling in dit eerste der Bondgenootschaplyke Gewesten, dat den *Franschen* in handen kwam, beschryven.

LXXXIII. BOEK.

1795. Bezending aan de Algemeene Staaten.

De Bezending der Staaten, bestaande uit de Heeren W. E. DE PERPONCHER DE SEDLNISKY, Heer van *Wolphaarsdyk*, B. C. BARON VAN LYNDEN, Heer van *Lunenburg*, J. J. VAN WESTREENEN, Heer van *Starkenburg*, dezelfde die, ter Algemeene Staatsvergadering, het voorstel wegens de Daadiging deezes Gewests gedaan hadden, begaven zich na *Kuilenburg*, waar zy met den *Franschen* Generaal SALME, voor hun Gewest, een *Zoen* troffen, hoofdzaaklyk in deeze Artykelen begreepen. Het eerste Art. verzoekende Veiligheid van Persoonen en Goederen voor alle Burgers en Inwoonders; als ook dat niemand verontrust zou worden, wegens zyne gevoelens of gehouden gedrag, geduurende den tegenwoor-

Daadiging van dit Gewest met de *Franschen*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. bl. 403.

LXXXII. BOEK. 1795. woordigen Oorlog, of de Onlusten, die dezelve voorafgegaan hadden, werd toegestaan — als mede het IIde 't welk volkomene Vryheid van Godsdienstoefening bedong. — By het III. verzogten zy, om in allen gevalle begreepen te mogen worden in alle Onderhandelingen, van Schikkingen of van Vrede, met de andere Gewesten reeds ondernomen, of nog aan te vangen, zo dra dezelve bepaald en besloten waren. — Hier op kreegen zy ten antwoord dat dit toe te staan de zaak des Generaals niet was. — Het IV. Artykel stelde voor, dat 'er geene verandering in de Regeeringsvorm der Provincie zou gemaakt worden, geduurende den tyd der Onderhandelinge, waar op het voorgaande Artykel doelde — en kreegen zy hier op de eenigzins gerustſtellende toezegging, dat, tot de aankomst der *Fransche* Representanten, geene veranderingen zouden geschieden. — Het V. stondt aan het tegenwoordig Bewind toe om in alles gemeenschaplyk met de *Fransche* Representanten of Generaals te handelen, met belofte om elkander onderling eendragtig te ondersteunen, in alles, wat 'er vereischt werk tot bewaaring van de goede Orde, de Rust en openbaare Veiligheid, als mede in alles, wat het algemeen belang der *Fransche* Troepen, en der Inwoonderen zou vorderen. — Het VI. inhoudende dat de gewoone Geregtshoven zouden gehandhaafd worden in alle gevallen hun Regtsgebied, en de bediening des Regts be-

betreffende, als mede, dat de Inwoonders voortduurende alleen verantwoordelyk zouden weezen aan hunnen Competenten Regter — werd aan de Representanten verweezen. —— 't Zelfde antwoord bekwam het VII. waar by voorgesteld werd, dat het tegenwoordig Bewind, geduurende den tegenwoordigen toestand van zaaken, de Impositien en Publieke Inkomsten zou blyven heffen, ten voordeele der Provincie, terwyl hetzelve schikkingen zou maaken met de Representanten en den Generaal, ten opzigte van de benoodigdheden des *Franschen* Krygsvolks. —— Op het VIII. behelzende een verzoek om geen meer Troepen op het Grondgebied der Provincie te doen komen, dan 'er noodig zouden weezen voor de bewaaring van het Grondgebied, van de Rust en goede Orde, als ook tot handhaaving van het wettig Gezag — werd geantwoord, dat de beslissing hier van alleen aan den Generaal en Chef stondt. —— Het IX. bepaalde, dat alle Inlandsche Troepen, die Krygsgevangen gemaakt waren, by voorige gelegenheden, en thans nog in het *Sticht* gevonden werden, moesten uittrekken naa het afleggen hunner Wapenen, met vryheid, zo voor hun, als voor hunne Officieren, om te gaan waar het hun goeddagt, hunne Goederen medeneemende. —— Geheel werd het voorstel in het X. begreepen, dat alle Betaalingen in klinkende munt zouden gedaan worden, afgeslaagen. —— Het XI. betreklyk de Vryheid van

LXXIII. BOEK. 1795. van Inwooning en Veiligheid voor alle Militairen, niet meer in dienst zynde, werd toegestaan met deeze bewoordingen, „ alle „ die de Wapenen niet gedraagen hebben „ tegen de Republiek, of hunne Demissie „ genomen hebben, zyn geen Krygsge„ vangenen — alle andere zyn van deeze „ Capitulatie niet uitgezonderd." — Het XII. hieldt in, dat alle Bagagien en Goederen van Militaire Corpsen en Militaire Charges, aan de *Fransche* Republiek zouden behooren; dat de zieke Officieren en Soldaaten Krygsgevangen zouden zyn in *Holland*, en de Wapenen niet mogen draagen tot de Uitwisseling. — Het zelfde goldt ook de Bezettingen in de overige Steden des Gewests, die volgens het XIII. als Krygsgevangenen, naa het afleggen hunner Wapenen, na *Holland* moesten te rugtrekken, tot de Uitwisseling. — De geheele Artillery en alle de Magazynen moesten in handen der *Fransche* Commissarissen gesteld worden. — De Steden zouden, alvoorens zy door het *Inlandsche* Krygsvolk op voorgemelde wyze ontruimd worden, door de *Franschen* worden bezet, en dit moest reeds den volgenden dag geschieden.

Het gehouden gedrag beoordeeld. Wanneer men de voorgestelde Verdrags Artykelen overweegt, en ziet wat de Bezending bedong, en verwierf, kan niemand afzyn van het gedrag der Oude Regeering ten opzigte van de Burgery en Ingezetenen des Gewests, te pryzen; hoe veel 'er ook in voorkwame, 't welk tot dekking van zich

zich zelven en de Party door hun dus lang aangekleefd, diende. Zy deeden door deeze Daadiging den eersten stap ter Omwenteling, en vonden zich tegen de eischen der Burgery om schaavergoeding van boeten en breuken in den Jaare MDCCLXXXVII, door veelen betaald, uit kragte van het eerste Artykel gedekt, en werden daar in door de Franschen gehandhaafd. — Voorzigtig was ook, en hun zeer te baate komende, de vriendlyke wyze op welke zich de aanzienlykston en vermogendsten der oude Regeering jegens de Franschen gedroegen: zo geheel waren deezen, van de hoflykheid dit Volk voortyds in zo groot eene maare, eigen, niet vervreemd, of het aanbod dier Aanzienlyken, om den intrek ten hunnen huize te neemen, en de veelvuldige bewyzen van verpligtende heuschheid aan de Staf- en mindere Officieren, beweezen, baarde eene voor hun gunstige uitwerking.

LXXXII. BOEK. 1795.

By de aannadering der Franschen traden die Leden van Utrecht Vroedschap, met den Secretaris, de voorhoede buiten de Tolsteeg-poort te gemoete, en geleidden die, na verwelkoming, ter Stad in. — Uitbundige vreugdebetooningen lieten de Burgers, by de aannadering en komst der Franschen blyken, althans, dat gedeelte, 't welk hun voor Verlossers aanzag.

De Franschen te Utrecht ontvangen.

Eer nog de Onderhandeling haar beslag hadt; doch de komst der Franschen zeker was, wat ook van de Daadiging mogt worden, kwam het Volk, na dien lotwissel haa-

Ongeregeldheden kort vóór dier komst.

LXXXII. BOEK. 1795.

haakende, op de been. Het ontdekte hoe eenige *Engelschen*, met geroofde goederen belaaden, door de Stad wilden trekken, om zich by het wykend Leger te voegen; deezen werden aangehouden, en van dien buit op eene zeer gevoelige wyze, ontzet. Het Gemeen, door vreugd aan 't hollen, wilde aan de Patriottische Gevangenen de vryheid schenken, en hun deelgenooten hunner blydschap maaken. Zy braaken de deuren van het Tugthuis open, waar op ook andere Gevangenen van die gelegenheid ter ontkominge gebruik maakten. Een daad hoogst afgekeurd by alle bezadigden, als strydig met de goede Orde, zo zeer by hun bemind als de Vryheid zelve.

Aanvang der Omwentelinge.

De Voorstanders der Vryheid, Leden der daar mede opgerigte Leesgezelschappen, hadden, door het beleid der Regeeringe de handen niet ruim; twee Artykels des geslooten Verdrags, het IV. en V. belemmerden hunne werkzaamheden, in het afzetten der Regeeringe, en het aanstellen eener Municipaliteit, waar van zy reeds eene Naamlyst onderling ontworpen hadden. Eenige dagen hieldt het oude Bestuur de teugels der Regeeringe in handen, die dezelve welhaast zouden laaten glippen. Kundschap van het elders gebeurde ontbrak niet. Welhaast onderrigt, dat de *Fransche* Volksvertegenwoordigers in het omgewenteld *Amsterdam* gekomen waren, schikten zy drie Leden derwaards, om te verneemen of zy de Regeering mogten veranderen. Zy werden gewee-

zen

ten op het Slot-Artykel van het *Manifest aan de Bataaven*, inhoudende, „ het *Bataafsche Volk*, gebruik maakende van zyn „ Oppergezag, zal alleen kunnen veranderen of verbeteren de Inrichting van „ zyne Regeering.” —— Eer deezen, met dit toereikend antwoord, om het dus lang uitgestelde werk ten uitvoer te brengen, terug gekomen waren, bevonden zich reeds in *Utrechts* Veste twee Leden van het Committé Revolutionair te *Amsterdam*, die op het onverwyld daarstellen der Omwentelinge aandrongen. Een aandrang onnoodig toen de *Utrechtenaars* het bovengemeld verslag van de *Fransche* Representanten medebragten.

LXXXII. BOEK. —— 1795.

Het daar gevormde Committé Revolutionair, bestaande uit de Burgers PERNE, PINSUM, VELTMAN, BLOEDBERGEN, VAN LEEUWEN, en den Secretaris VAN DAM, verscheen ter Raadzaale, waar de Vroedschap, op gedaan verzoek, vergaderd was, en deeze Aanspraak, hun lot beslissende, moest hooren —— „ Burgers! Het Com„ mitté Revolutionair, geauthoriseerd door „ de Burgery deezer Stad, en dus de„ zelve vertegenwoordigende, wendt zich „ tot U, in deeze betrekking, ter Raad„ zaale.

De Stads regeering afgezet.

„ Het Volk van *Nederland* ziet aan hun„ nen *Bataafschen* grond opkomen dien „ gewenschten dag, de Zon der Vryheid, „ waar op de *Nederlandsche* Ingezetenen „ de oefening hunner mensch-eigene en „ onvervreemdbaare Regten willen hernee„ men,

LXXXII. BOEK. — 1795.

„ men, waar van zy, naa de afzweering „ van het *Spaansche* Juk, nimmer de waa„ re Vryheid hebben genooten, en men „ niets anders zeggen kan, dan dat het „ Despotiek Bestuur van éénen op eene „ menigte van Hoofden is overgegaan.

„ Dit oogenblik, 't welk ons het gun„ stigste des Wereldts is, doet ons beslui„ ten tot het veranderen van het Regee„ ringsbestuur, het welk door waare Re„ presentanten des Volks, die niet dan „ het geluk en de welvaard van dien ten „ oogmerk hebben, moet vervangen wor„ den.

„ Het Committé Revolutionair verklaart „ dan, in haare gemelde betrekking van „ Provisioneele Vertegenwoordigers der „ Burgerye deezer Stad, dat de Posten, „ waar in gy, Burgers! het Publiek Ge„ zag hebt uitgeoefend, van dit oogen„ blik af, zyn geëindigd, en dat gy allen „ en ieder in 't byzonder, van nu af, zyt „ wedergekeerd tot den kring van Ampt„ looze Burgers." - - - -

„ Het Committé verklaart Ulieden mits„ dien onbevoegd, om, van nu af, eenige „ daad of daaden van Regeering uit te „ oefenen, en stelt Ulieden voor alle te„ gengestelde handelingen aanspraaklyk.

„ Het Committé eischt eindelyk, van „ Ulieden, om deeze Raadzaal onverwyld „ te verlaaten, en na uwe wooningen, als „ Burgers, te rug te keeren, in welke be„ trekking Gylieden die volkomen veilig„ heid voor uwe Persoonen en Bezittingen

„ ge-

„ genieten zult, waar op ieder Burger aanspraak heeft — en waar door aan geheel *Europa*, op eene den Vyanden der Vryheid beschaamende wyze, zal worden getoond, hoe veel eene Omwenteling, welke ten gevalle van Dwingelanden moest dienen, om de *Bataafsche* Vryheid te vertrappen, verschilt van die, door welke dezelfde Vryheid, aan een edelmoedig Volk wedergegeeven, en alle Onderdrukking, voor altoos, van den *Bataafschen* Grond verbannen wordt."

LXXXII. BOEK. — 1795.

En de zo vaak met nadruk herhaalde benaaming van *Burgers*, en bovenal het slot deezer Afzettings-aanspraak, moest de Leden van *Utrechts* Vroedschap hoogstongenaam in de ooren geklonken hebben, by een bedryf, 't geen alle hunne genomene voorzorgen, om, ware het mogelyk, het Bestuur op den vorigen voet te laten verblyven, eensslags verydelde. Dan weetende, hoe hunne verlaating der Regeeringsposten, met den wil der *Franschen* strookte, onderwierpen zy zich aan dit hun lot, en verlieten de Raadzaal, onverlet na hunne huizen wederkeerende, waar toe alle voorzorg genomen was.

Verlaat het Stadhuis.

Het Committé Revolutionair gaf van dit verrigtte werk, voor het Stadhuis, der vergaderde Burgermenigte, by Afkondiging, kennis; en verwylde niet om dezelve een Naamlyst voor te draagen van Burgers, die zy geschikt en waardig oordeelden der Ingezetenen Provisioneele Vertegenwoordigers

Voordragt van Municipaliteitsleden.

LXXXII. BOEK. — 1795. te weezen. Zy noemden P. C. H. VAN RENESSE tot Maire; tot Municipaliteitsleden A. VAN SCHERPENZEEL, J. S. CROL, H. KLUIT, G. C. BROUWER, L. DE WITH HOEVENAAR, J. VAN VLIET, P. BOSCH, Y. VAN HAMELSVELD, D. SIGAL, K. H. A. DRIESMAN, S. ESSENIUS, G. VAN BOSVELD, A. ZWARTENDYK, H. W. NAGTGLAS VERSTEEG, L. KUYPER, TH. SCHUURMAN, Y. DE KOK *Jansz.*, J. G. STEEMAN *van Maarsbergen*, G. W. CAMBIER, L. W. DE RIDDER, P. L. WESTRENEN *van Themaat*, W. PEIFFERS SCHEIDIUS, C. J. VOS, L. VAN LOENEN, G. NIEUWENHUIS, G. J. WOLFF, G. A. VISSCHER, A. ABELEVEN, A. J. STRIK VAN LINSCHOTEN *van Loenderſloot*, A. VAN DOLKEN, M. D. G. HELDEWIER, A. BAARDSPOEL, J. ROBOL, J. T. BLEKMAN, G. POST, J. FALCK, G. BENTINCK, E. VAN GOUDOEVER, D. J. VAN OLST.

Derzelver goedkeuring. By deeze voordragt werd onderſcheiden afgevraagd, of ook één of meer dier Burgeren, hun onaangenaam was, en, huns agtens, onwaardig tot het bekleeden van die post? Eene algemeene goedkeuring droegen zy weg, gepaard met het uitdruklyk verlangen, dat deeze Perſoonen onverwyld tot Volksvertegenwoordigers mogten opgeroepen en aangeſteld worden. —— Het Committé Revolutionair gaf de verkoozene Burgers kennis van die roepſtem hunner Stadgenooten, en haalden deezen af. Door een dubbelde rei geſchaarde Burgers geleiden zy de verkoozenen ten Stad-

Stadhuize, vreugdegeroep en toejuiching vergezelde dien optocht. Ter Raadzaale gekomen, werd hun het Stadsbestuur, met de sterkste aanbevelingen der belangen eens vryen Volks, in handen gesteld, en naa dat men een en ander der verkoozenen, die tot het aanvaarden van deeze post zwaarigheid maakten, van wegen den Eed op de Oude Constitutie gedaan, des ontslaagen hadt, verliet het Committé Revolutionair de Raadzaal, waar het nieuwe Stadsbestuur onverwyld de raadpleegingen aanving.

LXXXII. BOEK. —— 1795.

Afkondiging raakende Provinciaal Bestuur.

Meer dan het Stadsbestuur was met deeze Omwenteling gemoeid, en die der Regeeringe des geheelen Gewests daar in betrokken. Om dit gewigtig werk daar te stellen, deedt de Municipaliteit eene Oproeping, teffens strekkende om der *Franschen* goedkeuring van het dus verre in *Utrecht* verrigtte bekend te maaken. Immers zy lieten zich, in eene Afkondiging, op den acht en twintigsten van Louwmaand, dus hooren. „ De Provisioneele Municipaliteit deezer Stad heeft zo even van „ den *Franschen* Generaal VAN DAMME „ verstaan, dat de hier plaatshebbende Revolutie met genoegen by de Representanten der *Fransche* Natie is vernomen, „ dat zy wenschen, dat de Burgeryen der „ respective Steden, op dezelfde geschikte wyze, zullen voortvaaren in het voorzien van geschikte Persoonen in de *onderscheidene Regeerings Collegien*, en in „ het doen van verdere noodzaaklyke ver-

LXXXII. BOEK. — 1795.

„ anderingen, verklaarende, dat de *Fransche* Militaire Magt geenzins in iets ongelyks hinderlyk; maar, in tegendeel, zo verre behulpzaam zou zyn als 't noodig mogt weezen, om allen, die de Burgeren, in dit loflyk werk, zouden tegenstaan tot hun pligt en onderwerping aan de Volksstem te rug te brengen (*)."

't Zelve ter Staatenkamer opontboden.

Dusdanig eene verklaaring van der *Franschen* zyde was een noodzaaklyk vereischte, om alle belemmeringen te weeren, die de Gewestlyke Omwenteling zou hebben kunnen verhinderen, uit hoofde van het Verdrag tusschen den *Franschen* Generaal en de voormaalige Staaten getroffen. Door dezelve bemoedigd niet alleen; maar gerugsteund, ving men dit uitgebreider werk, de hervorming der Staatsgesteltenisse, aan. In staatlyken optocht, voorafgegaan door *Fransch* Krygsvolk, verleend door den Commandant, begaf zich van het Stadhuis na de Staatenkamer, het Committé Revolutionair, vergezeld door de nieuwe Leden, van wegen de Stad *Utrecht* ter Staatsvergadering afgevaardigd, en begeleid door eenige Leden der Municipaliteit. Niemand daar vindende, deedt het Committé Revolutionair de Leden van het eerste en tweede Lid (†), in de Stad tegenwoordig, opont-

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 98.

(†) Ter opheldering diene, dat het eerste Lid, thans de *Geëligeerden* geheeten, de *Geestlykheid* is, bestaande uit acht Proosten of Kanunniken van een der vyf Capittelen, van *St. Marten* of den *Dom*, van *Oud Munster*, van *St. Maria*, *St. Peter* en *St. Jan*.

ontbieden, om, binnen een half uur, zich ter Staatenkamer te vervoegen.

LXXXIII BOEK.

1795.

Aanspraak den Leden van Staat te gemoete gevoerd.

Wel te raamen was het gevolg deezer opkomste. Klonk de taal, der Stadsregeeringe te gemoete gevoerd, scherp, de Aanspraak aan de twee voorstemmende Leden van Staat was doorgaande op een zeer harden toon gestemd. Het opschrift en de tytel duidde eene groote maate van gevoeligheid aan. Immers, naa de woorden *Vryheid, Gelykheid, Broederschap of de Dood!* las men *Declaratoir, door het Committé Revolutionair aan de van hunne Posten ontslaagen Staatsleden van den Lande van Utrecht; met vernietiging van de twee Voorstemmende Leden van Staat; zo verre van hunne Instelling afgeweeken, dat geene gelykenis daar van, dan eene flaauwe schaduwe, te bemerken is, en boven dien niet bestaanbaar met de Regten van den Mensch, bestaande in Vryheid en Gelykheid!*

De Aanspraak zelve was in deeze woorden bevat, „ Burgers! Het Committé Revolutionair van het *Utrechtsche* Volk, en „ zo veel het nood zy, geauthoriseerd en „ geadsisteerd door de Municipaliteit van „ de thans vrye Stad *Utrecht*, vervoegt „ zich in deeze Vergaderzaal tot Ulieden, „ zo in derzelver Personeele als thans re„ presenteerende Qualiteiten.

„ Het

Jan. De Stadhouder verkoos deezen voorheen. — Het tweede Lid maakten de Edelen of Ridderschap uit. — Het derde de Steden *Utrecht*, *Amersfoort*, *Rheenen*, *Wyk* en *Montfoort*.

LXXXII. BOEK. 1795.

„ Het grootmoedige *Fransche* Volk, by „ uwe Decreeten, en door uwe Zendelin„ gen, afgeschilderd als het schuim van „ den Aardbodem, met hunne zegepraa„ lende Legers, door GODS aanbidlyk „ zo zigtbaar bestuur, tot voorkoming van „ onze algemeene verwoesting, in het „ midden van ons geleid, zo dat Gy ons, „ als 't ware, aan hunne Discretie hebt „ overgegeeven, zonder eens van uw Be„ sluit kennis te geeven, veel min, gelyk „ behoorelyk geweest was, het Volk des„ wegen geraadpleegd te hebben. — Dit „ zelfde grootmoedige *Fransche* Volk, dee„ ze edelmoedige Overwinnaaren, door „ hunne daaden eerbiedigende den heiligen „ wil van onzen Schepper, roept ons toe, „ *Gy zyt wy!*

„ De lang gewenschte dag der Vryheid „ is dan verscheenen, waar op de *Neder„ landsche* Ingezetenen de oefening hun„ ner Mensch-eigene Regten willen her„ neemen, welke hun zo onregtvaardig „ zyn ontnomen, daar wy, als onder een „ Oostersch Despotiek Bestuur, in deeze „ laatste tyden, gebragt scheenen.

„ Het eerste Lid, in dien staat, waar „ in het allengskens gebragt is, het on„ bevoegzaamste, heeft met onze gewee„ zene Stadsregenten, en het despotiek „ Gezag van eenen onwaardigen Stad„ houder, de Confiscatie van Goede„ ren, door den *Spaanschen* Dwingeland „ ingevoerd, en naderhand by eene daar „ op speciaale beschreeven Staatsvergade-

„ ring

„ ring wederom wettig afgeschaft, door-
„ gedreeven.

„ De waardigste Ingezetenen, door hun-
„ ne Regenten opgeroepen, en onder hun
„ opzigt en goedkeuring, een Reglement
„ van de Stadsregeering hebbende opge-
„ steld, zyn, wegens de Introductie van
„ 't zelve, in Regten vervolgd, en met
„ Gevangenis, Bannissement en Confisca-
„ tie van Goederen, gestraft geworden.

„ De Oproermaakers met Eer- en an-
„ dere Ampten begiftigd.

„ Een buitenlandsch Dwingeland is, met
„ verbreeking van de gezwoorene Unie,
„ binnengeroepen, en de Ingezetenen zyn
„ door zyne roofzieke Benden uitgeplun-
„ derd, mishandeld en gevangelyk wegge-
„ voerd; ja, de Inlandsche Militie, be-
„ zoldigd met het zweet der Burgeren,
„ is gebruikt om deezer Stads Ingezete-
„ nen te plunderen, zonder dat de minste
„ Strafoefening deswegen heeft plaats ge-
„ had.

„ De Volksstem is alom gesmoord ge-
„ worden: zo dat het niet meer geoor-
„ loofd was, de bezwaaren aan zyne Ver-
„ tegenwoordigers over te geeven, of daar
„ over zelfs met elkanderen te spreeken.

„ De Militie is gebruikt om de Burgers
„ onder een knellend juk te houden; en
„ zelfs heeft men, ten dien einde, Krygs-
„ gevangenen gemaakt zynde Troepen
„ overgehaald, om tegen hun gegeeven
„ woord en gepresteerden Eed, de wape-
„ nen in handen te neemen.

LXXXII. BOEK. 1795.

„ Dit oogenblik dan, waar in het grootmoedig *Fransche* Volk ons de Vryheid, „ het grootste geschenk der wereld, we„ dergeeft, doet ons besluiten, met *Ver„ nietiging van het Eerste en Tweede Lid*, „ tot het veranderen van het Regeerings„ bestuur, het welk door waare Vertegen„ woordigers des Volks, die niets dan het „ Geluk en de Welvaart van het geheel „ ten oogmerk hebben, zal vervangen „ worden.

„ Het Committé Revolutionair verklaart „ dan, in haare Qualiteit, dat de Posten, „ waar in gy Burgers! het Publiek en „ ieder Lidsbestuur, hebt uitgeoefend, „ en die van uwe Ministers, van dit oo„ genblik af, zyn geëindigd, en dat Gy„ lieden allen, en een ieder in 't byzon„ der, van nu af, zyt wedergekeerd tot „ den kring van Amptlooze Burgers.

„ Het Committé verklaart Ulieden mits„ dien onbevoegd, om van nu af aan, „ eenige daad of daaden van Regeering „ uit te oefenen, en stelt Ulieden, ten „ deezen opzigte voor alle tegengestelde „ handelingen aanspraaklyk.

„ Het Committé vordert, eindelyk, van „ Ulieden, om deeze Vergaderzaal onver„ wyld te verlaaten, en na uwe Woonin„ gen, als Burgers, te rug te keeren (*)." Hier aan voegden zy een slot toe, woordlyk hetzelfde als den afgezetten Stadsregen-

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 114.

genten werd te gemoet gevoerd, overtollig hier weder af te schryven.

1795.

Nieuw Staatsbestuur.

Geen bedenkens viel 'er, veel min tegenspraaks. De afgezette Leden verlieten, naa een zeer kort beraad, de plaatzen dus lang bekleed, van welke de nieuwe Staatsleden onverwyld bezit namen. Het Committé Revolutionair aan hun de belangen des Gewests, en des Volks van den Lande van *Utrecht*, op 't ernstigst aanbevolen hebbende, maakten zy eenen aanvang met hunne raadpleegingen. — Welhaast werd deeze Staatsvergadering voltalliger, daar de Steden *Amersfoort*, *Wyk* en *Montfoort* haare Afgevaardigden, met Lastbrieven voorzien, derwaards schikten.

Bezending na *Rheenen* om 'er de Omwenteling te bewerken.

Rheenen zondt geen Leden ter Landschapsvergadering, ook was aan de Regeeringsverandering te dier Stede, zeer aan den Stadhouder gehegt, geen hand geslaagen. Het ontbrak aldaar egter niet aan Inwooners van eenen anderen stempel; doch zy oordeelden zich te zwak om, ongeholpen een Regeeringsverandering aan te vangen. Twee Persoonen vaardigde dit gedeelte der Burgerye uit hun midden af na de Landschapsvergaderinge, met beklag en verzoek om bystand. Gereed vondt hetzelve gehoor by de Leden, thans het Gewestlyk Bestuur in handen hebbende. Het besluit viel om de tegenwoordige Regeering van *Rheenen* af te zetten, en ten dien einde eene Bezending derwaards te schikken. Deeze werd bekleed,

LXXXII. BOEK. 1795. kleed, door de Burgers J. ESSENIUS, *als* Voorzitter, en J. VAN VLIET en P. 'T HOEN als *Amanuenses*. Zy gingen op den dertienden van Sprokkelmaand, derwaards, gevolgd door twee Boodens, begeleid door eenige *Fransche* Husaaren. Met het aanbreeken des volgenden dags kwamen zy te *Rheenen*. De Patriottische Burgers ontvingen hun met open armen.

Hoe volbragt. Terstond deedt de Bezending den Raad ten Stadhuize vergaderen, en vervoegde zich daar op, onder het geleide der Husaaren, derwaards. De Voorzittende Burgemeester ontving hun, van wier komst de Regeering zich niets goeds, ten aanziene van hunne Persoonen, als Amptenaaren, kon verwagten, aan de trappen, en geleidde hun ter Raadzaale; de plaatzen hun aangeboden, bezet hebbende, gingen alle de Raaden zitten, om de Boodschap te verneemen. Zy hoorden, uit den mond van den Burger 'T HOEN de volmagt met welke zy, van wegen de Provisioneele Representanten der Provincie bekleed waren; uit kragt van welken zy de Regeering van *Rheenen* van alle Posten der Stadsregeeringe, en die 'er uit voortvloeiden, ontsloegen, met verzekering dat voor veiligheid hunner Persoonen en Goederen zou gewaakt worden; met eene scherpe aanbeveling om, van hunnen kant, geene aanleiding tot rustverstoorenis te geeven, in welk geval zy voor de gevolgen zouden verantwoordelyk zyn. De Burger ESSENIUS on-

ondersteunde deeze voorleezing met eene Aanspraak. Waar op alle de vergaderde Raadsleden zich boogen, en naa betuiging van in het besluit der Landschaps Vergadering genoegen te neemen, vertrokken. Onder dit bedryf was de Nationaale Vaderlandsche Vlag op den Tooren gezet, en het Klokkengelui aangevangen.

Aanstelling der Municipaliteit.

Voor weinig tyds bekleedden de Afgevaardigden de plaats der Raaden, en de Vergadering gescheiden hebbende, vervoegden zy zich, onder het geleide der Hussaaren, na het Huis, bestemd ter Vergaderplaats van de tot de Municipaliteit bestemde Leden. Met deezen begaven zy zich na het Raadhuis, en deeden hun zitting neemen; een Aanspraak van ESSENIUS huldigde hun tot Stadsbestuurders.

De Burgery voor het Raadhuis vergaderd, vernam uit den mond van den Burger 'T HOEN, zo de afzetting der oude Regeering, als dat tot Municipaliteitsleden waren aangesteld de Burgers H. ROELOFS Maire, G. VAN HOLST, G. VAN DEN BERG, J. H. ARENDSE, J. ROGHAR, D. A. GAUKES, W. VAN KOOTEN, W. VAN DEN BERG, H. BUDDING, J. SANTBRUK, H. VAN NOODT *Junior*, F. H. BRONKHORST. en R. BUDDING Secretaris.

Een Vreugdegeroep van een deel der Burgerye, „ Hoezee! Lang leeve de Vryheid! Lang leeve de Republiek!" verving de stilte, welke onder de voorleezing plaats greep. De Municipaliteit vatte terstond het werk haar opgedraagen ter hand; en

LXXXII. BOEK. — 1795. en was het eerste bedryf om der Burgerye voor te draagen, de haar overgegeevene Publikatie ter afzetting van WILLEM DEN V. als Stadhouder. Dit geschiedde door den nieuw aangestelden Secretaris; en werd met genoegen gehoord, althans het vreugdegejuich liet zich op nieuw hooren. Hier mede was het werk van dien dag afgedaan, en de Omwenteling te *Rheenen* volbragt. De Bezending en de verkoozene Municipaliteitsleden begaven zich na 't huis van den Maire tot het houden van een Vaderlandschen maaltyd.

Aanspraak by den Vryheidsboom. Middelerwyl was de Vryheidsboom voor het Raadhuis onder een algemeen gejuich geplant. De Burger GAUKES deedt, te dier gelegenheid, eene korte Aanspraak, op deezen zin loopende, „ Waarde Burgers! „ Wie de waardy van zyn Vaderland kent, „ is niet allergevoeligst getroffen door het „ zigtbaar Bestuur van HEM, die alles be„ stuurt! —— Onder een verdervend wil„ lekeurig Stadhouderlyk Bewind, by„ zonder zedert het onvergeetbaar Jaar „ MDCCLXXXVII, tot den tyd onzer te„ genwoordige Redding, was ieder braaf „ Burger afhanglyk van het Despotismus; „ thans door den Albestuurder, en de mid„ delyke hulpe onzer onschatbaare Vrien„ den de *Franschen*, zyn wy een Vry — „ een gelukkig Volk!

„ Dit opgerichte teken is wel een tyd„ lyk bewys onzer Vryheid; maar onze „ Harten — onze Deugden, Eensgezind„ heid en Vaderlandsliefde, moeten de al

„ toos-

„ toesduurende bewyzen, ook door indruk„ ken aan ons Kroost en Naakomeling„ schap, opleeveren van onze erkentenis „ aan den goedertieren GOD, van onze „ bestendige en onbesmette trouwe en lief„ de voor ons thans geredde Vaderland.

„ Dat dan eendragtig alle poogingen dit „ doel hebben; en een iegelyk betoone „ het regte denkbeeld te bezitten van „ *Vryheid*, *Gelykheid* en *Broederschap!* (*)."

Omwenteling ten Plattelande.

Op eene wyze zo zeer verschillende van andere, werd te *Rheenen* de Omwenteling daargesteld, tot genoegen der Bezendinge, wier voldoening te grooter was: dewyl zy, op hun terugkomst te *Amerongen* alles in beweeging vonden om den Vryheidsboom te planten. Vreugdegejuich verwelkomde hun, en op de Dorpen, welke zy doortrokken, gaven de Inwoonders, de Nationaale Vlag ten toorentrans opgehaald hebbende, blyken van hunne blydschap over de Omwenteling. Traager kwamen 'er eenige Dorpen toe, gelyk blykt uit het langverwylend *Achttienhoven* (†).

De Staatsvergadering word voltalliger, het Platteland verschynt 'er.

Nu verscheenen de Afgevaardigden van *Rheenen* onder de nieuwe Staatsleden: waar ook, met het einde van Lentemaand, de Afgevaardigden, naamens het Platteland, als van *Eemland*, *Nederkwartier* en *Over kwartier*, zitting namen; en dus de vertegenwoordiging van het *Sticht* volledig maakten.

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 287.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3287.

LXXXII. BOEK. ten. Het Kwartier van *Montfoort* alleen was toen nog afweezig.

1795. De Afgevaardigden van het Platteland in de Staatsvergadering verwelkomd.

Merkwaardig genoeg, om hier bewaard te blyven, is de Aanspraak, waar mede de Voorzitter der Staaten van *Utrecht*, S. Essenius, de Afgevaardigden van het Platteland, by hunne eerste Zittingneeming, in de Staatsvergadering, begroette. Hy sprak.
„ Medeburgers! Wy hebben lange gereik„ halsd na het gelukkig oogenblik om „ deeze Vergadering door de toetreeding „ van de Vertegenwoordigers van het Plat„ teland volkomen te zien; dan de gesteld„ heid van dit ons Gewest, deszelfs be„ lang, en de voorzigtigheid vorderden, „ dat zulks geschiedde met orde en naa „ ryp overleg: zo dat het konde beant„ woorden aan de groote bedoelingen, „ zynde het heil van ons Vaderland en „ het weezenlyk nut van dit Gewest en „ van deszelfs Ingezetenen; onze Broeders „ en Medeburgers.

„ Om die reden oordeelden wy het noo„ dig een provisioneel Reglement, ter op„ roeping der Gedeputeerden van het Plat„ teland te moeten aanneemen, en voor„ schryven, met dat gelukkig gevolg, dat „ wy U heden in ons midden mogen zien „ verschynen.

„ Weest dan welkom, Medeburgers! in „ deeze uwe Vergadering, en vergunt my „ U te mogen onder het oog brengen, „ dat, zal het heil van dit Gewest, en van „ ons Vaderland worden betragt, wy als „ één Lichaam, waar in de kragt van dit

„ Ge-

„ Gewest berust, met vereende kragten, LXXVII.
„ moeten werkzaam zyn. BOEK.

„ Eendragt maakt magt, myne Broe- 1795.
„ ders! maar Tweedragt verbreekt dezel-
„ ve, dit is eene zinspreuk, eene door
„ de ondervinding van alle tyden beves-
„ tigde waarheid; en was 'er ooit een tyd-
„ vak, waar in deeze waarheid ten aller-
„ klaarsten zich voordoet, het is de tyd,
„ dien wy thans beleeven.

„ Ons Vaderland is, helaas! gebragt op
„ den rand des verderfs, en zal het nog
„ gered worden, moet onze yver en aan-
„ dagt op de uitgeputte Finantie gevestigd
„ worden, ter regeling der ordinaire Fi-
„ nantien, ter voldoening van die agter-
„ stallen, die wy bevonden hebben, dat
„ onze Provincie aan het Bondgenootschap
„ nog schuldig is, en tot vinden der mid-
„ delen, om het Vaderland, in deezen
„ uitersten nood, zonder uitstel, krugtdaa-
„ dig by te springen, en ware het moge-
„ lyk te behouden.

„ Schoon ik, met weinige woorden,
„ deeze gewigtige zaaken, by voorkeur,
„ uwe aandagt aanbeveel, zyn 'er nog
„ verscheide andere op te noemen, die
„ uwen Vaderlandschen yver, welken ik
„ in U allen veronderstelle, blyven aan-
„ bevolen, en omtrent welke wy te za-
„ men ons zullen moeten bezig houden.

„ Welaan dan, Medeburgers! Broeder-
„ schap zy ons doelwit, Eendragt ons heilig
„ voorneemen, en in dat vertrouwen kun-
„ nen wy van U, als waare Vaderlanders,

LXXXII. BOEK. 1795.

„ die gevoelen wat in dien naam opgesloten is, verwagten uwe medewerking „ niet alleen in 't geen ons nog te verrigten staat; maar ook uwe berusting in „ onze verrigtingen, waar mede wy ons „ noodwendig, voor 't welzyn van dit Landschap, moesten bezig houden, eer wy „ nog zo gelukkig waren U, te onzer „ hulpe, te ontvangen.

„ Wy zyn overtuigd, dat het Bestuur „ door ons gevoerd, gebrekkig was; maar „ hoe konde zulks anders zyn, daar wy, „ op 't onverwagtst, in deeze gewigtige „ en menigvuldige bezigheden geroepen „ wierden, daar alle de raderen van 't „ Bestuur een volledigen stilstand dreigden, en eene Regeeringloosheid aankundigden, indien wy geweigerd hadden de „ weinige handen, die wy konden te zamen brengen, aan het groot werk te „ slaan.

„ Beschouwt dan onze gebreken met „ een Vaderlandsch oog, dat is met die „ overtuiging, dat het gebrekkige niet aan „ den wil of flaauwheid, maar aan de omstandigheden van tyd, te wyten is.

„ Ziet daar, Medeburgers! onze betuiging, ontvangt nogmaals onze broederlyke welkomstgroet, helpt ons met uwe „ wyze, welmeenende, met uwe Vaderlandsche en Broederlyke raadgeevingen „ en advysen.

„ Eischt Gylieden van ons deezen zelfden pligt, welaan, ik voor my, en uit „ naam myner Medebroederen, bieden U

'T zel-

„ 't zelve aan, zo lange onze Committen- LXXXIII.
„ ten zullen goedvinden, dat wy deeze BOEK.
„ moeilyke taak zullen waarneemen.

„ Dus kunnen wy, met vereende krag- 1795.
„ ten, in onzen gewigtigen arbeid, waar
„ in het onmogelyk is ieder Mensch in
„ 't byzonder te voldoen, ten minsten die
„ aangenaame bewustheid smaaken, van,
„ naar ons vermogen, tot heil van dit
„ Landschap en van ons gansche Vader-
„ land, onze geringe vermogens nuttig te
„ hebben helpen besteeden.

„ Zyt Gylieden dan allen bereid om die
„ Pligten met ons te helpen vervullen,
„ welke het Vaderland, en dit Gewest, van
„ U en van ons allen eischen.

„ Welaan dan, vertrouwen wy op Hem,
„ die ons verlost heeft van het geweld,
„ op eene zo zigtbaare wyze, dat zelve
„ onze Vyanden hier van overtuigd moe-
„ ten zyn.

„ Vertrouwen wy op den Regeerder der
„ Wereld, dat die ons kragten zal gee-
„ ven, wanneer onze eigene kragten mog-
„ ten bezwyken.

„ Wy oordeelden, by onze Sessieneeming
„ in deeze Vergaderzaal, onvoegzaam ons
„ te bedienen van een oud Formulier van
„ Eed: wy oordeelden tevens onvoegzaam
„ een ander Formulier voor de Leden
„ deezer Vergadering, zonder uwe con-
„ currentie aan te neemen; maar treedt
„ toe, Broeders! hoofd voor hoofd, om
„ U tot de Post, waar toe gy hier ge-
„ roepen zyt, plegtig te verbinden, op

 „ de-

LXXXII. BOEK. 1795. „ dezelfde wyze als uwe Broeders, die „ gy hier vindt, zulks gedaan hebben.

„ Tot dat einde geeft my de hand, en „ belooft, op uw Woord van Eer, dat „ gy van harten wenscht, naar uw beste „ vermogen, aan uwe Roeping getrouw te „ zyn (*). — — —

„ Dus, waarde Vaderlanders! en nu „ Medeleden deezer Vergadering! hebben „ wy ons, tot hetzelfde doel, verbonden, „ ſtaan wy dan ook nu, als onverſchrok- „ ke Helden, pal tegen laster, geweld, „ dweepzugt, met één woord, tegen al- „ les, wat onze opregte en heilige voor- „ neemens, ten dienſte van het Vaderland, „ zou kunnen hinderlyk zyn.

„ Laaten wy onze Beſluiten ryplyk en „ bedaard overweegen; laaten wy de „ Menschlievenheid betragten, zo verre „ de Wet zulks gedoogt; maar laaten wy „ ook de Beſluiten, wel en wettig geno- „ men zynde, als de wil van het Volk, „ 't welk wy repreſenteeren, en welk Volk „ ons hun vertrouwen geſchonken heeft, „ volkomen geſtand doen, en ſtandvastig „ zyn.

„ De Opperbeſtuurder der Wereld, die „ ons, tot hier toe, in onze zwakke poo- „ gingen geholpen en bygeſtaan heeft, „ helpe ons beſtendig. — Hy redde ons „ jammerlyk geſchokt Vaderland, en roe-

„ pe

(*) Op dit zeggen nam de Voorzitter van alle Afgevaardigden des Plattelands, onder handtasting, de Belofte van Getrouwheid af.

„ pe het terug van den oever des verderfs; hy doe het wederkeeren tot zynen voorigen bloei en welvaard; hy herstelle in hetzelve, de langvertrapte Vryheid, en doe ons de voorregten daar aan verknogt, en op zedelyke Vryheid gegrond, genieten; hy roepe steeds, tot die gewenschte eindens, in dit Bestuur Mannen, die waare Deugd betragten, welker harten van Vaderlandsliefde blaaken, die uitmunten onder hunne Medeburgers in kunde en ervaarenheid; en doe alzo bevestigd worden onder *Nederlandsch* Ingezetenen, eene waare Broederschap en Eendragt; waar door de welvaard van dit Gewest steeds zal aanweezig zyn. LXXXII. BOEK. 1795.

„ Dat zelfde Opperweezen, die dit ons *Nederland* uit moerassen heeft opgetoogen, deszelfs eerste Bewoonders in het staal heeft gehard tegen de Overheerschers der Wereld, door onbegrensde Tydperken heen, onze aloude Voorvaders, met eenen moed en eenen yver voor de onschatbaare Vryheid heeft bezield, dat hetzelve dit vuur in onzen boezem hoe langer hoe meer doe gloeijen, op dat wy, op hun voetspoor alles opzetten tot behoud onzer door hem zo wonderbaar herstelde Vryheid, dat wy veel eer den dood kiezen, dan ons weder in de boeijen laaten klinken, die lange de schande van het Menschdom, de vloek van alle Braaven, en de ver-

LXXII. BOEK. 1795.

„ nedering van ons anderzins gelukkig Vaderland geweest zyn.

„ Almagtig Opperweezen! Gy, die geene Slaaven, maar vrye Weezens, tot het pronkstuk uwer Scheppinge op deeze Wereld gevormd hebt, aanhoor onze smeeking, bezielt ons allen met yver, met standvastigheid, om voor het kostelykste uwer Regeering, de Vryheid, volgens uwen eeuwigen Wil, en op uw Woord gegrond, alles op te zetten. Dat Eendragt, onderling Vertrouwen, en Liefde onze harten en handen met onverbreekbaare banden aan elkander verbinden, en ons laatste Naageslacht deeze Vergaderzaal, deeze Zitplaatzen aanschouwende, met dankzegging aan U Nederlandsch Redder! uitroepe: Hier, hier, is de Tempel dier Braaven, die onze Vryheid gevestigd hebben!"

Beantwoording daar van.

De Burger J. VAN MAANEN *Adsz.* geheel en al bezield met een dieptreffend gevoel van deeze verandering in het lot der Bewoonderen des Plattelands, ten aanziene van het Gewestlyk Bewind, en vervuld met uitzigten op eene verandering in het beheer der Bondgenootschaplyke Gewesten, beantwoordde deeze verwelkoming op den volgenden trant. „ Medeburgers! Medevertegenwoordigers des Volks van dit Gewest! De produceerende Classe des Menschdoms, de vaak verwaarloosde en miskende Landman, het min beschaafd en verfynd, maar meer natuurlyk ge-

„ deel-

„ deelte der Burgeren van deeze Provin- LXXXII.
„ cie, ziet thans voor het eerst, door BOEK.
„ eigen keuze, zich in deeze Landſchaps
„ Vergadering, in ons wettig vertegen- 1795.
„ woordigd.

„ Door de Vergaderingen van Kiezers
„ uit het geheele Lichaam des Volks van
„ het Platteland van dit Gewest, daar toe
„ opzettelyk en uitdruklyk benoemd —
„ zyn wy, by meerderheid van ſtemmen,
„ gekoozen en gelast om, met overige Af-
„ gevaardigden des Volks uit de Steden,
„ by deeze Landſchaps Vergadering, de
„ belangen van ons Vaderland, en des-
„ zelfs Ingezetenen te helpen bevorderen.

„ Was 'er ooit een tyd, waar in het
„ Gewigt der Volksbelangen op zyne Ver-
„ tegenwoordigers drukte, het is deeze!
„ Maar nimmer was 'er ook een oogen-
„ blik, waar in de gelegenheid zich zo
„ gunſtig aanboodt, om, met vrugt,
„ de algemeene belangen der Natie te
„ kunnen behartigen, en bevorderen, dan
„ even dit!

„ Door het *Franſche* Volk ontſlaagen
„ van alle banden, die ons, naa dat wy
„ reeds in ſtaat geweest waren om vry te
„ kunnen zyn, gekluisterd hielden —
„ Ontheeven van de *Gothiſche* kluisters,
„ van zo veele onderſcheide ſoorten van
„ gewaande Regten, en daar op gebouw-
„ de Wetten; als ook ſoorten van despo-
„ ten en magten zich, tot hier toe, boven
„ hunne Medemenſchen hebben weeten
„ te verheffen, ten koste van derzelver

 „ Na-

LXXXII. BOEK. 1795.

„ Natuur- en Burgerlyke — ja Zedelyke „ Vryheid en Regten; — ontslaagen van „ de dwangverpligting dier barbaarsche en „ betrekkinglooze inrichtingen en voor- „ schriften, zien wy nu een ruim veld „ voor ons, en een gebaanden weg, bevryd „ van alle die hindernissen, die ons van „ den weg der geregtigheid moesten aflei- „ den, en in 't onzeker doen doolen. Nu „ kunnen wy veilig het pad des Regts „ betreeden, en by den glans der Waar- „ heid, het licht der Rede, voor onze voe- „ ten uitzien.

„ Zo dra de Dwangmagt der willekeu- „ rige Overheersching, die zo wel het „ Menschdom aan Zedelyke Kluisters van „ vooroordeelen, onkunde en bygeloof, „ als willekeurige Staatsbevelen boeide, „ verbryzeld wierd, vervielen zo wel de „ duistere Staatsgeheimenissen, als de zo „ vermenigvuldigde Verborgenheden in den „ Godsdienst.

„ De verlichte Burger gelooft even min „ meer den onmiddelyken Lastbrief des „ Hemels, die den eenen Mensch bevoegd „ maakte om over den anderen willekeu- „ rig te heerschen, als hy gelooft, dat den „ eenen de zorg voor de Zielen van an- „ deren onmiddelyk is aanbevolen!

„ Het was zeker eene verborgenheid, „ die voor een natuurlyk onbedorven ver- „ stand niet te ontraatzelen was om, uit „ den mengelklomp van verwarde, duis- „ tere Wetten, onderscheidene rangen en „ regten, het waare duurzaame belang der

„ Con-

„ Convenientie, by ieder voorkomende LXXIII.
„ gelegenheid, op te ſpooren; en op zulk BOEK.
„ een kunſtige taak zou zeker het natuur- ——
„ lyk verſtand van den ongerafineerden 1795.
„ Landman niet geſleepen zyn —— doch
„ de Vryheid en Zekerheid eener Volks-
„ maatſchappy, de Regten van den Mensch
„ en Burger te handhaaven, naar den regel
„ der Geregtigheid, uit de oorſpronglyke
„ Gelykheid voortvloeijende, daar toe
„ ſchonk de Natuur zelve haaren Kinde-
„ ren de genoegzaame vermogens, en krag-
„ ten, — indien deeze ſlegts ontwikkeld en
„ door geene vooroordeelen der heersch-
„ zugt verdorven wierden —— zonder dat
„ zy de lesſen daar toe in de School der
„ geheime Staatkunde behoefden te haalen.

„ 't Is deeze overtuiging, die ons, die den
„ Afgevaardigden van het Platteland, moed
„ geeft, by het optreeden deezer nieuwe
„ loopbaan: die den last hun op de ſchou-
„ deren gelegd, minder drukkend maakt,
„ en hun denzelven doet beſchouwen als
„ een aangenaamen pligt der Vaderlands-
„ liefde, die den waardigen betragter door
„ evenredige bekentenis ryklyk beloont.

„ Daar de Opgezetenen van het Platte-
„ land geen waardiger rang kennen, dan
„ het algemeen belang der geheele Natie,
„ waar van het belang de Regten en Vry-
„ heden van elk Burger een deel is; zo
„ hebben wy, in deeze Landſchaps Ver-
„ gadering, geen belangen voor te draa-
„ gen, die eenigzins ſtrydig zouden kun-
„ nen zyn met die van onze Medebur-

LXXXII. BOEK. 1795.

„ geren in de Steden; of onze Landgenooten in de overige Gewesten. Vryheid en Zekerheid voor allen, zo voor de Bezittingen als Persoonen, is het hoofddoel, de bevordering van den Koophandel en Landbouw, alle takken van Industrie, eerlyke en nutte Kunsten en Weetenschappen en derzelver bescherming, zo ter Zee als te Lande, het daar aan verbonden oogmerk van dat gedeelte der Leden van Neerlands Volksmaatschappy dat door ons vertegenwoordigt wordt.

„ Geene andere belangen kunnen de uwe zyn, Medeburgers! die de Ingezetenen der Steden vertegenwoordigt. Dat dan eendragt ons beziele in de behandeling deezer algemeene Volksbelangen in deeze Vergadering, en de byzondere afdeelingen derzelve tot onderscheiden verrigtingen! Dat wy ons zelven, ons byzonder belang —— maar nimmer de Natie —— nooit onze duure verpligting, in deeze onze Post, uit het oog verliezen.

„ Dat wy niet alleen de Eendragt in deeze Vergadering tragten te bevorderen en te behouden, maar ook dezelve zoeken te verzekeren met het Volksgedeelte der overige Gewesten en zyne Vertegenwoordigers, onze Broeders en Medeleden van eene en dezelfde Maatschappy. Dat wy inzonderheid ons bevlytigen, om, in de plaats van het Contract der gewaande Vereeniging; maar

„ in

„ in de daad niets anders dan de waare bron onzer vereeuwde Staatsgeschillen, verwydering en ongelukken — ik meen de *Unie van Utrecht* — een beter Verbond — niet van middeling of tegenwigt aan onderscheiden belangen; maar van ineensmelting tot ééne Onverdeelde Republiek, tragten te bewerken, door de bevordering eener Algemeene Vergadering van Afgevaardigden uit den boezem der gansche Natie.

„ Immers zo lang men dit oogenblik niet gebooren ziet, dat de gansche Natie zich in één Lichaam vertegenwoordigd vindt, zo lang zullen veele inrigtingen, van onderscheidene Volksvergaderingen der byzondere Gewesten, naar verschillende voorschriften, noodwendig uit elkander moeten loopen; men zal veel afdoen, zonder iets van belang ten voordeele van de algemeene vryheid en zekerheid uit te richten; ja wy zullen, in onze welmeenendste poogingen, in ons provisioneel Tusschenbestuur, ons in verlegenheden moeten bevinden, zo aangaande veele wederzydsche wederkeerige Staatsbetrekkingen tot onze Medebroeders, als in het volgen der Wetten, Voorschriften en Usantien, die wy nog niet kunnen vernietigen of bevestigen — en welke, als voortgevloeid uit het oude warnest der heerschzugt en convenientie, geene noodzaaklyke betrekking hebben op den staat der herstelde Vryheid en Gelykheid.

„ Een-

LXXXII. BOEK. 1795.

„ Eendragt beziele ons dan, ter bevorderinge deezer groote en gewigtige hoofdzaak, op dat wy haast dat heuchlyk tydstip gebooren zien, waar in de Zeven *Nederlandsche* Gewesten, en aanhoorige Landen en Landschappen, zich met de Vereeniging tot één onafscheidbaar Lichaam, geluk mogen wenschen, gelyk de Vertegenwoordigers van het Platteland zich thans geluk wenschen met de Representanten des Volks der Steden van deeze Provincie, in deeze Vergadering! (†)."

Hoe de Regeeringsverandering te *Amersfoort* volbragt werd.

Meer overeenkomsts, op dat wy tot het vermelden van de Stedelyke Gebeurtenissen wederkeeren, met de thans aan de orde van den dag zynde Regeeringsveranderingen, hadt dit bedryf te *Amersfoort*, dan in het bovenvermelde *Rheepen*. Binnen *Amersfoort* was der Patriotten aantal niet gering. Eenigen hadden reeds een Plan der Omwenteling ontworpen, en zich tot een Committé Revolutionair gevormd. De Leden van 't zelve gaven den *Franschen* Commandant te dier Stede, op den zes en twintigsten van Louwmaand te verstaan, dat zy, 's volgenden daags ten oogmerk hadden den Vryheidsboom te planten, en de Regeeringsverandering daar te stellen. Zy verzogten geen hulp der Krygsmagt; maar alleen, dat de Leger-muzykanten luister aan de plegtigheid van dien dag mog-

(†) *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* III D. bl. 235—245.

mogten byzetten. De toestemming verwylde geen oogenblik. LXXXIII. BOEK. 1795.

Een keurig Veldmuzyk liet zich hooren by het planten van den Vryheidsboom, afgewisfeld door het geroep „ Vivat de „ Vryheid! Vivat de Republiek!" Men plaatste dit Vryheids Teken, voor een Koffyhuis op de Groote Markt, de Vergaderplaats van het Committé Revolutionair. Dit bedryf, niet zelden volgende op de Regeeringsverandering, ging die, te deezer Stede, voor, en diende het planten van den Vryheidsboom ten teken van het verzamelen der Burgery, die ter bywooninge daar van vergaderd, de meergemelde Proclamatie der *Fransche* Commisfarisfen der Noordlyke Armée, hoorde voorleezen, gevolgd van eene Aanfpraak, de Burgers aanmaanende om gebruik te maaken van de Vryheid, en het Regt, 't welk hun, als Menfchen en Burgers, toekwam, met vermelding van de Naamen hunner Medeburgeren, die gaarne het werk der Omwentelinge op zich hadden willen neemen, en zich aanboden om hunnen wil te volbrengen, besloten met de vraage, „ Begeert gy „ allen, dat zy, die tot hier toe, op eene „ willekeurige en onwettige wyze, over U „ geheerscht hebben, van hunne Posten „ ontzet worden? dan verwagten wy uwe „ Orders door een algemeen geroep *Vivat* „ *de Vryheid! Vivat de Republiek!*"

Aan deezen wensch werd beantwoord. Reeds was, op verzoek van het Committé Revolutionair, de Raad vergaderd. Derwaards

MDCCXCV. waards begaf zich dit Committé, uit acht Burgers bestaande, en één Secretaris. De Voorzitter PIETER PYPERS deedt eene korte Aanspraak, en door den Secretaris CORNELIS WERNEKE ARENDS werd eene Verklaaring aan den Raad voorgeleezen, bykans woordlyk van denzelfden inhoud als wy der Regeeringe van *Utrecht* hoorden voordraagen, althans in de zaak volkomen eensluidende (*). De Regenten onderwierpen zich aan dien eisch, ruimden de Raadzaal in aan het Committé Revolutionair, dat de Oproepingsklok terstond deedt luiden.

De Burgermeenigte, daar op verzameld, deedt de Secretaris des Committées van de Puye van het Raadhuis eene korte Aanspraak over de hulp der *Franschen*, maakte de Afzetting der voorige Regenten bekend, en verzogt hun toe te treeden tot het aanstellen eener Municipaliteit, droegen eenige Burgers met naame voor, die de goedkeuring der Burgery, by toejuiching, wegdroegen. Een gedeelte deezer namen de post van Volksvertegenwoordigers aan, en gingen, door het Committé Revolutionair afgehaald, ten Raadhuize; anderen konden daar toe niet besluiten.

Hier mede was het verkiezingswerk nog niet afgedaan; 's volgenden morgens deeden die Vertegenwoordigers der *Amersfoortsche* Burgery, uit naam van het Committé Revolutionair, eene Afkondiging, by welke zy de Burgers opriepen, om ten be-

(*) Zie hier boven bl. 289.

bestemden tyd en plaats op te komen tot het verkiezen van een genoegzaam aantal Leden, welke de Municipaliteit deezer Stad zouden uitmaaken, met byvoeging, dat de niet verschynende zouden aangemerkt worden toegestemd te hebben in alles wat door de in dat geval werkzaamen was verrigt. Daar werden de reeds benoemden algemeen goedgekeurd, aan derzelver getal eenigen, by eene groote meerderheid van stemmen, toegevoegd, en daar uit deeze Naamlyst van nieuwe Stadsbestuurders gebooren, NICOLAAS METHORST, DANIEL BOSHUIZEN CRAANEN, JAN DE HEER, ANTHONY WERNEKE *Corneliszz.*, ANTHONY VAN LOMMEN, STEVEN KAMP, HENDRIKUS VAN EMDRE, GEURT VAN DEN BOGAART, NICOLAAS VAN DUVERDE, STEPHANUS SCHALKWYK, HELMIG WERNEKE *Arendsz.*, EVERT STUIVENBERG, PIETER VAN DER HEYDE, WILLEM BOTH *Hendriksz.*, GYSBERT VAN COOT, CORNELIS PUYCK, FRANS VAN LIELAAR, GERRIT VOGELEZANG, ROGIER CORNELIS DE WYS, JAN VAN LING, PIETER PYPERS, GERRIT HONDIUS, HENDRIK HOOFT, JAN VAN DE KLASHORST, KORS KOCK, en RUDOLPH VAN GOUDOEVER als Secretaris. Onder een algemeen vreugdegeroep geleidde de Burgery deezen ten Raadhuize, ter voltrekkinge van dit voor hun nieuw bedryf.

LXXXIII BOEK. 1795.

Wyk by Duurstede's Burgery vatte desgelyks dit werk ter hand; doch de toedragt verschilde van dien wy in het *Sticht* ge-

In *Wyk by Duurstede* draagt

LXXXII. BOEK. — 1795. gezien hebben. Het verwylde tot den intocht der *Franschen*, en nam eenen aanvang met het planten van den Vryheidsboom, by welk bedryf, met veel plegtigheids geschied, zich de Leden der toenmaalige Regeering bevonden. 't Was ook met voorkennis van den voorzittenden Burgemeester, en van den *Franschen* Bevelhebber, dat eenige voornaame Burgers, de geheele Burgery in de Kerk deeden zamenroepen. By monde van den Burger NICOLAAS VAN OSSENBERGH *Junior*, kreegen zy verslag van het oogmerk deezer byeenkomst, het aanstellen van een Committé Revolutionair. — Onmiddelyk werd het gevormd, en gemelde Burger, die de Vergadering geopend hadt, tot Spreeker en Secretaris aangesteld. De benoemden zonderden zich in de Kerkenraadskamer af, terwyl de Burgery vergaderd bleef. De Afzettings Verklaaring der oude Regenten werd op den gewoonen trant vervaardigd, aan de Burgery voorgeleezen, en door dezelve goedgekeurd. — Op voorstel van het Committé werden tot Burger Vertegenwoordigers, door de Burgery verkooren THIELEMAN CORNELIS BECKERINGH, HENDRIK SCHILGE, Mr. NICOLAAS VAN OSSENBERGH, REINIER BEERENBURG, DIRK VOLKMAARS, CORNELIS SAM (*), JOANNES VAN LEEUWEN, AN-

Gaat de Omwenteling zonderling toe.

n THO-

(*) Deeze zes eerstbenoemden waren, in den Jaare 1787, afgezet, en werden dus weder hersteld; doch de Burger BECKERINGH, uit hoofde van Emigratie, verklaard van zyn post vervallen te zyn.

THONY VERNOOY, PETRUS ANTHONY DE MORTAIN, WILLEM VAN HASENDONK, WILLEM VAN DEN BOGAARD, WOUTER VAN DER MYDEN, CORNELIS VAN ACHTHOVEN *Harmsz.*, en HENDRIK VERKERK. LXXXIV. BOEK. —— 1795.

Dit werk verrigt zynde, begaf zich het Committé Revolutionair ten huize van den Voorzittenden Burgemeester; kennisgeevende van het oogmerk der met zyne voorkennis vergaderde Burgery, om de Omwenteling en het Stadsbestuur onverwyld daar te stellen. Hy opende den last hun gegeeven, als door de Burgery aangesteld, en verzogt, in die betrekking, dat de Magistraat terstond mogt vergaderen, en des het Committé verwittigen. Bereidvaardig werd dit aangenomen. De verkoozene Representanten ontvingen kennis van de op hun gevallene keuze, met verzoek om op eene bestemde plaats by een te komen; ten einde van daar afgehaald en ten Stadhuize geleid te worden.

Volgens afspraake kreeg het Committé, door een Deurwaarder, de weete, dat de Raad vergaderd was. Van deezen begeleid, verscheen het ten Raadhuize, en vondt, ter Raadzaal intreedende, stoelen geplaatst. Zy werden op het heuscht ontvangen. De Spreeker der Burgerye deedt eene Aanspraak, las het Decreet der Nationaale Conventie, en de Verklaaring der Burgerye voor, by welke zy alle van hunne Posten verlaaten verklaard werden, met het gewoon verzoek om hunne plaatzen

LXXVII. BOEK. 1795.

aan de nieuw verkoozene Stadsregeering in te ruimen, tot den kring van Ampteloote Burgers weder te keeren, met de gebruiklyke toezegging van veiligheid. De Raad hoorde deeze hun niet bevreemdende boodschap, ftondt op, en verliet het Raadhuis. Het beleefd ontvangen werd beantwoord door het uitgeleide van het Committé Revolutionair tot de puye van het Stadhuis.

Vergezeld van twee Deurwaarders vervoegde zich het Committé Revolutionair ter plaatze waar zich de nieuw verkoozene Stadsbestuurders bevonden, begeleidde hun, gevolgd door de Burgery, na het Stadhuis. Ingehuldigd namen zy zitting, en het Committé Revolutionair, de Regeeringsverandering volbragt hebbende, nam affcheid. Het eerste werk der Municipaliteit bestondt in den Burger N. VAN OSSENBERG *Junior* tot Secretaris aan te ftellen, en Gelastigden ter nieuwe Staatsvergadering van het *Sticht* te benoemen. — By acclamatie verklaarde geheel de Burgery zich ontflaagen te houden van den Eed, in den Jaare MDCCLXXXVII, op de Oude Constitutie gedaan (*). —— Een zo vreemd en onderfcheiden beloop hadt het Omwentelingswerk in dit Gewest.

Het voorgevallene in *Gelderland*.

Treeden wy het aangrenzend *Gelderland* in, wy ontmoeten 'er geene Staatsverrigtingen onderfcheiden van die waar in dit Gewest, uit hoofde van Bondgenootfchaply-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 446—456.

lyke belangen en bedryven, betrokken was, in onze algemeene Beschouwing reeds vermeld. Geene buitengewoone Belastingen, tot bydraagen in de algemeene Geldbehoeften des Vaderlands vinden wy daar geheeven.

LXXXI. BOEK. — 1794.

Een zeer zonderling en treffend blyk van waakzaamheid tegen het verspreiden van begrippen, welke men daar oordeelde van schadelyke gevolgen te zullen kunnen weezen, mogen wy niet onopgetekend laaten: een voorbeeld 't geen uitwyst, dat men in dit Gewest, min verlicht of schroomvalliger was om verlichting te verspreiden dan elders in den Lande, schoon men allerwegen zorg droeg om de Staatkundige Verlichting dier dagen, zo veel mogelyk, tegen te werken. — In *Arnhem* bestondt, zints eenigen tyd, een *Collegium Physicum*, onder de Zinspreuk *Prodesse conamur*. Van tyd tot tyd hieldt men 'er Redenvoeringen, die meer overeenkomst hadden met de algemeene Zinspreuk door het Genootschap uitverkooren, dan met den bepaalden Tytel aan 't zelve gegeeven. Het bestondt grootendeels uit Mannen, die, by zucht voor Weetenschap, ook Vryheid ademende gevoelens koesterden. Onder de Leden bevondt zich de Heer JOHANNES STOLK, voorheen Leeraar der Hervormde Gemeente te *Velp*; doch, op zyn verzoek, van den Dienst, eenigen tyd geleden, ontslaagen. *Arnhem* hadt hy tot zyne woonplaats gekoozen. Niet onverschillig wie tot Leden deezes Genootschaps werden toegelaa-

In een Genootschap te *Arnhem* door J. STOLK eene Redenvoering.

LXXXII. BOEK. — 1794. ten, en om by de verkiezing van nieuwe Leden stemregt te hebben, hadt hy zich van beschouwend Lid in den rang der werkzaame Leden laaten overschryven. Ingevolge hier van moest hy, op zyne beurt, eene voordragt doen. Het was deeze, welke hem op vervolging en ballingschap te staan kwam.

Inhoud van dezelve. De Stoffe door STOLK verkoozen, *de Noodzaaklykheid en Aangelegenheid om den Gemeenen Man wyzer te maaken*, was op zich zelven geschikt, tot het wekken van meer dan gemeene aandagt, in deeze dagen; doch de wyze van behandeling deedt nog meer af om hem aan meer dan verdenking bloot te stellen, dat hy gevoelens de Vryheid raakende, begunstigde, welke men ongaarne hoorde verkondigen. Hy schetste een somber tafereel van den toestand des zogenaamden Gemeenen Mans hier te Lande, doorvlogten met tegenstellingen van de Grooten en Aanzienlyken; prees den arbeid der Maatschappye *Tot Nut van 't Algemeen*, en het goede daar door gesticht. Om voorts zyne hoofdstelling, de Noodzaaklykheid en Aangelegenheid van het Onderwys des Gemeenen Mans te toonen, brengt hy twee gronden by — en de Waarde des Menschdoms zelve — en het Voordeel voor de Maatschappy. Het kon niet uitblyven, dat hy, in 't eerste gedeelte, van 's Menschen Regt, als vrygeschaapene Weezens, sprak, daar over uitweidde, en, by tegenstelling, de verdrukking dier Vryheid schet-

X. ste;

ste; dat hy de vatbaarheid voor Beschaaving en Vordering in de laagere Volksklassen, voordroeg, doormengd met tegenstellingen, voor eene soort van Menschen, niet aangenaam, als mede dat hy met vuur sprak over groote Mannen, van vroegere en laatere tyden, waar onder men 'er telde, die, gelyk hy zich uitdrukte, „ uit het gemeenste *Boerenrasch* oorspronglyk," met luister en eer op het tooneel der Wereld te voorschyn traden. Ten slot van dit gedeelte liet hy zich in deezer voege hooren. „ Het geen voorheenen met het gemeene Volk is voorgevallen, kan meer gebeuren. —— Hoe noodig en heilzaam is dan het algemeene onderwys? —— Hoe veelen zouden hier door der vergetelheid ontrukt en tot groote Mannen kunnen worden opgetrokken? —— Of is het te verklaaren, dat GODS onnaspeurelyke Wysheid den Gemeenen Man, in den draaykolk van domheid en dwaaling doet wegzinken? —— in dit geval zeker: want het geen hier dwaasheid is by de Menschen, is ook dwaasheid by GOD. —— Het bestaat alleen in de inrichtingen der Maatschappy, voor wier verantwoording het ook schoos ligt. —— Zou de goede GOD, die aan de Menschen dien grooten aanleg en hooge vatbaarheden gaf, dit vergeefsch hebben gedaan? Hy heeft in ieder Menschlyk hart, een leevendig gevoel ontstooken van menschlyke waarde. —— Hy gaf aan Menschen de by-

LXXXIII. BOEK. 1794.

XXXIV. „ zondere geschiktheid om gelukkig te
BOEK. „ zyn, en aan elk den wensch om het
—— „ waarlyk te worden — en zou het beste
1795. „ Weezen dat alles vrugtloos hebben in-
„ geplant? — Neen, God zou niet
„ goed zyn, zo zyne Wysheid de Vol-
„ ken in de boeijen van slaverny en ramp-
„ zaligheid wilde gekluisterd houden."

Het voordeel voor de Maatschappy, uit de Volksverlichting herkomstig, schetzende, beweert hy, dat het geen nuttig is voor ieder Lid der Maatschappy, ook heilzaam moet zyn voor allen, — dat die verlichting voor geheel de zamenleeving nuttig is, voor zo verre dezelve twisten, oneenigheden en oproeren voorkomt, die anders doorgaands verschynzels zyn onder het domme Gemeen. Dit geeft den Redenaar gelegenheid om den verlichten Burger, tegen den dommen over te stellen, doormengd met trekken, voor veele zeker moeilyk te verkroppen. De voordeelen der Verlichting opgeteld hebbende, vraagt hy, „ is het dan niet van groote aangelegen- „ heid, dat wel onderweezen Zelfdenkers „ zich zamenvoegen, om Onkunde en „ Dwaaling schuilplaats te ontzeggen." — Hy noemt het „ eene strafbaare inbreuk „ op de Regten des Menschdoms, dat de „ meeste Menschen zich dood zouden wer- „ ken om de overige weinigen wys en „ ryk te maaken, en zelve in domheid „ en armoede te sterven."

Byzonder laat hy zich uit over het voorkomen van Oproer, als een voordeel

der

der Volksverlichting. Wy schryven dit af als strekkende waarschynlyk, meer dan eenig ander gedeelte, om hem te doen veroordeelen. —— „ De Leer der ellende, „ of van 's Menschen verdorvenheid bui- „ tengesloten, ben ik van gedagten, dat, „ wanneer men het Menschdom zo zwart „ en boos afschildert, dit in een dik- „ bloedigen Luim geschiedt, die meer al- „ gemeen is, dan de opzetlyke Boosheid „ der menschen, —— de ondervinding im- „ mers kan ons doen gelooven, dat alle „ Menschen oorspronglyk even goedaartig „ zyn, dat zy allen eenen aanleg hebben „ tot zagtheid en tedere deelneeming; an- „ ders hadt het Menschlyk Geslacht reeds „ lang zich zelf verwoest en vernield — „ waar uit ik dan besluit, dat het aantal „ van goedgezinde en vredelievende Bur- „ gers grooter is, dan dat der oproerigen „ en bloeddorstigen. LXXXX. BOEK. —— 1794.

„ Ik spreek van eigenlyke Oproeren: „ want ik houde het voor geene euvel- „ daad, wanneer een Volk zich zamen- „ voegt, en aan de harde banden los- „ rukt, wanneer de eene edele drift de „ andere opwekt, en de eenpaarige schok „ het algemeene wel uitwerkt —— dan „ kan het immers, zelfs onder eene vol- „ slagene Regeeringloosheid, wanneer het „ zich wapent, —— te midden van zyne „ schrikbaarendste beweegingen, voor een „ tyd, zich zelven onderling in bedwang „ houden — hier komt geene Wysheid „ of Domheid by te pas —— dit is alleen

LXXXII. BOEK. — 1794. „ het lang getergd en toomloos zelfsgevoel der vertrapte, der diepgedrukte „ Menschheid, die vuur vat, en in lichte „ laaie vlam uitbarst. — Door zulk een „ Volksopstand, dien de Koninglyke Misdaadiger zelve verwekte, kreeg het *Romeinsch* Gemeenebest zyne geboorte; — „ alle de gewelddaadige poogingen des „ dapperen *Nederlanders*, ten tyde der Monsters ALBA en GRANVELLE, bezorgde „ aan ons de kiem der Vryheid. — Het „ moedig *Zwitzerland* heeft zyne Verlossing van den wreeden ALBRECHT, aan „ zyne wederspannigheid en oproeren alleen te danken. — Was de Volkskragt „ niet opgewonden, en in oproerige Wapenen gebragt, het *Vry America* was „ nog in *Slaverny*. Ik zou andere Volkswoelingen kunnen opnoemen, dan ik „ moet voortgaan.

„ Indien het dus waar is, dat niemand „ oorspronglyk onmenschlyk denkt, of „ handelt, wat volgt hier anders uit dan „ dat een goed onderrigt Volk den Vrede „ bemint, — dat Volk kan onmogelyk „ den ondergang van zynen Natuurgenoot willen, en na zyn bloed dorsten — „ het heeft zyne groote waarde leeren „ kennen — en zou dan immer vervolging, onderdrukking, roof en moord „ tot de onzalige wenschen van zyn hart „ kunnen behooren? — Wat zeg ik! „ dat Volk komt de weezenlyke Oproeren voor — het weet zich te vereenigen tot één lichaam, één geheel. En

„ schoon

„ schoon het verstand niet erflyk is, dat „ afgerichte Corps egter weet zyne ge„ dagten, als by erfopvolging, van het „ eene Geslagt tot het ander voort te plan„ ten —— dan neemen van zelve in de „ gevolgen der dingen, alle twisten en „ oproeren een einde.

LXXXII. BOEK. — 1794.

„ Ik voeg 'er nog by, dat, in tegen„ deel, Onkunde en Dwaaling de bronnen „ zyn der oproeren, vyandschappen en „ twisten. —— Hebben niet onkunde en „ dwaaling alle die Stelzels in *Europa* ont„ worpen, die den menschlyken geest heb„ ben verlaagd en onderdrukt? — die voor„ oordeelen, verjaaging, geweld, afkeer „ van weetenschappen, blind bygeloof, op„ roer, politieke Godsdienstverrigtingen, — „ zedeloosheid, en alle die schadelyke uit„ werkzels hebben voortgebragt? —— „ Met één woord dien verketterden geest, „ die nog, tot op deezen dag, de geest „ is van dit anders zo wel onderweezen „ Waerelddeel! —— Hebben niet onkun„ de en dwaaling, dat verlaagende en krui„ pende van 's Menschen edlen geest uit„ gewerkt, en het Menschdom rampzalig „ gemaakt? —— Hebben niet domheid en „ dwaaling, ter uitwerking gehad, dat het „ Volk door Geld of Banblixems, zich „ laat omkoopen, op dat Menschen el„ kander ongelukkig maaken en verwoes„ ten? —— Hebben niet eindelyk onkun„ de en dwaaling, in de gedenkboeken „ der Eeuwen uitwerkzels gehad, die de „ Menschheid doen bloozen? —— Hoe

LXXXII. BOEK. ——— 1794. „ veele Bloedtooneelen zyn over den aardbodem opgericht? —— Steden in assche „ gelegd, en geheele Volken vernield!

„ Zie daar de gronden, die my volkomen overtuigen, van de Noodwendigheid en Aangelegenheid om den Gemeenen Man wyzer te maaken. —— En ik „ ben tevens overtuigd, dat de dag eenmaal zal aanbreeken, die het tegenwigt „ aan de onevenredigheden tusschen Menschen en Menschen zien zal. —— Wanneer is onzeker, schoon het zeker is, „ dat een algemeene geest van Onderzoek zich uitbreidt onder het Menschdom —— een geest van Onderzoek, „ die gevaarlyk is, en telkens gevaarlyker „ wordt, zo dezelve zich niet tot het „ Volk uitstrekt; —— gelyk de opbruischende watervloed, binnen haare oevers beperkt, over dyken en dammen „ heenstuift, en alles met verwoesting „ dreigt, zo heeft men ook den schuimenden moed des vernederden Volks te „ vreezen, wanneer het in de schaduw „ van het helder licht der Wysheid zyne „ eigene grootheid aanschouwt, en het „ oog zyns verstands nog te zwak is voor „ dien glans.

„ De Volken behoeven geene *Geleerden* „ en *Veelweeters* te zyn; maar door onderrigt moeten wy Menschen worden. —— „ Wel is waar, veele Gewoontens en „ maatschappelyke Inrichtingen, Bepaalingen en Beschikkingen zouden dan in „ onbruik geraaken, en zich vernietigen;

„ maar

„ maar zo men die al voor het geluk des „ Menschdoms noodig oordeelde, zou dit „ slegts een lomp abuis by het Volk zyn, „ dat ook zelve zulks best zou kunnen „ beoordeelen.

„ Dank zy alle die edele, groote zie„ len, die, schoon onopgemerkt by de „ wereld, het hunne hebben toegebragt, „ om aan de Opvoeding des Menschdoms „ te arbeiden; hunne Geschiedenis leert „ aan den Naakomeling hoe verre men „ het kan en moet brengen. —— Het „ behoeven niet allen Volksleeraars of „ Schryvers voor het Volk te zyn; maar „ dat een ieder, die weet, wat het zegt „ *Mensch* te zyn, zich bevlytige, om, in „ zynen kring, onder zyn gewoone be„ zigheden, waar hy maar gelegenheid „ ontmoet, en maaken kan, onderrigt mede „ te deelen, en zynen ongelukkigen waar„ digen Medemensch van dat laagkruipen„ de te ontbolsteren, het geen alleen het „ uitwerkzel is van Geweld en langjaarige „ Onderdrukking.

„ Gelukkig Gemeen! gelukkig Mensch„ dom! wanneer werkdaadige Wysbegeer„ te, wanneer een volkomen gezuiverde „ Godsdienst, eenmaal de heerschende van „ alle Volken, kon worden! (*).”

Het

(*) Men kan dit geheele Stuk leezen in de *N. Verzamel. by* DE CHALMOT III. D bl. 75—97. Wy hebben 'er de sterkste plaatzen uit overgenomen. En mogen, te deezer gelegenheid, melden, dat Voorleezingen van dergelyken aart in den Lande, niet on-

LXXXII. BOEK.

1794.

De Regeering vordert een Afschrift dier Redenvoeringe. Hoe door dezelve beoordeeld, en STOLK de Stad ontzegd.

Het ontbrak in het Genootschap niet aan Leden, die deeze Redenvoering hoogst preezen; dan vondt men 'er ook die des by lange zo voordeelig niet spraken. Zo door lof als door blaam, maakte dit Stuk in *Arnhem* zo veel gerugts, dat de Magistraat het zich aantrok, en niet alleen berigten inwon, maar de Verhandeling zelve in 't oorspronglyk handschrift vorderde.

De *Arnhemsche* Regeering keurde dezelve „ eene uitgebreide, en voor alle wel„denkende Leden der Maatschappye er„gerlyke Verhandeling: dewelke, behal„ven verscheidene byzondere zeer beden„kelyke periodes, expressien en bewoor„dingen, over het geheel, en in 't alge„meen, vervuld was met allergevaarlykste „stellingen en grondbeginzelen, welke niet „alleen de verfoeilyke Sentimenten van „den Schryver ontdekten; doch waar„door ook ligtgeloovige, min doorzigti„ge of voor vooringenomenheid vatbaare „Lieden, welke de waare bedoelingen „van zulke onder den uiterlyken schyn „van nuttige en heilzaame voorstellingen „in 't licht gebragte Geschriften, niet „genoegzaam penetreerden, en van het „regte spoor afgebragt zouden kunnen „worden.

„ Oordeelende dat dusdanige onbetaa„melyke onderneemingen, die geen ander

„ oog-

ongemeen waren. Dit was de grond van het verbod der *Leesgezelschappen*, van de bepaalingen waar onder men andere Genootschappen bragt.

„ oogmerk konden hebben, dan, om door „ het invoeren van een geheel vreemd „ Systhema en verderflyke Nieuwigheden, „ de gronden van de Regeering te ondermynen, en te tragten verwarringen, „ onrust en wantrouwen in de Maatschappy te verwekken, van de verste en gevaarlykste uitzigten waren, voor de conservatie van de Rust en de goede Orde, en alzo in haare beginzelen behoorden gestuit en tegengegaan te worden, „ en dat mitsdien de zorg voor het algemeene belang en welzyn, en de goede „ Politie der Stad vorderde, dat zodanige „ Verleiders niet langer in dezelve werden getollereerd, op dat anderen niet „ onvoorziens, door onkunde, of door een „ blind vertrouwen op hunne schoonschynende Voorstellingen, mogten worden „ misleid," besllooten zy JOHANNES STOLK de Stad *Arnhem* en het Schependom te ontzeggen, en hem te gelasten om, binnen tweemaal vier en twintig uuren naa ontvangst van dit Vonnis, dezelve te ruimen, onder bedreiging van nadere beschikking, wanneer hy zich daar langer mogt onthouden, regeerende Burgemeesters volmagtigende, om hem als dan gevangen te neemen (*).

Gelderland, Holland en Friesland

Hier by bleef het niet. Het Kwartier van *Veluwe* bragt de zaak deezes Redenvoerders ter Landschaps tafel, met voordragt

(*) De Redenvoering was op den 10 van Maart 1794. gehouden; dit Vonnis werd den 14 geslaagen. *N. Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 95.

LXXXII. BOEK. — 1794. *land* STOLK ontzegd.

dragt om hem, te zelfder oorzaake, het verblyf in geheel *Gelderland* te ontzeggen. Onverwyld werd overeenkomftig het voorftel befloaten (*). — *Holland* was 's Mans wykplaats; doch in Bloeimaand werd hem desgelyks gelast het Grondgebied van hun Ed. Groot Mogenden te ruimen, zonder daar weder in te komen, onder bedreiging van naar bevinding van zaaken te zullen geftraft worden. —— *Friesland* mogt aan hem geen verblyf verleenen (†).

Verrigtingen by de aannadering der *Franfchen*.

Gelyk elders vermenigvuldigden in *Gelderland*, by het opdaagen des nieuwen Krygsgevaars, de Bedeftonden, en werd 'er een Bededag uitgefchreeven (§). 't Zelve meer en meer naderende, verlag men, in Herfstmaand, den Landdag, tot welks houden *Nymegen* aan de beurt was, na *Arnhem*, waar Prins FREDRIK VAN ORANJE, zich toen te dier Stede onthoudende, die Gewestlyke Vergadering bywoonde (**). Van *Arnhem* werden in Wintermaand, onder Krygsgeleide, zeven Wagens, alle geladen met Gouden en Zilveren Munt na *Utrecht* vervoerd (††).

Gefteldheid aldaar.

De vordering der *Franfche* wapenen op het Grondgebied van deezen Staat vermeldende, viel in dit plan het beleg en de

(*) Dit viel den 18 van Maart voor. *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 97.

(†) *N. Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 139. *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 795.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl 957 en 958.

(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1794 bl. 1144.

(††) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1803.

de bemagtiging van *Nymegen*; hier door was het zogenaamde *Ryk van Nymegen*, lang vóór de *Franschen* in *Utrecht* en *Holland* kwamen, van het voorig Bewind ontslaagen (*). Hoe *Gelderland* verder voor die Wapenen bukte, en de Omwenteling, in dit Gewest, tot stand kwam, staat ons hier te boeken. Gevegten, of liever schermutzelingen, vielen 'er tusschen de Voorposten by aanhoudenheid voor. De Boeren leeden zwaar, eenigen hielden geen stuk Vees over; veelen verlieten hunne hoeven; anderen vonden zich genoodzaakt de wykende *Engelschen* met wagens en paarden ten dienste te staan, naa aan de batteryen te hunner verdeediging gewerkt te hebben: terwyl de Soldaat den voorraad in huis verslondt. Uit de Steden was het vlugten der gegoedste Inwoonderen vry sterk. Dan de spoedige aantocht der *Franschen*, en het Jaargetyde, maakte zulks veelen daar toe gezinden onmogelyk.

LXXXII. BOEK. — 1794.

Wanneer de *Franschen*, den tienden van Louwmaand, de *Waal* op vier plaatzen overgetrokken waren, naamlyk te *Panderen*, *Gent*, *Bommel* en *Loon*, hadden zy meer stryds dan in de *Bommelerwaard*. De *Keizerlyken* en *Hanoverschen* booden tegenstand; doch de veelvuldige Gekwetsten in *Arnhem*, van tyd tot tyd binnen gebragt, weezen uit, dat de Verdeedigers met eenen Vyand te doen hadden, die den gedaanen overtocht

Wederstand aan de *Franschen* geboden.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 308.

tocht kon handhaaven, en verder zou doordringen, gelyk zy ook dien dag tot *Huissen* en *Elst* kwamen; twee Dorpen slegts een groot uur van *Arnhem* gelegen. De Posten der *Keizerlyken* en *Hanoverschen* bevonden zich op den dyk met zes Veldstukken te *Elden*, op een klein half uur van die Stad, waar de Kanonniers, zo op de Wallen als buiten, met brandende lonten by het Geschut stonden, voor zo verre het de Rivier bestreek.

Arnhem gaat by verdrag aan de *Franschen* over.

Alle berigten kundigden de vordering der *Franschen* en de nederlagen der verdeedigende *Keizerlyken* en *Hanoverschen* aan: weshalven eerst het besluit viel om *Arnhem* te ontruimen, op gelyke wyze als *Nymegen* verlaaten was. Dan de Keizerlyke Generaals ALVINZY en SPORKE namen voor *Arnhem* tot het uiterste, te verdeedigen. Langs de *Linge* behielden de *Franschen* de genomene stellingen, en viel 'er niets van aanbelang voor, tot op den veertienden, wanneer zy, door het aanleggen van eene Battery aan den overkant des *Rhyns*, aanstalte tot het beleg maakten. Eenige Houwitzers van daar in de Stad geworpen hebbende, kwam het plan om *Arnhem* tot het uiterste te verdeedigen, neder op eene Daadiging, den zeventienden getroffen. De Bezetting was Krygsgevangen, en werd, op haar woord van eer, van niet tegen de *Fransche* Republiek te zullen dienen, ontslaagen. — Groot was onmiddelyk de inen doortocht des *Franschen* Krygsvolks, om de wykende of liever vlugtende Legers

gers te vervolgen (*), en van de plaatsen, waar zy zich ophielden, te verdryven; 't geen met weinig stryds gelukte. LXXXII. BOEK.

De in *Arnhem* zich voor een tyd ontboudende of blyvende *Fransche* Officieren namen den intrek by de voornaamste Burgers; de Gemeenen betrokken de Huizen der Burgeren, die de Stad verlaaten hadden, en werden verder by de minvermogende Burgers huisvesting verschaft. Om aan die de ledig gelaatene huizen betrokken hadden, Potten, Pannen, Ketels en dergelyke Keuken- en Huisnoodwendigheden te bezorgen, werden de Burgers verzogt, 't geen zy van dien aart konden missen, ten gebruike, by te zetten. De *Franschen* vorderden alle Landkaarten. Zy schreeven uit, dat binnen acht en veertig uuren, moesten bezorgd worden vierduizend Jassen of Rokken, even zo veel paar Schoenen, tienduizend bossen Hooi, ieder van vyftien pond, tienduizend bossen Stroo, en tweeduizend zakken Haver. Men deedt wat men kon; doch de volvoering der twee eerstgemelde eischen ondoenlyk zynde, maakte men daar op met den Generaal DE VERVES eene schikking.

1795. Vorderingen der *Franschen* van Goederen.

't Was op voorstel van dien Generaal, dat te *Arnhem* een Committé Revolutionair werd opgerigt, bestaande uit de Burgers

Regeeringsverandering op voor-

(*) Den zelfden weg floegen zy grootendeels op, als wy hebben aangeweezen in onze *Vaderl. Hist.* XXVII D. bl. 383.

LXXXII. BOEK. — 1795. Het des Franschen Generaals.

gers J. A. Bouricius, J. van Haarsolte, C. J. Knipschaar, W. A. van Enschut en J. J. van Ommeren. Door deezer bewerking, onder opzigt des Franschen Generaals, werd de oude Stads Regeering bedankt, en door de Burgers de Municipaliteits Leden aangesteld, tot Rigter H. W. van Zuylen van Nieveld tot Dord. — Tot Burgemeesters G. Umbgrove, (deeze was in de oude Regeering zynde, van zyne post verlaaten verklaard; doch door de Burgers op nieuw verkooren,) R. Tulleken, R. Wanray, W. Beumer, Otto Reyers, G. J. van Wy, Abraham van Kesteren, A. Goedhart, C. J. Knipschaar, J. van Haarsolte, J. J. van Ommeren en A. Smink. — Tot Secretarisfen J. A. Bouricius, H. Engelen, en T. Ammon. Zy deeden den Eed aan de Fransche Republiek.

Hoe de Omwenteling daar volbragt.

Op voordragt van het Committé Revolutionair, werd de Burgery andermaal zamengeroepen, en aan dezelve voorgesteld, dat de Commandant des Franschen Krygsvolks, zich ten Stadhuize vervoegd en aan de nieuw aangestelde Municipaliteit, in tegenwoordigheid der oude Regeeringsleden, (op diens Bevelhebbers verzoek daar verschеenen) hadt verklaard, dat hy hun uit den Eed aan de Fransche Republiek, by derzelver aanstelling gedaan, ontslaagen; doch tevens verzogt hadt, met het Stadsbestuur te blyven voortvaaren, tot dat door de Burgery, daar over nader

zou zyn beslist. Waarom het Committé het noodig agtte aan de byeengeroepen Burgery onder 't oog te brengen, dat de aangestelde Volksrepresentanten, door dit bedryf nu buiten Eed waren, en de tyd nog niet hadt toegelaaten om een behoorlyk Reglement van Regeeringsverkiezing in gereedheid te brengen, of de Burgery het niet goedvondt de nu aangestelde Representanten nog voor den tyd van twee maanden te laaten aanblyven, en by voorraad een Eed van Getrouwheid aan de Stad en Burgery te doen afleggen, in handen van het Committé Revolutionair. Dit droeg de goedkeuring weg, en daar mede was de Omwenteling in *Arnhem* voltrokken (*). —— Het Committé Revolutionair bewerkstelligde en volvoerde ten Plattenlande, in den omtrek van *Arnhem*, de Omwenteling, en stelde dezelve in *Over-Betuwe* daar (†).

LXXXIX. BOEK. —— 1795.

Bezwaarlyk zeker was het in de *Gelderfche* Steden, vóór het daadlyk intrekken der *Franfchen*, de Omwenteling daar te stellen, zo lang dit Gewest als overkropt was met Krygsvolk der Verbondene Mogendheden, die door de *Franfchen* aan 't wyken gebragt en teruggedrongen moesten worden. —— Het Committé Revolutionair te *Amsterdam* schynt deeze bezwaarlykheid zo groot niet ingezien, en het niet vaardig door-

Brief van het Committé Revolutionair te *Amsterdam* aan de *Gelderfchen*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 18. 493—496.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1486.

LXXXII. BOEK. 1795. doorzetten der Omwentelinge aan yverloosheid toegefchreeven te hebben. Althans het gaf aan den Burgers VAN HOËVEL en GELDERMAN, na *Gelderland* vertrekkende, den dertigften van Louwmaand, eenen Brief aan hunne Medeburgers in *Gelderland* mede van deezen eenigermaate verwytenden en dreigenden inhoud. —— „ Vernomen hebbende, tot onze groote „ verwondering, dat, niet tegenftaande de „ plunderzieke Benden der Dwingelan„ den, uwe Steden en Landen hebben „ uitgeplunderd en verwoest, alomme „ roof en brand met zich voerende, gy „ egter, nog flaapende, geene poogin„ gen doet om het oude Juk af te wer„ pen, en vry uwe eigene Reprefentan„ ten te kiezen. Daar ondertusfchen wy „ nimmer U, als Vrienden en Medebur„ gers zouden kunnen behandelen, byal„ dien gy U niet zelfs, als *Nederlanders*, „ der Vryheid waardig gedraagt; vermaa„ nen wy U, op het allerernftigst, van „ de hulp U door de vrye *Franfchen* on„ ze Vrienden, en onzen Medeburger „ VAN HOËVEL aangeboden, gebruik te „ maaken; ten einde uwe onvervreemd„ baare Regten te doen gelden, eene Om„ teling daar te ftellen, en uwe eigene „ Vertegenwoordigers te kiezen, willende „ wy U dan als Vrienden en Broeders „ aanneemen; daar, integendeel alle laffe „ en vrywillige Slaaven, als onze Vyan„ den, Dood en Verdelging te wagten

„ ftaan.

„ ftaan. —— *Heil en Broederschap! aan* „ *alle Weldenkenden* (*).”

LXXXIII BOEK. 1795. Hoe de Omwenteling te *Zutphen* daargesteld.

Dat de *Gelderschen* overal zulk een verwyt niet verdienden, zal, behalven het reeds aangeduidde, blyken, uit het geen zy in eene en andere Stad deeden. *Zutphen* ftrekte hier eerst ten voorbeelde. Op den derden van Sprokkelmaand besflooten de Patriotten, in hunne Vergadering, het werk der Omwenteling aan te vangen, zonder den tyd te bepaalen, niettegenftaande zy berigt kreegen, dat de Keizerlyken zouden uittrekken, die ook 's anderen daags, 's morgens vroeg, ten getale van omtrent 3000 man, *Zutphen* verlieten, alleen vyfhonderd man *Hollandsche* Bezetting, zo Paarden- als Voetvolk, agterlaatende.

Op dien uittocht vervoegden zich de Vryheidsgezinden by den door hun aangeftelden Burger-commandant P. H. DE ROOY, met verklaaring van gereed te zyn tot het daarftellen der Omwentelinge, en het Committé Revolutionair, beftaande uit de Burgers WHEERS, VERSTEEGE, WITTENBERG, WYERS en VAN DER MEULEN, de werkzaamheden daar toe noodig, te doen aanvangen.

Dit befluit genomen zynde, gingen twee Gelastigden heenen om de Magiftraat en de Gemeente te doen vergaderen; den Bevelhebber des Krygsvolks STROUBENZEE te ontbieden, en hem te gelasten om zich

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 275.

[illegible] BOEK. 1795.

zich niet te bemoeijen met eenige vrolykheden, die de Burgers stonden te bedryven. STROUJENZEE smaakte dit voorstel niet, hy bragt 'er het zyne tegen in; doch te vergeefsch. De Gelastigden beduidden hem, met veel nadruks, dat het hun slegts een oogwenk behoefden te kosten, om hem, door de magt des Burgery, te doen besluiten tot het geen hy thans weigerde; dat zy de Omwenteling zouden doorzetten, schoon het hun op 't leeven mogt te staan komen.

Naa deezen stap versierden zich de zamenverbondene Burgers met de Nationaale Cocarde. De Klok werd geluid, en de Burgery verscheen ongewapend voor het huis, waar zich het Committé Revolutionair bevondt. Deeze gaf van het balkon, naa eene op de tydsomstandigheid passende aanspraak, de Burgers van het dus verre verrigtte kennis, met voordragt van de Burgers B. J. VERSTEGE, Oudburgemeester, G. J. HARMSEN, F. J. KOLENBRANDER, HEECKERS VAN WALIEN, SLUITER, J. HAAZEBROEK, tot Representanten en Secretarissen D. VAN SONSVELD DE ROLLER, en VAN HASSELT in de *Waterstraat*. Een toejuichend Hoezee! der Burgeren strekte ten blyk van goedkeuring.

Ongewapend het zo verre gebragt hebbende, toogen zy naa het Stadhuis, namen de Wapens den Burgeren in den Jaare MDCCLXXXVIII ontnomen, terug, deelden dezelve aan de Burgery uit; deeze, met die men in voorraad hadt verzameld, ne-

nevens een toereikend getal scherpe pa troonen, bragten de Burgery in een oogenblik in de wapenen. De Krygsbevelhebber STROUDENZEE hieldt zich stil onder dit bedryf der Burgeren. XXXVII. BOEK. 1795.

Het Committé Revolutionair dankte vervolgens de Gemeenslieden en Stads Secretarissen af; waar op de Burger-Representanten, na een deftige aanspraak, in den Eed genomen werden. Van al dit verrigte kreeg de Burgery de weete. De Leden van het Committé Revolutionair wapenden zich, om, met de andere Burgers, het verder voorgenomene, op dien veel beteekenenden dag, te volbrengen; bestaande in het haalen, planten en inwyden van den Vryheidsboom, 't welk onmiddelyk geschiedde; de Representant SLUITER voerde te dier gelegenheid het woord.

Dit alles was verrigt vóór dat de *Franschen* in *Zutphen* waren, zo dat de Burgery gezegd mag worden de Omwenteling, zonder daadlyken bystand dier Natie, daargesteld te hebben. By het planten van den Vryheidsboom waren deezen reeds voor de brug. De inhaaling geschiedde onverwyld. De *Franschen* zagen den Vryheidsboom geplant door Burgers, die hun als verzekeraars hunner Verlossinge innamen. De *Fransche* Bevelhebber deedt het *Hollandsch* Krygsvolk den Eed afleggen van niet weder tegen *Frankryk* te zullen dienen, en uittrekken onder het geleide van Husfaaren.

LXXXIII BOEK. 1795. Met hoe veel moeite de Omwenteling te *Thiel* werd daargesteld.

Schoon de *Thielenaars* vroeger dan de *Arnhemmers*, en wel op den dertigsten van Louwmaand het Omwentelingswerk aanvingen, door geene tegenwoordigheid van talryke vreemde Krygslieden daar in belemmerd, vonden zy zo veel tegenstands, en van de Regeering, en van den Commandant des Krygsvolks, dat zy dezelve onder veele onaangenaamheden, en met moeite, daarstelden. Geen gering gedeelte der Regeering was ter Stad uitgeweeken, en de daar gebleevenen betoonden zich zeer gesteld, om, zo lang mogelyk, op het kussen te blyven. De Burgers, die deezer afzetting en een ander Stadsbestuur verlangden, vaardigden vier hunner af na de Representanten des *Franschen* Volks, toen te *Amsterdam*. Terugkeerende bragten zy de bekende Proclamatie der *Franschen* aan het *Bataafsche* Volk mede, met verslag, dat deeze ook in *Thiel* moest gedaan, en ingevolge daar van eene Municipaliteit aangesteld worden.

Tegenstreeven van den Commandant des Krygsvolks.

De Burgery vergaderde. Eenigen hunner, daar toe gelast, vervoegden zich by den Commandant des Krygsvolks, gaven hem kennis van alles, met verzoek om diens medewerking. Dan deeze weigerde hun geloof te geeven, om dat zy geen geschreeven order medegebragt hadden; voorts verklaarende dat hy zich verpligt agtte de oude Regeering te moeten gehoorzaamen. Dit afwyzen deedt een Committé Revolutionair gehooren worden, be-

staan-

ſtaande uit de Burgers JAN RINK, A. J. TIMMERMANS, DIRK VAN HORSSEN en JOHANNES VAN OOSTERHOUT *Danielsz.* Twee deezer werden onverwyld na *Utrecht* afgevaardigd om met het Oud-Committé Revolutionair te raadpleegen, en den Commandant dier Stad te ſpreeken, aan welken de Bevelhebber te *Thiel* beloofd hadt een boode te zenden; van welk laatſte niets kwam.

LXXXIII. BOEK. 1795.

Ongereedheid der Regeeringe.

De Regeering, dit woelen onder de Burgers verneemende, liet door rondgezonde Burger-Officieren, dien avond kennis geeven, van eene Vergadering, 's volgenden daags ten tien uuren, te houden, tot het aanhooren van een voorſtel. Dit baarde agterdenken, en hadt een talryke zamenkomst van Burgers ten onmiddelyken gevolge: waar in men beſloot, dat het Committé Revolutionair, nog dienzelfden nagt zich by den Voorzittenden Burgemeester A. D. VAN OMPHAL zou vervoegen, met eisch om eene onverwylde Vergadering. — Een eisch door den Burgemeester afgeſlaagen. Dan het onvermoeid aanhouden bragt te wege, dat 'er 's morgens ten acht uuren Vergadering was. Het heen en wedergaan van den Voorzittenden Burgemeester, vóór den aanvang dier afgeperste morgen-zamenkomſte, verhitte de gemoederen. De verrigtingen van het Committé Revolutionair ten Raadhuize zammelden. Slegts twee van de drie zich in de Stad bevindende Regenten waren 'er tegenwoordig. De Voorzitter gaf hun te verſtaan. „ Wy

 „ ken-

LXXIII. BOEK. 1795.

„ kennen U niet voor een Committé Re-
„ volutionair; slegts een klein getal Bur-
„ gers heeft uwe Qualificatie getekend;
„ wy hebben de gansche Burgery doen
„ oproepen tegen deezen morgen ten tien
„ uuren in de Groote Kerk, en zullen
„ dan onze post als Regenten in hunne
„ handen nederleggen, en voorts kunt
„ Gylieden als dan, in grooten getale
„ zynde, een Committé Revolutionair be-
„ noemen."

Wat daar op volgde.

Van deeze niet aangenomene *Afzetting*, en van den last door VAN OMPHAL aan de Wagt op het Stadhuis gegeeven, om niemand ter Raadzaal in te laaten, kreeg de Burgery verslag. Dit baarde het neemen van sterker maatregelen, en het verzoek aan het Committé om terstond, onder bescherming van een aantal Burgers, welk eene Gewapende Magt zich hier tegen ook mogt verzetten, terstond Zitting te neemen. Op 't Stadhuis gekomen, vond men de Raadzaal gesloten. Na het doen trekken van de klok vergaderde eene verbaazende menigte voor het Stadhuis, waar de Proclamatie der *Fransche* Representanten, en de Verklaaring van het Committé Revolutionair, dat de Regenten van hunne Posten ontzet waren, werd voorgeleezen. Onder de afkondiging van het eerstgemelde stuk kwamen de beide oude Regeeringsleden ten Stadhuize. VAN OMPHAL, door het Volk heendringende, en de trappen oploopende, riep, „ Alles is nul en van geener waarde! Wy

„ wy

LXXXII. BOEK. 1795.

„ wy zyn nog Regenten!" De andere OYEN gedroeg zich stiller. De vergaderde menigte riep, „ Lees maar voort, lees „ maar voort, laat hun maar praaten!" Dit geschiedde. VAN OMPHAL vervoegde zich tot de Wagt, liet denzelven in 't geweer komen, zeggende tegen den Officier: „ Nu ordonneer ik U die „ Burgers uit elkander te dryven!" doch kreeg ten antwoord zulks te zullen doen, als de Commandant hem zulks geboodt. Het leezen ging voort en werd met een drievoudig Hoezee! beantwoord. VAN OMPHAL verklaarde aan de Burgers dien morgen, gaarne zyn Post te willen nederleggen; doch dat hy niet bedankt wilde worden. Zyn voorstel vondt geen ingang. De *Franschen*, daar by tegenwoordig maakten het hun nog onaangenaamer, zingende *tous Aristocrats a la lanterne!* Een zamenloop van bejegeningen, die hun de party deeden kiezen om zich van daar weg te maaken.

Hoe de Verkiezing eener Municipaliteit bewerkstelligt.

Naa eenige wederstreevingen kreeg het Committé Revolutionair de sleutels van de Raadzaal, nam zitting, en deedt eene Afkondiging tot verbod van de zamenkomst in de Groote Kerk. Op deeze lieten zy eene andere volgen, bekend maakende, dat elk Burger twaalf Leden uit de Burgery tot Representanten kon kiezen en derzelver Naamen schriftlyk aan het Committé inleeveren. Dit geschiedde en werd 's volgenden daags bekend gemaakt, dat door de Volksstem verkooren waren tot

LXXXII. BOEK. 1795.

Regter GODEFROY DOMS VAN HOLLENBERG; tot Burgemeesters WILLEM ADRIAAN VAN OYEN, GERRIT JAN RINCK; tot Schepenen en Raaden CORNELIS TAAY, ADRIANUS VAN OOSTERHOUT, HENDRIK VAN RYKBEEK, PIETER TEN BOSCH, JASPER VAN GALEN, JAN VAN LEEUWEN *J. Dz.*, JACOB DYKMEESTER; tot Secretarisſen RYK VAN GYTENBEEK en GERRIT VAN RIEMSDYK.

Allen namen zy de verkiezing aan; en ten overvloede werden de Burgers verzogt, dat wie iets tegen de gedaane benoeming hadt in te brengen, zich moest vervoegen by het Committé Revolutionair. Een algemeen vreugdegeroep was het antwoord op die uitnoodiging. Meergemelde Committé, de op zich genomene en hier zo moeilyke taak volbragt hebbende, werd bedankt, by het zittingneemen der Municipaliteit, onder wier opzigt, met veel toeſtels, de lang begeerde Vryheidsboom geplant werd (*).

In *Harderwyk* gaat de Regeeringsverandering bedaarder toe.

Harderwyk mag, ten opzigte der Omwentelinge, het tegenbeeld van *Thiel* heeten. Het overſchot des *Engelſchen* Krygsvolks hadt den vyf en twintigſten van Louwmaand deeze Stad verlaaten, en het *Franſche* derzelver plaats ingenomen. Onmiddelyk was de Burgery bedagt op de verandering der toenmaalige Regenten van Raad en Gemeente. Zy vergaderde ten dien einde, den dertigſten van Louwmaand in

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 496—503.

in de Kerk. Onaangezogt beklom een Officier in *Franschen* dienst, den Predikstoel, en deedt, op eene hem eigene wyze, eene Aanspraak, niet veel verschillende van den trant, waar op de Generaal DAENDELS, wiens Adjudant deeze F. DE WOLFF was, zich te meermaalen in aanspraaken en geschriften liet hooren. Deeze kwam in als eene Gelukwensching met de Vryheid, en behelsde eene aanmaaning ter Magistraatsverandering.

LXXXII. BOEK.

1795.

Met meer bezadigdheids droeg de Burger H. VERBEEK der vergaderde menigte voor eenige Gelastigden aan te stellen tot het werk der Regeeringsveranderinge. Terstond werden eenstemmig daar toe benoemd de Burgers J. STEENWINKEL, B. NIEUHOFF, H. BOSSCHA, G. KNOOP, R. J. APPELDOORN, J. A. GRASWINKEL, P. HOUTTUIN, E. DU VERGE, en A. VAN LEEUWEN, dan J. A. GRASWINKEL, ziek zynde, werd vervangen door den Burger A. GELDERMAN. De Burger KNOOP werd tot Voorzitter en BOSSCHA tot Secretaris verkoozen. *Zy* vingen, met alle bedaardheid, het werk aan 't geen hun te verrigten stondt.

Verkooren Leden.

Alles beraamd hebbende, riepen zy de Burgers, den tweeden van Sprokkelmaand zamen. Bykans geheel de Burgery kwam op, en hoorde, met de voorbeeldlykste aandagt, de Aanspraak welke de Burger NIEUHOFF op verzoek des Voorzitters deedt. *Zy* stelden hun als Vertegenwoordigers eener vrye Burgery voor J. B. HEI-

DEN-

LXXXII. BOEK. — 1795. DENDAAL, J. C. SMISSAART, A. P. VAN WESTERVELD, J. SCHIMMELPENNINK, J. STEENWINKEL, P. HEYBLOM, G. VAN VOORST, F. VAN VLIERDEN, F. VAN ERCKELENS, J. J. ELZEVIER, J. VAN LUIK, B. VAN AKEN, en A. HUISMAN (*).

Deeze verkiezing in de Kerk verrigt zynde, begaf zich de Burgercommissie ten Stadhuize, waar zy de Regeeringsleden en die der Gemeente vergaderd vonden. Met eene zeer gepaste Aanspraak werden zy van alle posten ontslaagen. Onverwyld verklaarde J. GORDON als Voorzitter, dat de Raad bereid was deeze Raadzaal te verlaaten, en deszelfs Posten neder te leggen; dat de Magistraat voorneemens was geweest dit al eer gedaan te hebben; doch daar in terug gehouden door de thans zo menigvuldige als dringende bezigheden, en door het besef van het onvoegzaame en zorglyke om de Stad zonder Regeering te laaten. Hier op namen zy, gelyk ook de Leden der Gemeente, van de Commissie afscheid, en verlieten de Raadzaal.

Op welke voor- De verkoozene Municipaliteits Leden, opgeroepen om ter Raadzaale zich te vervoe-

(*) Door de Commissie waren, uit de oude Regenten benoemd en in de eerste plaats gesteld, en door den Spreeker voorgedraagen de Burgers D. BOONEN en E. SCHELTINGA; dan een groot gedeelte der Burgery verklaarde zich tegen het behouden van iemand uit de oude Regeering, en bleef daar in, op herhaalde voorstelling, volharden; waar op uit eene voorhanden zynde lyst de twee laatstvermelden der Burgery voorgedraagen en met hunne goedkeuring verwaardigd werden.

waardeeren zy het aannemen.

weegen, hoorden eene hartlyke en bemoedigende aanspraak, en voordragt van den Eed als Volksvertegenwoordigers, wier aanstelling uit den boezem van een vry Volk ontsprong. —— Dan eer zy dien in handen van de Commissie deeden, betuigden zy, van den eenen kant, hunne gevoeligheid voor de eer door de Burgery hun aangedaan, en het vertrouwen in hun gesteld, als mede hunne bereidvaardigheid om hunne kragten in te spannen ter bevordering van het welzyn der Burgery, en het behartigen zo der algemeene als byzondere belangen —— dan ook, aan den anderen kant, konden noch mogten zy ontveinzen hunne beschroomdheid in het aanvaarden deezer gewigtige Posten, voor al in deeze zo zorglyke als hachlyke dagen. 't Ontbrak niet aan zodanigen, die verzogten van deeze Eer en Waardigheid verschoond te mogen zyn. De Commissie bragt alle redenen by om die zwarigheden uit den weg te ruimen; met bygevoegde verklaaring, hoe zy noode zien zou, dat iemand zich thans onttrok, ja zich schier onbevoegd en ongelast rekende een ontslag hier aan te neemen. Op de aanmerking, dat deeze Aanstelling slegts provisioneel was, en van geenen langen duur zou zyn, als mede, dat, huns agtens, ten aanziene van het Ontslag, de natuur der zaake elken Vertegenwoordiger ten waarborg strekte, om, gelyk hy van de Burgery vrywillig verkooren was, hy ook, van zynen kant, zich van zyne post vry-

LXXXII. BOEK. — 1795. vrywillig ontdoen kon. Dit voldeedt, en eenigen behielden zich dit vermogen uitdruklyk voor, eer zy den Eed in handen der Commissie afleiden. Uit wier mond zy de hartlykste gelukwenschingen ontvingen.

Lof der *Harderwykeren.* Het by klokgelui weder zamengeroepene Volk werd deeze Municipaliteit voorgesteld, en daar mede geluk gewenscht, met aanmaaning tot verdere orde, stilte, en aflegging van alle vooroordeelen of partyschappen. Waar op, naa afsmeeking van 's Hemels dierbaarsten Zegen over het werk van deezen dag, de Commissie, thans uitgediend hebbende, de haar verleende magt weder in den schoot der *Harderwyksche* Burgery deedt keeren. Ten hoogsten vergenoegd over het stil, bescheiden en vreedzaam gedrag door de Burgery alzins gehouden. Geen zweem van wanorde, geen zweem van onbescheid, deedt zich in alle deeze Burgerhandelingen zien, terwyl de weigering der twee oude Regeeringsleden, ten blyk strekte van geene blinde onderwerping aan de keuze der Commissie. In alles werd eene welvoeglykheid waargenomen, die der braafheid voegt, die den kwaadwilligen beschaamt, en die der Vryheid beminnende Burgery ter altoos duurende eere zal verstrekken (*).

Groot

(*) Alle deeze Handelingen en Aanspraken te *Harderwyk*, te dier gelegenheid, worden ons te leezen gegeeven in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 505—522.

Groot was, in dit Gewest, de Verandering, ten aanziene van het Gewestlyk Bestuur, en kan best gekend worden uit het geen wy deswegen vermeld vinden in eene Afkondiging, ter Buitenwoone Landschaps Vergadering, den zesden van Sprokkelmaand vastgesteld. Naa de Regten van den Mensch voor hunne Ingezetenen kortlyk opgehaald, en daar in, onder andere als zodanig gesteld te hebben, „ Dat, uit hoofde der Gelykheid, elk „ Lid gelyke Aanspraak heeft op al en „ elk gedeelte van het Volksbestuur, en „ dat deugd en bekwaamheid vereenigd, „ den eenen Mensch alleen verkiesbaar „ maakt boven den anderen. —— Dat ieder stem moet hebben in de Wetgeevende Vergadering der geheele Maatschappy, het zy persoonlyk, 't zy door eene by hem mede verkoozene Vertegenwoordiging. —— Dat het Volk ten allen tyde het Regt heeft zyne Regeeringsvorm te veranderen, te verbeteren, of eene geheel andere te verkiezen" — vaaren zy voort —— „ Deeze gronden „ nu door ons toegepast zynde op de tot „ nu plaats gehad hebbende Orde van „ zaaken, van tyd tot tyd, door list en „ geweld daargesteld, en laatstlyk in „ MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII, door „ *Pruissische* Wapenen bevestigd, is ons „ weldra gebleeken, dat dezelve, met te „ vooren gelegde gronden, volmaakt strydig was.

LXXXIII. BOEK.

1795.

Op welk een voet het Gewestlyk Bestuur veranderd.

„ Dat de Leden der zogenaamde Staats-

„ ver-

LXXXII. BOEK. — 1795.

„ vergadering van het Furstendom *Gelre* „ en Graaffchap *Zutphen*, bestaan hebben„ de uit Ridderschap en Steden, door „ hunne Medeburgeren, nimmer tot hun„ ne Vertegenwoordigers gekoozen zyn „ geworden.

„ Dat wy ook ras zyn gewaar gewor„ den, dat alle Erflyke Waardigheden als „ van Erfstadhouder, Capitein Generaal „ en Admiraal deezer Provincie, en van „ Ridderschap, mitsgaders alle Erflyke „ Adeldom, met de Regten van den „ Mensch waren strydende, en dat dus „ alle dezelve voor vervallen moesten wor„ den gehouden en verklaard, zo als de„ zelve nu voor altoos vervallen verklaard „ worden by deezen.

„ Dat wy ons verzekerd houden, dat „ door deeze Verklaaring alle de afge„ perste en onwettige Eeden op de zoge„ naamde Oude Constitutie, in de Jaaren „ MDCCL, MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII „ te voren of vervolgens, bepaald en ge„ daan, daadlyk kragtloos worden, voor „ zo verre zodanig een Eed, van eenige „ kragt mogt zyn geweest; dan dat wy, „ ten overvloede, en tot gerustftelling „ van allen en een iegelyk, daarenboven „ verklaaren, uit naam van het *Volk van* „ *Gelderland*, gelyk wel expresfelyk ver„ klaard wordt by deezen, dat alle Inge„ zetenen, welke den voorschreeven Eed „ mogten hebben gedaan, mits deezen, „ van denzelven geheel worden ontslaa„ gen.

„ Dat

„ Dat alzo met deeze gronden ook ten „ eenemaal onbestaanbaar was het Gezag „ aan het Hof Provinciaal, van tyd tot „ tyd, gegeeven, of door dat Hof geu- „ surpeerd; dat wy het voorschreeven „ Hof, ten einde de zaaken van Justitie „ niet mogten fluctueeren, provisioneel „ hebben bepaald tot het Judicieele, Ma- „ trimonieele en Justitieele binnen deeze „ Provincie, en voorts het Politieke, te „ vooren aan het Hof gedemandeerd ge- „ weest, by absentie der Staaten, bene- „ vens de administratie der Provinciaale „ Rekenkamer, welke mede door ons ver- „ nietigd is, gelyk dezelve vernietigd „ wordt by deezen, provisioneelfyk, by „ eene omstandige daar van reeds gemaak- „ te en gearresteerde Resolutie, onder „ reserve van onze nadere Ampliatie der- „ zelve, hebben toebetrouwd aan eene „ Provinciaale Commissie van negen Le- „ den, tot administratie der zaaken van „ Provinciaale Politie en Finantie, hetzel- „ ve Collegie, by provisie, committeeren- „ de en aanstellende by deezen.

LXXXII. BOEK. — 1795.

„ Eindelyk hebben wy gemeend geenen „ anderen Tytel aan deeze onze Verga- „ dering te moeten geeven, dan die van „ *Provisioneele Vertegenwoordigers van het* „ *Volk van Gelderland*, zonder dien van „ *Zutphen* 'er by te voegen, en de ge- „ heele Provincie daar onder te moeten „ begrypen."

Deeze Afkondiging der Regten van den Mensch en Burger, nevens de daar op

LXXXII. BOEK. — 1795. gegronde veranderingen in het Gewestlyk Bestuur, begeerden de *Provisioneele Vertegenwoordigers van het Volk van Gelderland*, dat met alle mogelyke plegtigheid, het zy door het geschal der Trompetten, door het luiden en speelen der Klokken, of op zodanige andere plegtige wyze, als ieder Stad of Plaats best oordeelde, zou bekend gemaakt worden; als een Stuk, naar 't welk een ieder zich stiptlyk hadt te gedraagen (*).

Verrigtingen ten Plattenlande. De Bewoonders ten Plattenlande bleeven, by dit gebeurde, niet stilzitten. Zy zogten hunne Regten te doen gelden. Eenige Vrienden der Vryheid en Gelykheid, deeden eene Aanwyzing voor de Inwoonders des Ambts van de *Over-Betuwe*, waar in zy de Burgers en Bewoonders van dat *Bataafsche Eiland*, op deezen toon, aanspraaken. —— „Wy treeden allen in „onze natuurlyke Regten, door de successie der Legers van de zegepraalende „*Fransche* Republiek, volgt nu de wettige eigenschap van een Vry en Souverein Volk —— Het heffen der Tiendens, het uitsluitend Regt der Jagt en „Visscheryen, en alle deeze tekens der „Slaaverny zyn, voor eeuwig, van deezen vryen bodem verbannen, en de „Producten van ieders grond zullen voortaan vry en onverminderd kunnen genooten worden. Laat ons aanstel maaken tot het daarstellen eener *Provisioneele* „*Ampts-*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 485—490.

„ *Amptsregeering*, die voor onze belangen „ zal waakzaam zyn."

Hier toe wilden zy eene Bezending van vier of meer Leden benoemd hebben om deswegen met den Bevelhebber des *Franschen* Legers te spreeken, en verzogten dat, tegen den negenden van Sprokkelmaand, van ieder Kerspel des Ampts, te *Elst* op den Ampthuize Afgevaardigden zouden komen.

Oproeping van het Platteland van *Gelderland*.

Deeze oproeping hadt geen voortgang: dewyl 'er, op de Kwartiersvergadering, door de Vertegenwoordigers van het Volk eene Commissie benoemd werd om een Plan van Representatie voor het Platteland te ontwerpen. Zy verzogten alle de Ingezetenen ten Plattenlande om schriftlyk hunne gedagten dien aangaande op te geeven, binnen den tyd van acht dagen, te *Nymegen* ten opzigte van het *Ryk*, *Nederrykfche Walt*, Ampten van *Over-Betuwe* en tusschen *Maas* en *Waal* — binnen *Thiel*, ten opzigte van het Ampt *Neder-Betuwe* — en binnen *Bommel* wegens de *Thielere-* en *Bommelere-waarden*, van *Beest* en *Rhenoy* en van *Heerewaarden* met de Heerlykheden in dezelve gelegen.

De Leden van het Committé Revolutionair in gemelden Ampte van *Over-Betuwe* deeden hunne Medeburgeren weeten, dat zy van de genomene besluiten der Volksrepresentanten van *Gelderland*, waar mede zy instemden, en volgens welke zy hunne maatregelen namen, den Amptman en Jonkheeren des Ampts van hunne Posten

LXXXII. BOEK. 1795. gegreepen, alle de Steden van *Gelderland*, door de wapenen der *Fransche* Republiek overwonnen, behoorde aan te schryven; ten einde alle de tegenwoordige Leden de meerderheid van de Landschap mogten uitmaaken aan dien Gecommitteerden eene Commissie, in den naame van de Landschap te geeven; dan, ingevalle de Afgezondenen de minderheid waren, als dan die Commissien af te vaardigen, in naam des Kwartiers van *Nymegen*, en verdere Leden van de Provincie van *Gelderland*, die zich van de Overheersching der zamenverbondene Mogenheden verlost vonden.

Het besluit viel om tot Gewoon Gecommitteerde ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, in plaats van den Burger H. W. VAN GROTENRAY, te benoemen en af te vaardigen den Burger C. H. VAN GRASVELD, Burgemeester der Stad *Nymegen*; en den Burger A. GEUKAMA, Lid van de Municipaliteit van *Bommel*, in plaats van den Burger D. G. VAN DER STEEN, om de belangens van het Algemeen, en van *Gelderland* in 't byzonder, te behartigen, en met *Holland* en *Utrecht*, en de verdere Gewesten, aan de overweldiging der meergemelde Mogenheden onttrokken, te gader werkzaam te weezen, tot de voorgedraagene gewigtige einden (*). —— Wat het gevolg was deezer ge-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 14—17.

genomene en tydige maatregelen, valt in het volgend Tydvak.

LXXXII. BOEK.

1795.

Wat men over de *Gelderſche* Omwenteling oordeelde.

Met een enkel woord ſtippen wy hier aan, dat, ondanks den nieuw aangenomen en meer algemeene benaaming van *Proviſioneele Repreſentanten des Volks van Gelderland*, en de Afſchaffing der Tytels van *Vorſtendom Gelderland* en *Graafſchap van Zutphen*, de voorige vorm van de Landſchapsvergaderingen in de Steden *Nymegen*, *Arnhem* en *Zutphen*, als mede de Kwartiersvergaderingen, en wat daar aan vast was, in ſtand bleeven. Van veelen voor oorzaak gehouden, dat het zaad van *Federalismus* in den *Gelderſchen* grond bleef zitten, en voosts wortels ſchoot, welker gedeeltlyke uitrooijing zelfs op veel arbeids te ſtaan kwam.

Men beklaagt zich over het Stadsbeſtuur in eene niet genoemde Stad.

Ten deezen dage der Omwentelinge zelfs moet in *Gelderland*, met de daargeſtelde Stedelyke Veranderingen, niet alles op den voet gebragt zyn, waar op het Committé Revolutionair te *Amſterdam*, zulks gaarne zag. Den arbeid haarer Zendelingen Gelderman en van Hovel pryzende, beklaagen zy zich over de gemoedsgeſteldheid, zo der Burgery als der proviſioneele Municipaliteit van eene ongenoemde Plaats, 'er by voegende; „ dan, „ waardſte Medebroeders! wat zal men „ aanvangen met een Volk, dat niet vry „ wil zyn; met eene Burgery, aan welke „ Vryheid en Gelykheid wordt voorge„ preekt, die uit het midden hunner „ Medebroederen Zendelingen ontvangen

 „ heeft,

LXXXII. BOEK. — 1795. „ heeft, om hun voor te lichten, en be„ hulpzaam te zyn, in het verkrygen hun„ ner zo wreed geschondene Regten, en „ niet tegenstaande dat alles, een verte„ genwoordigend Volksbestuur verkiest, „ wier Leden, in hunne eerste daaden, „ reeds toonen, dat zy niet voor die Post „ zyn berekend, en veel eer geschikt wa„ ren, om, op de wyze van den Jaare „ MDCCLXXXVII Regeeringsleden te wor„ den, dan Vertegenwoordigers van een „ Vry Volk op den *Franschen* voet te „ zyn. — Wy recommandeeren U dus, „ om daar gy, daar ter plaatze van geen „ nut meer zyn kunt, die Burgers aan „ hun eigen lot over te laaten, en U te „ begeeven na verdere *Geldersche* Plaat„ zen, van waar wy hoopen beter revo„ lutionaire berigten te ontvangen. Wy „ rekenen ons omtrent . . . . buiten ver„ antwoording; maar ook buiten verbin„ tenis met hun (*).”

Geldopneeming in *Overysel.* Wy worden, het voornaamste *Gelderland* betreffende, geboekt hebbende, van zelve geleid om te vermelden, hoe het zich, in 't aangrenzend *Overysſel*, ten deezen Jaare, en by de Omwenteling, toedroeg. De schaarsheid in gereeden Gelde bewoog de Staaten van dit Gewest eene Geldopneeming vast te stellen van viermaal honderd duizend Guldens. Twee honderd en vyftig deezer op te schietene Pen-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 973. Vergelyk hier boven bl. 339.

Penningen op Losrenten, tegen de rente van drie en een half ten honderd 's jaarlyks, vry van den vyftigsten Penning en het Collateraal; uitgezonderd alleen, dat de Houders der Schuldbrieven, buiten *Overysfel* woonende, by versterf in de Zydlinie gehouden zouden weezen het Collateraal daar van in dit Gewest te betaalen van zodanige Effecten, welke het aldaar onderworpen zyn; en voorts in het gemeen vry van alle reëele en personeele belastingen, hoegenaamd — en van één honderd en vyftig duizend Guldens op Lyfrenten, tegen zeven ten honderd 's jaarlyks, zonder onderscheid van ouderdom. Voor zo verre de Losrenten betrof werd om meerder Deelneemers te lokken, de rente tot vier ten honderd verbeterd (*).

LXXXII. BOEK. — 1795.

In Slachtmaand des Jaars MDCCXCIV, bragt het verplaatzen der *Hanoversche* Krygsbenden op de Dorpen *Wyhe*, *Olst*, *Herxen* en na den kant van *Raalte*, in de nabyheid van *Zwolle* gelegen, geen gering bezwaar van Inlegering te wege. Daar mede belast, duchten zy voor meerder, en leefden in het onaangenaam vooruitzigt, dat dit Krygsvolk de Winter-kwartieren aldaar zou betrekken.

Legeringen van Krygsvolk tegen den Winter.

Een geheel ander en veel onstuimiger Winter, dan uit die door veelen gevreesde Inlegering te wagten stondt, bleek voor den Stedeling en Landbewooner deezes Gewests op handen te weezen. De voor de

Geweldenaryen der *Engelschen*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 709 en 1101.

[illegible]

[illegible] —— Dagen agter één was Zwolle de doortochtplaats van het wykende Krygsvolk met al deszelver naafloop. Hoe veel Kerken en andere Stadsgebouwen ook opgeruimd en ter berginge voor een tyd bekwaam gemaakt werden, was eenmaal de

toe-

toevloed zo sterk, dat zy, met den avond komende, onmogelyk konden gehuisvest worden, en onder den blooten hemel een kouden Winternagt moesten doorbrengen. De Stadsregeering en de Bevelhebber der Krygsbezettinge, waren, te midden van deeze woelingen, onvermoeid werkzaam, om de rust en veiligheid der Stads Ingezetenen te bewaaren. Ook deeze wilden zy den Landbewooner verschaffen en hem beveiligen van den staag aangedaanen overlast, geweld en berooving. Deeze hadden de *Engelschen* gepleegd in eenige niet verre van *Zwollo* liggende Buurtschappen. Een gedeelte van de Stads Krygsbezetting derwaards afgevaardigd, ontnam den *Engelschen* een aantal Paarden, Runderen en Schaapen. —— Nevens andere Krygsbenden, het Grondgebied van onzen Staat ontweeken, kwamen zy in het *Benthheimsche*, waar zy den Landlieden te *Wilsum* veertien honderd Guldens afpersten; te *Ulsen* meenden zy denzelfden dwang te pleegen; doch de Burgers zich gewapend hebbende, zo goed zy konden, weerden dit af. In *Nieuwenhuis* hadt men berigt van het gebeurde te *Wilsum* bekomen; en vonden zy zich genoodzaakt het geroofde te rug te geeven. Elders moest men het gestoolene in den loop laaten, en de verdere berooving dulden, tot dat, met het begin van Lentemaand, de eerste *Franschen* met vyftien honderd man en zeven veldstukken door *Ulsen* kwamen. Het Regiment Husfaaren van ROHAN wilden zy op-

LXXIII. BOEK. — 1795. opligten; doch deeze waren reeds na *Noordhorn* geweeken. Intusschen hadden de *Engelschen* voor *Nieuwenhuis* eene Borstweering laaten opwerpen, eenige boomen doen kappen. Men meende dat het daar tot een gevegt zou komen; maar de *Engelschen*, de bekomene versterking der *Franschen* ontdekt hebbende, namen de vlugt. De *Franschen* toogen na *Noordhorn*. —— Een ander gedeelte *Fransche* Knegten wendde zich na het Slot en Vlek *Bentheim*, waar zich nog veele *Engelsche* en *Hessische* Benden bevonden. De *Franschen* maakten zich meester van het Slot, en kreegen de Bagadie en twee honderd Paarden tot buit. De *Franschen*, schoon Overwinnaars, gaat het goed gerugte naa, dat zy zich veel beter dan de *Engelschen* gedroegen (*).

Zo

(*) Te spreekend ten deezen opzigte is een Brief, door den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL aan den Griffier FAGEL te *Londen*, in 't begin van Slachtmaand, geschreeven. — — „ En dat (God „ betere het) met zulke Defenseurs als wy nu heb„ ben — Wy zyn dan gekomen tot het beslissend „ oogenblik om zich te bepaalen tot een deezer „ partyen: naamlyk of met *Engeland* met de hulp „ die ons gegeeven wordt, op de wyze, zo als „ wy zien, dat deeze hulp bestuurd wordt, het „ uiterste af te wagten, of ons afzonderlyk met de „ *Franschen* te verstaan, op de best mogelyke Con„ ditien. — — — De Regeering en de Natie zal „ het laatste kiezen. — — — De Prins is woe„ dend over 't geen hy heeft bygewoond, en het „ gaat ook alle denkbeelden te boven. Het alge„ meen geroep is, als men toch geplunderd moet „ worden, dat het dan best is, dat het door den

„ Vy-

LXXXIII. BOEK. 1795. Omwenteling te *Zwolle* begonnen.

Zo veel overlasts en gewelds, maakte eene Bezending uit het Committé Revolutionair te *Amsterdam* van de Burgers L. WICHERS en J. VAN EDEN *Bz.*, daar toe den vierden van Sprokkelmaand verzogt, en door hun aangenomen (*), bykans overboodig. Het zaad der Omwentelinge rypte te *Zwolle* met het einde van Louwmaand. Naauwlyks was de bandelooze vreemde Krygsknegt geweeken, of de *Zwolsche* Burgery, die ten allen tyde van den aanvang der Staatsonlusten af, veele Patriotten onder zich telde, geraakte in beweeging, en het eerste gevolg hier van was

„ Vyand geschiedde. De *Engelschen* zeggen daar „ tegen: *De Carmagnolen zullen U toch plunderen,* „ *en dan is het beter dat wy in de voorbaat zyn!* „ Kortom ik zie klaar het zal op een afzonderlyk „ Accomodement met *Frankryk* uitloopen, en waar „ toe onze Defenseurs ons forceeren, en wanneer „ zy dan nog voortgaan met vexatien en geweld, „ zou het my waarlyk niet verwonderen, dat men „ hier tot het uiterste kwam van andere Defenseurs „ in te roepen; ten einde de eersten in orde te „ houden, en wiens schuld zal toch dit zyn?" MSS. Het was op den grond des slegten gedrags der *Engelschen*, dat die zelfde Staatsdienaar den 18 Jan. 1795 aan BRANTZEN en REPELAAR te *Parys* schreef — „ al wat geadmitteerd kan worden, behoudens de onafhangelykheid, integriteit, eer „ en eigendommen van den Staat, moet geadmitteerd worden; zelfs met opoffering van Geld, „ zo het daar op aankwam. — Weest ook verzekerd, dat 'er geen *Engelsche* Influentie hier „ domineert, en dat zich die Natie, in dit Land „ zulk eene slegte reputatie heeft gemaakt, die „ geen Eeuw uitwisschen zal." MSS.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 965.

LXXXII. BOEK. 1795. was een eisch aan de Magistraat om gewapend te worden. Oogenbliklyk was de toestemming daar. De Burgers, van welken een aantal reeds ter rustbewaaring, met dikke Stokken gewapend, in de Stad en de Voorsteden rondgetrokken hadden, vertoonden zich met voeglyke geweeren voorzien, en namen de wagten waar; veelen reeds met de Nationaale Cocarde op den hoed. Dit viel voor den negen en twintigsten van Louwmaand.

Voortgezet en volbragt. Den volgenden morgen waren de Burgers, zich in een aantal Compagnien verdeeld hebbende, vroeg in de wapenen, en verzamelden, alle met Nationaale Cocardes voorzien, op het groote Kerkhof. Te deezer Stede was reeds een *Committé* Revolutionair opgerigt, bestaande uit de Burgers H. VAN DER VEEN, H. J. VAN CLEEF, L. NILANT, ... VAN WYHE, J. VAN DER KOLK, H. LANS, B. J. Z. L. NOLST, R. C. JANSSEN, C. JANSSEN, F. COCK *Philipsz.*, A. POMPE VAN MEERDERVOORD, J. SLUITER, L. DE ROOS, K. DEN BOUWMEESTER en G. WESTERHOF. Deezen hadden, uit 's Volks naam, van den Voorzittenden Burgemeester gevorderd het doen vergaderen van Schepenen en Raaden, en de Gezwoorene Gemeente.

Reeds ten tien uuren waren deeze Stads Regeeringspersoonen by een. Het Committé Revolutionair, liet zich, benevens den Burger G. J. PYMAN, voorheen Commandant der Stad, en wegens zyne standvastigheid in Patriottische begrippen bekend,

kend, by de Magistraat aandienen. De verzogte intreede werd onverwyld toegestaan, en hoorde de Stadsregeering de welverwagte boodschap haars ontslags, uit naam des *Zwolschen* Volks, en verliet daar op, benevens de Gezwoorene Gemeente, het Stadhuis.

LXXXII. BOEK. 1795.

Volksvertegenwoordigers, om de afgezette Stadsregeering te vervangen, waren reeds door het Committé Revolutionair benoemd, te weeten A. W. VAN PALLANDT TOT ZUITHEM. G. BODDE, L. RIETBERG, J. A. LEDEBOER, G. W. RENSING, A. GELDERMAN, L. LINTHORST, J. DOYER, H. TEGELAAR, C. J. SEBINDE, G. W. VAN MARLE, R. FEITH, G. H. BEZIER, A. C. W. VAN HAERSOLTE, A. POLIER, P. VAN HOBOKEN en D. WERNER tot Secretaris. De Burger LAMBERTUS NOLST deedt voor de menigte, door klokgelui, zamengeroepene Burgers, uit naam van het Committé Revolutionair, van het balkon van het Stadhuis eene aanspraak, en droeg de gemelde Burgers, als Volksrepresentanten, voor. Herhaalde toejuichingen gaven der Burgeren genoegen in deeze keuze te kennen.

Municipaliteits leden.

Meer nog viel 'er onverwyld te verrigten, waarom de Burgery, door het eerstgemelde Lid van het Committé Revolutionair verzogt werd, nog eenigen tyd te vertoeven, om de nieuw verkoorenen te zien inhuldigen, en in den Eed neemen. Deezen verscheenen onverwyld, en lagen op het balkon, ten aanschouw der Burgerme-

In den Eed genomen.

LXXXII. BOEK. — 1795. menigte den Eed af in handen van het Committé Revolutionair. Een vernieuwde toejuiching gaf der Burgeren genoegen te verstaan.

Pyman tot Stads Commandant aangesteld.

Om dit genoegen te vergrooten, maakte men, van wegen het meergemelde Committé, naa eene zeer kleine tusschenpoozing, bekend, dat zy tevens zorg gedraagen hadden om aan de Gewapende Magt een Hoofd te geeven, hier toe den Burger PYMAN den Volke voorstellende. Die keuze droeg mede 's Volks toejuichende goedkeuring weg. PYMAN verscheen op het balkon, ter aflegginge van den Eed. — Nieuwe stoffe van voldoening raapte het Patriottisch gedeelte der *Zwolsche* Burgerye, wanneer hun van het balkon de Vaandels van het Burger-Exercitie-Genootschap, in den Jaare MDCCLXXXVII ontbonden, vertoond werden. Dit gezigt baarde een herhaald Vreugdegeroep. Met eene gepaste aanspraake, werden deeze aan den Commandant PYMAN ter hand gesteld, vol nadruks door hem beantwoord, tessens met een Aanspraak aan het Volk de hem opgedraagen post onder 's Volks toejuiching aanvaardende.

Het Committé Revolutionair, dit alles verrigt en het werk der Stedelyke Omwenteling volbragt hebbende, gaf zulks den Volke te kennen. Onder vreugdegalmen en een keurig muzyk, lagen zy de door hun aanvaarde en gelukkig volbragte post neder. De Gewapende Burgery werd bedankt en ontslaagen. Het kanon van

de

de Stads Wallen kundigde deeze gebeurtenis in de omliggende plaatzen aan.

LXXXIII. BOEK. — 1795.

Een ſtaatlyk omdraagen en planten van den Vryheidsboom, met veel toeſtels en vreugdebetoons volgde, binnen kort, in eene Stad waar thans de woeling en drukte der ſtaag in- en doortrekkende *Franſchen* dit bedryf der *Engelſchen* afwisſelde. Om de menigvuldigheid der inlegeringe, moest ook de Groote Kerk ingeruimd worden. — De goede Krygstugt, door de *Franſchen* gehouden, ſtak zeer af by de ongeregeldheden door de *Engelſchen* gepleegd, en maakte den last der inkwartieringe voor de *Zwollenaaren*, hoe zwaar ook, draaglyk.

Afzetting der Regeering te *Deventer*.

Bleek in veele Steden des Vaderlands, de wederwerking der Partyſchappe, deeze deedt zich in *Overysſel*, te *Deventer*, byzonder kennen; eene Stad, waar zo veel, in den Jaare MDCCLXXXVII, en vervolgens, gebeurd en geleden was. Een Committé Revolutionair, beſtaande uit de acht Burgers JAN VAN CALKER, JAN BURANUS, ARNOLDUS BRINKHUIS, PIETER BOERS, J. J. SCHMAUS, BEREND ALBERTS, HENDRIK BUDDE en G. J. JACOBSON, vervoegde zich by de Stadsregeering, en ving de aanſpraak aan op deezen ſtraffen trant; „ Burgers! die u noemt „ Schepenen en Raaden, met uwe Secre„ tarisſen, mitsgaders de Gezwooren Ge„ meente deezer Stad *Deventer!* Het Com„ mitté Revolutionair, op dit tydſtip de „ Burgery deezer Stad vertegenwoordi„ gende, verklaart Ulieden, door mynen

 „ mond,

LXXXII. BOEK. 1795.

„ mond, dat het Volk van deeze *Stad* „ zyne Vryheid herneemt, en dat uwe „ Regeering, die op vreemd Geweld gegrond was, ophoudt; het Volk gelast „ U derhalven, om van nu af aan geenerhande daad van Regeering meer uit „ te oefenen, en ftelt U voor alle tegengeftelde handelingen, op goed en leeven, aanfpraaklyk." Naa veiligheid voor Perfoonen en Goederen, op die voorwaarde, beloofd, en de tegenwoordige Omwenteling tegen die des gemelden Jaars overgefteld te hebben, vorderden zy de Sleutels der Secretarie van de Secretarisfen.

Voorftelling van nieuwe Regeeringsleden.

Zy verzogten die tot Reprefentanten verkooren waren, onmiddelyk ten Stadhuize, door de oude Regeering verlaaten, te verfchynen, en voerden de verzamelde Burgers te gemoete; „ Wy wenfchen U met de gemaakte Omwenteling geluk! Heil en Broederfchap! De „ Overheerfching houdt op, Gylieden zyt „ thans, door de edelmoedige hulp der „ *Franfche* Natie, en door uwe eigene „ kragten, Vry, Gelyk, en volkomen herfteld in uwe Regten als Menfchen en „ Burgers. —— Uwe onwettige Regenten zyn reeds van hunne Posten, uit uw „ naam, ontflaagen, en niet meer op dit „ Raadhuis te vinden. De Burgerlyke „ Maatfchappy Medeburgers! kan zonder „ beftuuring niet beftaan. Uw Committé „ flaat U derhalven voor tot provifioneele „ Vertegenwoordigers voor den tyd van „ twee maanden, de Burgers VAN DER

„ MARCK,

„ MARCK. GERRIT VAN CALKER, TI- LXXXIII. BOEK.
„ MEN WILLEM VAN MARLE, JOANNES
„ BRINKHUIS, JAN HISSINK, HENDRIK ——
„ BRILMAN, LAMMERT BANNIER, JAN 1795.
„ LAMMERTS, WILLEM HERMEN COST,
„ WILLEM ANTHONY NYHABER, ADAM
„ VYFHUIS, GERRIT SCHIMMELPEN-
„ NINCK Gz., GERRIT JACOB DUMBAR,
„ REINT VAN MIDDACHTEN en HENDRIK
„ RIBBIUS. —— Teffens droegen zy, tot
„ provifioneele Burger Commandant voor
„ GYSBERT CORT HEILIGERS."

Volbrenging van dit werk.

Opgemelde Burgers werden in die posten ingehuldigd en beëedigd. Alle deeze verrigtingen droegen de luidrugtigfte toejuichingen weg, en het Committé Revolutionair nam in deezer voege affcheid; „ Hier mede, Burgers! is het beftaan van „ uw Committé Revolutionair geëindigd. „ Met nog anderen uwer Medeburgeren „ hebben wy, in gevaarlyke tyden, met „ overleg van onze edelmoedige Vrienden „ de *Franfchen*, dit werk der Omwente- „ linge begonnen. —— Nu is hetzelve „ geëindigd, en wy vinden onze beste „ belooning in uwe goedkeuring. Alle „ onze handelingen zyn ten einde geloo- „ pen; en beoordeelt nu zelve wat wy „ voor Vryheid en Gelykheid, ingevolge „ van onzen Burgerpligt gedaan hebben!"

Omwenteling te *Kampen*.

Zo zagt, indien niet zagter dan elders in eenige Stad van belang, liep de Omwenteling te *Kampen* af. Door de Volksftem werden zeven van de geweezene Burgemeesters tot Volksvertegenwoordigers

LXXXII. BOEK. 1795.

verkooren; en zeven uit de Burgery aan hun toegevoegd. Dan eerlang geraakte die zelfde Stad ten opzigte van Regeering in eene hoogloopende gisting; doch welke te ver van dit tydvak verwyderd is om hier vermeld te worden.

In de andere Steden.

In de kleindere Steden deezes Gewests volgde de Omwenteling onverwyld. In 't zelve bevondt zich de Generaal DAENDELS, die zyne Moederstad *Hattem* niet vergat te bezoeken, op den dag der plantinge van den Vryheidsboom, 't welk der *Hattemsche* Burgery een toevoegzel van vreugde was by die plegtigheid.

't Gewestlyk Bestuur veranderd.

Afgevaardigden uit de drie Steden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* ontsloegen op den vyfden van Sprokkelmaand de Gedeputeerde Staaten ter laatstgemelde Stede vergaderd, riepen 's volgenden daags de gewoone Afgevaardigden uit *'s Gravenhaage* te rugge, en deeden dier plaats door anderen vervangen.

Geldheffing in *Stad en Lande*.

Langen tyd hadt 't welvaarend Gewest *Stad en Lande* het uitgesteld om de Ingezeterien, met eenige buitengewoone belasting te bezwaaren; wanneer de Bestuurders van 't zelve, in 't laatst van Slachtmaand des Jaars MDCCLXCIV, daar toe traden, en van wegen onmeetelyke kosten, op welken de Oorlog te staan kwam, eene Geldopneeming uitschreeven op voorwaarden, die, schoon blyk draagende van schaarsheid aan gereeden Gelde, egter tevens het betoon van kort aanstaande verwagte ruimte van Penningen droeg. Immers stel-

den

1794.

den zy eene Geldligting voor twee maanden open, alleen voor de zes eerste jaaren vyf ten honderd den Geldschieteren beloovende, zullende vervolgens, zonder eenig nader besluit deswegen, niet meer dan drie en een half ten honderd worden betaald: terwyl zy, die niet verkoozen hun geld voor die verlaagde Rente te laaten staan, naa verloop der zes eerste jaaren, mits een half jaar van te vooren waarschuwende, hun Geld weder konden ontvangen. Geen kapitaalen minder dan honderd Guldens zouden werden aangenomen. — Vry was deeze Geldschieting voor de Ingezetenen in 't algemeen; doch die van den Lande geld trokken, uitgenomen de Militairen, wegens derzelver gewoone bezoldingen, en wier Bezoldiging ieder vierendeel jaars vyftig Guldens of daar boven bedroeg, en by de Kantooren van de Provincie, de Stad en de Ommelanden betaald werden, zouden hunne Tractementen, voor de twee eerstkomende Quartaalen, ter Kantoore Generaal van de Provincie moeten laaten staan, en door die van beide de Leden aldaar worden overgebragt, onder genot van eene Obligatie van drie en een half ten honderd 's jaars, ten Kantoore Generaal te betaalen.

Het lot van *Stad en Lande* by de vordering der

Zo verre duslange van het woelig tooneel des Krygs verwyderd, kreeg *Stad en Lande*, by den voordeeligen Krygskans der *Fransche* Wapenen, des welhaast een ruim aandeel. Niet alleen zogten de staag te

LXXXII. BOEK. — 1795. *Franschen,*

te rugtrekkende Krygsbenden den weg over dit Grondgebied na *Oost-Friesland* te neemen, terwyl plunderingen, brandstichtingen en rooveryen zonder tal, den weg eener geheel van Krygstugt vervreemde Legerbende afbaakenden; maar 't was het zeer in 't oogloopend plan der *Engelschen*, om, waar 't mogelyk, een steunpunt in de Stad *Groningen* en de *Ommelanden*, zo naby *Oost-Friesland*, te vinden; en bleef dit laatste hun ter wykplaats over. Langs den *Eems* konden zy den noodigen toevoer bekomen, zo lang zy in dien oord zich wisten te onthouden; ondanks zommiger Landlieden vrugtlooze tegenkanting.

De *Engelschen* van de Stad *Groningen* verwyderd.

De moedige *Groningers*, in eene welversterkte Stad, wisten dit plan, zo verre het dezelve betrof, te verydelen. en een Verdrag met de *Engelschen* te treffen, volgens 't welke dat Krygsvolk zich op den afstand van twee en een half uur van *Groningen* zoude verwyderd houden.

Een geleide met Bagadie van Prins FREDRIK in *Groningen*.

Men zag te *Groningen*, op den vyf en twintigsten van Louwmaand, de Bagadie van Prins FREDRIK, begeleid door een twaalftal Dragonders, behalven eenige andere Persoonen, aankomen. Geen de minste belediging werd deezen aangedaan; doch eene doodlyke ontsteltenis beving dit geleide, wanneer men 't zelve na het *Prinsenhof* bragt. Eén nagt daar opgehouden en bewaakt te blyven, ter voorkominge van anders mogelyke rustverstoorenis, was intusschen alles wat dit geleide over-

overkwam. Zy vertrokken den volgenden morgen onverlet na *Oost-Friesland*.

LXXXII. BOEK.

1795.

De Engelschen onthouden zich in de Langakkerschans.

In de *Nieuwe* of *Langakker-Schans* rekenden de *Engelschen* zich veilig, althans voor een tyd. Het dooyweer maakte de wegen, in die moerasſige landſtreek, bykans onbruikbaar. Zy verſterkten daarenboven deeze Schans door batteryen, die den eenigen ſmallen weg, derwaards loopende, beſtreeken; doorgraavingen deeden het omliggende land, op eenige plaatzen, ter hoogte van drie voeten, onder water ſtaan.

Aan de Stadsregeering doet het Krygsvolk belofte van trouwe.

Wanneer in de Stad *Groningen* de Omwenteling reeds volbragt was, onthielden zich op nieuw, *Engelschen* in deeze Schans. Dit baarde nadenken wat te doen, indien 'er een aanval op de Stad werd ondernomen; want met de Regeeringsverandering was het gemaakte Verdrag ten einde. Men oordeelde, vóór iets anders te beraamen, het noodig te weeten, of het Krygsvolk te *Groningen* in bezetting liggende, vaardig zou zyn om aan de bevelen van de Proviſioneele Municipaliteit te gehoorzaamen. Deezen moesten opgeroepen worden om zich daar over te verklaaren: doch alle Officieren, op den avond van den vyftienden van Sprokkelmaand, by een te krygen was onmogelyk: dan ten opzigte van de Commandanten der Corpſen kon dit geſchieden. Onverwyld werdt dit in 't werk geſteld. Op dit opontbod verſcheenen de Collonel VAN BUSECK, de Ritmeester VAN DER BRUGGEN, de Capitein

LXXII. BOEK. — 1795.

Durleu, en de Luitenant van de Artillery Steinmetz, by ziekte van den Capitein Riedel. Deezen Krygshoofden werd voorgehouden, woordlyk de Belofte te doen — „Gy belooft, als man van „Eer, met uwe onderhebbende Compagnien, deeze Stad en de Provisioneele Regeering van die gehouw en getrouw te weezen, dezelve getrouwlyk „te dienen en te gehoorzaamen in al het „geene Zylieden tot defensie en ruste „van deeze Stad zullen gelasten, onverminderd de bevelen, die de Heeren „Staaten en de Gedeputeerde Staaten „deezer Provincie mogten geeven, en „voorbehoudens den Eed aan de Generaliteit gedaan!" — Op deeze afvraaging verklaarden zy allen de Provisioneele Municipaliteit voor de wettige Regeering van *Groningen* te erkennen, en als Mannen van Eer aan te neemen dezelve te zullen gehoorzaamen.

De Engelschen uit de Langakkerschans verdreeven, verlaaten dit Gewest.

Dan de *Franschen* in hun agterhaalen zo verre gevorderd, lieten hun geen rustig verblyf houden. Twee Compagnien Grenadiers, en een Detachement Jaagers, deeden den acht en twintigsten van Sprokkelmaand eenen aanval. Deels door 't water waadende, deels op handen en voeten kruipende, naderden zy die nestelplaats, en vermeesterden stormenderhand de batteryen. Drie honderd *Engelsche* Bezettelingen, waar onder zich dertig Emigranten bevonden, werden Krygsgevangenen. Een Emigranten Capitein van Rohan, die

die op de Battery zich tot het uiterste verdeedigde, en zwaar gewond werd, met zyn twaalfjaarig Zoontje, telde men onder deezen. Een gehouden Krygsraad veroordeelde hem om gefusilleerd te worden; twee *Groninger Roomsche* Geestelyken vergezelden hem na de Strafplaats. De *Fransche* Generaal nam diens Zoontje tot zich, om het Kind na *Frankryk* aan diens Familie te rug te zenden (*). — Niet gering was het getal der geenen, die zich over het reeds zeer verzwakte ys willende bergen, daar den dood vonden. Voorts trokken de *Engelschen* in die ommestreeken zich onthouden hebbende, over de *Eems* na *Oost-Friesland*, overal de voetstappen der vernieling agterlaatende. —— Groote vreugde baarde die verhuizing den *Groningeren*. —— Voeglyk vermelden wy, te deezer plaatze, de laatste verrigtingen dier wegwykende en vervolgde Krygsbenden en hun lot. In de *Scheemda* in het *Groninger Oldampt* hadden zich drie Afgevaardigden uit het Committé van Omwenteling te *Amsterdam* opgehouden, en waren van daar, op het einde van Sprokkelmaand, na *Winschooten* getoogen, waar zich geen *Franschen*, doch *Engelschen*, op een kleinen afstand bevonden, bezig met hun plunderbedryf. Deeze Afgevaardigden bragten egter de Omwenteling te *Winschooten* tot stand. De Burgers geene geweeren hebbende, wapenden zich zo goed hun mo-

LXXXIX. BOEK.
——
1795.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2446.

LXXXII. BOEK. 1795.

mogelyk was. De wykende *Engelschen* braken Bruggen af, staken de Ryawegen door, vorderden brandschattingen, eischten Gyzelaars, en vernielden wat zy niet konden medeneemen. De *Staatenzyl* wilden zy ook verwoesten; doch bleef dezelve door het beleid van den braaven Zylwaarder GERRIT JACOB ELDERS behouden. Hy geliet zich van hunne party te weezen, en deedt hun lustig drinken. Wanneer zy de hand aan 't werk zouden slaan, beduidde hy hun dat het land, waar de *Franschen* zich bevonden, te hoog lag, om overstroomd te kunnen worden; doch dat in de streek waar zy heen moesten, alles onder zou loopen. — De *Winschooters* kreegen geweeren uit *Groningen*: der *Franschen* aantal vermeerderde en overvielen zy de *Engelschen* op een uur afstands van die plaats, met dien uitslag, dat zy, een aantal Dooden, Gekwetsten en Kanon agterlaatende, eindelyk dien lang ingehouden Oord verlieten (*).

Aanvang der Omwentelinge in de Stad *Groningen*.

Dan laaten wy ons in de Stad *Groningen*, zo zonderling voor de elders in dit Gewest gepleegde ongeregeldheden zonder tal, door het gemaakte en gehouden beding, en verdere schikkingen, gespaard, vervoegen, zien wat de Regeering, wat de Burgery, in dit netelig tydsgewrichte, deedt. Het ontbrak te dier Stede geenzins aan begunstigers der Omwentelinge, en hadden zy, schoon in verscheide toebe-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1835.

bereidzels daar toe, eenigen tyd belet, geene bezending uit *Amsterdam* noodig (*). Zo vroeg reeds als den drie en twintigsten van Louwmaand ontstondt 'er veel beweegens onder de Burgery. Onverwyld was de Stadsregeering bezig om met Burger-capiteinen een plan te beraamen, tot bewaaring van de rust, die, schoon voor geweld van buiten gedekt, inwendig dreigde geschokt te worden. Gaarne hadden deezen een ontwerp tot stand gebragt, zonder de medewerking der Patriotten, zich hier in grooten getale bevindende, in te roepen. Dan weldra bespeurden de Burgers de noodzaaklykheid, om het Genootschap, in den Jaare MDCCLXXXVII, ontbonden, op nieuw in stand te brengen: tot dit bedryf, hoe hard ook voor veelen der toenmaalige Regeeringe, werd beslooten.

De Burgers gewapend.

Tot algemeen genoegen der Burgerye, kreegen de nog in weezen zynde Hoofden diens Genootschaps niet alleen vryheid, maar last, om zich wapenen aan te schaffen, en die uit het *St. Jans Magazyn* te haalen. Dien eigen avond was reeds een gedeelte in de wapenen, om voor de rust der Stad te zorgen. De Schippers, daar ter Stede menigvuldig, bragten, door de

(*) Daar toe werden de Burgers VAN EDEN, WICHERS en LOTH GYZELMAN, den 5 van February, door het Committé Revolutionair, benoemd, en met eenen Lastbrieve voorzien. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 966.

LXXXII. BOEK. — 1795. de Stad en langs de Wallen trekkende, het hunne ter rustbevordering toe. Burgers buiten de *Heerepoort* na de *Barriere* gezonden, hielden het waakend oog op de *Engelschen*, die uit *Drenthe* door *Groningerland* na *Oost-Friesland* wilde trekken.

Eenige Persoonen voorgesteld tot een Committé van Defensie.

Deeze wapening der Burgeren hadt welhaast meerdere gevolgen. De weder byeenvergaderde Societeit, de Officieren van het Genootschap, en eenige andere Burgers, maakten eene Benoeming van zestien Burgers, van welken, by stemming, de helft verkoozen werd, om over de belangen der Burgery te raadpleegen. Aan het gewettigd Genootschap werden de Burgers JACOBUS VAN DER STEEGE, LAMBERTUS OOSTBROEK, JOHANNES *KONING*, JOSEPH SCHNEBELLIE, LAMBERT ROUWÉE, ALB. HENDRIK DE SITTER, ANTONIUS VAN DER PEER en JOHANNES POELMAN, voorgedraagen als Mannen, waar in zy het grootste vertrouwen stelden, „ die, „ naar derzelver licht en bekende cordaatheid, de belangen en veiligheid der „ goede Burgery in alles zouden bevorderen, om, in die betrekking, met het „ Burgerlyk Regiment, en met den Collonel, Officieren, en Leden van het gewettigd Genootschap VOOR ONZE DUURSTE PANDEN, alles te overleggen, en „ te helpen beraamen, die mesures en „ maatregelen, welke tot defensie van buiten tegen alle vreemde Troepen, omzwervende Benden, en andere tegen „ de goede zaak kwalyk geintentioneer-

„ den,

„ den, zouden kunnen in 't werk gesteld LXXXIII.
„ worden." BOEK.

Gemelde Burgers waren, gelyk de voordragt vervolgt, „ eensdeels wel aangedaan 1795.
„ over dat blyk van vertrouwen in hun
„ gesteld; maar aan den anderen kant huiverig of die gedeeltlyke aanstelling wel zou vallen in het algemeen denkbeeld van goedkeuring; waarom zy, vóór het toetreeden tot de gewigtige Functien, verlangden door eene ondertekening van meerdere Burgers, te mogen worden goedgekeurd, op dat zy met vol vertrouwen, indemnatie en veiligheid voor hunne Persoonen, Familien en Goederen, zouden kunnen werkzaam zyn, en dat, in dien gevalle, alle de toestemmende Burgers door het tekenen van een bygaande Volmagt hun deswegen verzekerden. Teffens beloovende, dat zo zy, of in 't geheel, of ten deele, door de meerderheid der Burgeren geweerd wierden, en anderen in hunne plaats gesteld, zy daar in volkomen zouden berusten, en met blydschap bemerken, dat 'er nog zo veele andere Persoonen waren, in welker licht en cordaatheid de Burgers meer vertrouwen geliefden te stellen; en dat zy, daar zelden, in onderwerpen van dien aart, de Volksstem dwaalde, met volkomen vertrouwen, wat hun aanging, zouden kunnen berusten, en aannamen mede te werken in alle die maatregelen, die

Op welk een voet zy dit aannamen.

„ ter

LXXXII. BOEK. — 1795. Daarstelling van 't zelve.

„ ter bewaaring der in- en uitwendige „ rust zouden beraamd worden."

Aan de Stadsregeering werden *die* Burgers, ten gemelden einde, voorgedraagen, en tevens verzogt, dat zy ter goedkeuring aan de Burger-vaandelen mogten worden voorgesteld, als mede dat dit aan het Exercitie-genootschap geschiedde; zulks werd met eene algemeene goedkeuring bekroond. —— Hoe zeer noodig het Burgercommitté, ten dien dage gekeurd werd, ook van de Stadregeering zelve, blykt uit een Stadsbesluit tot gezamenlyke werking strekkende, op den negen en twintigsten van Louwmaand genomen. Eenige dagen duurde die vereenigde werkzaamheid, tot weering van ongeregeldheden, en *bescherming* der Ingezetenen.

DitCommitté in eenCommitté van Revolutie veranderd.

De Burgers, die het *Committé van Defensie*, gelyk men 't noemde, uitmaakten, werden eerlang een *Committé van Revolutie.* Zy deeden de Burgers, by Vaandels oproepen en den twaalfden van Sprokkelmaand dit voorstel hooren —— „ Aangezien het veele Burgeren deezer Stad „ volstrekt noodzaaklyk voorkomt, dat „ 'er, in deeze tyden, (terwyl de tegenwoordige Stadsregeering, uit hoofde van „ derzelver aanstelling, niet kan hebben „ het vertrouwen der Burgery,) byzonder gewaakt wordt voor het heil deezer Stad, en het waaragtig geluk van „ derzelver Ingezetenen, en het tevens „ allernoodzaaklykst is, dat 'er, ten eer-

„ sten,

„ ften, worde verkooren eene nieuwe Pro- „ visioneele Municipaliteit of Stadsregee- „ ring, om de tegenwoordige Stadsregee- „ ring, ten spoedigsten, te vervangen, „ en 'er wel eene Commissie benoemd is, „ doch welke zich meer byzonder bepaalt „ tot het zorgen voor de Publieke Vei- „ ligheid, zo wordt geproponeerd, of het „ tegenwoordig *Committé*, niet tevens be- „ hoort te zyn een *Committé Revolutionair* „ of *Commissie van Omwenteling*, met magt „ om, naamens de Burgery deezer Stad, „ voor het algemeene heil en welzyn te „ waaken, en ten spoedigsten de Burgery „ en Ingezetenen deezer Stad te doen za- „ menroepen, om, op eene wyze, door „ hun Gecommitteerden te bepaalen, over „ te gaan tot het verkiezen van eene „ nieuwe Provisioneele Municipaliteit, of „ Regeering deezer Stad, voor den tyd „ van twee maanden, of ter herroepinge, „ en deezen in derzelver Post te beves- „ tigen, de voorige Stadsregeering derzel- „ ver Posten te doen verlaaten: geeven- „ de aan het gemelde Committé de magt „ om van den Eed op de Constitutie, „ naa de Omwenteling van den jaare „ MDCCLXXXVII gedaan, voor zo verre „ dezelve deeze Stad en de Burgery en „ de Ingezetenen betreft, en in 't byzon- „ der dezelve van alle Verbintenissen hoe- „ genaamd, door hun ingegaan, te ont- „ slaan, voor zo verre dezelve met dee- „ zen strydig zouden mogen zyn. Alles „ naamens de Burgery en Ingezetenen „ dee-

LXXVII. BOEK. „ deezer Stad, als in wier boezem de „ Souverainiteit deezer Stad berust."

De goedkeuring der Burgery was onverwyld daar, en ten zelfden dage, gevolgd door het gemelde Ontslag uit den Raad. 's Anderen daags werden de Burgers by Vaandels opgeroepen, om, uit ieder Vaandel, één Kiezer door de Burgers daar onder behoorende, te benoemen. Dit geschiedde terstond, naa eene zeer ernstige aanspraak, van wegen het Committé Revolutionair, de Burgers alle ruimte van verkiezing geevende „ mits „ zy geen Lid van het Committé in aanmerking namen." Een voorbeeld van schuldloosheid aan Amptbejag, ten deezen dage, niet overal in den Lande te vinden.

1795. Kiezers tot het daarstellen eener Municipaliteit benoemd.

De achttien dus benoemde Kiezers byeen vergaderd, hoorden, eene gepaste Aanspraak, uit den mond van een der Leden des Committés, hun het waare doel der werkzaamheid, waar toe zy zich opgeroepen vonden, voordraagende. Eigen Amptbejag hadden zy door den gemelden regel geweerd, en wilden zy, „ dat „ men, by deeze verkiezing, niet alleen „ moest ter zyde stellen allen verkeerden „ Yver, Eigenbelang, of inzigten van „ Familie-betrekking, en slegts voor oogen „ houden het algemeen welzyn, maar ook „ dat het der Burgery aangenaam zou „ weezen, indien zy, in hunne keuze, zich „ vooral bepaalden op Vaderlanders van „ beproefde kunde en bedaardheid, als „ wanneer alle Ingezetenen te volkomener

„ zou-

,, zouden kunnen berusten in die maat- LXXVIII.
,, regelen, welke de nieuwe Stadsregee- BOEK.
,, ring, ten algemeenen nutte, dienstbaar zou
,, oordeelen." 1795.

Om alle tusschenspraak te voorkomen, moesten de Kiezers in de Vergaderplaats blyven, en niemand anders daar in toegelaten worden; het gewigtig werk onderwyld aanvangen, en niet van een scheiden, dan na dat zy, 't zy by eenstemmigheid, of meerderheid, hunne keuze zouden bepaald en besloten, de Naamen der Leden van het Committé ter hand gesteld hebben; hun herinnerende, ,, dat ,, het van zelf sprak, dat zy, by eene ,, anders volkomene vrye keuze, dezelve ,, op niemand hunner, zo min, als op een ,, der Leden van het Committé, zouden ,, laaten vallen." — Zy gaven allen, op hunne Burgertrouw, de verklaaring af, ,, dat zy in deezen alleen het waare heil ,, der Burgery zouden zoeken te behartigen!" Het Committé verliet daarop de Vergaderplaats der Kiezeren, onder toewensching, dat de Opperbestuurder hier toe hunne pogingen zou zegenen.

Ten deezen zelfden dage waren Burgemeesters en Raad, Oud en Nieuw, met Taalmannen en Gezwooren Gemeente, op het Raadhuis vergaderd. Een der Leden van het Committé voerde het wel verwagte woord des Ontslags, met alle bedaardheid, betuigende, ,, dat het Committé Revolutionair, spreekende uit naam ,, der gansche Burgery, nu in deeze

De Stads-regeering ontslagen.

LXXXII. BOEK. 1795. „ Zaal vervoegde, en uit hoofde der tegenwoordige tydsomstandigheden, verklaarde het hoogstnoodig te zyn, dat 'er eene nieuwe Vorm van Regeering wierd ingevoerd; en ten dien einde, ten gelyken tyde, de nu zynde Regeering ontslaagen, als kunnende, volgens hunnen gedaanen Eed, daar toe niet mede werkzaam zyn." Bygevolge werden zy van de posten, door hun bekleed, ontslaagen, om tot den kring van Amptlooze Burgers weder te keeren. Naa verzekering ontvangen te hebben, dat voor Regeeringloosheid gezorgd was, werden zy verzogt, onder toezegging van volkomene veiligheid voor hunne Persoonen en Goederen, na hunne huizen te keeren. Gelyk zy allen deeden. Dan de Secretarissen, niet in het Ontslag begreepen, bleeven.

Leden der Municipaliteit. Der Kiezeren stemmen bleeken gevallen te weezen op de zestien Burgers Louis Bolzernus Lochman, Jan Hora Siccama, Jan Tido Fokkens, Herman Tjassens, Teunis Hulshoff, Izaak Busch, Tammo Adriaan ten Berge, Willem Entrup, Eppo Cremers, Hermanus Kyff, Johan Adriaan Meurs, Wicher van Swinderen, Schato Thip, Wolter Wolthers, Hendrik van Syssen, Jan T. Sickens. — Die zelfde bedaardheid en hartlyke deelneeming, welke het gedrag der Leden van het Committé steeds kenmerkte, straalden ook door by de Inhuldiging deezer

Bur-

LXXXIX. BOEK. 1795.

Burgeren Hun geenen anderen lastbrief ter handstellende, dan eenige Artykelen, welke het Volk verlangde, dat door hun, zo wel in betrekking tot Stads- als Provincie-Regeering zouden worden in 't oog gehouden (*), lieten zy zich verder dus hooren; „ Voor het overige wordt het „ volkomen aan uwe wysheid overgelaaten, zulke maatregelen te neemen, als „ [illegible] die „ een grooten last, [illegible]

(*) Die Lastbrief, geheel uit XII Artykelen bestaande, sloeg gedeeltlyk op de reeds nu volbragte verrigtingen, en behelsde gedeeltlyk eenige algemeene voorschriften. Wy tekenen 'er alleen uit op: een maatregel ten opzigte van de Stads Collegien, alle hooge en laage Officianten en Bedienden. Ten besten beheer der Stad, werd de Provisioneele Regeering gelast, „ deezen voor zich te laaten komen, en dezelve af te vraagen of zy hun als „ eene door het Volk gekoozene Provisioneele Regeering erkenden, en aanneemen te eerbiedigen, „ de onwilligen te ontslaan, en de aanneemenden „ provisioneel te laaten continueeren in de waarneeming hunner Bedieningen, volgens de Instructien hun opgegeven, tot dat zy [illegible] de Regeering zodanige suspecte Persoonen daar onder „ vond, die zy in gemoede oordeelde schadelyk „ aan de goede zaak te zullen zyn; in welk geval, „ het geen de Gemeente aan de voorzigtigheid der „ Provisioneele Regeering overlaat, dezelve andere „ Persoonen uit de Burgery provisioneel kan en „ vermag aan te stellen; blyvende niet te min alle „ die Stads Officianten, het zy gecontinueerd, het „ zy gesuspendeerd, responsabel, indien zy in de „ waarneeming hunner posten eenige malversatie „ hebben begaan. Ook zal niemand over zyne enterieure Denkwyze in Regten worden vervolgd; maar zal op de geheime en openbaare woelingen tegen deeze Revolutie met nadruk worden gewaakt.

XXIII. BOEK. „ diend kunnen tot behoud van de in-
„ wendige rust, en strekken mogen om
„ het thans zo geslingerd Schip van Staat
1795. „ eene veilige haven te doen inloopen,
„ door wyzen en gematigde, doch tevens
„ bedaarde grondslagen, waar op
„ de geregelde voortgang van waare
„ Vryheid en Gelykheid onderhoud te vas-
„ ten kunnen opgehaald worden. Het
„ Committé ontveinst niet, dat het weet
„ den grooten last, die U opgelegd wordt;
„ maar vertrouwt op uwe bekwaamheden en
„ cordaatheid, en dat is het voorwit-
„ zigt schoon!"

Dit nieuw aangestelde Stadsbestuur deed daar op de voorgeschrevene Belofte op hunne Burgertrouwe, gevolgd van eene bemoedigende toespraake, zegenwensch en bede aan den Albestuurder. De aangehoudene Stads-Secretarissen lagen desgelyks eene Belofte, op hunne Burgertrouwe, in handen van het Committé af, en traden met het nieuwe Stadsbestuur toe tot de verrigtingen, te zelve aanbevolen.

CHEVALLIER doet eene Redenvoering.

Hadt alleszins ernst uitgeblonken in der *Groningeren* verrigtingen, aan deezen beantwoordde eene Redenvoering, door den Hoogleeraar CHEVALLIER, den daar op volgenden Zondag gehouden, over den gelukkigen keer van zaaken; en de voetstappen der Godlyke Voorzienigheid in de tegenwoordige Staatsomwenteling (*).

Op

(*) Deeze Redenvoering zag het licht onder den Tytel P. CHEVALLIER *De Voetstappen der God-*

ly-

Op deeze wyze werd binnen *Groningen*, vóór der *Franschen* aankomst te dier Stede, de Omwenteling volbragt, terwyl de *Engelschen* daaromstreeks zich nog in grooten getale onthielden, door de *Ommelanden* aan- en afstrokten, en gelyk wy vermeld hebben, eene Schans in bezit hadden, tot dat de *Franschen* hen daar deels vermeesterden, deels tot de vlugt noodzaakten (*). — De dag, na de Stedelyke Regeeringsveranderinge was ter plantinge [illegible] van

LXXXII. BOEK.

1795. Vreugdebedry ven te Groningen.

[illegible] lyke *Voorzienigheid in Nederlands Staatswisseling opengelegd, in eene Kerkreden over* I. Kon. XII. 15. Gedrukt voor rekening van de Burger-Societeit en het Burger-Gezelschap van *Groningen*, te bekomen by J. van Bolhuis en J. Tiddens. Eene Bezending uit de Municipaliteit gaf, wegens het houden en de vergunning tot het drukken, haaren dank den Hoogleeraar te verstaan. En werd hy vervolgens door de Municipaliteit verzogt een kort Gebed te ontwerpen, om voor de Municipaliteits Vergadering gebeden te worden, vermydende daar in al dat geen, waar over eenige verschillende denkwyze tusschen de onderscheidene Gezindheden plaats heeft. — Tegen de onderscheidingen tusschen de Gezindheden, voorheen aldaar tot zeer aanstootelyke uiterstens, gedreeven, was, by opgemelde Artykel-brief gewerkt, en de nu verkoorene Municipaliteits Leden, waren ook alleen niet van de toen heerschende Kerkgemeenschap. — Der *Groningeren* alzins Godsdienstige denkwyze kan ook blyken uit een ter Staatsvergadering genomen besluit, om Theodorus Lubbers, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, te verzoeken om den Zegen des Allerhoogsten over het Volk van *Stad en Lande*, mitsgaders deszelfs Representanten, na eene korte Voorafspraak, door een plegtig Gebed in de Vergaderplaats der Representanten af te smeeken.

(*) Zie hier boven bl. 377.

LXXXII. BOEK. — 1795.

van den Vryheidsboom bestemd, 't welk, met grooten toestel van optocht, en veel vreugdebedryfs, geschiedde. Drie maalen kondigden één en twintig losbrandingen des geschuts van Stads wallen de vreugde, in de Stad heerschende, het omgelegen Land aan, en klonk de zich daar nog onthoudende *Engelschen* schor in de ooren, als mede in de ooren veeler *Ommelanderen*, gehegt aan het op vallen staande Landsbestuur.

Een Committé Revolutionair in de *Ommelanden* benoemd.

Onze Geschiedpenne, die voorheen zo menigwerf gelegenheid vondt om de Vryheidsgezindheid der *Groningeren*, de tegenstreevingen veeler *Ommelanderen* te vermelden, en bovenal te boeken hoe, by de Omwentelinge des Jaars MDCCLXXXVII, de Stad zeer laag voor hun moest bukken, en boeten voor de Vryheidspoogingen, ten dien dage, aangewend, zal nu optekenen, wat in dezelve, by deezen lotwissel, omging. — Omtrent gelyktydig, schoon iets laater, dan in de Stad, oordeelden veelen in de *Ommelanden* den tyd gebooren, om desgelyks de Omwenteling aan te vangen. Een aanzienlyk aantal Ingezetenen dier uitgestrekte, doch zeer gesmaldeelde, Landen, binnen *Groningen* vergaderd, besloten een Committé Revolutionair aan te stellen, en verzogten vier Burgers uit verschillende plaatzen der *Ommelanden* J. Mesting, Egbert Jans, J. Frima en Hendrik Jacobs, een twaalftal Persoonen tot een Committé Revolutionair te benoemen. Deezen, die taak op

op zich genomen hebbende, bragten de benoeming uit op de Burgers GERRIT MULDER, JAN SEBES, HENDRIK PIETERS, AREND JANS, A. TEBBES, PIETER EGBERTS, HENDRICUS EISES, JAN WILLEMS, HOBBE OTTES, JAN MULDER, HENDRIK HARSEMA en CORNELIS REINDERS, allen uit onderscheidene Plaatzen. De benoemden tot die post droegen de goedkeuring der vergaderde Volksmenigte weg.

LXXXIII. BOEK. — 1795.

Het Committé Revolutionair der *Ommelanden* deedt, drie dagen later, de Inwoonders dier Streeken, in de *Broer-kerk* te *Groningen* vergaderen, en stelde der menigte zes en dertig Burgers voor, om een achttiental Provisioneele Volksrepresentanten te kiezen. Deeze keuze viel op Burgers, uit onderscheidene Plaatzen, als EVERT EGBERTS, van *Mauwslag*; ENNO RYPMA, van *Baflo*; JACOB EISES, van *Wierhuizen*; GEERT REINDERS, van *Winsum*; BEREND PIETERS, van *Eenrum*; LEU TAMMES, van *Huizinga*; ONNO THOMAS van *Middelstum*; REINIER ELEMAN, van *Garsthuizen*; PIETER MEINDERS, van 't *Zand*; J. DE VRIES, van *Wirdum*; MARTINUS VERKADE, van *Appingadam*; TYMEN WARNDERS, van *Loppersum*; JAN NIENHUIS, van *Noordhorn*; JAN CORNELIS, van *Lutkegast*; KLAAS JANS, op de *Waart*; EVERT NIENHUIS, van *Dorquert*; DAVID HARTSEMA, van *Zuidhorn*. Allen droegen zy 's Volks goedkeuring weg; een algemeen hoezee! strekte daar van ten blyke.

Volksvertegenwoordigers voor hun gekoozen.

Bb 5 Met

LXXXII. BOEK. 1795. De Regeering der *Ommelanden* afgezet.

Met deeze Volksvolmagt voorzien, vervoegden zy zich na het *Ommelander-huis*, waar het oude Bestuur vergaderd was; eene gepaste Aanspraak door het Committé Revolutionair ontzette de daar gezetene Burgers van hunne Posten, en nam het Committé bezit van de door hun ontruimde Raadzaal. De even verkoozene Representanten der *Ommelanden*, daar opontboden, werden ingehuldigd, en tot Syndicus der *Ommelanden* de Burger C. STAR LICHTENVOORT, en tot Secretaris de Burger A. P. DERKSSEN aangesteld.

Beweegingen in de *Ommelanden* bedwongen.

Den eersten Landsdag, of zamengevoegde Vergadering der Afgevaardigden van de Stad en van de *Ommelanden* hieldt men reeds den zeventiendën van Sprokkelmaand. Ten dien eigen dage bleek hoe een gedeelte der *Ommelander* Ingezetenen, over het verrigte der anderen, geheel te onvrede was, en dat eenigen niet minder in den zin hadden, dan 's anderen daags in *Groningen* te komen, en door mishandeling van sommigen der *Ommelander* Regeeringe, blyk van hun misnoegen te geeven. Hier tegen werd de noodige voorzieninge gedaan. Deeze oordeelde men ook noodig om de aanhoudende onrustige beweegingen in de *Pekel A* te stuiten, en derwaards eenig Krygsvolk af te vaardigen. Dan welhaast hielden deeze woelingen van eenen en anderen aart op, toen de *Engelschen* geheel verhuisd, en door de *Franschen* vervangen waren. Zy misten allen steun tot wederstreeving, en vonden zich onder bedwang gebragt.

Een-

Eensteminigheid zat voor op de gehoudene Landsdagen: waar van wy alleen vermelden, dat de wederzydsche benoemingen ter Algemeene Staatsvergaderinge ook wederzydsche goedkeuring ontvingen. Van wegen de Stad viel de keuze op A. J. DE SITTER en T. MODDERMAN om in die Vergadering zitting te neemen; de Burger S. F. GOCKINGA werd tot den Raad van Staaten afgevaardigd, blyvende de Burger H. TJASSENS in de Generaliteits Rekenkamer aan. — Van wegen de *Ommelanden* werden tot Leden der Algemeene Staaten benoemd A. DE SANDRA VELDMAN en S. G. GEERTSEMA; tot Raad van Staaten H. LEWE; en in de Generaliteits Rekenkamer J. JARGES. — De Provisioneele Representanten der beide Staatsleden waren eensgezind om de derde Staaten Generaals post, als mede die van de Admiraliteit te *Amsterdam* en *Harlingen*, vooreerst onvervuld te laaten. — De openlyke Verklaaring der Regten van den Mensch, de vernietiging van het Stadhouderschap, en wat daar mede verbonden was, ging alles met gelyke eenpaarigheid toe (*).

LXXXII. BOEK. 1795. Schikkingen op de Posten in de Hooge Staatsvergaderingen.

Meermaalen hebben wy het Landschap *Drenthe*, in onze Geschiedenis, aan het ... ha-

Geldopneeming in *Drenthe*.

(*) Wy vonden ons, tot de opgave van het noorder gedeelte, *Stad en Lande* betreffende, in staat gesteld door de *Besluiten* en *Handelingen*, welke de Municipaliteit van *Groningen*, ten dien dage, ter voldoeninge aan het verlangen van een aanzienlyk gedeelte harer Medeburgeren, in het licht zondt.

LXXIII. BOEK. — 1795. nabygelegene *Stad en Lande* verbonden, en kunnen wy ook aan het thans daar voorgevallene geene voegelyker plaats inruimen. — In deezen oord deedt zich, even als elders, Geldbehoefte by het Bestuur voelen. Zulks gaf niet alleen aanleiding tot het verhoogen der Belastingen op verscheide Waaren en Dranken, niet tot de volstrekte leevensnoodwendigheden behoorende, hoe zeer ook, door de gewoonte by de meesten, in dien anders van geen weelde te beschuldigen oord, eene behoefte geworden (*); maar ook tot het doen eener Geldligting van 100,000 Guld., deels in Los-, deels in Lyfrenten, voor de neemers allergunstigst gesteld (†).

Gesteldheid aldaar. In de Staatsgeschillen, vóór de laatste Omwenteling, zagen wy in *Drenthe* hevige woelingen, geëindigd in een sterk bedwang der te ondergebragte Partye (§). Sterke Voorstanders van het Stadhouderschap bekleedden de Bewindsposten des Landschaps. De veelvuldige veranderingen rondsomme in de Vereenigde Gewesten, des Bondgenootschaps, reeds voorgevallen, of nog in arbeid, spelden der Regeering des Landschaps een kort naderend einde des gezags.

Een Committ. In *Drenthe* hadt zich een Committé Revolutionair gevormd. Afgevaardigden uit hun

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 345 enz.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1227.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXI. bl. 322, enz.

hun midden vervoegden zich, op den elfden van Sprokkelmaand, te *Assen* by den Landdrost SIGISMUND PIERRE ALEXANDER Gradye van Heiden, een volyverig Stadhoudersgezinde, met verzoek om in de Landschaps Vergadering te worden toegelaaten. Schoon het gevolg van die vergunning zeer gereed berekend kon worden, was het even duidelyk, dat weigeren niet zou baaten; maar op onheil te staan komen; eene geduchte tegenwerking stondt zich als dan te openbaaren. Hoe noode ook lieten zy te hunner Vergadering dit Committé binnen treeden, en hoorden door den Secretaris van 't zelve, deeze boodschap, voorzeker van geen malschen inhoud, voorleezen — „ Het *Drenthsche* „ Volk wil vry zyn; en uit deszelfs Naam „ verklaart het Committé Revolutionair, „ dat het grootste gedeelte van deszelfs „ Medeburgeren is opgestaan, en deeze „ plaats meer en meer nadert, om zyne „ Oppermagt te herneemen. — Het ont„ slaat de Leden van de Regeering, be„ nevens de beide Ministers van hunne „ Posten, en stelt U overigs voor alle „ handelingen, strydig dit Declaratoir, „ aanspraakelyk. — Aan dit ernstig ver„ langen voldoende, hebt gy aanspraak „ op alle de Regten van den vryen Bur„ ger. — Het Committé zal zich intus„ schen belasten met de Directie van zaa„ ken, en een plan van Provisioneele Re„ presentatie, zo spoedig doenlyk, aan „ het Volk voorstellen."

LXXXIII. BOEK. 1795. Het Revolutionair zet het Landsbestuur af.

Aan

[illegible] BOEK. 1795. Eene andere Regeering benoemd.

Aan deezen eisch voldeeden de Leden der voorige Staaten onmiddelyk, in de opengelaatene plaatzen namen die van het Committé Revolutionair zitting, en gaven van het verrigtte der toestroomende Volksmenigte kennis, met daar op volgende voordragt om uit hun midden een Landschaps Regeering, by vertegenwoordiging, voor twee maanden, aan te stellen, en hier toe een twintigtal Kiezers te benoemen. —— Toejuichende goedkeuring vondt dit voorstel. Onverwyld noemde het Volk de Kiezers, uit onderscheide Dorpen. By de opneeming der stemmen bleeken tot Representanten des Volks van *Drenthe* verkooren te zyn, de Burgers Gabriel de Vos, van *Steenwyk*; Derk van der Wyk, van de *Kleeke*; Jannes Cremer van Rossen, van 't *Hoogeveen*; Warner de Jonge, van 't *Hoogeveen*; Lambertus Kniphorst, van *Meppel*; Joachimus Lenzing Touckens, van *Westervelde*; Otto Blom, van *Meppel*; Jacob Santé, van de *Nietap*; Roelof Hibbing, van *Gasselte*; Jan Schuring, van *Alen*; Harmen Tamming, van *Zuidlaren*; Jacob Werners van Dyk, van *Ruinerwold*.

Vreugdebetoonigen.

Onverwyld vingen zy het Landschapsbestuur aan met de Verklaaring van de Regten van den Mensch. Vryheidsboomen werden op de veelvuldige Dorpen geplant, en Vryheidsfeesten, naar den smaak der Inwoonderen gevierd. —— Intusschen waren de *Franschen* in het Landschap gekomen, en woonden die vreugdbe-

betoeningen by, het hunne daar aan toebrengende. Zeer in den smaak der Inwoonderen van *Meppels* viel eene aartigheid eens *Franschen* Husfaars, die, onmiddelyk naa het planten van den Vryheidsboom, in denzelven klom, een kooy met het daar in gesloten Vogeltje, ophing, en terstond hetzelve openende, dit Vogeltje liet vliegen.

LXXXII. BOEK. — 1795.

Hoe de *Engelschen Coeverden* ontruimden.

Drenthe hadt veel van den moedwil der *Engelschen* te lyden gehadt, en de Boeren zich daar tegen, nu eens met gelukkigen, dan ongelukkigen kans, verzet. Op de aanzienlykste en volkrykste plaatzen wapende men zich, zo goed de omstandigheden toelieten. Om zich in den wapenhandel te bekwaamen, waren de Boeren, op het Dorp *Hoogeveen*, in de Kerk bezig, en roerden den trom op een tyd dat de *Engelschen* de Vesting *Coeverden* nog in 't bezit hadden, en daar in grooten getale gelegerd waren; van hier zenden zy eenige manschap; op de hoogte van het gemelde Dorp gekomen, hoorden zy dien trom, en vroegen aan een Boer, die hun ontmoette, van waar dit getrommel kwam? Vaardig antwoordde de Landman, met een rustig gelaad, „ Dat zyn de *Car-* „ *magnoolen!*" —— Onmiddelyk keerden de *Engelschen* zich om, en namen, met verhaaste schreeden, den weg na *Coeverden* met deeze tyding, welke gezegd wordt genoeg geweest te hebben om de daar gelegerden te doen besluiten tot een verhaast vertrek. Van daar het zeggen: „ dat één

„ *Drent-*

XXXI. BOEK. 1795.

„ *Drentsche* Boer, den *Engelschen* eene geheele Vesting hadt doen ruimen." — Wat hier van zyn moge, zeker gaat het, dat de *Engelschen*, in het begin van Sprokkelmaand, zich aanstelden als of zy die sterkte tegen de *Franschen* wilden verdeedigen: en met allen spoed, naa al het vernielbaare bedorven te hebben, *Coeverden* verlieten, op de tyding dat de *Fransche* Voorposten te *Ommen* waren aangekomen; en die vervolgens bezit van deeze verlaatene Sterkte namen. Een bezit, van de Regeerings verandering onmiddelyk gevolgd.

Bourtange door hun verlaaten.

Een dergelyk lot wedervoer de Schans *Bourtange*. Deeze vondt zich een tyd lang met *Engelschen* opgepropt: *zodanig* dat van de zesduizend Man, de helft by de Burgers moesten ingelegerd worden, waar door de Bewoonders dier schaars bevolkte Sterkte van veertig tot zestig man in huis kreegen. By de aannadering der *Franschen* verlieten zy die Sterkte met den aanvang van Lentemaand; doch niet dan naa alle 's Lands goederen, als mede die der winkeldoende Ingezetenen bedorven, deels medegevoerd, en de Kerk van binnen geheel verwoest te hebben. By der *Franschen* komst plantte men den Vryheidsboom (*).

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2464.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

van

❦

VERBETERING.

De Schrijver en Uitgeever deezes Werks willen het gegeeven Verhaal in het XIX. Deel deezes Werks *bl.* 322. voorkomende, voor zo verre het den Generaal DOUGLAS betreft, aangemerkt hebben als niet geplaatst: dewijl zij door Brieven en *Informatien* van de onwaarheid van 't zelve overtuigd, en door verkeerde opgaven misleid zijn.

BERICHT VOOR D...

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bla... den ingevoegd worden.